CHRISTIANUS PATRIS CHRISTI ET MATRIS ECCLESIAE PER BAPTISMUS...

Theophile Raynaud

15. N.

CHRISTIANVS PATRIS CHRISTI ET MATRIS ECCLESIÆ

Per Baptiſmum Filius

CEREI AGNI A CHRISTI Vicario conſecrati ſymbolica imagine expreſſus.

A R. P. THEOPHILO RAYNAVDO
Societatis IESV Theologo.

GRATIANOPOLI,
Excudebat EDOARDVS RABANVS
Typographus, ſub ſigno Nauis.

M. DC. XLIIX

VIRO

CLARISSIMO D.

PHILIPPO DE LAIGNEAV,

THEOPHILVS RAYNAVDVS ex Societate IESV *F.*

HIC LIBER Agnum quæſiuit, vt Agnus librum aperiret; quippè ſeculorum arcana, & impenetrabilem Apocalypſim Agnus euoluit, VIR CLARISSIME. Agnus Agnum optauit. Eorum ſiquidem vel ad barathrum & mortem ineluctabilis ſocietas eſt. Ceream iconẽ ſyncera tibi mente

detuli, vt ceræ lucem admoueres. Pretiosam deuoui ceram, vt illi tuum mel accederet. Munusculum (aient) cereus Agnus illustri viro. Verùm ipsimet Ecclesiæ vertices, Leo III. Vrbanus V. Paulus II. Sixtus V. haud aliter magnos qui sunt in terra munerati feruntur. Æterno tonanti Patri, nulla victima pulchrior Agno videri potest. Hic Agnus quamlibet cereus, furorem tamen comprimit rugientis Erebi leonis, & os luporum quasi lupatis frænat: Imo dum pensilis è collo geritur, lupos haud rarò mutat in Agnos. Nec mirum illi tantam vim aduersùs ferocissimum hostem subesse; Romulea siquidem lupa, in Vrbe mundi Principe, tandem aliquando cessit Pontificum Agno, & expuncta prima tessera, locum alteri fecit. Ipsum DEI AGNVM vocit

citamus, cui diuinum ſcilicet inditum robur. Non enim liqueſcit vt cera licet è cera: quin potiùs immanes Tartareas vires, ſine mora colliqueſcere jubet.

O INAVDITAM ceræ potentiam! Fatales reſtinguit ignes, etiam fulmina quæ montium verticem inflammant; & vbi rupes cœleſti diſſultant impetu, cereus facilis Agnus, inflecti nequit. Sed ô miram claritatem! Hæc cera, nulla ſeculorum fuligine violanda, lucem alit; ſplendorémque noſtrorum natalium; dum indicat caſto nos conjugio AGNI & OVIS, Chriſti & Eccleſiæ, minores Agnos fuiſſe genitos. Itaque non à fumoſis imaginibus fulgorem alti generis Chriſtianus infert, ſed à candido Agno: Non à ſanguine, qui concolor in omnibus, nullius arguere diſcrimen poteſt, ſed ex

albedine lactea nobilitatem ducit. Eam ob rem, Pontifex Regium characterem & immortale ſigillum imprimit ceræ, quo in diuinum cenſum allegimur. Quid plura memorem, & ceræ mollioris inſtar, elogium de cera diffundam? Hic Agnus, vellus habet aureo locupletius, quod nullus tamen Draco peruigil ſeruat, ſed Angeli Dracones fugiunt; Quod Medeæ faſcinis non rapitur, at præſtigias omnes diſcutit; Quod nullius ſpolium eſt, verùm de infectiſſimis hoſtibus manubias reportat.

BENEVOLE (vt ſpero) id munuſculi accipies, VIR SPECTATISSIME. Tuis tabulis adjicies hanc ceram: Vacuum forſitan alueare domeſticæ Bibliothecæ ſuccurret, vbi cereum opificium inſinues. Tranſibis vt Sol
aliq

aliquando per Agnum, & ingenio lustrabis; Mox sigillum hoc, cœleste propè signum effeceris. Intereà nouèris, me de cera scribentem, inscripsisse adamanti tua erga me studia, & prolixum animum; quo mihi sinceram frontem exporrigis, Bibliothecam aperis, & cor explicas. Contuere sub tenui symbolo clariorem Agnum, qui candidus & rubeus, rubeus & incruentus, immolatus & integer, occisus à mundi conditu & viuus, Agnus & Leo, Pastor & Agnus, Victor & Victima, offerri sæpiùs à me pro tua incolumitate solet. Annue, vt idipsum in ima cera cognoscant chara tibi capita, de me verò benemeritissima D. LVDOVICVS MARCHIER, Præpositus antehac Aquensis, sacri hominis viuum exemplar; & sanguine æquè ac eximijs dotibus

Illustrium fratrum Lectissima Synoris, D. ALPHONSVS FERRANDVS DE S. FERIVS, ac D. HENRICVS DE MAVBEC, queis cereum hoc opificium cui affecto fauerunt, structum atque perfectum, spero fore haud injucundum. VALE & FAVE.

ΛΑΜΠΡΟΤΑΤῼ,

καὶ κυδίστῳ δεσπότῃ ἀπὸ τοῦ ἀρνός.

Βίβλ' ἴε καὶ θρασέως σε φίλῳ προσένεγκον ἄνακτι,
  Ἀλλὰ θρασὺς ταύτῃ ὡς φιλεῖ ἔστ' ἄρην.
Ἀσφαλὴς ἴθι μὲν, φυσικόν τε φόβον παράκαλθες.
  Ὧ γὰρ ἀποστέλλῃ ὡς σὺ καὶ ἐστιν ἄρην
Εἰ μὲν ἀποστρέψῃ ἀρνὸς σ' ἀνανεύσει ἀργῇ
  Ἡδύ τι τοιαύτη δὴ ἀνάνευσις ἔχει
Ἔκφερε σημεῖ' ὁμογενῆ, κ' ἐπιγράμματα κοινά·
  Οὐκ ἀπορῶ, ὡς μὴ οἰκὸς ἔρωτα φύῃ.

ILLVSTRISSIMO ET CLArissimo Domino DE LAIGNEAV.

L IBER î, *& audacter te amico Domino offer,*

Sed audax sic, vt solet esse agnus,

Securus î, natiuosq́; pauores depone,

Cui enim mitteris vt tu & agnus est,

Si te respuerit, agni te respuet ira,

Dulce quid etiam repulsa habet,

Effer cognata signa, & titulos communes,

Non dubito quin similitudo amorem generet.

ODE
VIRO CLARISSIMO
D. DE LAIGNEAV.

BENE ominato nomine candidus
Vocaris agnus, ſed generoſior,
Nam clarus agnorum benignis
Dotibus eximiè coruſcas.

Eſt agnus inſons prodigus optimæ
Fœlicitatis, ſeq; in egentium
Conſumit vſus, mirum in agno
Nil vacuum, nihil eſt inane.

Agni alterutrum ſunt ſociabiles,
Illos honeſtat mira ſuauitas,
Frangens reluctantes tyrannos,
Atque Elephantiacos furores.

Tu major agnus vincis amabiles
Dotes ouilis, prouida nam tuæ
Natura cum formaret agnum
Impoſuit rudimenta vitæ.

Insigniori munere singulos
Dies honestas, haud aliter nouam
Semper nouus lucem profundit
E gremio radiante Phœbus.

Vrbs Gratiani nomine splendida
Suauitatem congenitam satis
Demonstrat; hîc mellis potente
Illecebra tua verba condis:

Tu sempiterno lumine nobilis
Ceræ reluces; te socio frui
Non nemo quærit, nec recusas,
Nam genius tibi singularis.

Quid te indecoro carmine dotibus
Agni decoris concino præditum
Quamuis leoninos furores
Illecebra teneat rapaci.

Intaminato num potius Dei
Accedis agno, qui caput aureum
Permisit Hebræo furori
Et miseris epulas parauit.

Qui fortiori nutu adamantina
Insanientum pectora molliit

Qui deuios ad ſe reduxit
Leniùs Herculeis catenis.

O viue felix, & caput aureum
Oſtende cœlis agne ſuauior;
Agnus videris comitate
Atque leo generoſitate.

Henricus Ignatius Regis.

ARGVMENTVM.

1. QVOTIES *noua pietatis officia cum antiquis compono, (quod facio nec sine voluptate haud infrequeuter) occursat animo illud concinnè vt omnia à Dione Prusæo * pronunciatum; aliam esse pharmacorum antiquorum, aliam antiquorum sermonnm rationem. Vetusta siquidem pharmaca, spiritu exhalante exolescunt: Cum è contrario, antiquis sermonibus idipsum quod vino accidat, vt scilicet annositate commendentur. Quod Dio de sermonibus dixit, pari vel etiam potiore jure, de officijs pietatis dicendum arbitror. Tametsi enim apud aliquos, ad vetustatem vbique, etiam circa pietatem nauseantes, antiquitas minùs sit accepta, faciliusq́; fastidiatur; nouitas autem cupidè & ardenter excipiatur, sitq́; in summo pretio: Tamen cum in alijs plerisq́;, canæ vetustati primas defero, quod*

* Orat. 13.

alibi per otium ostendo, * *tum circa pietatis officia & religiosas functiones idem valere, habeo persuasissimum. Arrisitq́; mihi semper, judicium viri sapientissimi, & tractationis animorum ex solida & probata SS. Doctoribus forma consultissimi, qui ferre non poterat, eò deuentum esse per hanc nouandi pruriginem, vt quibusdam Bertâbus (has enim maximè hæc pica corripit) ex noua informationis ductu, sordeat officium ritu Romano de B. Virgine atque defunctis conscriptum; nec placeat Psalmos ad pœnitentiam cõcipiendam fouendámve jam ab ipso S. Gregorij æuo delectos vsurpare, tanquam nimis antiquos atque vietos, sed tantum quædam farragines formularum, verborum pampinis conuestitarum in pretio sint. Orationes item picturatæ, omnes dicendi veneres, omnia verborum lenocinia præferentes, solæ adamentur, abactis simplicibus illis rudioris æui ab hodierno cultu & mundo procul semoti precationibus, instrumentisq́; pietatis. Quare timendum visum est illi prudenter simplici & benedictæ à Deo animæ, ne signi crucis à dextra per sinistram in dextram reuoluta conformatio, vt quotidiana, ita peruetusta, & ab ipsis Christianæ*

* De justa confix. libr. part. tit. 1. erotem 20.

Ecclesiæ cunis repetita, abjiceretur: deinceps verò, manus ſiniſtra dextrorſum ducta, ad conſignationem Chriſtianam adhiberetur. Sed improuidè profectò, vetera nouis ſuperuenientibus projiciuntur; cum ita ſint probanda noua, quibus Eccleſiæ aut ſapientum ſuffragatio acceſſerit, vt tamen antiquis pietatis officijs, ſacriſq́ exercitationibus vetuſtate commendatis, nihil de ſuo jure & debito honore decedat.

2. HOC *conſilio, in tanta nunc vbertate, nouorum pietatis ſiue inſtrumentorum ſiue adminiculorum, quæ tametſi idcirco tantùm quod noua ſint non repudio, veteribus tamen antiquitate veluti defæcatis ob ſolam nouitatem minimè antepono; cum ceras piaculares, quibus vulgo ab impreſſa agni forma nomen* AGNORVM DEI *inditum eſt, apud non paucos nouorum pietatis inſtrumentorum buccinatores, penè obſoleuiſſe viderem, annitendum exiſtimaui, vt ſacri hujus ritus originem & eidem conſerta myſteria, obliuione penè ſepulta, quanto poſſem ſtudio & accuratione refoderem. Inde enim præſentio fore, vt pretioſitas ſacrorum illorum ſymbolorum, quæ vix extra Sacramenta & ſignum redemptionis noſtræ auctior vſpiã occurrit,*

inter nos reflorescat. Liquebit quippe, cereum agnum aliud reuera non esse quàm tesseram Catholicismi, & monimentum diuinæ adoptionis homini in Sacramento regenerationis collatæ, vnde illi perpetuò ingeratur cœlestis ex Christo patre & Ecclesia matre prosapia, in quam intentus, degeneres animos, & quicquid tam excelsæ originis nobilitatem commaculare potest, quàm diligentissimè auersetur. Qua cogitatione, quæ alia homini sanctior atque salubrior incidere possit, equidem nescio. Alia certè pars nulla est è qua fortiùs atque frequentiùs grauissimi quiq; Christianæ perfectionis Magistri, Cyprianus, Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, alijq; suo loco infra referendi, Christiano homini ad omne virtutis officium strenuè obeundum, vitia verò refugienda aurem vellant, quàm ex hac sationis nostræ ex Christo Patre & Ecclesia matre, recogitatione, quæ (vt dixi) sacro, ceræ piacularis Agni imagine consignatæ, symbolo ingeritur. Vt proinde hæ plagulæ ceræ consecratæ, non jam amuletorum duntaxat & periaptorum locum tenere debeant ad auertenda corporum vel externa incommoda, quod plerisq; è vulgo visum: sed mutorum,

&

& tamen sonantißimorum ad omnem sanctitatem inducentium excitamẽtorum nomine, chara esse debeant, ob eam sanctè viuendi neceßitatem quam injiciunt, ex natalium Christianorum memoria quam refricant, & excidere animo prohibent.

3. RESTRINXI *me ad cereos agnos consecratos, etiam si non sum nescius, alios & nunc circumferri & olim in vsu fuisse qui agni Dei dicerentur, nec cerei essent, sed ex alia materia constarent. Benè multi, sua periapta quæ de collo suspensa gestant, nominant* Agnos Dei, *etiam si plerunque neque formæ orbicularem similitudinem, neque Agni imaginem impressam habeant, neque micam ceræ consecratæ contineant. Item videmus è plerisque sacris reliquijs in vnam massam pistis & coagmentatis, confici orbiculos quibus paßim* Agnorum Dei *nomen inditur, & quia amuleta sacra sunt vt cerei Agni, & quia forma orbiculari referunt cereos Agnos. Magis ad rem præsentem facit, quod orbiculis in eundem cereorum Agnorum finem confectis, communicatam* Agnorum Dei *appellationem in confesso est. Nam Agni figuram ex auro, argento, gemmisve compactam, frequens jam olim*

*fuit, in vsu esse Fidelium. Alijs in auro, argento, vel vnione aut margarita, quopiam, Agni imaginem cælare sculperéve & in pretio habere, consuetum fuit, vt scribit Iacobus Gretserus *. Fortaßis pij fideles inclusam cerei Agni, externa illa specie proditam, materiæ continentis pretiositate, quàm charam haberent, fecere testatum. Nam si deerat inclusa cerei Agni consecrati plagula, eratq́; solidus agnus aureus vel argenteus, carebat efficacitate à consertis Ecclesiæ precibus, quibus supra omnem à materia æstimationem pretiosa euasisset. Hæc igitur causa est, cur hanc tractationem ad cereas Agni imagines restringam, quia solis illis, adjungitur vis illa moralis, & summa à consertis Ecclesiæ orationibus pretiositas, interuentu Pontificiæ benedictionis ac consecrationis.*

* l. 2. de bened. c. 36. in fine.

*Ad hanc porrò Tractationem eo lubentiùs adjeci animum, quod minùs protrita visa est anteriorum studijs. Attigere quidem hoc argumentum, sed attigere duntaxat nonnulli ex ijs qui de sacris Baptismi ritibus disputationes texuerunt. Nonnulli inquam. Non enim qui de his ritibus fusè agunt; ad Tertulliani librum de Baptismo, Pamelius †; & Brissonius *, ac*

† in præludijs.

*ad l. Dominico de spectac. à pag. 100. ad 184.

Schol

*Scholastici fusè de Baptismo disserentes, siue ad Magistrum * siue ad S. Thomam † in hæc excurrerunt, imo ea ne attigerunt quidem. Attigerunt tamen quidam alij ex Baptismi Tractatoribus, vt Vicecomes perpaucis. Librum Onuphrij de Baptismi ritibus quo ista attigisse dicitur, diligenter frustra conquisitum ex solo Posseuini Apparatu & Fabiani Iustiniani Indice Vniuersali compertum habui dum hæc scriberem. His jam ad prelum maturis, Româ tandem transmissus est, diligentia Nostri Antonij Richermi. Sed vix vnam & alteram pagellam de hoc argumento habet, nec ferè nisi voluntarijs Onuphrij diuinationibus refertam. Præterea obiter in hoc argumento versati sunt qui de diuinis Officijs Tractationes ediderunt, agentes de ritibus sabathi Sancti ac Dominicæ in Albis, nominatim Autor Ordinis Romani, Alcuinus, Amalarius, Gulielmus Durandus. Iacobus item Gretserus tractans sacras benedictiones, hanc tanquam primariam & summi Pontificis propriam, breuiter perstrinxit. Qui igitur Latinè ex instituto ista sit prosecutus, vnus est Ioannes Molanus qui tamen tractationem suam vltra vnius orationis angustias non diffudit.*

* in 4. dist.

† 3. p. q. 66. art. 10.

Argumentum.

Nec prolixior est Italica Vincentij. Bonardi dissertatio his pridem finitis accepta. Andreas Trusius carmine Elegiaco de Agno cereo, vox nisi de morali ejus efficacitate ac virtutibus egit. Itaque relictus est posterorum industriæ ac diligentiæ locus in illustrando eo argumento; & diuite vena sanctorum affectuum ad vitæ conformationem effodienda, quod cum bono Deo præstitum venio.

SYL-

SYLLABVS CAPITVM.

CAPVT VII.

Anniuersaria diuinæ per baptismum filiationis & prouisæ nutricationis memoria, octauo à Paschate die.

CAPVT VIII.

Christianæ filiationis & nutricationis tessera jugis ac quotidianum memoriale cereus Agnus.

CAPVT IX.

Discussio aliorum finium quos nonnulli cereorum Agnorum institutioni præfigunt. Vbi de periaptis & amuletis complura.

CAPVT X.

Deus vsui cereorum Agnorum ad finem institutioni Ecclesiasticæ propositum, operibus supra naturam astipulatus.

CAPVT XI.

Grunnitus sectariorum contra vsum, & tantam vim Cerei Agni.

CAPVT XII.

Quod Magnorum virorum de cereo Agno consecrato judicium.

CAPVT XIII.

Ritus cereorum Agnorum antiquitas vestigata.

CAPVT XIV.

Dubia Moralia de Agnorum sacrorum,

inc

incensione, mersione, venditione, pictura, conuestitione, contrectatione per laicos, insertione in annulos, suspensione è collo, peccato inter illos gestandum, eorundem appensione in stabulis aut brutis, ementitione denique aut falsatione.

CAPVT XV.

Tropologia de pia cerei Agni consecrati gestatione.

CAPVT I.

CHRISTI SPONSI, CVM Ecclesia sponsa connubium sanctum, & thorus immaculatus.

1\. DVPLEX Dei cum rationali creatura connubium, Scripturæ produnt, & explicant Patres. Alterum Verbi, cum humanitate illa singulari quæ ad consortium personæ diuinæ euecta est. Alterum Christi, Dei & hominis, cum Ecclesia Christiana ex gentibus adunata.

De priore conjugio, varij accepere, illud propheticè Genes. 2. prænunciatum, *Erunt duo in carne vna.* Et quamvis S. Gregorius [a] grauatur agnoscere conjugium Verbi cum humanitate, eo

[a] homil. 38. in Euang.

quod conjugium inter duas perſonas ineatur, quas abſit vt demus in Verbo & humanitate aſſumpta habuiſſe locum : Tamen paſſim alij, nulla ſe religione prohibitos cenſent, conjugium illud admittere: quod tametſi in Chriſto ex Verbo & humanitate compacto, vnica reperitur perſona, & ex eo capite ſublata ſit peruulgata inter conjuges diſtinctio perſonarum plurium ſolo affectus nexu colligatarum, nihilominùs aliæ ſuppetant analogiæ, penes quas incarnationis & cōjugij comparatio poſſit ſubſiſtere, quamuis in Chriſto perſonarum multiplicitas omnibus conjugibus communis deficiat. Nam ſicut in parabolis, vt præclarè notauit S. Chryſoſtomus [b], non eſt quod omnia minutè & anxiè accommodentur : ita neque in comparationibus neceſſe eſt proportionem vndecunque conſtare, ſed poteſt penes quędam capita benè cohærentia, inſtitui contentio, cæteris quæ minùs quadrarent prætermiſſis. Atque ita variæ ſcripturæ, non obſtante perſonæ in Chriſto vnitate, coniugium Verbi cum ſingulari humanitate aſſumpta inſinuant,

[b] homil. 65. in Matth. & hom. 48. in Ioan.

&

& Patres illas in eum ſenſum accipiunt,præſertim Auguſtinus [c], Epiphanius [d], Caſſianus [e] & Anaſtaſius Sinaita [f] quos in hanc rem appendo alibi, tractans titulum Chriſti Sponſi.

2. Alterum quod huic inſtituto potiùs ſeruit Dei conjugium, illud eſt, quod Chriſtus Deus & homo,cum Eccleſia è gentibus adunata contraxit. Hunc fuiſſe finem aduentus Chriſti in mundum, S. Auguſtinus conteſtatur, & ex Apoſtolo confirmat. Agens enim de Chriſti aduentu in Cana tertia die, ait [Quid mirum ſi in illam domum ad nuptias venit; qui in hunc mundum ad nuptias venit? Si enim non venit ad nuptias, non hìc habet ſponſam. Et quid eſt quod ait Apoſtolus; *Aptaui vos vni viro,virginem caſtam exhibere Chriſto?* Quid eſt quod timet, ne virginitas ſponſæ Chriſti per aſtutias diaboli corrumpatur? *Timeo* (inquit) *ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtræ mentes corrumpantur à ſimplicitate & caſtitate, quæ eſt in Chriſto.* Habet ergo hìc ſponſam.] Patres paſſim hoc Chriſti cum Eccleſia connubium agnoſcunt ac celebrant, no-

[c] Tract. i. in Epiſt. Ioan. & in Pſal. 44. *initio.*
[d] Orat. de Deip.
[e] lib. 5. de incar. c. 11.
[f] Tract. 8. in Ioan.

minatim Cyrillus, Theodoretus, ac Rupertus, expendentes illud Oseæ 2. *Sponſabo te mihi in fide*, quod ad Chriſtianá Eccleſiam accõmodant. Agunt de hoc connubio accuratè & diligenter, penultimi ſeculi Scriptores duo, Laurentius Iuſtinianus[g], ac Ioannes de Turrecremata[h], qui Antonomaſticè Theologus audiuit in Concilio Florentino. Nuper item Thomas Boſius[i] luculenter & amœnè in eo argumento verſatus eſt. Nos idipſum copiosè proſecuti ſumus, tractantes titulum *Sponſam Eccleſiæ*[k]: ad quam diffuſam, & quantum vires noſtræ tulerunt, accuratam illius tituli diſcuſſionem & illuſtrationem, plena (vt ſic dicam) meſſe teſtimoniorum & probationum conſtantem, adjungemus hoc loco manipulum, adhibito ſpicilegio; nec ad decerptas ibi ſpicas manum iteratò admouebimus, quantum per congruam argumenti tractationem fas erit.

3. Exhibet Chriſtum hoc cum Eccleſia conjugio illigatum Apoſtolus, Epheſ. 5.[l] cujus ratiocinatio digniſſima eſt quæ accuratè excutiatur. Ibi ergo Apoſtolus informans conjuges ad perfect

g lib. de caſto cõnub. verbi, c. 9. & 10.
h lib. 1. ſum. de Eccleſ. à cap. 36.
i lib. 1. de ſig. per octo prima capita.
k lib. 5. de Chriſto.
l à verſ. 22.

fectionem vitæ conjugalis, imprimis mulieri indicit ſubjectionem reſpectu viri, eo quod vir ſit caput mulieris, ſicut Chriſtus eſt caput Eccleſiæ: Vnde infert, par eſſe, fœminam præſtare ſe ſubjectam viro in omnibus, ſicut Eccleſia ſubjicitur Chriſto. Viceuerſa autem ſtatuit, virum debere impendere vxori amorem eximium, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſeipſum pro ea, vt illam ſanctificaret. Infert igitur Apoſtolus, virum ſimiliter debere fouere & amare conjugem ſuam, ſicut Chriſtus fouit & amauit Eccleſiam. Quam proportionẽ motiuorum amoris viri erga vxorem, fundat in eo, quod vir diligit vxorem tanquam corpus & carnem ſuam, juxta illud Gen. 2. *Erunt duo in carne vna.* Sicut Chriſtus Eccleſiam tanquam corpus ſuum dilexit, factus idcirco ejus Saluator, illamq; fouens & nutriens omni ſtudio ac cura, *quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus.* Alludit his verbis Apoſtolus ad formationem Euæ ex carnoſa Adami coſta. Significat ergo, Chriſtum fouere ac diligere Eccleſiam, quia nos qui ſumus Chriſti

Ecclesia, idipsum sumus respectu Christi, quod Eua respectu Adami, hoc est sumus membra corporis ejus. Sicut enim Eua ex Adami membro seu costa fuit constructa, ideóque membrum corporis ejus & caro ac os ejus fuit, id quod Adam conspecta primùm vxore professus est dicens, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea:* Ita nos quoque, sumus caro de carne Christi, & os ex ossibus, ac proinde membra sumus corporis ejus. Quod quomodò factum sit, Apostolus non exponit, Patres autem variè declarant. Germanissima exponendi ratio esse videtur, quod dicamur moraliter & symbolicè compacti de carne & ossibus Christi, quatenus de substantia Christi in cruce dormientis, ibidemq; quoad corpus carne & ossibus constans immolati, fuimus conditi in Deo, & sanctificati. Nec defuit supplementum carnis pro costa ossea: quod SS. Augustinus *m*, & Prosper *n*, ac Petrus Damiani *o*, accipiunt de infirmitate & quasi carne ac mollitudine nostra, quam Christus suscepit, collato nobis suo robore, & ossea fortitudine, vt perspicuum fuit in Mart

m Tract. in Ioan.
n p. 1. de prom. cap.
o Serm. 66.

Martyribus cum Christo sub mortem comparatis. Vbi enim Christus cohorruit, & pauore ac tædio correptus est, ibi martyres exultarunt; nec aliter ad rotas & viuicomburia quàm ad rosas & amœnitates conuolarunt. Hæc, supplementum carnis pro costa in secundo Adamo dormiente & patiente factum, optimè exhibent. Est ergo Ecclesia ad modum prædictum, os & caro de ossibus & carne Christi, ac membrum corporis ejus, non secus ac Eua fuit membrum corporis Adami & os ac caro de ossibus & carne ejus. Vnde sicut vir, (vt statim subdit Apostolus) propter eam mulieris ex Adamo compactionem, jussus est relinquere patrem & matrem & adhærere vxori suæ, ac esse duo in carne vna, quæ est summa inter mortales necessitudo atq; conjunctio, qua duæ personæ humanæ in vnam veluti conflantur: ita Christus, propter Ecclesiam reliquit Patrem, à quo exiuit venitq; in mundum: & matrem, hoc est Hierusalem cœlestem, vt S. Hieronymus [p] interpretatur. Vel vt Beda Primasius, passimq; alij glossant [q], reliquit synagogam matrem,

[p] in cap. 5. ad Ephes.

[q] ibidem

è qua ſecundum carnem ortus erat, adhæſitq́; vxori ſuæ, nempe Eccleſiæ ex gentibus adunatæ, factiq́; ſunt duo in carne vna. Cum enim olim, præter totidem Gentilium falſos ritus quot erant idola, etiam in eos ipſos qui vero Deo in varijs oris famulabantur, varius omnino cultus vigeret, (aliter quippe Abraham, aliter Melchiſedec, & aliter etiam Iob, cultum Deo vero exhibebant:) omnibus illis cultuum ac rituum varietatibus ſublatis, vna ſponſa Eccleſia, vni viro Chriſto adhæſit: Vnde factum eſt, vt polygamia qua vxores ſimul plures vni viro adhærere permittebantur, in typum varietatis prædictæ, abrogata ſit introducto vno communi ritu, vt pulcherrimè philoſophatur Philippus Abbas [r]; tanquam oportuerit typum ſubſtituta veritate euaneſcere, atque ceſſare. Huc Philippus ſpectare cenſet epiphonema Apoſtolicum, quod ſubijcitur poſt indictam viro adhæſionem cum vxore, & declaratam duorum in corpore vno coexiſtentiam. Putat enim Apoſtolum ſpectantem ad eam viri ac vxoris, vnius deinceps cum vno adhæſionem ac

r Lib. de contin. Cleric. cap. 62.

vnitatem ibi memoratam, ſubjunxiſſe, *Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico, in Chriſto & Eccleſia.* Veriſimilius tamen eſt, Apoſtolum retuliſſe ſuum illud epiphonema,ad totum matrimonij apparatum, antea ex Geneſi expreſſum, mulieriſq; ex viro compactæ ſtructuram, quam ab eo paulo anteriùs tactam monſtrauimus, illo Sacramenti magni ambitu comprehendiſſe : ita vt ſenſus ſit, conjunctionem Adami cum Eua, & inſtitutum in ea conjunctione, connubium poſterorum diuerſi ſexus, fuiſſe ſacramentum & myſterium magnum; id eſt typum & adumbrationem rei ſacræ haudquaquam vulgaris, ſed omnium maximæ, quæ in Chriſto & Eccleſia, ſuo tempore erat perficienda, quando Chriſtus in plenitudine temporis, cum Eccleſia per connubium ſanctum & fœdera nuptialia longè nitentiſſima, deuinctus eſt. Nam prout conjugium ſiſtit in vinculatione duorum purè creatorum, ſiue Adami & Euæ, ſiue poſteriorum quorumuis conjugum, conteſtatur Apoſtolus, ſe illud non habere pro Sacramento magno, ſed tantùm prout refertur ad

Christum & Ecclesiam, quorum conjunctionis in fine temporum faciendæ, typus & adumbratio verè magna, aut etiam maxima, fuit humanum conjugium. Concludit vniuersam hanc ratiocinationem Apostolus, eo capitis quinti limbo. *Veruntamen & vos singuli, vnusquisq; vxorem suam sicut seipsum diligat; vxor autem timeat virum suum.* Sensus est; Sicut ergo Christus, cujus conjugium sic adumbratum est, ita adhæsit sponsæ suæ Ecclesię ex ejus ossibus & carne constructæ, eamq; sibi ritè subjectam fouit & charam habuit: Ita & vos Christiani conjuges, mutuis officijs certate: Vir vxorem omni dilectione & charitate, mulier virum omni reuerentia & honore, debitaq; subjectione prosequatur.

4. Ex filo propositæ ratiocinationis Apostolicæ, manifestũ est quod monstrandum susceperam; nempe Apostolum exhibere Christum tanquam conjugio cum Ecclesia illigatum vt optimè aduenit S. Methodius *f*. Nam & Ecclesię ex Christi dormientis latere formationem, antitypam fuisse docet formationis primæ conjugis ex viro pri

f l. de castit. apud Photiũ, Cod. 237.

primo;& paradigma officiorum quibus Christiani conjuges se demereri ac prosequi debent, statuit esse consensionem illam, hinc amoris & curæ, inde reuerentiæ & subjectionis, quæ Christum inter & Ecclesiam luculenter emicuit. Itaque apertè Apostolus, Christum habet pro Ecclesiæ sponso, Ecclesiam verò pro Christi sponsa. Et idem in multis alijs Scripturis insinuatur, passimq; annuunt Patres. Nec est quod quis opponat Ecclesiam quomodocunque sumatur, pertinere ad sobolem ex Christi conjugio oriundam, non esse igitur Christi conjugem. Id enim ex carnali de his nuptijs ad nostras admensis cogitatione ortum habet. Itaque D. Augustinus circa illud Psalmi 127. *Vxor tua sicut vitis abundans*, cum hanc Christi vxorem dixisset esse Ecclesiam, progrediens ad sequentem versiculum, *Filij tui sicut nouellæ*; [Quæ est (inquit) vxor, & qui sunt filij? In istis carnalibus nuptijs & conjugijs alia vxor, & alij filij. In Ecclesia,quæ vxor,ipsi filij. Ad Ecclesiam enim pertinebant Apostoli,& in membris Ecclesiæ erant, & conjunx erant

ſecundùm portionem ſuam quam in membris obtinebant. Quare ergo de illis dicitur, cum receſſerit ab eis ſponſus tunc jejunabunt filij ſponſi? Ergo ipſa conjunx & ipſa filij.] Fusè proſequitur eandem Eccleſiam in Scripturis, & conjugem, & ſororem, & fratrem, & matrem fidelium appellari. Tum concludit. [Ergo in quibus intelligis conjugem, in illis matrem, in illis filios.]

Eſt igitur Eccleſia, conjunx ſiue potius ſponſa Christi, vtor enim *ſponſi* ac *ſponſæ* vocibus, potiùs quàm *viri* & *vxoris* quia quamuis non exiſtimem eam duntaxat deſponſationem fuiſſe typum conſociationis Chriſti & Eccleſiæ, quæ eſt matrimonij anteambulo atque præludium, nec fert præſentem corporum traditionem, ſed duntaxat aliquando faciendam, ad quam data tradendorum poſtea corporum fide partes oppignerat: ſed potiùs cenſeam imaginem adhæſionis Chriſti cum Eccleſia ab Apoſtolo propoſitam, cerni in poteſtate ac jure mutuo quod ſibi conjuges in corpora tradunt per vérba de præſenti: Tamen quod Iulius

Firm

Firmicus [t] addensatis Scripturarum locis confirmat, ex vsu est, voces potiùs *sponsi* ac *sponsæ* vsurpare in hoc negotio, tanquam puriores & procul ab omni illuuie semotas. Sic enim insinuatur hujus connubij sanctitas, & inuiolata semper Ecclesię integritas, cujusmodi est sponsæ, quamdiu sponsa audit. Insigni quippe miraculo quod S. Chrysostomus egregiè suspexit [u], in hoc conjugio sponsa ita fit conjux, vt tamen Virgo & integra maneat. Imo quæ ante conjugium virginitate & integritate destituebatur, illam recuperat per hoc cõjugium, comprobaturq; in ea quod Apostolus dixit de corruptissimis antea Corinthijs; *despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo.* Hæc igitur causa est, cur *sponsi* & *sponsæ* nomina de Christo & Ecclesia agendo, vsurpata potiùs sint, quàm nomina *viri* & *vxoris*, vel nomen *conjugum*, quibus corruptio nostratibus conjugijs frequentiùs adjuncta præfertur. Ob eamq; ipsam causam, quia nomina *sponsi* & *sponsæ*, quandoque verum matrimonium ratum designant, (vt cum B. Virgo dicitur desponsata Iosepho; &

[t] lib. de error. profan. cap. 20.

[u] homil. 23. in 2. Cor.

cum decem Virgines, dicuntur exijsse obuiam sponso ac sponsæ:) vt longiùs semoueretur omnis suspicio imminuendæ aliquando per hoc conjugium integritatis, Spiritus sanctus, (vt D. Hieronymus ✱ notauit) prorsus immaculatum semperque purum hujus conjugij nexum, exprimi interdum voluit adjuncto sponsæ nomine *sororis:* vt cum dicitur, *Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa.* Nam sponsæ florem à sponso libandum, facile quis, vt credat, adducetur, quod de sorore, ne cogitet quidem.

✱ lib 1. in Iouin.

5. Absolutè tamen ac simpliciter, id est quoad statum præsentem, sponsalium nomine denotatum; *sponsi* & *sponsæ* nomina, puritatem & integritatem etiamnum perstanté insinuant, ideoq; Christo & Ecclesiæ aptè tribuuntur, quamuis eorum adhæsio, per conjugalem societatem planè perfectam atque etiam consummatam, (salua semper sponsę integritate) plerumq; exprimatur. Vt cum Christus Ecclesię sanctæ *vir* ac *maritus*, ipsáq; Ecclesiæ, *vxor* ejus & *conjux* dicitur. Nam S. Gregorius de Christo Ecclesiæ viro, inter-

pret

pretatus est [y] illud Prouerb. 30. *Nobilis in portis vir ejus.* Et Apocal. 19. agendo de Christo & Ecclesia dicitur, *Venerunt nuptiæ Agni, & vxor ejus præparauit se.* Patres passim astipulantur.

[y] lib. 20. moral. cap. 17.

Augustinus [z] pulchrè, expendens illud, *qui manducatis panem doloris.* Alibi [*] item egregiè. [Ipse est caput Ecclesiæ. Ipse panis de illa terra. Corpus autem ejus quod est? Conjux ejus, id est Ecclesia. *Erunt enim duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico, in Christo & in Ecclesia.* Sic & Dominus in Euangelio cum de viro & vxore diceret; *Igitur jam non sunt duo, sed vna caro.* Ergo vnum voluit esse hominem Deum, Christum & Ecclesiam.] Idem repetit bonum viduitatis expendens [†].

[z] in Psal. 126.

[*] serm. 12. ex 40. nouis.

[†] cap. 10.

S. Ambrosius [a]. [Nemo venit ad me nisi pater meus qui misit me, attraxerit eum. Ille enim solus potuit has nuptias copulare. Et ideò mysticè Salomon dixit, *A Deo præparatur viro vxor.* Vir Christus, vxor Ecclesia est. Charitate vxor, integritate virgo. Ergo quem Deus traxit ad filium, non separet persecutio, non auertat luxuria,

[a] lib. 8. in Luc. ad cap. 16.

non Philoſophia deprędetur non Manichæus contaminet.]

Hildebertus [b] nomina *mariti* & *vxoris* ſæpè adhibet agens de Virginibus & conjugatis Chriſto per vota aut vitæ ſanctimoniam copulatis. [Sponſus tuus (inquit agens cum quadam Moniali) eis etiam ſe maritum offert, quæ numerum perdidere maritorum. Chriſto vtique multæ vxores. Ejus vxor Agnes, & Anna, & Suſanna eſt.] Scitè Clemens Alexandrinus [c] agens aduersùs ſpurcos hæreticos, Matrimonio infeſtos ex eo nominatim capite, quod Chriſtus vxore caruerit, reſpondet; cum alia, nempe Chriſtum non fuiſſe vulgarem hominem cui neceſſarium fuerit adjutorium ſecundùm carnem; item Chriſtum æternum Dei filium, procreatione liberorum carnalium cui vxor deſeruit, non eguiſſe: Tum illud quod ad rem præſentem potiùs ſpectat, Chriſtum cui conjux erat Eccleſia carnalem vxorem ducere non debuiſſe. Immenſus in hoc puncto eſt Anaſtaſius Sinaïta [d]. Benè item in hanc rem diſſerit Albertus Magnus [e], qui argumentatur ex defi-

nit

[b] Epiſt. 41.

[c] lib. 3. ſtrom.

[d] lib. 9. & 10. Hexa.

[e] lib. de muliere forti, c. 1. §. 1.

nitione vxoris, quam in eo ſtatuit, quod generet ex ſemine alterius, quod planè habet Eccleſia per comparationem ad Chriſtum, ex Iſaiæ 26. & 2. Corinth. 3. & ad Galat. 3. Optimè eandem doctrinam ex S. Thoma illuſtrat Stapletonius *f*.

f lib. 8. de princ. c. 19. ratione 7.

De nuptiali ergo fœdere Chriſtum inter & Eccleſiam, ſatis liquet. Gratulantem de eo ſibi, illóque nomine gratias Deo agentem Dauidem, inducit his verbis Petrus Damiani *g*. [*Parum viſum eſt in conſpectu tuo, Domine Deus meus, quia dilexiſti me, niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquum:* moxq; ſubjunxit: *Iſta eſt enim lex Adam, Domine Deus.* Ac ſi perſpicuè dicat: Sicut in terreni mundi hujus exordio, Adam conſtituiſti poſteritatis ſecuturæ parentem, atque ex hac radice totius humani generis decreuiſti pullulare propaginem; ita nunc mundum renouare diſponis, me quaſi nouum Adam facis, dum Chriſtum ex meo ſemine naſciturum; qui eſt Auctor & caput Eccleſiæ polliceris. *Iſta eſt*, inquit, *lex Adam*, quia ſicut ille erat in filijs ſuis hunc mundũ viſibilem

g Serm. 49.

processurus ; ita & ego populi spiritualis in Christo pater efficior, cum illo qui in cœlis est, perpetuò regnaturus. Sicut enim de costa illius formata est viuentium mater Eua ; ita de latere Christi qui ex me nasciturus est, victura perenniter egredietur Ecclesia.]

6. Minùs perspicua sunt adjuncta, in quibus prædictum nuptiale fœdus iniri contigit, tempus scilicet & locus. Nam Patres benè multi in ea videntur fuisse sententia, vt locus in quo hoc conjugium celebratum est, fuerit Deiparæ vterus : tempus verò, momentum quo peracta est Verbi Dei Incarnatio. Ita S. Gregorius [b], Beda, Anselmus Laudunensis, Philippus Abbas alijq; non pauci ; quorum pleriq; ad id accõmodant verba illa ex Cant. 3. *Videte Regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua, in die despõsationis & lætitiæ cordis ejus.* Alij verò eodem aptant illud Psalmi 18. *Ipsi tanquam sponsus procedens de thalamo suo.* Diem quippe desponsationis, aiunt fuisse diem Verbi in materno vtero coronati per carnis nostræ susceptionem; quæ fuit illi corona glor

[b] Hom. 38. in Euang. & Cant. 3.

gloriæ,& diadema ſpeciei. Thalamum verò in quo hæ nuptiæ ſunt celebratæ, & è quo fulgentiſſimus inſtar ſolis ſpõſus proceſſit, aiunt fuiſſe vterum Virginis, in quo peracta ſunt diuina myſteria, & Deus humanitati ſociatus vinculo indiſſolubili. Pulchrè in hanc ſententiã diſſerit S. Auguſtinus [i] [Dominus (inquit) ſecurus moriens, dedit ſanguinem ſuum pro ea quam reſurgens haberet quam ſibi jam conjunxerat in vtero virginis. Verbum enim ſponſus, & ſponſa caro humana, & vtrumque; vnus filius Dei, & idem filius hominis vbi factus eſt caput Eccleſiæ. Ille vterus Virginis Mariæ, thalamus ejus. Inde proceſſit, tanquam ſponſus de thalamo ſuo, ſicut Scriptura prædixit: *Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit, vt gigas ad currendam viam.* De thalamo proceſſit velut ſponſus,& inuitatus venit ad nuptias.]

i Tract. 8. in Ioan.

Nyſſenus [k] hac de cauſa, lectulum vmbroſum cujus apud Salomonem eſt mentio, interpretatur Incarnationem. Locus eſt elegans æquè ac pius,quo ſic gloſſat ea verba, *Lectulus noſter vm-*

k Homil.4.in Cant.

broſus. [Lectum nominat, vt ſponſa tropica ſignificatione interpretans humanæ naturæ cum diuina contemperationem. Quomodò etiam magnus Apoſtolus deſpondet nos virginem Chriſto, animámque ornat tanquam ſponſam, & deducit duorum conjunctionem ad vnius corporis vnionem: & magnum dicit eſſe myſterium ac Sacramentum vnionem Chriſti cum Eccleſia. Cum enim dixiſſet, *Erunt duo in vnam carnem*, ſubjungit: *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia.* Propter hoc ergo Sacramentum, lectum animæ, virgo nominauit cum Deo conjunctionem ac ſocietatem. Fieri autem benè non poterat, vt ea eſſet, niſi per hoc quòd Dominus vmbroſus per corpus nobis apparuit.]

Philo Carpathius in illud ſacri Epithalamij, *Collum tuum ſicut turris Dauid.* [Verbum (inquit) ſacratiſſimæ & ſemper intemeratæ Virginis vterum ſibi præparauit ad deſponſandam ſibi humanam carnem: tunc enim facta eſt diuina illa deſponſatio cœleſtis ſponſi ad ſponſam Eccleſiam, cum Deus filius

hum

humanitatem noſtram in ſanctiſſimo Virginali vtero mirabiliter ſibi copulauit, & tanquam ſponſus de thalamo proceſſit, ad nuptias humani generis reparandi.] Idem habet Paſchaſius Rathbertus [l], tractans parabolam nuptiarum quas Pater fecit Filio ſuo.

[l] lib. 10. in Math.

7. Longè ſeriùs, & loco planè alio, Patres quidam & DD. initum Chriſti cum Eccleſia connubium cenſuerunt. Nonnulli quidem in cœnaculo, ſuper extremam Chriſti cœnam per Euchariſtiæ inſtitutionem, id factum voluerunt. Et ita inſinuarunt Theodoretus, & Aponius [m], ad illud *in die deſponſationis & lætitiæ cordis ejus.* Omnino multi, idem dixerunt de tempore paſſionis & lecto crucis. Refert pleroſq; Delrio [n]. Inſuperq; Anſelmus, Gillebertus, & Cantacuzenus [o]. Scholaſticè & accuratè idem proſecutus eſt Abulenſis [p]. Præiuiſſe videntur Patres illi, qui Adami ſoporem & exemptæ ab eo coſtæ ſtructuram in mulierem, componũt cum morte Chriſti, & eductione Eccleſiæ ex perfoſſo Chriſti latere, Quod pereleganter tradit S. Auguſtinus [q] circa illud, *Qui manducatis*

[m] Cant. 3.

[n] ad eundem locum.

[o] ibidem.

[p] q. 73. in cap. 22. Matth.

[q] Pſalmo 126.

panem doloris, alibiq; non semel r. Nec non S.Hieronymus s, Ambrosius t, Leo Papa u, Chrysostomus x, & concinnè de more S. Zeno y. Quotquot insuper in abjectione Synagogæ nouercæ, asseruerunt Christum vxori suæ Christianæ Ecclesiæ adhæsisse: (asseruerunt verò hoc, penè innumeri versantes illud ex c.5. ad Ephes. *Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ*;) videntur astipulati sententiæ de Christi conjugio cum Ecclesia inito in morte Christi, in cujus puncto lex vetus euiguit, & Synagoga expirauit, vt fert communissima sententia sacrorum interpretum in c.7. ad Rom. & Scholasticorum, cum agunt de legalibus. Non vtrumque sententiam de Christi cum Ecclesia conjugio in cruce celebrato insinuauit, sed expressè tradidit S. Augustinus z dicens, Christum sponsum in crucem actum, ascendisse thalami sui lignum, thalami sui lectum. Quid clarius? Idem alibi. * [Reuertitur nuncius & nuptialē thronum ingreditur Christus. Accipit stolam carnis in thalamo Virginis, intra thesaurum majestatis, sacculum carnis

r Tract. 9. in Ioā & l. 12. contra Faust. c. 7.
s in c. 5. ad Ephes.
t l. 2. in Lucam ad c. 3.
u Epist. 23.
x Hom. 83. in Ioan.
y Serm. de circunc.
z lib. 2. de symb. ad Catech. c. 6.
* Serm. 17. de tempor.

cess

cessit. Diuinitati Sponsatur homo, præmium accipit caro. Procedit Christus quasi sponsus de thalamo suo, cum præsagio nuptiarum exijt ad campum seculi, cucurrit sicut gigas exultando per viam, peruenit vsque ad crucis tropheum, & ibi firmauit ascendendo conjugium, vbi consentiret alienantem in supplicijs creaturam, commercio pietatis se pro conjuge dedit ad pœnam. Tradidit quoque carbunculatum sui sanguinis geminam, & copulauit sibi perpetuo jure Matronam. *Aptaui*, inquit Apostolus, *vos vni viro, virginem castam exhibere*. Ecce nunc quæ fuerat, fœta, facta est ancilla; quia vidit vitam suam in ligno pendentem, & non credidit liberantem. Gaudeamus ergo fratres, in commercio Dei & hominis, sponsi & sponsæ, Christi & Ecclesiæ, Saluatoris & Virginis, quæ dum sponsaretur fabro, cœli nupsit architecto.]

Non minùs perspicuè Laurentius Iustinia † ad illa Christi verba, *Desiderio desideraui*. [Istiusmodi (inquit) eloquia de cellario ardentis pectoris ideo mediator ipse protulit, vt in amorem

† l. de triumphali Christi agone, c. 2. n. 3.

ſui ſanctam excitaret Eccleſiam, traheret ad ſe, & copularet ſibi. Illam ſiquidem nimium diligens corporis ſui pabulo ſaginare cupiebat, quatenus indiſſolubilis charitatis pari firmata ſanctiſſimi connubij celebrarentur inſignia, fierentq; duo in carne vna, quemadmodum ab ipſo mundi exordio per Adam vaticinatũ fuerat. Quum enim Deus mulierem, quam de ipſius Adæ coſta formauerat, ſtatuiſſet ante eum, ait: Hoc nunc ex oſſibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Nempe Dominus Ieſus Dei & hominum Mediator ipſe eſt, qui ob amorem ſponſæ immaculatæ Eccleſiæ reliquit in cœlo patrem ſuum, quando formam ſerui ſuſcipiens ſemetipſum exinaniuit. Reliquit & matrem, dum Synagogam de qua carnis trahens originem propter infidelitatis demeritum repudiando cõtempſit. Suæq; adhæſit vxori, quum in cruce pendens, dato ſanguinis precio, atque aquæ lauacro, ſibi eam inſeparabiliter copulauit.]

Int

Inter tam graues Doctores, in re tam variantibus sententijs agitata, arbitrum sedere, arduum est. Fortassis tamen conciliatio aliqua inter discrepantes sententias iniri poterit, secernendo varia quæ ad nuptias diuersimodè pertinent; & monstrando, aliquos Doctores non tam de loco ac tempore initi à Christo cum Ecclesia connubij, quàm de illis nuptiarum adjunctis habuisse sermonem, & expressisse per ea adjuncta, Christi cōjugium. Nec enim infrequens est, vt res indicetur ac exprimatur per vnum aliquod accidens suum, etiamsi constet de distinctione adjuncti & rei cui adjacet.

8. Statuendum ergo inprimis est, aliud esse presè dicta sponsalia, aliud nuptias atque conjugium; etiamsi duntaxat ratum, nec dum consummatum. Sponsalia enim presè sumpta, concipiuntur verbis de futuro, constantq; promissione subsecuturæ quandoque traditionis juris in corpora, qua traditione juris reapse posita, constituitur conjugium veluti substantialiter, & quoad essentiam suam spectatum. Deinde statuendum est, longè aliud à

conjugio esse donationem arrharum & sponsalitiæ largitatis. Hæc siquidem sunt adjuncta quædam valdè extrinseca conjugio, quæ adhibentur vt illices amoris erga desponsos. Præterea præcurrit conjugio, longèq; ab eo differt, proclamatio celebrationis nuptiarum, executioni mandandæ non ita multo post. Propterea enim ex vsu Ecclesiæ antiquissimo, præmittuntur conjugio denunciationes, & vt apud Tertullianum [a] legimus, accipiebatur maritus à vidua, nec nisi adscriptione Episcopi ratæ erant tabulæ connubiales juxta D. Augustinum [b] nempe ne quid in conjugij celebratione peccaretur, cujus post conjugium substantialiter initum, pigeret conjuges. Syricius Papa [c] eodem sensu ait. [Nos sanè nuptiarum vota non aspernanter accipimus, quibus velamini interfuimus.] Hoc est assunt sacerdotes cum noua nupta flammeo tegitur & in meriti potestatem transit per substantialem conjugij celebrationem & traditionem corporum, quam ea veli impositio signabat. Tandem aliud esse Matrimonij vsum siue consummationem, aliud ipsum matr

[a] lib. de Monog. c. 11.

[b] Serm. 28. ex 40. nouis.

[c] Epist. 6. apud S. Ambrosium.

matrimonium, res est extra dubium apud Catholicos, qui de vero & substantialiter perfecto B.Virginis conjugio cum Iosepho non ambigui, certum ex fide habent, defuisse illi conjugio consummationem, quæ vulgaribus plerisq; matrimonijs accedit vt complemétum quoddam matrimonio extrinsecum, ac vt corollarium supra substantiam adjectum. Hæc omnia in Christi cõnubio cum Ecclesia sunt secernenda, & ex eorum secretione, inter variantes sententias tentanda concordia. Tametsi autem non sunt hæc in Christi conjugio exigenda ad seueritatem & proprietatem omnimodam, cum hoc Christi connubium non sit nisi analogicum, & per aliquam tantùm proportionem cum conjugijs nostratibus, nomen ac notionem conjugij participet: Tamen per accommodationem nonnullam, & minimè ineptam cõsensionem eorum quæ ad veri conjugij substantiam & adjuncta pertinent, & eorum quæ in mystica Christi & Ecclesiæ conjunctione cernuntur, possumus in ea Christi & Ecclesiæ consociatione notare atque secernere,

quæ in propriè dicta ſocietate conjugali paſſim notantur, & ſecernuntur, tanquam ſubſtantia & adjuncta ſubſtantiæ conjugij extrinſeca. Et ita factum à varijs Patribus, vel exponentibus vel attingentibus Sacramentum magnum in Chriſto & Eccleſia. Interdum enim illud circumloquuntur per ſponſalia noſtratia preſsè dicta; quandoque per vnum aliquod ex alijs propoſitis matrimonij adjunctis; aliàs denique per id quod eſt noſtratis conjugij maximè intimum, & ejus velut ſubſtantia & eſſentia.

9. Qui ergo Patres grauesq; Scriptores, dixerunt connubium Chriſti cum Eccleſia initum eſſe in puncto incarnationis, accipiendi ſunt de ſimilitudinarijs ſponſalibus, ſiue de imagine præcurrẽtis conjugijs noſtratibus promiſſionis tradendorum poſteà corporum. Analogiam quippe non exiguam cernere licet, ſponſalium noſtratium preſsè dictorum, & aſſumptionis humanæ Chriſti naturæ per Verbum. Tametſi enim Eccleſia Chriſtiana quæ ex Gentibus coalitura erat, & in Chriſti ſponſam deſtinabatur, nondum in ratione

tione Christianæ Ecclesiæ constituta erat, cum Verbum est incarnatum, ideoq; in rigore non poterant tunc celebrari cum ea sponsalia; (Quis enim sponsalia celebrat, cum puella nondum nata?) Simili certè ex causa Rupertus [d] ait, Patrem fuisse maritum Synagogæ, non Christum qui nondum tunc homo erat: Tamen aliqualis sponsalium nostratium adumbratio & delineatio, notari ritè potest in ea humanitatis ac Verbi adjunctione, quatenus in ea singularis illius naturę consociatione fuit prolusio quædam, & datæ fidei oppigneratio de consecutura suo tempore, Christi tunc orientis & reliquæ humanæ naturæ, magna ex parte in vnam Ecclesiam adunandæ, conjugali fœderatione atque connubio. Post contractam namq; cum Deo necessitudinem interuentu vnicæ illius humanitatis, dici potuit vniuersæ humanæ naturæ, quod Tertullianus [e] de prehensione gloriæ, & aditione cœlestis hæreditatis per nos omnes facienda dixit, post subuectam in cœlum, Christi carnem. [Securæ estote caro & sanguis: Vsurpastis & cœlum, &

[d] lib. 1. de oper. Spirit. sanct. c. 8.

[e] de resur. carnis, c. 52.

regnum Dei in Christo.] Nempe quia vt præmiserat, à nobis Christus arrhabonem carnis accepit, & vexit in cœlum, pignus totius summæ illuc aliquando redigendæ. Similiter igitur humanitas vniuersa,quatenus in vnam Dei sponsam mysticam, Christianam inquam Ecclesiam, suo tempore congreganda,præoccupauit in illa sua singulari humanitate Christi conjugium, cujus ea conjunctio fuit præludium. Nec si quis per eam, conjugium inchoatiuè & partialiter initum cum Ecclesia dixerit, multum refragabor. Facile porrò est, declinare telum quod initio vibrabatur ex deficiente in Christo multitudine personarũ, quam ad verũ conjugium deposcebat S.Gregorius. In promptu siquidem est reponere, deesse ea ex parte proportionem cum connubijs nostratibus: quamuis conueniens analogia satis superq; retineatur in naturarum ad Christi compagem interuenientium diuersitate. Vt propterea passim, nomen *sponsalium* quod æquè personas plures inter nos deposcit, nec rarò etiam nomen *conjugij*, à Patribus de Incarnationis myster

ſterio agentibus adhibeatur, vt ſupra monſtratum eſt.

10. Iam qui tempus & locum connubij à Chriſto cum Eccleſia celebrati, aſſignant cœnaculum & cœnam poſtremam, ſpectare fortaſſis voluerunt, ſpõſalium propoſitorum extenſionem ad ſingulas humanitates fideliũ. Quod enim egregiè notauit S. Chryſoſtomus *. [Vnicuique fidelium ſe Chriſtus per myſterium, (ſiue Euchariſtiam) admiſcet, hoc ſingulis rurſum perſuadens, quod carnem noſtram aſſumpſerit.] Itaque quod nec decuit nec oportuit hypoſtaticè fieri quoad omnes, exuberantiſſima Chriſti bonitas, inſtitutione Euchariſtiæ diffudit ad vniuerſos: Ita vt vnicus quidem ſit, in cujus humanitate ſubſiſtat diuina Verbi perſonalitas, iſq; ſolus inter homines dicatur propriè & ſubſtantialiter Deus, ad omnes tamen quadantenùs beneficio Euchariſtiæ tranſeat illa Dauidis compellatio, *Ego dixi Dij eſtis, & Filij excelſi omnes.* Præclarè id notauit Damaſcenus †. Et poſſunt eodem aptari nonnulla ex ijs quę habet B.Hildegardes de parallelis myſteriorum

* homil. 83. in Matth.

† lib. 4. fid. cap. 14.

Incarnationis & Euchariſtiæ *. Extra dubium videtur ad eam extenſionem vnionis hypoſtaticæ ad ſingulos homines, reſpexiſſe eos qui in Euchariſtiæ inſtitutione celebratum Chriſti nobiſcum connubium dixerunt, quod per Euchariſtiam, fiamus ſinguli cum Chriſto vna caro. Vnde quia conjuges per matrimonij vſum & mixturam ſeminum, fiunt vna caro vt D. Chryſoſtomus f explicatiſſimè tradit; per Euchariſtiæ verò vſum, fimus Chriſto concorporei, vt loquitur Cyrillus Hieroſolymitanus g: nec ſecus miſcemur cum Chriſto, quàm cera per liquefactionem ceræ jungatur; aut quàm fermentum maſſæ cui immittitur; quæ ſunt præclaræ in hanc rem comparationes Cyrilli Alexandrini h; Inde factum eſt, vt aliqui Euchariſtiæ vſum, connubij Chriſti nobiſcum conſummationem eſſe pronunciauerint; eaq; ipſo, inſtitutionem Euchariſtiæ pro celebratione conjugij, agnouiſſe videantur. Ita Theodoretus circa illud Cāt. 1. *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Benè in eandem ſententiam S. Ephrem i alloquens Chriſtum. [Quicunque myſterijs tuis

* lib. 2. reuel. viſion. 6. à n. 7.

f homil. 18. in Epiſt. 1. ad Cor.

g catech. 4. in myſtago.

h lib. 4. in Ioan. c. 17.

i lib. de judicio extremo & comp.

indignus accesserit, suam animam ipse condemnat non ἀγνίζων, id est castificans se, vt cœlestem Regem atque immortalem sponsum sui pectoris purissimi suscipiat thalamo. Nam anima nostra sponsa est immortalis sponsi: copulæ autem nuptiarum, cœlestia sacramenta sunt, quia cum manducamus ejus corpus, & sanguinem bibimus, ipse in nobis est, & nos in eo. Attende ergo teipsum frater. Festina vt thalamum cordis tui jugiter virtutibus exornes, vt mansionem cum benedicto Patre apud te facias.]

Optimè S. Methodius [k], his verbis. [Rectè Apostolus ad Christum retulit de Adamo. Sic enim congruit, ex ossibus ejus, & ex carne ejus Ecclesiam esse factam, propter quam relicto patre in cœlo, descendit Verbum, vt exhibeat sibi Ecclesiam gloriosam & omnis maculæ expertem, emundans eam lauacro ad excipiendum spiritum, ac beatum semen; quod ipse intonat, & inserit in profundo mentis. Excipit autem illud semen Ecclesia, & format instar vxoris ad generandam virtutem, & alendã. Hac enim ratione impletur

k in sympos. decem virg.

illud, *Crescite, & multiplicamini*, capiente Ecclesia incrementum per congressum & communionem verbi; quod adhuc ad nos se demittit & soporem capit secundùm commemorationem passionis. Non enim potest Ecclesia aliter concipere credentes, & regenerare per lauacrum regenerationis; nisi & Christus propter eos se exinaniens, vt capi possit secundùm commemorationem passionis, (vt dixi) iterum moriatur descendens de cœlo; adhęrensq; vxori suæ, præbeat virtutem quandam lateris sui, vt augeantur qui in eo ædificati sunt omnes per lauacrum regenerationis.]

Alios in eam sententiam Patres laudat Turrianus *l*.

l lib. 2. de Euchar. cap. 7.

Aptiùs fortassis (expeditiùs certè) quis dixerit, Eucharistiæ institutionem in cœnaculo & supremà ac nuptiali cœna longè magnificentissima, ad Christi conjugium etiam cum Ecclesia vniuersa, referri vt exhibitionem sponsalitiæ largitatis & arrharum pronubalium, quod ferunt illa Laurentij Iustiniani de Christi munificentia erga Ecclesiam *m*. [Cui etiam (Ecclesiæ) pro amor

m lib. de triumph Christi agone, c. 2. n. 3.

amoris pignore, proq; fœdere maritali corporis & ſanguinis ſui ſacramenta conceſſit, vt non ſolum in ſpiritu, verum etiam eſſent duo in carne vna.]

Pulchrè ad eandem mentẽ S. Chryſoſtomus [n] agens de Chriſto ſponſo & dote tributa ſpõſæ ἀντιαῤῥαβόνως. [Dedit (inquit) ei veniam peccatorum, remiſſionem ſupplicij, juſtitiam, ſanctificationem, redemptionem, σῶμα δεσποτικὸν τράπεζαν θείαν πνευματικὴν, id eſt corpus Dominicum, menſam diuinam, ſpiritualem.] Manifeſtum eſt nullius vnquam largitatis ſponſalitiæ pretioſitatem, ſponſæ cuicunq; à mortali ſponſo conceſſam, huc pertigiſſe; quantumuis nonnulla in eo genere inſignia ac propè ſtupenda referantur: quale eſt quod ſcribit Olympiodorus [o], de Aſtaulpho Gottho, qui Narbone in Gallia, ſponſæ Placidiæ Honorij Imperatoris germanæ, in Regio ſolio confidenti, donorum nuptialium nomine per ephebos quinquaginta ſplendidiſſimè amictos, ſpoliorum Romani Imperij veluti medullam exhibuit. Singuli enim ephebi, binis manibus binos diſcos ingentes, auro vnum, alterum

[n] homil. in illud *Aſtitit Regina.*

[o] apud Photiũ, Cod. 80.

lapillis pretiosissimis refertum, opimitatém (vt ita dicam) direptionis Romanæ vrbis, & vniuersæ opulentiæ quæ in eam florente imperio confluxerat, obtulerunt. Hæc tamen tanta tamq; inter mortales miranda magnificentiæ pompa, diues egestas meritò audiat, si cum pronubalib⁹ hisce Christi donis, & arrhis sponsalitijs in Eucharistia exhibitis componatur. [Eucharistiam cum dico (ait Chrysostomus *p*) omnem Dei benignitatis thesaurum aperio.] At nemo vel si apertè insaniat, omnem Dei thesaurum cum humana quauis opulentia ausit conferre. Nihil in Dei cimelijs, his donis locupletius, his muneribus pretiosius. *Quod est bonum ejus*, exclamabat tantæ opulentiæ præscius Zacharias, *vel quod pulchrum ejus, nisi frumentum electorum?* Tenet igitur Eucharistia locum arrharum nuptialium, vel largitatis sponsalitiæ conjugio interdum præcurrentis, & eatenus ad nuptias Christi cum Ecclesia pertinet.

p homil. 24. in 1. Cor.

cap. 4.

11. Plenam dotem in passione esse annumeratam dixit Hilarius Arelatensis *q*. Ideoq; quod Sephora marito per

q hom. 1. de nupt.

per fuſum à ſe filij ſanguinem morti ſubducto, auſa eſt dicere, *ſponſus ſanguinem tu mihi es*, jure multo potiore Chriſtus Dominus, Eccleſiæ ſponſæ ſuæ dicere poſſit, *ſponſa ſanguinum tu mihi es.* Cohæret id omnino rectè, cum antiquo vſu emendi vxores, de quo plenè ex varijs ſcripturis Pineda [r]. Sic Oſeæ 2. dotale pretium ad aperiendam adulteræ ſpem, aſſignatur à Deo, vallis Achor. Ipſe Oſeas c. 3. de vxore Dei juſſu à ſe comparata, *Fodi* (inquit) *eam mihi, quindecim argenteis.* Vbi verbum Hebręum quod interpres expreſſit per *fodi*, æquè verti poterat, *emi*, vel *acquiſiui pretio.* Sicut Geneſ. 50. ager pecunia acquiſitus atque coëmptus (vt ſcribitur cap, 49.) dicitur *foſſus.* Fodit ergo ſibi vxorem Oſeas, id eſt comparauit pretio, quemadmodùm Sichem Geneſ. 34. Dinam ſibi emere voluit, quantumuis aucta dote & poſtulatis muneribus: ipſeq; Dinæ pater Iacob, vtramlibet primariam vxorem, Rachelem ac Liam, ſeptenni ſeruitio emerat Geneſ. 29. & Dauid Micholem ſibi deſpondit centum præputijs Philiſtinorum. In Syriaco Matthæi con-

[r] lib. 5. de Salom. c. 2. n. 5.

textu, vbi nos habemus B. Virginem fuiſſe Ioſepho deſponſatam, Syri legunt, *coëmptam*. Plurima ex profanis in hanc rem dabunt Tiraquellus [s], atque Briſſonius [t]. Ex eo itaque priſco vſu, Chriſtus ſponſam ſibi comparauit magno pretio, ſanguinis ſcilicet omnem æſtimationem ſuperantis, in paſſione effuſi. Et idcirco Eccleſia Actor. 20. dicitur *acquiſita*, id eſt *coëmpta* Dei ſanguine; & Petrus Chriſtianum populum vocat *populum acquiſitionis*. Vult S. Auguſtinus [u], Chriſtianum attentum eſſe in hoc facto, cum honore Dei & laude majeſtatis ejus, ac charitate potentiſſimæ miſericordiæ, expromptæ in genus noſtrum. Et addit. [Habet ergo hìc (Chriſtus) ſponſam quam redemit ſanguine ſuo, & cui pignus dedit Spiritum ſanctum: eruit eam de mancipatu diaboli, mortuus eſt propter delicta ejus, reſurrexit propter juſtificationem ejus. Quis offerret tanta ſponſæ ſuæ? Offerant homines quælibet ornamenta terrarum, aurum, argentum, lapides pretioſos, equos, mancipia, fundos, prædia, nunquid aliquis offerret ſanguinē ſuum. Si enim ſanguinem ſuum

[s] ad l. 4. connub.

[t] tract. de ritu nupt.

[u] tract. 8. in Ioan.

ſuum ſponſæ dederit, non erit qui ducat vxorem. Dominus autem ſecurus moriens dedit ſanguinem ſuum pro ea quam reſurgens haberet.] Et alio loco *x*. [Eccleſia mater eſt ſpiritalis. Eccleſia ſponſa Chriſti eſt, gratia ejus dealbata, pretioſo ſanguine dotata. Totum poſſidet quod à viro ſuo accepit in dote. Lego tabulas matrimoniales ejus.]

x lib. 4. de ſymbol. c. vlt.

12. Hæc de cruenta dote ſponſæ Chriſti, prænumerata in paſſione, non grauatè admitto. Inde tamen non poteſt rectè inferri, Chriſti & Eccleſiæ nuptias per id tempus eſſe celebratas: cum Eccleſia Chriſtiana tunc nondum eſſet, & ex perfoſſo Chriſti latere, vt Eua ex Adamo dormiente, educta ſit juxta Patres. At Adami cum Eua conjugium, non fuit celebratum quando coſta Adamo exempta eſt: ac ne tunc quidem cum ea coſta conformata & ædificata eſt in mulierem, inditoq; rationali ſpiritu animata, quod clam Adamo geſtum eſt: ſed tunc tantùm celebratũ eſt Adami & Euæ connubium, cum Deus Euam adduxit ad Adamum, & ambobus benedixit,

dicens, *creſcite & multiplicamini.* Neq; igitur nuptiæ Chriſti & Eccleſiæ tunc celebratæ ſunt, cum Chriſtus mortem pro nobis admiſit in cruce; quamuis tunc plena dos futuræ vxori ſit conſtituta & prænumerata. Et quod in contrarium ſuperiùs vrgebatur, facilè expeditur. Nam legem Moſaïcam in puncto mortis Chriſti euiguiſſe, vnaq; mortuam eſſe Synagogam, non eo inficias. Palpitauit tamen ad tempus aliquod (vt ſic dicam) Synagoga: & vt ejus honori conſuleretur, decentiuſq; efferretur, non illico ſubinducta eſt noua ſponſa, Chriſtiana Eccleſia; ſed poſt aliquam moram, intra quam ſolemnes matrimonij proximè celebrádi proclamationes adhibitæ ſunt, & conformationi ac exornationi futuræ vxoris impenſa opera. Sanè Aſſuerum, quas deſtinaſſet thori conſortes, non admiſiſſe ad ſuam ſocietatem niſi priùs per integrum annum in gynæcæo, comptæ, inunctæ, & omni mundo expolitæ fuiſſent, docet Eſtheris hiſtoria. Similiter ergo Chriſtiana Eccleſia, cujus rudimenta & inchoaméta in B. Virgine, & Apoſtolico collegio, cæteriſq;

Chr

Christi discipulis præjacebant, denunciato post Christi anastasim proximè subsecuturo connubio, in mandatis habuit ablegare à se impedimenta omnia tantum conjugium dedecentia, & omni se accuratione ad nuptias excolere. In quam rem non parum contulit, accessio noua donorum facta à Christo in cœlos subuecto. *Accepit* enim *dona in hominibus*, juxtà Psaltem; id est Ecclesiam per noua dona Spiritus sancti, plenæ effusioni præcurrentia, aptauit atque disposuit ad cœleste connubium. Hi igitur sunto termini, intra quos Christus, cælebs (vt ita dicam) fuit, & absque sponsa de præsenti.

13. Consecutę tandem sunt in Pentecoste nuptiæ Christi cum Ecclesia, in cœnaculo in quo homines simul ferè centum viginti, pręstolantes tantam Dei erga genus humanum beneficentiam, consistebant ex Christi monito. Nec refert quod tunc Christus, abesset corpore, subuectus antea in cœlum. Affuit quippe per Spiritum sanctum veluti procuratorem: nec desiderata est moralis præsentia, qua se Christus

ad consummationem vsque seculi nobiscum in terris fore receperat Matth. 28. Dicta ergo die, lex Mosaïca quæ Christo commortua, tamen illuc vsque non mortifera perstiterat, cepit exinde mortifera esse, seclusa ignorantia inuincibili, & per ejus abrogationem, legis nouæ promulgationi ac obligationi initium datum est, simulq; constituta Christiana Ecclesia, ejusq; cum Christo connubium celebratum. Cum primùm enim accepit esse, etiamsi tum primùm nascens, euecta est ad Christi cõnubium, quia nihilominus jam tunc nubilis, & Christo viro matura fuit, vt annotant DD. ad illud Cant. 8. *Soror nostra paruula est, & vbera non habet.* Accepit porrò esse Christiana Ecclesia, cum primùm lex Christi promulgata est, tanquam deinceps ab omnibus suscipienda ex necessitate; quod contigit in Pentecoste. Tunc enim impellente Spiritu sancto, Apostoli qui ad eam diem meticulosi prędicatione abstinuerant, publicè celebrarunt Christum Messiam, & baptismi ostium quo in Ecclesiam subeundum est referarũt, tanti Sacramenti necessitate palam & ape

apertè denunciata per Apostolorum Principem atque collegas.

Non nego quin aliqua Baptismi necessitas ante Pentecostem habuerit locum. A puncto enim mortis Christi,in quo consummatis omnibus, & confirmato per Testatoris obitum Testamento nouo,lex antiqua expirauit juxta Apostolum Hebr. 7. 8. & 10. verum est, injectam esse omnibus exinde justificandis, necessitatem Baptismi,quæ dicitur *necessitas medij* consequens diuinam institutionem ; & adeò vrgens, vt ab ea non exolueret ignorantia insuperabilis & inculpabilis, quæ à necessitate per legitimum pręceptum injecta, excusare potuisset. Quotquot igitur à puncto mortis Christi, justificandi fuerunt, ob inductam ex tunc necessitatem medij respectu baptismi, nulla ratione id assequi valuerũt absq; Baptismo Christi,ejúsve consuetis supplementis (ratione quorum vota baptismi appellantur) si adulti fuerunt. Quoad paruulos autem, ex parentum errore inuincibili destitutos baptismo, potuisse ad tempus aliquod adhiberi fructuosè circũcisionẽ, vel remedium

legis naturæ, ſupplente Deo ſuſceptionem jam euanidam remediorum illorum in gratiam prolis innocuæ & bonæ fidei parentum, cenſet Molina *: An rectè, & conſequenter ad neceſſitatem medij à puncto mortis Chriſti admiſſam, dicendum alibi. Exiſtimo porrò DD. illos qui indiſtinctè dixerunt Baptiſmum Chriſtianum cepiſſe eſſe neceſſarium à puncto mortis Chriſti, egiſſe de hac neceſſitate medij, quæ ſola, nondum promulgata lege locum habere potuit. Aſſerunt autem indiſtinctè, Baptiſmum ex tunc fuiſſe neceſſarium, S. Thomas [a], Valentia [b], Salas [c], Becanus [d], & alij. Tamen quia lex noua non fuit publicè promulgata ante diem Pentecoſtes, nulla præcepti neceſſitas induci per eam potuit ante illud tempus. Neque enim lex in ratione legis ac præcepti, obligare poteſt niſi innoteſcat: innoteſcit autem ſola promulgatione publica & ſolemni, quę in re præſenti facta duntaxat eſt in die Pentecoſtes quoad Hieroſolymitas; pedetentim verò facta eſt quoad reliquos mortales, intra illud tempus quo lex Chriſti potuit toto orbe diſſeminar

* Tract. 5. de Iuſt. diſp. 62. n. 6.

a 3. p. q. 66. art. 2.

b 1. 2. d. 7. q. 8. p. 1.

c 1. 2. tract. 14. d. 23. n. 28. & d. 24. n. itē 28.

d tract. de leg. c. 4. q. 9.

nar

nari. Nam etiamsi per accidens non sit promulgata, tamen elapso tempore quo emulgari potuit, censetur promulgata. Itaque non priùs injecta est necessitas præcepti de susceptione Baptismi Christi, quàm tuba Euangelica in Pentecoste insonuit, denunciataq; est ciuibus Hierosolymitanis, Christianæ legis & Baptismi ad eam initiantis necessitas. De qua necessitate præcepti, accipio Doctores illos qui indistinctè dicunt necessitatem Baptismi, cepisse tantùm in Pentecoste, quod cum S. Bernardo [e] tradunt Suares [f], Bellarminus [g], Coninck [h] & Bonacina [i]. Constat autem non priùs esse fundatam & constitutam Ecclesiam Christianam, quàm necessitas præcepti respectu legis nouæ atque baptismi, injecta publicè esset, saltem alicubi, quod factum primò est in Pentecoste. Ea ergo die Christiana Ecclesia, (vt probandum susceperam) accepit esse, & constituta ac fundata est: quod disertè agnoscit S. Macarius [k] vocans idcirco Pentecostem, *noui mundi natalem:* & subscribit Rupertus [l] glossans titulum Psalmi 92. *Laus Cãtici Dauid, in die ante Sabathum,*

[e] epist. 77.
[f] 9. de leg. c. 22. n. 2. & l. 10. c. 4. à num. 6.
[g] lib. de baptis. c. 5. propos. 4.
[h] 3. p. q. 68. n. 24.
[i] q. 2. de bapt. p. 2. n. 12.
[k] hom. 6. *in fine.*
[l] lib. de oper. Trinit. in 4. Reg. circa Psal. 92.

quando fundata eſt terra. id eſt (inquit) quando fundata eſt Eccleſia.

14. Euellendus eſt ſcrupulus in contrarium, ex eo quod ante Pentecoſtem fuerint benè multi filij Dei: nec pauci quoque ante Pentecoſtem, beneficium diuinæ adoptionis, per Chriſti baptiſmum ſint conſecuti. Nam obtigiſſe quibuſdam ante Pentecoſtem Baptiſmum Chriſti, in confeſſo eſt. Baptiſmum autem Chriſti fuiſſe ſemper feracem gratiæ, ac filios Dei effeciſſe qui eo initiabantur, eſt extra controuerſiam. Nam Patres, paſſim hoc diſcrimen aſſignant inter Baptiſtæ & Chriſti baptiſmum, quod ille vi quidem ſua eſſet mera ſordium carnis depoſitio, non conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum: contra quàm ſtatuunt de Chriſti baptiſmo, etiam priuſquàm ex obligatione ſuſciperetur.

Hic ſcrupulus facilè eximetur, dicendo eos qui ante primam Pentecoſtem Chriſtianam, gratiam ſunt adepti, ſiue vi Baptiſmi Chriſti, ſiue quomodolibet aliter, inprimis non fuiſſe habitos & educatos vt filios, ſed veluti vernas & ſeruos, auſtero Pædagogo

fui

fuisse concreditos, in quam rem videndus D. Augustinus *m* & Hilarius Diaconus verus Autor qq. veteris ac noui Testamenti suppositarum Augustino *n*, optimeq; & fusè Chrysostomus *o*. Deinde quamuis reipsa erant filij Dei adoptiui, non tamen ex Ecclesia Christiana conjuge primaria, sed ex anteriore cōjuge secundaria, postea deserta; quales sponsas Deo fuisse ab orbis initio, docemur ex scripturis. [Non enim tu mihi (inquit Origenes *p*) ex aduentu Saluatoris in carne, sponsam dici aut Ecclesiam putes, sed ab initio humani generis, & ab ipsa constitutione mundi. Imo vt Paulo duce altiùs mysterij hujus originem repetam, ante etiam constitutionem mundi. Sic enim dicit ipse, *Sicut elegit nos in Christo ante constitutionem mundi, vt essemus sancti, & immaculati coram ipso, in charitate, prædestinans nos in adoptionem filiorum.* Sed & in Psalmis scribitur, *Memento congregationis tuæ Domine, quam congregasti ab initio.* Prima etenim fundamenta congregationis Ecclesiæ, statim ab initio sunt posita; vnde & Apostolus dicit, ædificari Ecclesiam non

m Serm. 182. de temp.
n q. 123.
o homil. 14. in ad Rom.
p homil. in Cant.

ſolùm ſuper Apoſtolorum fundamentum, ſed etiam Prophetarum. Inter Prophetas autem numeratur & Adam, quia magnum myſterium prophetauit in Chriſto, & in Eccleſia dicens, *Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt ambo in carne vna.* Euidẽter enim de his dictis ejus, dicit Apoſtolus, *Quia myſterium hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Sed & idem Apoſtolus cum dicit, *Sic enim Eccleſiam dilexit, vt ſemetipſum traderet pro ea ſanctificans lauacro aquæ*, non vtique oſtendit eam priùs non fuiſſe. Quomodò enim dilexiſſet eam quæ non erat? Sed eam ſine dubio dilexit quæ erat. Erat autem in omnibus ſanctis, qui ab initio ſeculi fuerunt facti: Diligens igitur eam, venit ad eam. Et ſicut pueri ſui communicauerunt carni, & ſanguini, ſimiliter, & ipſe particeps factus eſt eorumdem, ac ſemetipſorum pro eis tradidit; Ipſi enim erant Eccleſia quam dilexit, vt eam vel numeroſitate augeret, vel virtutibus excoleret, vel perfectionis charitate, de terris transferret ad cœlum.] Fuerũt igitur jam à mundi

init

initio, ſponſæ ex quibus Deus filios adoptiuos ſuſcipiebat. Nec ago de illis non Dei ſed diaboli ſponſis & vxoribus, vt Anaſtaſius Sinaïta appellat * hoc eſt de ſectis perditionis & infidelitatis, Dei ſe ſponſas falsò jactantibus, cum reuera non ſint ſponſæ Dei & pudicæ matronæ, ſed infamia ſcorta quibus concubinarũ nomen indidit S. Auguſtinus † fœditatem vocabuli tetrioris deuitans. Ago igitur de ſponſis legitimis, quas agnoſco ante Chriſtum, atque adeò ante conſtitutam Catholicam Eccleſiam, plures Deo fuiſſe. Verùm hæ erant ſecundariæ ſponſæ, qualis Abrahamo Agar; Iacobo Zelpha & Bala. Primaria verò ſponſa, & verè columba atque perfecta, vna eſt, Eccleſia Chriſtiana.

* lib. 11. Hexaë.

† l. 4. de Symbo. *in fine.*

15. Sic coaluit ſanctum illud & immaculatum vereq; honorabile connubium Chriſti & Eccleſiæ Chriſtianæ, quo nullum perfectius, imo cui nullum æquale vnquam fuit: ſiue attendamus prærogatiuas conjugum, ſponſi præſertim; ſiue pacem inconcuſſam, & imperturbatam partium concordiam, nulla vel diſſolutione vel ſejunctione

temerabilem; siue amorem mutuum flagrantissimum; siue denique flores immarcessibiles elegantissimæ & numerosissimæ prolis: quæ sunt capita omnia penes quæ laudari ac prædicari connubium ritè initum potest.

Sponsus totus desiderabilis, amabilis & decorus supra omnem ęstimationem: cujus ornamenta cum apud Psaltem *, tum apud Salomonem † proponuntur. Sunt autem adeò vulgata, vt fastidiam in eis tempus consumere. Itaque obiter tantùm dico, quæ dotes in sponso maximè cõmendantur, omnes eximiè & singulari quadam ratione in hoc sponso eminere, speciem ac pulchritudinem bonæ valetudini subjunctam, vrbanitatem, comemq; congressum, opulentiam & gloriam. Est enim speciosus forma præ filijs hominum, nec speciositate eneruі & fœminea quæ bonum est euanidum & perbreui marcens, sed virili & mascula. Sanitatem verò consequitur nullis vnquam externis injurijs, nulla intemperie interna labefactatam, & cui ex quo sponsus esse cepit, nulla ex parte sit timendum; quippe qui jam non moritur,

* Psal. 44.
† Cant. 5.

mors

mors illi vltra non dominabitur. Itaq; non abjunget has nuptias amara mors ſponſi, nec ſponſa ſe viduam lugebit vnquam, ſponſum habens nulla tentabilem inualetudine, imo immortalem & æternum. Ejus placidiſſimum congreſſum, diffuſa in labijs illius gratia, & melle dulcior oratio, acceptiſſimum facit. De ejus gloria & diuitijs, præſtat ſilere quàm pauca dicere, cum tales tantæq; ſint, vt nulla eis par eſſe poſſit oratio. Quanquam conjectura fieri de illis poteſt, ex eo quod Deus nihil dimiſerit non ſubjectum Chriſto, & omnis creatura quæ in cœlo & ſub cœlo eſt ac quæ ſub terra, pangit ei gloriam: & quotquot à Deo honore & gloria donantur, decutiunt ante Chriſtum coronas ſuas, vt Ioannes Apocal. 4. prodidit; eo ipſo conteſtantes, illum ſe Regem, gloriæ agnoſcere, gloriæ inquam totius qua fulgent, caput atq; principium profiteri. Sponſi hujus decora S. Hilarius carmine ad Apram filiam, (quod Venantius Fortunatus S. Hilarij germanum fœtum agnoſcit malè abjudicante Eraſmo) egregiè expreſſit: Et optimè quoque Liberius

Papa, ea allocutione ad S. Ambrosij sororem Marcellinam quæ apud ipsum S. Ambrosium * legitur, cum eam Virginem in Natali Domini sacro flammeo obnuberet. Videndus item Petrus Damiani †, hunc sponsum totum desiderabilem & virum electum ex millibus scitè describens Blancæ Comitissæ.

* lib. 3. de Virg. *initio.*
† opusc. 50. c. 4.

16. Sponsæ haud dissimilia sunt decora, proportione seruata. Nam quamuis immenso interuallo à sponsi ornamentis & dotibus elongatur, tamen sponsi benignitate, ijs donata & ditata est prerogatiuis, quæ tam eximij sponsi sponsam deceant, ita vt quantumuis ex se esset abjecta & deformis, proculq; esset à censu & opibus tantæ spōsæ conuenientibus, tamen sponsi munificentissima charitate, nihil in ea ad omnem pulchritudinem & elegātiam, opulentiamq; desideretur. Ideò se ipsamet profitetur nigram, sed formosam; id est interprete Gregorio Nysseno *, ex se fœdam & nigram, peccato ac tenebrosis operibus atram, beneficio autem sponsi elegantē ac nitidam. Dicit ergo, nigra sum sed formosa.

* homil. 2. in Cant.

[Nunc

[Nunc mihi informata fuit pulchritudo, propterea quod dilecta fuerim à rectitudine, sed scio me à principio non fuisse elegantem ac nitidam, sed nigram. Hanc autem atram ac tenebricosam quæ in me erat formam, mea fecit vita. Sed tamen cum illud essem, illa nostra tenebrarũ similitudo transmutata est in formam pulchritudinis.] Præmiserat hunc fuisse effectum diuinæ benignitatis, quæ sua puritate impertijt Ecclesiam, commutata pulchritudine sua, cum turpitudine Ecclesiæ natiua.

Pari modo quæ priùs pauperrima erat, ad regias (pudet verborum rei majestatem non adæquantium) ad diuinas opes euecta est, facta per hoc conjugium Augusta, & regni Christi quod per omnia patet, consors ac particeps. Ideò Esaias, laborem Ægypti & Sabaim, omnes videlicet vndecunq; diuitias in Ecclesiæ Christi sponsæ sinum confluxuras gratulabatur, spondebatq́; fore, vt omnes prouinciæ subjectionem ei profiterentur, demissisq́; in terram vultibus adorantes, tanquam Reginæ cœli & Christi compari Au-

gustæ, honorem ac venerationem deferrent. Quam pro veteri tenebricositate Æthiopissa Mosi conjuncta, murmurantibus domesticis adumbrarat, vt SS. Cyrillus p & Bernardus q annotarunt (ad Angelos rebelles ob psthabitum naturę purè intellectualis splendorem, murmur illud haud ignobiles Theologi retulerunt:) hanc Rutha paupercula, Booz homini locupletissimo nupta, perq; eas nuptias ad immensas opes euecta præsignauit, autoribus Chrysostomo r, atq; Ambrosio s. Hujus elegans est oratio. [Non alius sponsus, sed solus Christus est sponsus, de quo dixit Ioannes, *Qui habet sponsam sponsus est.* Illis igitur calceamentum soluitur, huic solui non potest, sicut dixit Ioannes; *Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti ejus.* Solus ergo Christus est sponsus, cui illa veniens ex gentibus sponsa ante inops atque jejuna, sed jam Christi messe diues, innubat: quæ manipulos fœcundæ segetis, vbiq; reliquias gremio legat mentis interno, vt exhaustam illam viduam morte filij atque inopem defuncti populi matrem, nouis pascat alimentis,

non

p lib. 2. de adorat.

q serm. 2. dom. 1. post octau. Epiphan.

r hom. 3. in Math.

s lib. 3. de fide, c. 5.

relinquens destitutam viduam, & nouos quærens. Solus ergo Christus est sponsus, cui nec synagoga ipsa manipulos suæ messis inuidebat.] Optima item est comparatio cum Rachele à S.Iustino adhibita *. Erat Rachel speciosissima, & abiens cum sponso, furata est Patris idola quibus innutrita fuerat. Fuit verò Rachel Iacobo cognatione juncta, & moribus simillima. Nihil horum in Ecclesiam gentium ad Christum comparatam, non cadit perbellè.

* in calce colloquij cum Triphone.

17. Tanta sponsi ac sponsæ (quantùm huic per purè creatam conditionem licet) similitudo, amorem flagrantissimum inter eos conciliauit. Est enim similitudo, mater amoris: & quo major perfectiorq́; alicubi similitudo cernitur, eo incensiorem existere amoris flammam, indubium est. Sed sponsum vt infinitis partibus superiorem quoad omnes perfectiones, ita hac quoque in re superiorem infinitè esse, fatendum est. Nemo non videt quo suus eum erga sponsam affectus dejecerit. Ad extrema quæq́; pro conjugibus deuenisse plerosq́; viros præ amoris magnitudine, cõsiderat Theo-

philus Antiochenus *, & illuſtribus exemplis confirmat Plutarchus †. Sed quid ea omnia ad Chriſti pro Eccleſia perpeſſiones? Tali tamq; ſingulari amore præuentam ſe videns ſponſa, quanquam æquare ſponſi amorem non poteſt, nihil tamen prætermittit, quo redamari abs ſe, amantem prodat.

* lib. 2. ad Autol.

† lib. de miris amoris effect.

Quis in tanto amoris æſtu, turbas & rixas vulgatis conjugijs perfamiliares ſuſpicetur? Quis diſſidijs in hoc connubium irrupturis, & pacem conjugum de more malè temeraturis timeat? Roſa hæc eſt, abſque ſpinis, qualem ſtatus innocentiæ tuliſſet: ſiue id de roſa materiali ad literam accipere placeat, cum SS. Euſtathio *t* & Baſilio * quibus ſubſcribit Leo Allatius *u*, ſiue myſticè duntaxat. Verè enim tunc conjugium vacaſſet ijs aculeis punctionum & angorum quibus in præſenti ſtatu horreſcit, vt latè præter cæteros alibi *x* adductos proſequitur Chryſoſtomus *y*. Eorum aculeorum omnium, planè expers fuit ſempérque erit, Chriſti cõnubium cum Eccleſia Chriſtiana. Nam etiamſi ſunt in Eccleſia, qui Chriſto quantum in ipſis eſt fac

t in exaëm. pag. 10.

* homil. 11.

u in notis ad dictum S. Euſtathij locum.

x lib. de Martyr. p. 1. c. 6.

y lib. de virginit. c. 57.

faceſſunt negotium, & infami adulterio (quod extimeſcebat Tertullianus z) initum cum Chriſto ſponſo connubium inceſtant; hæ tamen maculæ ad ſpeciale cujuſuis animæ cum Chriſto connubium pertinent; nuptialibus Chriſti & Eccleſiæ fœderibus ab omni ſemper dehoneſtatione liberis, & vſquequaque nitentibus.

z lib. de anima, c. 42.

CAPVT II.

NOSTRA EX CHRISTI & Ecclesiæ conjugio generatio ac natiuitas in Baptismo.

1. POSTREMVM dec⁹ cõjugij Christum inter & Ecclesiam initi, proponebam flores ex conjugij horto lectos, vt scitè loquitur Clemens Alex. * prolẽ inquam formosam & plurimam ex Christo patre & matre Ecclesia procreatã. Neq; enim cadit in hoc conjugium ea infelicitas, cujus damnata conjugia, & olim in veteri Testamento maledicta atque probrosa, & in nouo minùs fortunata semper sunt habita. Vigente quippe lege Mosis, vulua absque liberis, diuinæ iræ & extremæ calamitatis argumentum præferebat. In lege autem gratiæ, quamuis sterilis & quæ non par

* lib. 2. pædago. cap. 8.

parit non maledicatur,imo si quæ fortè Pulcheria vel Chunegundes, præelegit nomen melius à filijs & filiabus, præcipua benedictione donetur; tamen quæ integritate carnis excidit, nec sperata è matrimonio pignora liberorum percepit,ea caret corona gratiarum quam liberi plectunt parenti fœcundæ, & nonnulli opprobrio est obnoxia. [Honor conjugij & (ait Chrysologus*) matrimonij dignitas, est procreatio dulcium liberorum: satis enim graue est, & satis triste,& virginitatis carere pręmio,& filiorum solatia non habere: sustinere onera matrimonij, & ad fructum matrimonij non venire. Hinc est, quod gaudet à se ablatum sterilitatis opprobrium, dicendo; *Quia sic mihi fecit Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Quia hoc apud homines miserum computatur.]

* Serm. 92.

Hujusmodi ergo opprobrium,Christus à sponsa sua auertit, tanto potentiùs, quanto fuit illi jam ab inita conjugali societate, soboles mirabilior ac numerosior & clarior. Nam & ipsa Ecclesia simul sibi est mater & filij vt dis-

* lib. 1. qq. Euang. q. 18.

ſerit Auguſtinus *. [Nam ſimul omnes quibus conſtat Eccleſia, mater dicitur; ſinguli autem ijdem ipſi filij appellantur. Quare magno miraculo eadem hìc ſoboles, quæ mater: & quod miraculum auget, cum primùm eſſe accepit, & conjux, & mater,& puerpera fuit abſq; procraſtinatione. Siquidem ipſa die qua Eccleſia ad Chriſti conjugium eue&#x1F;cta eſt,inPentecoſte inquam, incredibili fœcunditate copioſiſſimam fœturam concepit, & quod Eſaiam in ſtuporem egit c. 66. *Antequam parturiret peperit, antequam veniret partus ejus, peperit maſculum. Quis audiuit vnquam tale, & quis vidit huic ſimile? Numquid parturiet terra in die vna, aut parietur gens ſimul, quia parturiuit & peperit Sion filios ſuos?* Rectè Genebrardus †, eum locum accipit, de ſubita & propè momentanea numeroſiſſimæ ſobolis procreatione ex Eccleſia matre, ad primam vocem Apoſtolorum. Annumeratur prope fabulis, jactata Comitiſſæ Germanicæ fœcunditas, quæ vno partu liberos ſex ſupra triginta vivos & incolumes fudiſſe dicitur, ſub annum Chriſti 1200. Nam in Hollandiæ Comit

† in Chron. ſecul. 1.

mitiſſa quæ ſequenti ſeculo trecentos ſexaginta quinque edidiſſe vno enixu proditur, agnoſcunt prodigium cœleſte, qui fidem ei narrationi non abrogant. Chriſtiana Eccleſia vno partu initum conjugium mox ſubſecuto, & concepit ſimul & peperit ad tria millia; nec ibi ſtetit fœcunditas ad nonimeſtre, ſed nouam ea ipſa die ſobolem ſibi eſt gratulata.

2. Fuit hæc clauſula creationis orbis noui & ſecundæ Geneſeos. Hoc aliquis cum non paucis Patribus, per Adami procreationem primam, tanquam noſtræ ex Chriſti & Eccleſia generationis antitypam, velit expreſſum. Eſt enim per Chriſtum & Eccleſiam, in hac quoque ſecunda Geneſi, productus homo nouus. Nam ſicut prima creatio fuiſſet manca, & præcipua ſui parte deficiens, ſi poſt præmiſſam mundi ſupellectilem, & inſtructam ac ornatam domum, vt Philo * ſcitè diſſerit, homo habitator non fuiſſet inductus in Palatium mundanum, ita ſecunda creatio, (quam Anaſtaſius Sinaïta † idcirco notat, ſeorſim à prima, & tanquam à *Domino Deo*, ſiue à hexa.

* in Coſm.

† lib. 7.

Verbo jam composito factam, per iteratam descriptionem alioqui superfluam, fuisse expressam :) hominem nouum habere debuit. Imo vt omnia instaurarentur in Christo, & ad suum initium reuocarentur & recapitularentur, vt Apostolus loquitur, quod S. Irenæus [a], Clemens Alex.[b], Tertullianus [c], Ambrosius [d], Chrysologus [e], Iulius Firmicus [f], ijsdem lineis exquisitè factum monstrant; eadem ratione secũda hæc natio, populus quem creauit quem fecit Dominus, accepit esse, qua primus homo in lucem venerat. Sicq; per ea quæ Oeconomiæ tempore sunt facta, & vt Gregorius Nyssenus [g] animaduertit, *per opificium mundi Ecclesiastici*, intellecta sunt secula, Verbo Dei aptata. [Nam opificium Ecclesiæ quasi quædam mundi creatio est, in qua secundùm illam Vatis vocem, & cœlum nouum creatur, quod est firmamentum fidei in Christum, vt Paulus loquitur, & terra noua paratur, quæ imbrem in se delatum bibat: & alius homo formatur, qui per generationem supernam renouatur ad imaginem creatoris: & luminarium natura fit

a lib. 3. c. 33.
b 5. strō:
c 5. contra Marcio. cap. 17.
d serm. 37.
e serm. 77.
f de erro. profan. cap. 26.
g homil. 13. in Cant.

sit alia, de quibus dicitur, *Vos estis mundi lumen.*] Similia & distinctiùs alibi *b*, minutatim describens alterius procreationis initium, & noui mundi principium, per partes suas, cœlum mysticum, terram, aërem, mare, stellas, arbores, herbas, ac germina, ipsum denique hominem de nouo procreatum ad Dei similitudinem. Copiosos hac in parte fuisse veterum plerosque, Cosmopœiam vniuersam in Christo instauratam monstrantes, Papiam Hierapolytanum, Pantenum Alexandrinum, ejusq; discipulum Clementem, Ammonium quoque virum doctissimum, Anastasius Sinaïta notauit *i*. Sed sisto in noui hominis productione per Christum in mystici mundi principio, quando Deus vniuersa in Christo ad caput & initium reciprocauit, vt loquitur Tertullianus *k*: juxta quem idcirco Christus [α & ω, summam & vltimam Græciæ literas sibi induit, initij & finis concurrentium in se figuras.] Hexaëmeron mysticum huic instituto accommodatum, exhibet concinnè S. Augustinus *.

3. Aduertit perpulchrè Petrus Da-

b orat. 1. de resur.

i lib. 1. hexaëm.

k lib. de Monog. c. 5.

* serm. 134. de temp.

miani †, per plenam Spiritus sancti effusionem cœptam in Pentecoste, hominem ita nuuc perduci ad esse diuinum, sicut olim perductus est insufflante Deo, ad esse humanum. Eóque pertinet Christi rediuiui insufflatio, cum plenam Spiritus sancti communionem ante occuparet. Quanquam enim S. Augustinus *l*, symbolum id esse censuit processionis Spiritus sancti, qui ex intimis Patris & Filij velut habitus emittitur; qua comparatione alijs quoque Patribus eam processionem significare placuit, vt Basilio *m*, Cyrillo *n*, Richardo *o* & alijs quos allegat nuperus Theologus pereruditus *p*. At non minùs commodè, certè congruentiùs effectui remissionis peccatorum quem Christus tunc adumbratum volebat, asseruerunt alij Patres, nominatimq; Basilius *q*, Ambrosius *r*, Athanasius *s*, ea insufflatione expressam esse à Christo, animationem massæ nostræ, proportionalem illi primæ animationi, quæ æquè facta est insufflante Deo. Animati autem sumus, immisso Spiritu sancto mox à Christi Ascensione, juxta illud Nahum 2. *Ascendit sufflans in fac*

† in expos. hist. c. 6.

l 4. trin. c. 20.

m hom. in S. Bapt.

n l. 9. in Ioan. c. 14. & l. 12. c. 56.

o lib. 6. de Trin. c. 9 & 10.

p Ruis disp. 66. de Trin. s. 3. & 4.

q lib. de Spir. sác. c. 16.

r serm. 10. in Psal. 118.

s q. 64. ad Antioc.

faciem tuam. Sic enim legunt, & ad pręſens inſtitutum eum locum accommodant Cyrillus Hieroſolymit. [t] & Auguſtinus [u], vbi in vulgata editione aliter legitur, & alius ſenſus efficitur. Pulchrè verò S. Ambroſius [x] expendens eum Pſaltis verſiculum, *Manus tuæ Domine fecerunt me, & plaſmauerunt me;* ſecutus de more S. Hilarium [y] geminas illas manus, ait eſſe Chriſtum & Spiritum ſanctum, quibus adhibitis homo nouus à Deo plaſmatur, & vita cœleſti ac ſupernaturali conſtituitur. Commodiùs verò Chryſoſtomus [z], Coſmopœiam myſticam ex Cardinalibus Chriſti operibus contextam deſcribens, locum primum in eo dierum ſenario tribuit Natiuitati Chriſti, quæ (vt ait) fuit *radix feſtorum*; eodemq; ſenſu alibi [*], eam nominat *feſtum feſtorum, ac feſtorum Metropolim.* Dies ſecunda juxta eundem eſt Epiphania, quam meritò nominat *maximam feſtiuitatem.* Tertium locum aſſignat diei qua Chriſtus mortem pro nobis oppetijt, quæ ex decreto Cõſtantini Magni apud Euſebium [†] hebdomadatim recoli & feſtiua exigi debuit. Quartam

[t] catech. 17.
[u] 18. ciuit. c. 31.
[x] ſerm. 10. in Pſal. 118.
[y] ibidẽ.
[z] hom. 4 de aſcẽſ. apud Voſſiũ.
[*] orat. de S. Philog.
[†] l. 4. de vita Cõſtant. c. 18.

ſedem juxta Chryſoſtomum, ſibi vendicat dies Reſurrectionis Domini, quam ipſe *matrem feſtorum*, Nazianzenus *Regem dierum* nominat * verticem & arcem feſtorum omnium Epiphanius †. Quartæ diei, Chryſoſtomus * adſcribit aſcẽſionem in cœlum; quam diem alibi *caput feſtorum*, & *feſtorum galerum*, ac *feſtiuitatum ornamentum* appellat; & rationem reddit. [Ornamentum enim corporis, eſt ſuperimpoſitum ipſi caput, ornamentum autem dierum feſtorum, celebritas Aſcenſionis.] Eodem ſenſu Theodorus Studita †, idem feſtum vocat *apicem feſtorum* & *feſtum feſtorum*. Commodè verò quintus locus adſcriptus eſt feſtiuitati Aſcenſionis Chriſti, quæ quinta die hebdomadæ mundanæ contigit. Sextum locum in ſpirituali hexaëmero aſſignat Chryſoſtomus, ei feſto quo homo ſicut die ſexta primùm conditus, ita emiſſo Dei ſpiritu creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis; poſt quem relinquitur tantum ſabbatiſmus populo Dei. Eum diem ait eſſe diem Pentecoſtes. *Metropolim feſtorum* vocat alio loco *. Euſebius † appellat, *omn*

*orat. 19.

† orat. de reſur.

* homil. 8. de aſcẽſ. apud Voſſ.

† ſerm. 7. & 8. catech.

* ſerm. 2. de Pent.

† l. 4. de vita Cõſtan. cap. 64.

omnium celebritatum principem & maximam. Quamuis autem dies Pentecostes qua Spiritus sanctus solemniter effusus est, fuerit dies Dominica, atque adeò prima non sexta hebdomadæ, qua contigit primùm physicè produci à Deo hominem; tamen quod neglecta ea materiali diuersitate dierum, agnoscat S. Chrysostomus diem demissi de cœlo Spiritus sancti, esse in hoc Festorum Hexaëmero sextam diem, & correspondere sextæ diei hebdomadæ, qua primùm homo conditus est, perbellè confirmat quod diximus ex Petro Damiani, de homine spirituali in Christiana cosmopœia, producto in Pentecoste.

4. Benè ista profectò. Negari siquidem non potest, quin hæc secunda hominis creatio facta per Spiritum sanctum, respondeat productioni primi hominis in Cosmopœia materiali;quatenus homo interior in mundi spiritualis initio,insufflante in ipsum Christo, & spiritum suum emittente, creatus est, renouataq; terræ facies, sicut homo primus, productus fuerat sexta die, insufflante Deo & immittente in

massam luteam spiritum vitæ. Hæc igitur absolutè loquendo rectè habent. Sed quod in naturali Cosmopœia, primus Adam Christi antitypus, & vxor prima mater omnium viuentium, nihil ad primi hominis productionem contulerint (vt per se liquet) non apparet quomodò analogia generationis noui populi ex Christo & Ecclesia, (quam analogiam hìc venamur) possit quoad rem præsentem ritè fundari in procreatione hominis primi. Non enim occurrit aliquid in prima hominis productione, cui nouæ prolis parentes Christus & Ecclesia, proportionaliter. Quare ea primi hominis per diuinam manum figulatio, & efformatio Euæ ex ejus costa, potest quidem proferri tanquam correspondens procreationi secundi Adami, nempe Christi, & mysticæ conjugis ejus siue Ecclesiæ; in quam rem cum alij superiùs adducti fusè disputant, tum latè & optimè Anastasius *. Si tamen adumbranda sit nostra ex Christo patre & Ecclesia matre per Baptismum regeneratio, quod nunc intendimus; aliud fundamentum quęrendũ erit cui ea analogia inædificetur.

* lib. 9. hexaëm. & seqq.

5. Non

5. Non erit autem operosum assequi intentum, si quod egregiè ponderauit Anastasius †, dispiciamus animo, quandonam mulier & vxor prima, nomen *vitæ & matris omnium viuentium*, quo est insignita, retulerit. Nempe id illi nomen Adamus jam matri indidit, post vibratam Dei sententiam, & morte multatum genus humanum vniuersum, ob culpam suggestione damnatæ conjugis, marito improuido generis radici fontiq; persuasam. Non latebat porrò Adamum, quanta clade prima illa mulier omnes ex suo cum ea commercio procreandos affecisset, quandoquidem præmorituri erant priusquàm viuerent. Quomodò ergo viuentium mater & vita, quæ mortem in omnes intulit ad Christum vsq; regnaturam? Num Adam iteratò mentitionem Deo impingebat, nominans *vitam*, & *vitæ ac viuentium omnium matrem*, quæ posteris omnibus mortis autrix erat futura? Hæreret aqua juxta Anastasium, nisi illa ipsa sobolis ex prima muliere per naturalem sationem ac vulgatum partum editio, symbolum esset procreationis absconditi cordis

† lib. 11 hexaëm.

hominis, ex Christo & Ecclesia secũdi Adami vxore, cui verè & aptè nomen *vitæ*, & *matris viuentium omnium*, accommodatur. Per prolepsin ergo & anticipationem, vt boni Interpretes obseruarunt *, Moses priusquàm Adami & Euæ è paradiso relegationem narraret, retulit nomen, quod Adam suum & vxoris animum erigens, Euæ jam matri, ideóque jampridem extra Paradisum exuli, indidit. Sicq; mater Eua, ex Adami viri sui semine prolem suscipiens ac pariens, antitypus fuit Euæ secundæ, sanctæ inquam Ecclesiæ, verè vitæ, verè matris omnium viuentium, sacram prolem ex Christo viro suo in Baptismi vtero feliciter concipientis ac enitentis; cum dissimili tamen similitudine mox exponenda, quæ non incommodat analogiæ, nequaquam ad amussim seuerè exigendæ per omnia, quod memini mouere Chrysostomum *.

* Delrio & Cornel. in c. 3. Gen.

* homil. 16. in ad Rom.

6. Non vereor insimulari inhonestatis, componens carnale primorum conjugum commercium, cum spiritali & mystica Christi & Ecclesiæ copulatione: procreationem item liberorum

ex

ex Adamo & Eua, cum noſtra per Baptiſmum procreatione ex Chriſto & Eccleſia. Hanc ipſam enim analogiam à Spiritu ſancto adhibitam, perpulchrè notauit Clemens Alexandr. * obſeruans idcirco olim qui à cubili & re vxorio ſurgebant, juſſos eſſe baptizari, vt noſtra per baptiſmum regeneratio præſignificaretur. Quem verò latet, conjunctionem Oſeæ cum fornicaria, ipſúmque etiam adulterium Dauidis cum Bethſabeë, haberi pro typis conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, vel Dei cum anima? Legendus S. Ambroſius * & S. Gregorius †, ac D. Auguſtinus [b], nec non Bleſenſis [c]. Ex recentioribus verò Sancius [d] & Sherlogus [e]. Fruſtra verò in contrarium nititur Gulielmus Paris. [f] contendens, rem turpem & malam cujuſmodi fuit Dauidis adulterium, perperam aſſumi vt typum rei bonæ; ita vt ſcelus, ſit myſterium. Hoc ijdem retundunt fortiùs. Si igitur fœdum commercium potuit eſſe typus rei ſanctiſſimæ, quanto magis dicere liceat, vndecunque innoxiam & honorabilem primorum parentũ commixtionem, & inde ſecutã liberorum

* lib. 3. ſtrom.

* in apolog. poſter. Dau. c. 7. & 8.

† 3. mor. cap. 21.

[b] 22. cõt. Fauſtũ, c. 83.

[c] in calce Inuectiuæ cõtra deprauato.

[d] in c. 1. Oſeæ n. 18.

[e] Antel. 1 ſ. 2. n. 14.

[f] lib. de leg. c. 17.

ſuſceptionem, imaginem fuiſſe conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, vnde prodijmus ad vitam gratiæ, & lucem æternitatis? Sanè olim priuſquàm Eccleſiæ decreto, præſentia Parochi ad confectionem matrimonij & gratiæ per illud collationem requireretur, acceſſus ad conjugem factus animo maritali, expreſſionẽ conſenſuum vtrinq; ferens, gratiæ ex opere operato ferax erat, vt habet grauiſſimorum Theologorum ſententia, quam rectè aduersùs ſpuriorum Sectariorum ſannas, propugnat Bellarminus g. Non abhorret igitur ab honeſtate, nec indignum aut indecens videri poteſt, ſi allegoria myſticæ noſtræ ex Chriſto & Eccleſia procreationis, implantetur actui, gratiæ aliquando ex opere operato feraci, quem libido non natura fœdauit. Sed expendamus ac illuſtremus ſigillatim omnia, monſtremúſque, ex Chriſto & Eccleſia per Baptiſmum ſacram prolem procreari, ad eum proportione modum cum diſſimili ſemper ſimilitudine, quo genus mortalium ex Adamo & Eua ad vitam corpoream perituramq; eſt procreatum.

g lib. 1. de matrim. c. 5. ad 6.

7. Int

7. Interuenire noui hominis generationem in re proposita, ostendere licet, & innumeris Scripturarum testimonijs, & ratione non incongrua. Sed vt solidè rem exequamur, jaciendũ est fundamentum ex S. Ambrosio *h*. [Sunt (inquit) in vno homine, duo homines, de quibus dictũ est, *Etiamsi qui foris est noster homo corrumpitur, sed qui intus est, renouatur de die in diem.*] Eadem alibi diffusius Virginem instituens*. Profecit de more S. Ambrosius, ex D. Basilio †, qui doctrinam ex D. Ambrosio propositam, obsignat hac clausula. [Introclusum itaque hunc habemus & arcanum hominem, deprehendimurq; quadantenus esse duplices: ac proinde id verũ, quod in omnium ore versatur, *intus sumus.*] Idem latè & pulchrè prosequitur Origenes * circa illud Num. 30. *Homo, homo, quicunque nouerit,* & S. Hilarius ad illud Psalmi 118. *manus tuæ fecerũt me*, itemq; Gregorius Nyssenus † & S. Macarius *. Cum igitur sint in vnoquoque nostrum duo homines, duplicem ad nos formandos interuenisse generationem necesse est: vnam corpoream, qua exterior homo produ-

h Epist. 77. ad Constã.

* cap. 2.

† homil. 10. hexaë

* homil. 24. in Num.

† de S. Virg. c. 20.

* hom. 15.

citur; ſpiritualem alteram, qua homini interiori quem S. Petrus † abſconditum cordis hominem nominat, eſſe internum confertur, gratia ſanctificante conſtitutum: penes cujus eſſe collationem, dicimur naſci non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis aut viri, ſed ex Deo, patre ſpirituum, vt loquitur Apoſtolus Hebr. 12. quia ſicut quod natum eſt ex carne caro eſt, ita quod ex Deo, puriſſimo ſpiritu natũ eſt, ſpiritus eſt, juxta Chriſti ipſius oraculũ Ioan. 3. Sanè ſi Philoſophis licuit, Patres ſe eorum profiteri, quos docebant doctos errores, nec veriti ſunt eam doctrinæ per ſenſus communicationem, donare *generationis* nomine vt Clemens Alexandr. eſt autor *; multo juſtiùs communicatio gratiæ ſanctificantis diuinitùs immiſſæ in animæ penetralia, nomen *generationis* obtinebit; & qui eam ſortietur, dici poterit concipi & naſci ſpiritualiter. Poſſumus non incongruam hujus rei rationem, ducere ex vulgata apud Philoſophos definitione generationis viuentium. Aiunt enim generationem eſſe proceſſionem viuentis à viuente in ſimilitud

† 1. Epiſt. c. 3.

* 5. ſtrõ. c. 2.

tudinem naturæ. Quæ ſit hìc *ſimilitudo naturæ*, (cætera enim minùs obſcura ſunt) monſtrare licet ex verbis illis S.Maximi *. [Gratia, diuinitas ex proportione.] Non ait, gratiam ſanctificantem eſſe diuinitatem ſimpliciter & abſolutè. Eſt enim ens planè creatum: vnde per ejus communicationem, non cõfertur illa ipſa independentia & puriſſima actualitas, qua Deus in ſuo eſſe conſtituitur. Quod Ioannis Vincentij pluſquàm fabuloſum figmentum, ferè fruſtra refellunt Recentiores *, cum ſit per ſe euidens, creaturam nulla vi poſſe euadere actum purum, & accipere independentiam, ſicut nulla vi, creatura poteſt eſſe Deus. Eſt igitur gratia, diuinitas duntaxat proportionalis, quatenus ſicut Deus per diuinitatem conſtituitur in ratione Dei, indeq; progerminant omnia diuina attributa: ita ex gratia ſanctificante homini diuinitùs indita, tanquam ex eſſentia quadam hominis ſupernaturalis exoriuntur virtutes ſupernaturales, eiq; debentur velut proprietates non aliter diuinis attributis correſpondentes, quàm gratia earũ radix correſpon-

* centur. 1. ex varijs, c. 76.

* Suar. 7. de grat. c. 1. n. 24.

deat essentiæ. Sic fides & ejus actus, correspondent lumini diuino & notitiæ Dei vt Deus est. Nam quamuis fides non nisi obscurè attingat Deum, tamen fertur in illum vt in se est, absq; medio creato quod sit ratio formalis attingendi,qui est modus notitiæ Deo proprius. Spes est participatio quędam illius propensissimæ inclinationis qua Deus in seipsum tanquam in bonum sibi cōgruentissimum (si fas est dicere) rapidissimè præcipitat. Quod *medicamentum constantiæ*, vt Synesius nominauit *, vel vt loquitur Clemens Alexandrinus, *fidei sanguis*,viuifico calore fidem fouendo ac vegetando, nobis fuit opportunissimum, ne ob tantam boni illius respecti nostri supereminētiam caderemus animis, nosq; in ejus prosecutione deficeret cōstantia. Charitas est participatio suauissimæ illius conjunctionis,qua Deus seipsum stringit per amorem sui super omnia. Idem proportione statuendum est de virtutibus moralibus per se infusis,quę item debentur gratiæ sanctificanti tanquam proprietates essentiæ. Proindeq; gratia est in nobis quasi vicaria diuinitatis.

* lib. de insom.

Et

Et quemadmodùm virtutes infusæ, cum Theologicæ tum morales, & actus secundi illarum, sunt participationes diuinorũ attributorum prout concipiuntur sub ratione talis aut talis attributi, eaq; ratione diuinam essentiam consequuntur; ita gratia sanctificans, diuinæ in nobis essentiæ proportione correspondet, estq; veluti forma totius, siue essentia hominis interni in corde absconditi juxta Apostolum, qui per eam, hominem diuinę naturę consortem effici, ideoq; gratiam esse magnum ac pretiosum donum pronunciauit. Idem ferunt crebræ illæ Patrum locutiones, quibus homo gratia sanctificante exornatus, dicitur quadantenus in Deum transire, & Deus esse. Habet hoc disertè Thalassius *. Habet S. Basilius, cujus illud ad Valentis Præfectum, forte responsum laudatur à Theologo †. [Deus sum, & Deus esse jubeor; creaturã Dei non adoro.] Videsis alios quos profert Ludouicus Carbo *. Homo certè, peccando, dicitur excipere semen dæmoniacum, & transire aliquatenus in dæmonem, vt tradit Trismegistus †, & confirmat

* hecatõ. 1. *in fine.*

† Naziã. orat. 20.

* lib. de interio. hõ. c. 18.

† in Asclepio.

* 1. Ioan. 3.

Oecumenius *. Quid igitur vetat dicere, hominem per diuinum semen transire in Deum, & esse Deum, in quem regeneratur atque renascitur ad æternitatem vi diuini seminis incorruptibilis, vt loquitur Princeps Apostolorum, qui hoc semen, ait esse, verbum Dei.

1. Epist. cap. 1.

8. Sed cum multiplex sit Dei Verbum; (est enim verbum personale increatum, est verbum scriptum ac traditum, siue diuina locutio, est verbum Sacramentale) si Apostoli quidem mentem spectemus, semen incorruptibile ex quo renati sumus, quod ait esse Verbum Dei viui & permanentis in æternum, non aliud esse videtur, quàm fides Christiana objectiuè sumpta, hoc est mysteria quæ fidei nostræ obuersantur, & assensus ijsdem præstitus. Apostolus enim declarans quod sit Verbum illud fungens in nobis munere seminis diuini incorruptibilis, addit; *hoc autem est verbum quod Euangelizatum est in vos.* Quasi diceret; interuentu mysteriorum, quibus ex quo annunciata sunt fidem adhibuistis, consecuti estis vt in Dei filios euaderet

retis, & tanquam indito diuino ſemine, in Deo naſceremini. Inter tam multa tamen verba in nobis euangelizata, quæ veluti diuina ſemina hominem ad immortalitatem in Chriſto procreant, eminent quoad hoc verba ſacramentalis formæ Baptiſmi, quorum verborum acceſſu ad elementum, fit Sacramentum, vt dixit D. Auguſtinus *. His quippe verbis, aquæ ex ſe emortuæ adjunctis, velut ſemine maſculo, ſociato materiæ per matrem ſuppeditatæ, vis confertur viuifica. Quanquam non ipſa verba nuda id habent, ſed prout reſperſa & perfuſa Chriſti ſanguine, inibi concluſo per Chriſti inſtitutionem; qua ſanxit, intra illud vas ac veluti inuolucrum ſolemnium verborum, aquam cui adjunguntur ſanctificantium, concludi moraliter merita ſua, expreſſa per ſanguinem fuſum, tanquam per nobiliſſimam & primariam meritorum Chriſti materiam: ita vt non aliter mortales meritorum Chriſti participes efficerentur, quàm intinctione per aquam, verbis ſacris ad modum propoſitum Chriſti ſanguine rubricatam. Quæ cauſa eſt, cur Apo-

* tract. 80. in Ioan.

stolus * contestetur Christum venisse per aquam & sanguinem : & tria esse quæ vnum sunt in Baptismo, (id est quæ dissociari non possint, ita vt vnum ab altero abjunctum non prosit, vt interpretatus est S. Ambrosius *) spiritum, aquam, & sanguinem. Inde Christiani omnes Porphyrogeniti, tanquam in Christi porphyra & domo purpuræ nati, quod insigniter expressit Theophanes Nyssenus apud Turrianum †.

* 1. Ioan. 5.

* lib. de ijs qui initi. c. 4.

† lib. 2. de dogmat. charact. *sub init.*

9. Ex his apparet, cur regeneratio nostra specialiter tribuatur Christo patri nostro & non omnibus simul diuinis personis. Fit enim interuentu meritorum Christi, quæ personæ Verbi sunt peculiaria. Communicatio tamen diuinitatis participatæ, ac si fas est dicere naturæ nostræ supernaturalis, quæ communicatio regenerationem formaliter constituit æquè fit ab alijs diuinis personis, quia operationes ad extra, (cujusmodi ista est) sunt indiuisæ, quippe manantes à scientia, voluntate & potentia, communi omnibus diuinis personis. Et hoc est quod Idacius Clarus * prolatis varijs scripturis confirmat, Patrem & Filium ac Spiritum sanctũ, ęqualiter regenerare. Cõcinitq;

* lib. cõ. Varim.

Gregorius Nyſſenus †. Proptereáque meritò Chriſti inſtitutio tulit,vt ad teſtandam noſtram à Deo proceſſionem per baptiſmum, in ſimilitudinem proportionalis naturæ,omnes diuinæ perſonæ in forma Baptiſmi, verbiſq; ſolemnibus quibus aquà ſanctificáda eſt, compellarentur ex nomine,ſingulatim atque diſtinctè,quod ſemper tulit vſus Eccleſiæ. Nunquam enim Eccleſia baptiſmum aliter contulit, quàm in plenam & adunatam Trinitatem, vt dixit S.Cyprianus [a] beneq; confirmant Fulgentius [b] ac Beda [c], cui malè aliqui cõtrarium tribuunt, eo quod Actor. 10. vbi aliqui ab Apoſtolis in Chriſti nomine baptizati referũtur, admittere ſimpliciter, videatur, baptiſmum in nudo Chriſti nomine collatum,validum eſſe atque legitimum. Id quod diſertè tradere videtur S.Ambroſius [d],& eum allegans Nicolaus Papa, priuatum duntaxat Doctorem agens [e]. Valuiſſeq; id ad tempus, ob factam à Chriſto diſpẽſandi ea in parte poteſtatem, agnoſcunt S.Thomas [f] aliiq; nonnulli [g]. Verùm nihil eſt neceſſè comminiſci diſpenſationem, meritiſſimò rejectam ab Armacano [h] tanquam pugnãtem cum

† in orat. catech. cap. 38.

[a] epiſt. 73.

[b] l. de incar. c. 11.

[c] q. 14. ex varijs.

[d] lib. 1. de Spir. ſanc. c. 3.

[e] cap. *à quodam Iudæo*, de cõſ. diſt. 4.

[f] 3. p. q. 66. art. 6.

[g] Caſtro v. *baptiſmus*, hær. 2. Val. 22. diſp. 1. q. 1. p. 7. §. 43.

[h] lib. 8. de qq. Arm. à c. 3.

generalibus regulis,quæ abſque vrgentiſſimo fundamento non ſunt conuellendæ. Præterquàm quod,ea diſpenſatio non ſatis cohæret cum forma Baptiſmi inſinuata Actor. 19. vbi Apoſtolus demirans quoſdam qui ſe baptiſmo initiatos profitebantur, aiebant tamen ſe non audiſſe,an eſſet Spiritus ſanctus; ſubintulit; *In quo ergo baptizati eſtis?* Quæ interrogatio, apertè ſupponit tunc temporis adhiberi ſolitam in forma Baptiſmi explicitam Spiritus ſancti,atque adeò etiam cæterarum diuinarum perſonarum appellationem. Et nihilominus ſtatim ſubdit S. Lucas, Apoſtolum juſſiſſe eos baptizari in nomine Domini IESV. Ex quo patet, Baptiſmum collatum in nomine IESV, non excludere explicitam inuocationem ſingularium Auguſtiſſimæ Triadis perſonarum, quam fuiſſe in præcedente baptiſmo prætermiſſam, admirabatur Apoſtolus. Verus ergo ſenſus, quo per modum loquendi prædictum, non excluditur à Chriſtiano Baptiſmo ſingularis mētio omnium perſonarum diuinarū,is eſt quem Facūdus Hermianēſis [i],Ferrād⁹ Diaconus [k],S.Eulogius [l], &

[i] lib. 1. c. 3.
[k] epiſt. ad Anatol.
[l] apud Photiū, c. 280.

& S. Athanasius * tradiderunt; nempe Baptismum dici collatum in Christi nomine, vel in nomine IESV, quia conferebatur juxta institutionē Christi, & ritum ab eo præscriptum. Renascimur ergo in Baptismo, interueniente opera omnium diuinarum personarum, ratione voluntatis & potentiæ gratiam largientis, omnibus diuinis personis æquè communis. Quod interdum apud Patres dicitur, baptizari *in nomine Patris, & Domini omnium*, sumpto Patris nomine essentialiter, non notionaliter. Per nomen enim *Patris & Domini omnium*, intelligunt totam Sanctissimam Trinitatem, distinctè quoad singulas personas appellatam; cui nomen *Patris* essentialirer non notionaliter sumptum competit. Ita nominatim S. Iustinus *. Qui addit, nullum præterea nomen ejus adhiberi in Baptismo, quibus verbis excludere tantùm voluit profana Gnosticorum ad vulgatam Baptismi formam additamenta, de quibus SS. Irenæus † & Epiphanius *.

* lib. de Trinit. Latinè edito.

* sub finem Apol. ad Anton.

† lib. 1. c. 18.

* hær. 34.

10. Liquet de patre nostro in Baptismo. Christ⁹ enim specialiter dicitur

pater noster, & pater futuri seculi, ac sponsus maritusq; matris è qua progignimur, ob fœcunditatem tributam aquis per Christi sanguinem, siue per Christi merita in passione, consummata; quam in rem perpulchrè philosophatur Nyssenus *. Et nihilominus quandoquidem gratiam & gloriam dabit Dominus, & effectio gratiæ qua regeneramur, prodit à diuina essentia omnibus diuinis personalitatibus ęquè communi, certum est, nomen *Patris Nostri*, ad Deum adæquatè sumptum extendi oportere: & quidem excluso quocunque alio, ita vt nulla pura creatura ad illius tituli consortium admittatur. Dicimur quidem filij arietum, id est Apostolorum, vt Augustinus *m*, & Chrysologus *n* interpretátur. Ipseq; Apostolus profitetur se genuisse aliquos per Euangelium, & eorum non pædagogum sed Patrem fuisse. Illud item Psaltis *o* *dedit dona filijs hominum*, Tertullianus de filijs Apostolorũ tanquam spiritualium Patrum exponit *p*. Apud creditum Prosperum *q*, in egregio panegyrico Episcopatus, Episcopi dicuntur. [Patres regeneratorum in fide

* in orat. catech. cap. 35.

m in Ps. 28.

n Serm. 10.

o Psal. 67.

p lib. 5. in Marc. c. 8.

q lib. 2. de vita cont. c. 2.

fide Catholica.] quod æquè habet S.Bernardus r agens cum Pastoribus in Synodo, & fusè exponitur confirmaturq; à Chrysostomo ſ. Pulchrè idem tradit S. Ambrosius t, reddens rationem cur de Officijs scriberet ad suos, sicut Tullius de ijsdem ad filium scripserat. [Non alienum (inquit) duxi à nostro munere, vt & ipse scriberem. Et sicut Tullius ad erudiendum filium, ita ego quoque ad vos informandos filios meos. Neque enim minùs vos diligo quos in Euangelio genui, quàm si conjugio suscepissem. Non enim vehementior est natura ad diligendum, quàm gratia. Plus certè diligere debemus quos perpetuò nobiscum putamus futuros, quàm quos in hos sæculo tantum. Illi degeneres nascũtur frequenter, qui dedeceant patrem: vos autem elegimus, vt diligamus. Itaque illi necessitate diliguntur, quæ non satis idonea atque diuturna est ad perpetuitatem diligendi magistra: vos judicio, quo magnum charitati pondus ad vim diligendi adjungitur probare quos diligas, & diligere quos elegeris.]

r in serm. ad Pastores.

ſ l. 3. de sacer. cap. 5.

t lib. 1. de offic. c. 7.

11. Non nego, & Apostolos, &

nauos Antistites, nomen Patrum nostrorum esse sortitos; & extendi etiam eam appellationem aliquando vlteriùs ad quoscunque collaborantes Euangelio, non grauatè admitto. Verùm ea paternitas non est nisi ministerialis, quæ cum summo illo ac præcipuo jure quo Deus Pater noster audit, nequaquam colliditur. Optimè hoc vidit S. Augustinus *, agens cum Montano Episcopo Donatista. [Vbi se patrem dixit Apostolus ne ipsius Paternitatis veluti basem, humanam infirmitatem crederemus, addidit, per Euangelium ego vos genui. Semen ergo & vena seminis mei de Euangelio dicitur, &c. Pro salute æterna pace Apostoli dixerim imo jubente Apostolo dixerim non pater meus Apostolus est ad salutem æternam qui mihi dicit, Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neq; qui plantat est aliquid neque qui rigat sed qui incrementum dat Deus: de hoc Dominus dicit. Nolite vobis dicere Patrem in terra. Vtique sciuit dicturum Apostolum, Per Euangelium ego vos genui. Non enim Domino dicente ne

* collat. 3. n. 242.

vob

vobis dicatis Patrem in terra contrarius futurus erat Apoſtolus dicens, Etſi multos habeatis pædagogos per Euangelium ego vos genui. Sed quia diſtinxit ad quam rem Patrem nobis conſtituerit Dominus, & pro qua honorificentia eum Apoſtolum poſſemus Patrem accipere, ideo ſic locutus eſt vt ejus oratio non eſſet contraria Dominicæ veritati.] In breuiculo Collationis diei tertiæ, diſertè dicitur, [Patrem ad fidem ſalutemq́; æternam, non eſſe niſi Deum.] honorificentiæ tamen cauſa propter Euangelicum miniſterium quod diſpenſabat, Apoſtolum dixiſſe ſe Patrem, quod ejus imitatione faciunt alij collaborantes Euangelio.

12. Concludo cum Paciano *, qui præfatus, quomodo ſicut per Adamum genitorem carnis noſtræ eluuio culpæ in totam progeniem effuſa eſt, ſic per Chriſtum genitorem ſecundum, transfuſam eſſe ſanctimoniam in prolem ex nuptijs ab eo cum Eccleſia initis procreatam, ſubdit. [Et hæ ſunt nuptiæ Domini vni carni conjunctę vt ſecundùm illud magnũ Sacramẽtum fierent

* in Paræn. ad baptiſ.

duo in carne vna, Chriſtus & Eccleſia. Ex his nuptijs Chriſtiana plebs naſcitur venientes deſuper Spiritu Domini, noſtrarumq́; animarum ſubſtantiæ ſuper fuſo & admixto protinus ſemente cœleſti, viſceribus matris inoleſcimus, aluoq́; ejus effuſi viuificamur in Chriſto. Vnde Apoſtolus, *Primus Adam in animam viuentem, nouiſſimis Adam in ſpiritum viuificantem*. Sic generat Chriſtus in Eccleſia per ſuos ſacerdotes, vt ait idem Apoſtolus, *in Chriſto autem ego vos genui.* Atque ita Chriſti ſemen, id eſt Dei ſpiritus nouum hominem aluo matris agitatum, & partu fontis exceptum, manibus ſacerdotis effundit, fide tamen pronuba. Neque enim aut inſertus in Eccleſiam videbitur qui non credidit, aut genitus à Chriſto qui ſpiritum ipſius non recepit. Credendum eſt igitur poſſe nos naſci. Sic enim ait Philippus: *Si credis, potes.* Recipiendus eſt Chriſtus vt generet: quia ſic Ioannes Apoſtolus dicit: *Quotquot eum receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.*] Hoc quod ad noſtram de Chriſto conceptionem & procreationem depoſcit Pacianus, perpulchrè

exp

expreffit verbis iftis S. Macarius *. [Dominus nofter Iefus Chriftus de humana falute follicitus, difpenfationem omnẽ, ftudiumq; à principio, Patrum, Patriarcharum, legis, ac Prophetarum minifterio peregit: poftremò etiam ipfe veniens, fpreta crucis ignominia, mortem pertulit, totufq; labor ille & ftudium ejus in eo fuit, vt ex feipfo, è fua ipfius natura procrearet filios è fpiritu fuperno, pergratum habens fi nafcerentur è fua Deitate. Et quo modo Patres carnis nifi genuerint anguntur, fic etiam Dominus qui dilexit hominum genus vt proprium fanguinem, voluit eos ex ipfo femine diuino producere. Si qui ergo venire recufauerint ad talem generationẽ,& de ventre fpiritus diuini nafci, dolorem non modicum fufcipit Chriftus, qui illorum caufa paffus eft, ac pertulit vt eos feruaret. Omnes enim homines vult Dominus hanc natiuitatem adipifci, quia mortuus eft pro omnibus, omnefq; vocauit ad vitam. Vita autem eft, defuper ex Deo generatio, fine qua viuere nequit anima, vt inquit Dominus, *Nifi quis renatus fuerit defuper, non poteft*

* homil. 30. *initio.*

videre regnum Dei. Vt è diuerso, quicunque Domino crediderint, & accedentes natiuitatem hanc cõsecuti fuerint, gaudium & exultationem summam in cœlis ingerunt parentibus qui eos genuerunt. Cuncti deniq; Angeli, sanctæq; virtutes lætantur de anima, quæ de spiritu nata est, & effecta spiritus.] De Patre filiorum Dei, non plura.

13. Mater quæ diuinum illud semen incorruptibile, vtero suo excepit ac fouit, per quod in spem, id est progeniem viuam & incontaminatam & immarcessibilem conseruatam in cœlis regeneramur, ipsa est Christi Dei nostri sponsa, Catholica Ecclesia, quod sumo ex dictis superiori capite, & fusè ac benè à Stapletonio * confirmatur aduersus Sectariorum sannas. Nec suffragatur eis Clemens Alexandr. † cum ait. [Ecclesia nouum cœlum verbo nutriens: quem ipse Dominus, carnali labore peperit: quem ipse fascijs alligauit Dominus, pretioso sanguine. O sanctum partum! ô sanctas fascias! Verbum est omnia infanti, & pater, & mater, & pædagogus, & altor.] His inquam Clemens, conceptioné nostram, &

* lib. 8. de princ. c. 19.

† lib. 1. Pædag. c. 6.

& partum ex Eccleſia matre non diffitetur, ſed vnde Eccleſia vim concipiendi ac pariendi habeat, indicare voluit. Duriùs loquitur, & ita vt planè refragari videatur *, tractans præceptum diuinum de honorando Patre ac Matre. Quicquid tamen cenſuerit Clemens, adhæreſcimus potius Scripturis, ac Patribus reliquis, infinities agnoſcentibus Eccleſiam eſſe matrem noſtram, è qua orti, concepti, & in ſupernaturalem vitam editi ſumus. *Matrem Chriſtianorum veriſsimā*, nominat S. Auguſtinus *. Idq; Pſalmo 86. expreſſum eſſe, ſi receptam apud nonnullos lectionem ſequamur illius verſiculi, *mater Sion dicet homo*, obſeruat ibi S. Hieronymus, verbis illis. [Iſti qui nati fuerunt in Eccleſia, credunt in Eccleſiam & naſcuntur in Eccleſia. Niſi enim baptizati fuerint, filij Eccleſiæ non erunt. Iſti verò qui baptizati ſunt in Eccleſia, matrem appellant Eccleſiam.] En ergo Eccleſiam, fidelium matrem, ac etiam Sanctum ejus vterum. Quis iſte?

* 6. ſtró.

* lib. de mor. Eccleſ. cap. 30.

Sanctus & impollutus ejus vterus, eſt Baptiſmus aquæ. Eam quippe ex ſe

emortuam materiam, nec in prolem si sola maneret, euasuram, (quod maternum in naturali generatione officium redolet) suppeditat Ecclesia. Propterea S.Dionysius *, aquam vocat *adoptionis matrem*. Nec dissimiliter Chrysostomus †. *Lauacrum aquæ, vterus fidelium*. Et alibi *, [Quod est matrix embryoni, hoc est fideli aqua. Siquidẽ in aqua fingitur & formatur. Nam primùm dictum est, *producant aquæ reptile animæ viuentis*. Ex quo autem Iordanis alueum ingressus est Christus, non ampliùs reptilia animarum viuentium, sed animas rationales & spiritales aqua producit.] S.Cyprianus [a] aquã Baptismi, eadem ex causa vocat *vndam genitalem*. Zeno item Veronensis [b], sæpè vsurpat verba *fontis*, *aluei*, *vndæq; genitalis*, inuitãs ad Baptismum. Idem alibi [c] ad eam mentem. [Ver sacrum, fontem debemus accipere: cujus diuite ex alueo, fauonio non vento, sed Spiritu sancto generante, odorem diuinum beata spirantes fide, diuerso charismate sed vna natiuitate Ecclesiæ flores clarissimi, ac dulces nostri funduntur infantes.] Eodẽ modo, infantes per

* cap. 2. Ecclef. Hierar.
† in c.4. ad Galat.
* homil. 25. in Ioan.
a epist. 2.
b inuitat. 1. 4. 6. & 8. ad fontem.
c serm. 1. Pasch.

per medium aquarum florescentes, & lilia noua de fonte plantata, memorat Chrysostomus * tractans titulum hortulari Christo per errorem à Magdalena tributum. Vterq; verò ex his Patribus alludit ad flores ex Matrimonij prato lectos, juxta phrasim Clementis Alexandrini [d], quod perinde est, ac Christianos genitalis lauacri sobolem dicere, consentaneè ad illa S. Paulini [e].

* homil. de resur. quæ incipit. *Maria veniens.*

d lib. 2. pædago. c. 8.

e epist. 12 ad Seuer.

> *Concipit vnda Deum, sanctamq; liquoribus almis,*
> *Edit ab æterno semine progeniem.*

Non dissimiliter S. Auitus [f].

f lib. 5.

> *Cum purgata sacris deletur vnda fluentis,*
> *Emittitq; nouam parientis Lympha lauacri*
> *Prolem, post veteres quod edidit Eua reatus.*

Bracharius [g] cōcinnissimè idipsum his verbis dixit, [Filios Domini nostri, Ecclesiastici fontis vterus, & secreti perplexiq; vulua mysterij, parturiuit.] Ob hanc ipsam rationem, quia scilicet in Baptismi aquis nascimur, Tertullianus [h] Christianos vocat *pisciculos*, *secundum* ἰχθυν *nostrum*: Alludens ad

g epist. ad Ianuar.

h lib. de baptism. cap. 1.

Sybillinum de Christo Acrostichon, quo Christus ἴχθυς est denominatus, siue quia in mortalibus abysso viuus perstitit, vt S. Augustinus philosophatur *i*, siue vt tradunt Optatus *k* ac Prosper *l* quia quod vni Tobiæ ad motus Angelica manu Callyonimus piscis præstitit, hoc Christus innumeris mortalibus beneficentissimè contulit, illuminans exoculatos, & præstans à dæmone securos, qui priùs ejus crudelitati patebant. Secundùm ergo piscem Christum, Christiani pisciculi, quia ex aqua sati ac editi, in Christianæ vitæ lucem, de quo videndus item D. Augustinus *m*.

i 18. ciuit. c. 23.
k lib. 3. *initio.*
l p. 2. de promiss. c. 39.

Eandem Ecclesiæ maternitatem ex Baptismi vtero bellè expressit Optatus, cum solius Baptismi mentionem facit in procreatione filiorum Dei, sic alloquens Parmenianum *. [Cur de solis Ecclesiæ dotibus loqui voluisti & de Sanctis ejus membris ac visceribus tacuisti, quæ sunt procul dubio in Sacramentis, & in nominibus Trinitatis: Cui concurrit fides credentium, & professio quæ apud acta conficitur Angelorum, vbi miscentur cœlestia & spir

m serm. 134. de temp. *in fine.*

* lib. 2.

ſpiritalia ſemina, vt ſancto germine noua poſſit renaſcentium indoles procreari: vt dum Trinitas cum fide concordat, qui natus fuerat ſeculo, renaſcatur ſpiritaliter Deo. Sic fit hominum pater Deus; Sancta ſit fit mater Eccleſia.]

14. Eſt hic Baptiſmi vterus, ex parte matris per ſe ſufficiens ad ſecundam generationem & natiuitatem noſtram. Vnde à Clemente Alexandrino † Baptiſmus vocatur nomine *perfecti*. Nec audiendi ſunt qui ad integrandum maternum generationis & natiuitatis noſtræ ſpiritualis principiũ, adjungunt Baptiſmo Confirmationem quod Pacianus velle videtur *, cum ait: [Recipiendus eſt Chriſtus vt generet: quia ſic Ioannes Apoſtolus dicit: *Quotquot eum receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Hæc autem compleri aliàs nequeunt, niſi lauacri & chriſmatis & Antiſtitis Sacramento. Lauacro enim peccata purgantur, chriſmate ſanctus Spiritus ſuper funditur, vtraque verò iſta manu & ore Antiſtitis impetramus; atque ita totus homo renaſcitur & innouatur in Chriſto.]

† lib. 1. pædag. cap. 6.

* ſerm. de baptiſ.

Hoc ſi accipiatur de neceſſitate Confirmationis ad regeneratioñe noſtram, quaſi Baptiſmus deficiente Cõfirmatione, ad eum effectum præſtandum non ſufficiat, errore non vacat. Notantur illius erroris ab Alphonſo de Caſtro *n*, Claudius Taurinenſis & Armenij. Idem ſenſit Raymundus ille, cujus articulos retulit Eymericus *o*. Paciani tamen longè alius ſenſus fuit; nempe idem qui multorum aliorum Patrum, à quibus Sacramentum Confirmationis Baptiſmo adjungitur, tanquam ejus complementum. Sic Melchiades Papa *p*, ait Baptiſmum & Confirmationem eſſe duo Sacramenta ita conjuncta, vt vnum abſque altero ritè perfici & conſummari non poſſit. Eodem ſenſu S. Dionyſius *q* vocat Confirmationem, *ſacroſanctam perfectionem diuinæ generationis*. Eſſe quippe ſpirituale, collatum in regeneratione per Baptiſmum, perficitur & conſummatur, firmaturq; per alterum illud Sacramentum, cui ab eo luculento effectu nomen *Confirmationis* eſt inditũ, primò (quod ſciam) à S. Ambroſio *r*. Similibúſque nominibus donatur ab

alijs

n V. Baptiſ. hær. 7.

o in Direct. 2. p. q. 9. & 26.

p epiſt. ad Hiſpan. c. 3.

q cap. 4. Eccleſ. Hierar.

r lib. de initiand. cap. 8.

alijs Patribus, quæ collegerunt Stephanus Durantus *s* atque Molanus *t*. De ea porrò confirmatione & roboratione, vulgatissimo hujus Sacramenti nomine signata, perpulchrè Gulielmus Paris. *u* & subjectis exemplis Cantipratanus *x*, nec non Turrianus *y* & Bosius *z*. Quia verò firmitas & roboratio per Sacramentum Confirmationis collata, veluti obsignat Baptismi effectum, idcirco & à S. Cypriano * vocatur *signaculum Dominicum*, & à Cornelio Papa apud Eusebium †, *sigillum Domini*: Neque enim Confirmatio *signaculi* aut *sigilli* nomine donatur, quia confert characterem: sic enim Baptismus quoque & Ordo, similiter denominarentur.

Denominatum ergo est Sacramentum Confirmationis, *sigillum*, vel *signaculum*, quia consummat & quasi obsignat Christianismum in renatis, firmans & roborans illos, vt perfectè exequantur quod præstare debet consentaneè ad esse supernaturale præacceptum, nullis dejecti minis aut hostilib⁹ assultib⁹; à qua perfectione S. Ambrosius *a* Sacramentū Confirmationis

s lib. 1. de rit. c. 20. n. 8.
t tract. 4. Theolog. Practicæ, cap. 6.
u tract. de cōfir. c. vnico.
x lib. 2. Apum, c. 57. n. 32.
y ad 3. Const. Clem. c. 17.
z lib. 2. de sig. c. vlt.
* epist. 73.
† 6. hist. c. 33. aliàs 35.
a l. 2. de Sacram. c. 2.

appellat *perfectionem*. Nec aliud voluerunt Clemens Papa [b] & Concilium Aurelianense [c] cum negarunt hominem absq; Confirmationis Sacramento, esse plenè ac perfectè Christianum. Eodemq; pertinent pleraque illustria hujus Sacramenti elogia quæ legere licet apud Eucherium [d] & apud Gratianum [e]. Quæ omnia ita demonstrant Sacramenti Cõfirmationis vtilitatem ad effectum prædictum, vt tamen astruant tãtam ejus necessitatem, quantam errones supra memorati inuexerunt; nempe vt nisi accedente Confirmatione, Baptismus regenerationem non conferat. Id enim nullo modo est admittendũ. Imo graues Theologi [f] securè pronuuciant si absit contemptus, & spectata sola intrinseca obligatione Sacramẽto Confirmationis adjuncta, atq; adeò per se loquendo, nullum violari præceptum, & nullum admitti peccatũ, prætermittendo Sacramentum Confirmationis, quod innuit S. Hierenymus [g] & probat, quia alioqui desperandi essent, qui jam baptizati moriũtur in vinculis priusquàm ab Episcopis inungantur, & Confirmat

b epist. 1.
c cap. 3.
d serm. in die Pentec.
e de consecr. dist. 5.
f Suares t. 3. 3 p. d. 38. s. 1. Ægid. 3. p. q. 72. n. 91. Bonacina q. de cõfir. p. 2. n. 25. & latè Antoni⁹ Goffar. in Vindicijs Smitheanis.
g contra Lucifer.

mationem suscipiant. Quanquam hæc argumentatio aduersùs errones supra memoratos valida, contra injectam recens à nonnullis necessitatem præcepti, imbellis est, facileq; declinabilis per impotentiam necessitate præcepti exoluentem. Quare ratum esto, Baptismum & necessarium & sufficientem esse ad Filiorũ Dei generationem ex matre Ecclesia, etiamsi desit confirmatio, ita vt rectè à S. Chrysostomo dictum sit, vnicum fidelium vterum esse lauacrum aquæ.

15. Cur aqua tantæ dignationis meruit officium? Nyssenus * causam petit ex munditie, quam aqua omnibus sordidis impertit. Tertullianus † in hac disquisitione multus est, quam non vna ratione exhaurit. Illa est perelegans. [Stulta mundi elegit Deus vt confundat sapientiam ejus, prædifficilia penes homines, facilia penes Deum. Nam si Deus & sapiens & potens, quod etiam prętereuntes eum non negant; meritò in aduersarijs sapientiæ potentiæq;, id est, in stultitia & impossibilitate, materias operationis suæ instituit: quoniam virtus omnis ex his

* orat. de Christi baptis.

† lib. de baptis. cap. 2.

causam accipit, à quibus prouocatur. Reliquas causas à Tertulliano subtextas, planiore Cyrilli Hierosolymitani * oratione repræsento. [Si quis (inquit) scire desiderat, quare per aquam potiùs, quam per aliquod aliud elementum gratia detur, sacras Scripturas relegens, inueniet. Magnum enim quiddam est aqua, & ex quatuor mundi elementis apparētibus pulcherrimum. Angelorum habitaculum est cœlum: atqui ex aquis sunt cœli. Terra est hominum locus: atqui ex aquis etiam terra. Et ante omnem rerum creatarum, sex illis diebus distinctionem, spiritus Domini ferebatur super aquas. Principium mundi aqua; principium Euangelij Iordanus. Liberatio Israëlis à Pharaone, per mare facta est: & liberatio à peccatis mundi, per lauacrum est aquæ in Verbo Dei. Vbicumque fœdus aliquod inter Deum & homines, ibi & aqua. Quod principium mundi aquam dixit, adeò celebrabant Ægyptij teste Vitruuio * vt hydriam ad templum religiosè referētes, procumberent demississimè, & sublatis in cœlum manibus, gratias numini de tanta ben

* catech. 3.

* lib. 8. in proëm.

benignitate ſupplices agerent. Mirum igitur non eſt, refingendo homini adhibitam aquam, ex qua & mundi primordia extiterunt, & homo quoque figulatus eſt, quippe ex materia humecta & ſuccida, juxta Tertullianum proximè laudatum compactus. Non omitto cõcinnam illam rationẽ quam ſuppeditat Clemens Romanus*, ejúſve Paraphraſtes veriùs quàm Interpres Ruffinus: delectã ſcilicet fuiſſe aquam ad formationem fidelium, quod vitio primi parentis flagret in nobis caminus interior, vnde juge hominis viuicomburium, cui reſtinguendo commodum Chriſto viſum eſt, adhibere aquam: & in ea formari ac ex ea fundi voluit filios Dei, quos ex ſponſa Eccleſia ſuſcipit.

* lib. 9. de recog.

16. Satis hiſce verbis ex primo, quod ſuperiùs inſinuaui, Eccleſiam per Baptiſmum, eſſe filiorum Dei, matrem ſimul ac puerperam, quod eſt ſingulariſſimum & nulli noſtrati procreationi commune. Scio D. Auguſtinum * per proportionem aliquam inter vterum maternum, & ſtatum infantis intra eum, cum ſtatu Catechumenorum, af-

* lib. 4. de Symbol. ad catech. c. 1.

firmare Catechumenos esse in matris Ecclesiæ vtero, ibiq; conceptos hærere, donec per baptismi partum educantur: Escas verò quibus intra eum vterum aluntur, has recenset. [Omnia Sacramenta quæ acta sunt & aguntur in vobis per ministerium seruorum Dei, exorcismis, orationibus, canticis spiritalibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pauor ipse omni securitate appetendus, hæc omnia (vt dixi) escæ sunt, quæ vos reficiunt in vtero, vt renatos ex baptismo, hilares vos exhibeat mater Christo.] Expressit Diuum Augustinum Iuo Carnot. eo sermone quem de Neophytorum Sacramentis habuit. Nimirum tametsi Baptismus omnem planè peccati rubiginem seipso eradit, hominemq; præstat vsquequaque nitentem ac purum, vt propterea ad id significandum, olim qui baptizabatur totus aquæ immergeretur, vt notauit Abelardus *: tamen in adulto qui volens auersus est à Deo, debet Baptismo præcurrere aliqua pœnitentia dignis fructibus testata, qua adultus ille volũtariè ad Deum regrediatur, vt planè trad

* serm. de circumcis.

tradit S. Augustinus †, & ante eum Tertullianus h, ibiq; Pamelius i, & Albaspinæus k nec non admodùm minutè Vicecomes l. Hos igitur pœnitentiæ Baptismo præuiæ fructus, D. Augustinus escas vocat, quibus fœtus in vtero matris Ecclesię abditus, alitur priusquàm inde per Baptismum educatur: atque adeò supponit eum longè anteriùs concipi, quàm fundi vtero ac nasci, vt etiam contingit in corporea generatione & natiuitate. Verùm cum mater esse non possit, cujus proles nec dum viuit; & hæc prolis vita, ad nutritionem per escas sit necessariò supponenda: cum item spiritualis vita prolis, (secluso opere operantis vt nunc facimus, quia est per accidens, nec est omnibus Christi & Ecclesiæ filijs commune, sed quibusdam tantum adultis) supponat antecedentem Baptismi susceptionẽ; meritò dicimus, analogiam corporeæ & spiritualis generationis, hìc claudicare; ita vt simul & semel sancta parens Ecclesia per Baptismum de Christo prolem & concipiat & pariat, secus quàm matribus corporum accidit.

† lib. de fide & operibus.
h lib. de bapt. c. 20.
i n. 28. & 135.
k l. 1. obser. c. 1.
l lib. 3. de bapt. à c. 3. ad 13.

17. Bonam hujus rei confirmationem, suggerit antiquus Ecclesiæ vsus, quo Catechumeni priusquàm actu suscepissent Baptismum, nec habebantur nec vocabātur fideles & filij Dei. Sunt autem filij Dei, ex quo sunt filij Ecclesiæ, & viceuersâ. Catechumenos autem priusquam per Baptismum actu susceptum essent renati, non esse recensitos inter Dei filios, mōstrat quod vetabantur orationem Dominicam recitare, & precari ex ea legitima *formula*, in cujus fronte Deus appellatur *Pater*. Soli itaque renati tanquam soli, Dei atque adeò etiam Ecclesiæ filij, orabant ex ea formula, vt habetur ex S. Cypriano *, & ex S. Augustino †, nec obscurè ex S. Ambrosio *m*. Rectè id obseruauit Albaspinæus *n*. Paucis quidem diebus ante Baptismum, docebantur Catechumeni orationem Dominicam, nempe feria secunda post Dominicam palmarum, vt Sabatho sancto possent ex memoria orationem illam reddere quod ex D. Augustino *o* est manifestū. Tamen ante baptismum perceptū, & vt Chrysostomus * loquitur ante admirabiles illas parturigines, non

* in orat. Domin.
† in Enchir. c. 70.
m lib. 5. de sacr. c. 4.
n lib. 1. obser. 19.
o homil. 42. ex 50.
* hom. 14. in ad Rom.

nouamq; ac mirificam enitêdi legem, Catechumeni non nisi recitatiuè fundebant eam orationem, minimè verò ea vtebantur ad inuocandum, quia illuc vsq; non habebantur filij Dei atq; adeò neque Ecclesiæ. Ex quo optimè confirmatur quod asserebam, Baptismum esse simul conceptum & puerperium filiorum Dei ex matre Ecclesia. Egi de vsu communiore ac ferè vniuersali. Nam alicubi fas erat Catechumenis orando appellare Deum, Patrem, & recitare orationem Dominicam, vt de Rauennatibus habetur ex Petro Chrysologo * vsus tamen ferè vniuersalis, tulit quod dixi.

* serm. 70. & 72.

18. Extra hanc fidelium matrem simul ac puerperam, per lauacrum regenerationis, non est alia, vt S. Cyprianus contestatur, excludens natiuitate ex Christo vt Patre, atque adeò diuina filiatione, quoscunque pia mater Ecclesia, suo illo vtero non gestauerit ac fouerit. Et quanquam certa fides est, Baptismum per hæreticos ex vera forma & idonea materia adhibitum, validum esse, (qua in parte audiendus non est S. Cyprianus malè reclamans.)

Tamen hæretica meretrix non confert validè Baptismum, nisi prout in locum veræ matris Catholicæ Ecclesiæ se ingerit, concreditumq́; illi ministerium peruersè vsurpat ac surripit. D. Augustinus præclarè hoc expressit * dicens. [Vna est Ecclesia quæ sola Catholica nominatur, & quicquid suum habet in communionibus diuersorum à sua vnitate separatis, per hoc quod suum in eis habet, ipsa vtique generat, non illæ. Neque enim separatio eorum generat, sed quod secum de ista tenuerunt. Quod si & hoc dimittant, omnino non generant. Hæc itaque in omnibus generat cujus Sacraméta retinentur, vnde possit tale aliquid vbicunque generari.] Nec ita multo post. [Ergo ipsa generat, & per vterũ suum, & per vteros ancillarum ex eisdem Sacramentis tanquam ex viri sui semine. Non enim frustra dicit Apostolus, omnia illa in figura esse gesta.] Alludit ad sacræ ac vxorum Iacobi voluntatem suscipiendi filios ex ancillis, in quam similitudiné plura inferiùs *. vbi illud pulchrè. [Ecclesia omnes per baptismum parit, siue apud se, id est ex

* lib. 1. de bapt. contra Don. c. 10.

* cap. 15.

vte

vtero suo, siue extra se de semine viri sui, siue de se, siue de ancilla, *&c.* Ismaël magis *Saræ* filius erat, quia per ipsius jura conjugalia, & in ancilla seminatus erat & ex ancilla susceptus. Sic & apud istos (Donatistas Hæreticos) Ecclesiæ jure quod est in baptismo nascuntur, quicunque nascuntur.] Similia de Rachele & Lia tradit paulo post *, jure conjugali sed per ancillarem vterum parientibus. Omnia ista adducit Augustinus vt monstret imbelle esse telum illud Donatistarum quod intorquebant in Catholicos quasi essent Donatistæ filij Christi & Ecclesiæ ob susceptum verũ Baptismum, sicq; quia vna est vera Ecclesia ex qua ipsi nati essent, Catholicos ab ea excluderent. Negat ergo Augustinus hæreticam ancillam parere, nisi per Sacramentum cujus jus est penes solam Ecclesiam, tanquam per veram solam vxorem. Vnde sicut Ismael ex ancilla procreatus, magis fuit Saræ per cujus jura conjugalia & secũdum cujus voluntatem in Agare ancilla est seminatus, deq; ea susceptus; sic qui nascuntur apud sectarios, non nascerentur

* cap. 16.

Deo, nisi interueniret voluntas faciendi quod facit Ecclesia: & eadem cum ea baptizandi intentio, sin minùs in actu signato adhibita, at saltem in actu exercito. Ex se autem Hæretici quiq;, habent ventrē vacuum & semen mortificatū ne pariant. Id quod S. Augustinus *, perbellè tradidit, tractans illud Oseæ 9. *Da illis ventrem vacuum, & vbera arida, mortifica semen ventris ipsorum ne pariant.* [Intelligant (inquit) de his esse dictum de quib9 dicit Apostolus, *Sicut Iannes & Mambres restiterunt Moysi, sic & isti, resistunt veritati, homines mente corrupti, reprobi circa fidem, sed vltra non proficient, dementia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.* Cum ergo vltra non proficient, tunc habebunt ventrem vacuum, & vbera arida, & mortificatum semen; In qua sententia se isti tanquam in speculo dignentur inspicere.] Hæreticos notat, qui initio surripientes Ecclesiæ baptismum videntur florere, sed mox exarescunt: Ex se autem ne florerent quidem, id est ne initium quidem aliquod creaturæ Dei profunderent. Quinetiā nisi subjecti infantia, vel

* lib. cōtra Adimantum cap. 25.

vel adulti neceſſitas ſumma, aut error inuincibilis, Baptiſmum ſic ſuſceptum excuſet, infructuoſa fiet Baptiſmi apud eos ſuſceptio, ita vt Baptiſmus non ſit tranſcenſurus rationem ſignaculi, vt alia occaſione ac mente de ſua Gorgonia dixit Nazianzenus *: hoc eſt, imprimet quidem characterem, vnde non poterit repeti, non tamen inſeret gratiam, ſed erit aqua mendax, mala ſubjecti diſpoſitione præpediente Baptiſmi vim ad gratiæ collationẽ, etiam pro momento ſuſceptionis baptiſmi; vtcunque aliter ſonent quædam verba D. Auguſtini *. Atq; ita per ſe loquendo, ſola Catholica Eccleſia filios Chriſto gignit. Sola eſt fidelium, & Dei ac Chriſti filiorum, ſancta parens.

* orat. 11.

* lib. 1. de bapt. contra Donat. c. 12.

19. Recẽſentur interdum aliæ quædam filiorum Chriſti matres, ſed indemni ſemper jure Eccleſiæ in eum titulum. V. g. Spiritus Sanctus videtur aliquãdo dictus mater Chriſtianorum ſiue fidelium. Sic Beda ad illud Prouerb. 1. *Ne dimittas legem matris tuæ.* [Nihil vetat, matrem ipſam Dei gratiam qua ſoluamur accipere. Nam & apud Hebræos, ſpiritus qui gratiam

præstat, genere fœminino nuncupatur.] Expressius S. Hieronymus qui Bedæ haud dubiè præiuit. Tractans enim illud Esaiæ 40. *In brachio suo congregabit agnos*, sic habet. [Hebræi asserunt, nec de hac re apud eos vlla dubitatio est, Spiritum Sanctum lingua sua appellari genere fœminino. Illudq; quod in 67. Psalmo dicitur, *Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa*, illi sic intelligunt. *Dominus dabit verbum Euangelizatricibus virtute multa*; his videlicet animabus quæ Spiritum sanctum consecutæ sunt. Nec non & illud, *Sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ*, animam interpretantur ancillam, & Dominam Spiritũ Sanctum. Sed & in Euangelio quod juxta Hebræos scriptum Nazaræi lectitant, Dominus loquitur; *Modo me tulit mater mea, Spiritus sanctus.* Nemo autem in hac parte scandalizari debet, quod dicatur apud Hebræos *spiritus* genere fœminino cum nostra lingua appelletur genere masculino, & Græco sermone, neutro. In diuinitate enim nullus est sexus. Et ideò in tribus principalibus linguis quib⁹ titulus Dominicę

scri

ſcriptus eſt paſſionis, tribus generibus appellatur, vt ſciamus nullius eſſe generis quod diuerſum eſt.] Dicatur ſanè Spiritus ſanctus mater, ſiue à materna in homines charitate; ſiue quia ipſe eſt qui fœcundat aquas Baptiſmi, juxta illud *Tria ſunt quæ teſtimonium dant in terra*, tria inquam quæ verum ac fidelem Dei teſtem in terra efficiunt, *ſpiritus, aqua, & ſanguis, & hi tres vnum ſunt:* hoc eſt conjunctim debent accipi, eo quod aqua ex ſe nihil eſſet niſi aqua, rubricata autem Chriſti ſanguine & ſancto ſpiritu fœcundata, progignat veros fideles. Itaque Spiritus ſanctus poteſt cenſeri mater primaria filiorum Dei non excluſa maternitate Eccleſiæ quæ eſt cauſæ illi primariæ Sanctorum, ſubordinata. Quod tamen Beda, gratiam qua ſaluamur & idcircò mater noſtra dici poteſt, accepit de Spiritu ſancto gratiam conferente, ab alijs Patribus æquè dicitur, ſed accipitur de Baptiſmo gratiam regenerationis conferente non de Spiritu ſancto. Nam vt eſt apud Clementem Alexandrinum *, vnum ex nominibus quibus Baptiſmus appellatur, eſt *gratia*. Et in

* 1. Pædag. c. 6.

consecratione fontis Baptismalis quæ quæ extat in Sacramentario S. Gregorij, inuocatur Spiritus sanctus aquam fœcundans. [Vt sanctificatione concepta, ab immaculato diuini fontis vtero in nouam renata creaturam, progenies cœlestis emergat: Et quos aut sexus in corpore, aut ætas discernit in tempore, omnes in vnam pariat gratia mater infantiam.] Punici teste D. Augustino * sicut Eucharistiam proprio nomine appellabant *vitam* sic Baptismum proprio nomine appellabant *salutem*. Quid autem *salus* nisi *gratia*? Nec abhorret ab hoc sensu quod Punicè, cum Latinè nominatur *salus*, intelligitur *Tria*: Et cum Punici lingua sua *Tria* nominant, Latinè *salus* intelligitur, vt ex animaduersione Valerij Hipponensis cujus Coepiscopus & successor fuit, obseruauit S. Augustinus * ad illud Apostoli, *Gratia vobis & pax*: quod optimè cadit in salutem S. Trinitatis expressione, in Baptismo collatam. Hac igitur ratione Spiritus sanctus per Baptismum cujus aquam fœcundat, nomine gratiæ & salutis appellatū, quia gratiam & saluté confert

* l. 1. de peccato. merit. c. 24.

* in expositione inchoata Epist. ad Romanos.

in

in nomine Patris & Filij ac Spiritus ſancti; denominatur mater fidelium ſaluo Eccleſiæ eodem titulo matris fidelium.

20. Beata item Virgo, interdum dicta legitur mater fidelium, & communis omnium Dei filiorum adoptiuorum, æquè ac Chriſti naturalis filij parens. Hunc titulum aliqui detulerunt Deiparæ, mediatè tantùm, ſiue per Chriſtũ. Alij ratione curæ quam B. Virgo adhibet vt regeneremur. Quo vtroq; modo, nihil decedit juribus Eccleſię in maternitatem noſtram. Priore modo locutus eſt Chryſologus *. [Maria (inquit) mater vocatur, & quãdo non Maria mater? *Congregationes*, inquit, *aquarum appellauit maria*. Nonne hæc exeuntem populum de Ægypto concepit vno vtero; vt emergeret cœleſtis in nouam creaturam renata progenies? juxta illud Apoſtoli; *Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari.* Et vt ſemper Maria humanæ præuia ſit ſalutis, populum quem vnda generatrix emiſit in lucem, ipſa jure præceſſit in can-

* ſerm. 146. *ſub finem.*

tico, *Maria* (inquit) *soror Aaron, sumens tympanum in manu sua, dixit: cantemus Domino, gloriosè enim honorificatus est.* Nomen hoc, prophetiæ germanum est, hoc renascentibus salutare.] Eodē sensu Gofftidus Vindoc.* [Bona Maria peperit Christum & in Christo peperit Christianos. Est itaque mater Christi, mater Christianorum.] Nempe mediatè ac per Christum, sicut auia dicitur mater nepotis, vtique per filium à quo Nepos postea generatur. Et mox. [Ad matrem ipsius, & per ipsam ad ipsum recurramus, qui pia & misericordi dispensatione, matrem suam, nostram esse voluit.]

* serm. 7.

21. Posteriorem modum quo Deipara dici potest mater nostra, primo nexuit Guerricus *. [Ipsa (inquit) vnica Virgo mater, quæ se Patris vnicum genuisse gloriatur, eundem vnicũ suum in omnibus membris ejus amplectitur, omniumq; in quibus Christum suum formatum agnoscit, vel formari cognoscit, matrem se vocari non confunditur. Eua vetus illa, non tam mater quàm nouerca, quæ filijs ante propinauit præjudicium mortis, quàm initium

* serm. 1. de Assumpt.

luc

lucis, dicta est quidem mater cunctorum viuentium, seu genitrix morientium; cum suum generare, nihil aliud sit, quàm mortem ingenerare. Et quia illa non potuit fideliter interpretari nomen suum, ista impleuit mysterium, quæ & ipsa sicut Ecclesia, cujus forma est, mater est omnium ad vitam renascentium. Mater siquidem est vita, qua viuunt vniuersi, quam dum ex se genuit, nimirum omnes qui ex ea victuri sunt, quodammodò regenerauit. Vnus generabatur, sed nos omnes regenerabamur: quia videlicet secundùm rationem seminis, quo generatio fit, jam tunc in illo omnes eramus. Sicut enim in Adam fuimus ab initio, propter semen carnalis generationis: sic in Christo ante initium, maximè propter semen carnalis regenerationis. Porro Beata mater illa Christi, quia matrem Christianorum se agnoscit ratione mysterij: cura quoque se matrem eis præstat, & affectu pietatis. Neque enim duratur ad filios, quasi non sint sui, cujus viscera semel quidem fœta, sed nunquam effœta, nunquam desinunt fructum parturire pie-

tatis. Benedictus siquidem fructus ventris tui, grauidam te, ô pia mater & affluens, & in horto concluso castitatis, fontem signatum charitatis semper abundare faciens: qui licet signatus sit, foras tamen deriuatur, & in plateis aquæ ejus nobis diuiduntur. Licet namq; fons charitatis proprius Ecclesiæ, incōmunicabilis sit alienis, beneficium tamen ejus, impartire gaudet etiam inimicis. Deniq; si seruus Christi filios suos iterum atq; iterū parturit cura atq; desiderio pietatis, donec formetur in eis Christus, quantò magis ipsa mater Christi? Et Paulus quidem genuit eos, verbum veritatis quo regenerati sunt prædicando: Maria autem longè diuiniùs atq; sanctiùs, Verbum ipsum generando. Laudo quidem in Paulo prædicationis ministerium; sed plus miror ac veneror in Maria, generationis mysterium. Vide autem, si non & filij matrem videntur agnoscere, dictante vtique ipsis veluti quadam naturali pietate fidei, vt ad inuocationem nominis ejus, primò vel maximè refugiant in omnibus necessitatibus & periculis, tanquam paruuli ad

sin

ſinum matris. Vnde nimirum de his filijs puto non abſurdè intelligi, quod per Prophetam promiſſum eſt ei, *habitabunt in te, filij tui.*

22. Apoſtolus quoque matrem ſe dixit verbis illis*. *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Vbi Chryſoſtomus, ejulatus hujus matris multo acriores eſſe docet quàm ſint parturientium mulierum. Ad eandem mentem ex eo Apoſtoli loco pulchrè S. Baſilius expendens illud Pſalmi 33. *Venite filij audite me.* Rurſus Chryſoſtomus idem alibi † præclarè tradit de quibuſuis Apoſtolorum ſucceſſoribus, ſiue Epiſcopis ſiue ſacerdotibus, quos matres eſſe fidelium ſimul ac patres & fratres, egregiè proſequitur, concluditq; agens de ſe ipſo: [Multos ex vobis genui, ſed poſtea fuerunt dolores partus. Nam apud partus quidem corporales, priùs ſunt dolores, & tunc eſt partus. Hîc autem ad vltimam vſque reſpirationem ſunt dolores, ne etiam poſt partum ſit aliquid abortiuum. Idq; ego deſidero. Nam etiam ſi alius genuit, ego tamen curis dilanior. Neque enim ex nobis gene-

* ad Gal. 4. & hom. 10. de pœnit.

† hom. 4. in 2. ad Theſſal. *in fine.*

ramus, sed totum est Dei gratiæ. Si autem ambo parimus per spiritum, non aberraueris, si & eos qui ex me nati sunt, meos appellaueris.]

Sunt igitur Christianorum matres Sacerdotes, sed per Ecclesiæ vterum, siue medianto Baptismo, quem adhibent vt Ecclesiæ ministri, vt idẽ Chrysostom⁹ pulchrè expressit tractans eum locum ex cap 4. ad Gal. *Nos fratres, secundùm Isaac, repromißionis filij sumus.* [Non enim (inquit Chrysostomus) sterilis tantùm erat Ecclesia, quemadmodùm Sara; neque solùm multorum liberorum mater facta est vt illa; sed & ita genuit, quemadmodùm illa. Vt enim illam non natura, sed Dei repromissio fecit matrem, (nam qui dixit, *Secundùm tempus hoc veniam, & erit Saræ filius*, idem ingressus in vterum, infantem formauit.) sic & nostra renascentia, natura quidem nulla est, cæterum verba Dei, quæ norunt fideles, hæc in aquæ lauacro per sacerdotem pronunciata, tanquam vtero quodam formant ac regenerant eum qui baptizatur.] Plerunq; verò Sacerdotes appellantur fidelium matres, non ratione

caus

causalitatis maternæ in generationem & partum prolis, sed habita ratione tenerrimæ curæ quæ ab eis impendenda est fidelibus. Hoc nomine S. Paulinus scribens ad Romanianum, admonet licentium, vt S. Augustinum non modò pro patre sed etiam pro matre habeat, sic illum affatus. [Audi ergo fili legem Patris tui, & noli repellere consilia matris tuæ, quod æquè nomen in te Augustini pietas jure sibi vendicat: qui te tantillum sinu gestauit suo, & à paruulis primo lacte sapientiæ secularis imbutum, nunc etiam spiritalibus lactare, & enutrire Domino gestit vberibus. Quoniam te adultum ętate corporea, in spiritualibus adhuc cunabulis vagientem videt, adhuc infantē verbo Dei, vix dum in Christo primis passibus, & vestigio titubante repentem, si tamen Augustini doctrina, tanquam manus matris, & vlna nutricis, instabilem regat paruulum.] Æquè Clemens Romanus ad reuerentiam Antistiti exhibendam adhortans ob studia erga Christi infantes, admonet his verbis. [Cognosce fili, dexteram que est mater tua.] Eadem ratione S. Bernardus*,

epist. 46.

2. cōstit. cap. 32.

* serm. 23 in Cant.

Prælatos feroces commonet officij, reuocans eis in memoriam, quod subditorum non Domini sed matres esse debeant. Itaque salua est Ecclesiæ soli, vera maternitas in Dei filios, etiamsi Sacerdotes, matres eorum aliquando audiunt, ob causam propositam.

23. Nos ipsi, illæsis Ecclesiæ in eum titulum juribus, dicimur interdum esse nobis matres in spirituali generatione. Sic enim potiùs statuere placuit Richardo Victorino * quem S. Bernardus videtur imitatus †, quam cum Nysseno [a], & Nazianzeno [b], ac Bernardo [c] dicere vnumquemque nostrum esse sibi patrem, seq; vt idem Nyssenus ait, pro libito marem aut fœminam procreare. Cõmodior autem videtur Richardi sententia, de vnoquoque nostrum sibimet matre, potiùs quàm patre. Cum enim homo ad cudendum actum supernaturalem, & se justificandum ac procreandũ spiritualiter, egeat diuina præuentione; & quasi seminio extrinsecùs injecto fœcundari priùs debeat; matris non patris erga se partes obit. Id quod ante Richardum & creditum Bernardum, dixit his verbis

Eus

* in Psal. 28. ad illud *filius vnicornium.*
† lib. de inter. domo cap. 68.
a hom. 6. in Eccles. & l. de vita Mosis.
b carm. ad Vitalia.
c serm. 57 ex paruis.

Eusebius apud Theodoretum, in illud Cantici Esaiæ, *à timore tuo Domine concepimus.* [Timor Dei fœcundam reddit hominis naturam, & motum concupiscentiæ ex carne consurgentem compescit. Mulieris enim vtero similis est humana mens, quæ quidẽ si recipiat à Deo pietatis semina, parit omnino bonos fructus. Igitur fœcũdi sunt, qui Christo adhærent. Pariunt namq; veluti mystico vtero, fructus (vt dixi) bonos.] Præiuerat Philo * expendens illud, *Adam verò cognouit vxorem suam.* Sicut ob proportionalem causam, terra frugum mater δημήτηρ, cœlum autem quia fœcundat terram, pater frugum, & terræ maritus, juxta Chrysostomũ * denominatur. Matres ergo sumus, interdum prægnantes tantum, moxque abortientes, vt scitè S. Ambrosius ad illud Lucæ 20. *Veh prægnantibus*, sed tamen matres.

* lib. de cherubin.

* homil. 18. in ad Ephes.

Nihil tamen ista officiunt maternitati, quam soli Ecclesiæ vendicauimus in nostra spirituali regeneratione. Vel enim sermo est de augmento gratiæ sanctificantis jam præjacentis, cumulatæ per actum nostrum; vel de prima

gratia sanctificante, ad eundẽ modum interdum comparata per adultos. Si sermo tantùm sit de augmento gratiæ, non est hæc generatio spiritualis à qua matrem denominamus Ecclesiam, sed habet se vt aggeneratio alimenti ad viuens; quam etiam nemo sibi causat, nisi vt prȩuentus à Deo, ac vt pars quȩdam S. Ecclesiæ. At si sermo sit de adeptione primȩ gratiæ sanctificantis, manifestus est matris Ecclesiæ in eam influxus: quandoquidẽ nullus talis actus noster baptismo præcurrens, gratiam sanctificãtem & Dei filiationem conuehit, nisi in voto Baptismi, qui est Ecclesiæ vterus. Itaque ratum esto, Ecclesiam, fideliũ omnium vnicam propriè matrẽ, ex Christi semine incorruptibili, id est ex meritis Christi Ecclesiæ dispensationi concreditis, cõcipere simul ac parere Dei filios, simul præstando renatis, quod Eua mater omnium viuentiũ diuisim præstitit quoad corpora, quatenus sola ex semine corruptibili prioris Adami concepit, ac subinde peperit sobolem, vnde omne humanum genus succreuit.

24. Aiebã tamẽ, eam similitudinem

non

non vacare diſſimilitudine, non modò quoad puerperium hìc conjunctũ conceptui, vt jam dixi, ſed etiam quoad pleraque alia. Nam Eua prolem concipiens mortalem, non manſit quòd erat, ſed excidit virginitate, nec prolem illam aluo geſtauit abſque ærumnis, aut abſque multo dolore ac ſordibus ad mortem profudit. Omnia hìc in contrarium cadunt. Nam Eccleſia de Chriſto concipiens & pariens felicem ſobolem, virgo manet; nec multiplicatis ærumnis aluo gerit prolem, aut cum dolore parit. [Vno die non parit terra (ait S. Ambroſius*) ſed parit gratia. Venit Paſchæ dies, in toto orbe Baptiſmi Sacraméta celebrantur. Vno ergo die ſine aliquo dolore multos filios & filias ſolet Eccleſia parturire: ideoq; pulchrè dicitur, *& gens nata eſt ſimul*, de populo conſecrato.]

* in inſtit. ad Virg.

Gaudet ergo & exultat de cœleſti fœtura mater Eccleſia, eoq; pleniùs & liquidiùs gaudet, quo eſt proles numeroſior. [Non vteri onus notum (ait idem Ambroſius*) non dolor partus; & tamen numeroſior ſoboles piæ matris quæ omnes pro liberis habet:

* lib. 1. de Virg. *ſub finem.*

fœcunda successoribus, sterilis orbitatibus, nescit funera, nouit hæredes. Sic sancta Ecclesia, immaculata coitu, fœcunda partu, virgo est castitate, mater est prole. Concipit itaque nos Virgo, non viro plena sed spiritu: parit nos Virgo non cum dolore membrorum, sed cum gaudijs Angelorum. Nutrit nos Virgo non corporis lacte, sed quo Apostolus infirmam adhuc crescentis populi lactauit ætatem. Quæ igitur nupta plures liberos habet quàm sancta Ecclesia, quæ virgo est sacramentis, mater est populis, cujus fœcunditatem etiam Scriptura testatur dicens, *Quoniam plures filÿ desertæ, magis quàm ejus quæ habet virum.* Nostra virum non habet, sed habet sponsum, eo quod siue Ecclesia in populis, siue anima in singulis, Dei verbo, sine vllo fluxu pudoris, quasi sponso innubit æterno, effœta injuriæ, fœta rationis.]

25. Nitorem prolis nascentis, matrisq; parientis, Zeno Veron.* his verbis aperit. [Exultate fratres, in Christo, omniq; desiderio conuolantes, cœlestia dona percipite. Iam vos sempiterni fontis calor salutaris inuitat,

*Inuitat. 3. *ad finem.*

Iam

Iam mater noftra adoptat, vt pariat: fed non ea lege, qua vos matres veftræ pepererunt: quæ & ipfe partus dolore gementes, & vos plorantes, fordidos pannis fordidis alligatos, huic mundo dedititios intulerunt, fed læta gaudentes, cœleftis, libera, peccatis omnibus abfolutos, non fœtidis cunis, fed fuaue redolétibus facri altaris fœliciter enutrita cancellis.] Genuit denique Eua mortes, vt Epictetus * de matribus mortalibus loquitur. Hìc eft *natiuitas immortalis*, qua ex Ecclefia procreamur, vt fcitè ait Optatus †.

* apud Arrian.

† lib. 5. *fub initiū.*

26. Has ob caufas, folemne eft Patribus, Ecclefiam cum Deipara concipiente ac pariente cōferre, ita vt ficut Chriftianus, juxta Fulgentium *, ad modum Chrifti de Spiritu Sancto concipitur, ita Ecclefia ejus mater, Chriftianum concipiens & pariens, referat B. Virginem, quæ concipiendo ac pariendo, non modò non eft paffa integritatis difpendium, fed vt nouata voce concinnè dixit Amedeus Laufanenfis * *Virginior* ex Chrifti conceptu ac partu euafit; nec grauata eft, fed leuata geftatione benedicti fructus

* lib. de inc.c.20.

* hom.4.

ventris sui: eum denique lætabunda & laudans peperit absque vllo dolore aut ejulatu. Hoc ipsum in Ecclesia prolem de Christo concipiente ac pariente notare licet, cujus idcirco analogia cum Deipara, à varijs Patribus celebratur. Profero paucos. Cæsarius Arelatensis *. [Gaudeat Christi Ecclesia, quæ ad similitudinẽ beatæ Mariæ sancto Spiritu operante ditatur, & mater diuinæ prolis efficitur. Cesset ergo infidelium cæcus error asserere, quod fœmina quæ sine viro filium potuit parere, virgo non potuit permanere. Ecce quantos & quantorum fratres, sub vna nocte nobis edidit fœcũda de sinu integritatis Ecclesia mater & sponsa. Mirabaris paulo ante de incorruptione nascentem hominem: mirare nunc, quod non minùs nouum est, etiam renascentem. Conferamus (si placet) has duas matres, & vtriusq; generatio fidem nostram in alterutra corroborabit. Mariam secretò impleuit allapsu spiritus obumbratio, & Ecclesiam in fonte benedicto, sancti Spiritus maritauit infusio. Maria filium sine peccato genuit, & Ecclesia in his quos gener

* homil. 5. de Pasch.

nerauit peccata consumpsit. Per Mariam natum est quod in principio erat, per Ecclesiam renatum est quod in principio perierat. Illa plurimis generauit, hæc populos. Illa vt nouimus Virgo permanés semel peperit filium, hæc semper parit per Virginem sponsum. Quod ergo putabas à sæculis singulare miraculum, jam munus annuum recognosce.]

Petrus Damiani * componés commendatam Ioanni Deiparam, cum Ecclesia Petro commendata. [Vtraque nimirum mater. Mater Maria, Mater Ecclesia. Sed Maria mater Christi, Ecclesia mater populi Christiani. De Maria Christus carnem suscepit, Ecclesiam verò de lateris sui carne produxit. Ex ista prodijt secundùm carnem natus, illam protulit carne jam mortuus. Ex ista voluit nasci, pro illa dignatus est mori. Ex vna semel natus est in persona sua, ex altera nascuntur quotidie membra sua. Traxit ex altera, quod pro altera moreretur, & quo vtraque communiter saluaretur. Magna igitur, & fœlix mater, & beata Virgo Maria, ex cujus visceribus caro

* serm. 63.

Christi desumpta est, & ex qua rursus per aquam, & sanguinem profluxit Ecclesia. Hoc itaque modo, & ex Maria prodijsse videtur Ecclesia. Vtraque tamen casta vtraque munda, vtraque perpetuæ virginitatis signaculo præmunita.]

* serm. de Purificat.

Ambrosius Ansbertus* tractãs Christi à matre ac propinquis illationem in templũ; [Inuenimus ipsam gloriosam matrẽ & Virginem, ejusq; propinquos, figuram gessisse illius Ecclesiæ quæ ex Iudæa in Apostolis credidit. Quando enim Ecclesia non Virgo? Cujus membra Apostolus affatur dicens, *Despondi enim vos vni viro, Virginem castam exhibere Christo.* Quando ipsa non mater? de qua per Psalmistam dicitur; *Mater Sion dicet homo.* Et Dominus in Euangelio, *Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est?* Quando electi non propinqui qui fratres & sorores sunt appellati? Mater itaq; ac propinqui, Redemptorem nostrum à Nazareth in Hierusalem in templum deferunt, quia primitiua illa in discipulis Ecclesia, à Iudęis repulsa, ejusdem

Red

Redemptoris dispensationem ad notitiam gentium perducit.]

S. Leo *. [Spiritalem originem in regeneratione quisque consequitur, & omni homini renascenti, aqua baptismatis instar est vteri virginalis; eodem Spiritu sancto replente fontem, qui repleuit & virginem: vt peccatum quod ibi euacuauit sacra conceptio, hìc mystica tollat ablutio.] Et alibi *. [Factus est homo nostri generis, vt nos diuinæ naturæ possimus esse consortes. Originem, quam sumpsit in vtero virginis, posuit in fonte baptismatis. Dedit aquæ quod dedit matri. Virtus enim altissimi, & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit, vt Maria pareret Saluatorem: eadem facit, vt regeneret vnda credentem.] Videndus insuper alibi *.

* serm. 4 de Natiu. Domin. c. 3.

* serm. 5. cap. 5.

* serm. 6. de Nat. c. 2.

Sedulius breuiter, sed pulchrè †. [Discedat synagoga proprio jam colore fuscata. Christus sibi pulchram niueo decore sociauit Ecclesiam. Hæc honorē Mariæ præstat ad goriam, quæ cum claritate conspicua semper mater esse cernatur, semper tamen Virgo conspicitur.]

† lib. 5. Pasch. c. 21.

S. Augustinus varijs locis disertè

idem habet *. Nec nisi per ordinem ad ad nos & nostrum de Christo conceptum in matris Ecclesiæ vtero, id est aquę lauacro, valet quod dixit de Christi Baptismo comparato ad natale ejus ex Virgine †. [Gloriemur in vtroque facto, quia filium genuit mater, & casta est; & quia Christum vnda lauit, & sancta est. Nam sicut post partum glorificata est Mariæ castificatio, ita post baptismum, aquæ est purificatio comprobata. Nisi quod penè majori munere quàm Maria, vnda ditata est. Illa enim sibi tantùm meruit castitatem, ista nobis contulit sanctificationem. Illa meruit ne peccaret, ista vt peccata purgaret. Illa propria delicta à se repudiat, ista in se per Dei gratiam aliena condonat. Illi est collata virginitas, isti donata fœcunditas. Illa vnum procreauit & pura est; ista generauit plures, & virgo est. Illa præter Christum nescit alium filium; ista cum Christo, mater est populorum.] Aio hæc tantùm per ordinem ad nos & Baptismum nostrum vera comprobari, quia Christus ex baptismo suscepto non est factus filius Dei, nec gratiam recepit;

* lib. 4. de symb. ad Catech. c. 1. & l. de sanct. Virg. c. 2.

† serm. 36. de temp.

non

non modò quia totam gratiam ei ex diuina deſtinatione congruentem, ſimul ab initio nactus eſt, ſed etiam quia Baptiſmus Ioannis quo ſolo eſt perfuſus, gratiæ ſterilis erat. Itaq; inſinuare voluit S. Auguſtinus, quem effectum reipſa erga nos habeat Chriſti baptiſmus, cujus anteambulo ac præludium erat Baptiſm⁹ Ioannis. Exponere item voluit, qua ratione Eccleſia, prolem ſanctam per baptiſmum ſimul concipiens & pariens, ſit ſimul mater & Virgo: ſicut B. Virgo Chriſtum generans & pariens, ita reuera mater fuit, vt ſimul perfectè Virgo manſerit.

Clemens denique Alexandrinus, hunc nexum Virginitatis & fœcunditatis in Eccleſia matre, æquè ac in Deipara his verbis ſuſpicit*. [O miraculum myſticum! Vnus quidem eſt vniuerſorum pater. Vnum eſt etiam Verbum vniuerſorum, & Spiritus ſanctus vnus, & ipſe eſt vbique. Vna autem ſola eſt mater virgo. Mihi autem placet eam vocare Eccleſiam. Lac non habuit mater hæc ſola, quoniam ſola non fuit mulier. Virgo eſt autem ſimul & mater, integra quidem & inuiolata,

* lib. 1. Pædag. cap. 6.

vt virgo: amans autem vt mater.] Quod Clemens vnam ſolam eſſe matrem Virginem ait, nempe Eccleſiam, reſtringẽdum eſt ad matres liberorum creatorum, cujuſmodi ſunt tum omnes communes matres, tum ipſa Eccleſia. Inter hujuſmodi namq; liberorum matres, ſola Eccleſia eſt Virgo; quia in cæteris, conceptio & partus cum Virginitate inconciliabiliter diſſident. Non fuit autem mens Clementis excludere Deiparam, quæ Dei hominis mater eſt illæſa Virginitate.

27. Aliam perelegantem Eccleſiæ & Deiparæ concipientis ac parientis comparationem, iniuit S. Athanaſius*. Aliam dico, quia eſt comparatio Eccleſiæ materialis cum Deipara; tametſi inde occœpta comparatio, tandem reuoluitur in propoſitam ſponſæ Chriſti Eccleſiæ & Deiparæ comparationem. Eccleſiam ergo Bethleemitica ſpelunca fuiſſe præfiguratam, ſic docet S. Athanaſius. [Operæpretium eſt videre ædiculam vbi B. Virgo peperit, Eccleſiæ typum habentem; cujus altare eſt præſepe; cujus Vicarius Ioſeph; cujus Diaconi, Paſtores, Sacerdotes, Angeli; cujus

* homil. de cenſu & profeſſ. B. Virg.

cujus ſummus Sacerdos, ipſe Dominus; thronus, & beata Virgo; crateres, Virginis vbera; Veſtis Sacerdotalis, incarnatio; cujus flabella Cherubim; diſcus, Spiritus ſanctus; Pater autem, diſci operculum. Quod autem Eccleſiæ ſpeciem præfigurarit locus is, vbi & beata Virgo Dominum pariebat, audiuiſti modò dicẽtem Lucam Euangeliſtam; *Factum eſt autem cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat eis locus in diuerſorio.*] Quomodò his verbis, conſenſio Deiparæ, & loci in quo Chriſtum peperit, præfigurantis Eccleſiam affirmetur, obſcurum eſſet, niſi ipſe S. Athanaſius ſubjiceret, eatenus verba prædicta hanc correſpondẽtiam ferre, quatenus Virgo ſemel concepit & ſemel in Bethleëmitica ædicula peperit, nec poſtea genuit, aut aluo geſtauit. Videtur igitur S. Athanaſius innuere, ſimiliter Eccleſiam (non jam inanimam & materialem, ſed viuam, Deiq; ſponſam, ad quam adrepſit per occaſionẽ materialis Eccleſiæ ſeu templi in ædicula Bethleëmitica adum-

brati) quos semel per Baptismum genuit, non gignere iteratò. Est enim baptismus Sacramentum initerabile. Puritas item partus Virginei, quam ibi celebrat S. Athanasius, nec non vacuitas doloris in partu, & omnium circa prolem officiorum per solam matrem exclusis obstetricibus, celebrata ibidem sedulitas, bellè respondet partui S. Ecclesiæ: quæ & nitentissimè genuit, & purissimè peperit per seipsam filios Christi. Itaque ea per S. Athanasium Ecclesiæ & Deiparæ cōparatio, quamuis ab Ecclesia materiali seu templo occœpta, desinere videtur in rem præsentem, nec ei malè congruere.

28. Prorsus verò extranea ab hoc instituto est, ea Ecclesiæ materialis & B. Virginis cōcipientis ac parientis cōparatio, quam S. Germanus [a] ex Græcorum vsu repetit. Græci enim, vsu ex Magnæ Ecclesiæ ministris ad alios deriuato, panem è quo oblatio decerpenda erat, ferro quod ipsi *lanceam* vocabant, perfodiebant medium; significantes exemptam è Deiparæ sanguinibus formando Christo materiam, ipsiusq; Christi compactionem, interuent

[a] in Theor. rerum Eccles.

uentu Angeli paranymphi; quem vt adumbrarent, Diaconus ſalutationem Angelicã recitabat, inter exequendum eam perfoſſionem. Chriſti item egreſſum è materno vtero, ea exemptione adumbratum ait S. Germanus ibidem, repetitq; in calce operis. Et quia hæc omnia perficiebantur in Eccleſia materiali, hujuſmodi Eccleſiam cum B. Virgine in Bethleem enixa comparat S. Germanus. Et addi poteſt, quod Theodotus [b] menſam Eccleſiæ cum præſepio confert, in quo B. Virgo reclinauit infantem: quæ collatio Theodoreto item placuit [c], & Chryſoſtomo; qui alibi [d] quoque, altare vocat *ſpiritale præſepium*. Nec omitto Adamum de Perſe [f], qui ſpecies Euchariſtiæ, ait eſſe pannos quibus Verbum infans in anguſtia præſepis obuoluitur. Id quod etiam pulchrè de more dixit Guerricus [g], verbis illis. [Fratres & vos & nos, inueniemus hodie infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio altaris. Videte, vilitas tegminis ne offendat, aut turbet obtutum veſtræ fidei, veritatem reuerendi corporis, ſub alijs rerum formis intuentis. Sicut enim

[b] homil. in Conc. Epheſino.
[c] ſerm. 10 de prouid.
[d] orat. de S. Philogo.
[e] hom. 7. in Math.
[f] in allegor. Tilm. ad c. 2. Luc.
[g] ſerm. 5. de natiu. Dom.

mater Maria, quibuſdam aſſumentis pannorum inuoluit infantem; ſic mater gratia, diſpenſatorijs ſpeciebus, rerum ejuſdem ſacri corporis nobis obtegit veritatem.] Sed nihil iſta (vt liquet) ad præſens inſtitutum, quo Eccleſiam viuam Chriſti ſponſam matrem ſimul ac Virginem in conceptu & partu, cum Deipara æquè in conceptu & partu Virgine, componendam receperamus.

Non euertit hanc noſtram ex Chriſto & Eccleſia matre ſanctam & puram jam ex hac vita natiuitatem tam multis hactenus conſtitutam, & per proportionem ad natiuitatem Chriſti ex Deipara, declaratã; quod interdum Patres aiunt, nos etiam poſt Baptiſmũ perceptum immanere materno vtero, donec formetur Chriſtus in nobis. S. Auguſtinus præter cæteros id diſertè tradit ad illud Pſalmi 57. *Alienati ſunt peccatores à vulua.* Præmittẽs enim eam eſſe vuluam in qua dolores patiebatur charitas per Apoſtolum dicentem, *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis*, ſubdit. [Expecta ergo formari. Noli tibi tribuere

jud

judicium quod fortè non nosti. Carnalis es adhuc, conceptus es eo ipso quod accepisti nomen Christi, Sacramento quodam natus es in visceribus matris. Non enim ex visceribus tantùm homo nascitur, sed in visceribus. Priùs nascitur in visceribus, vt possit nasci de visceribus. Propterea dictum est & de Maria. *Quod enim natum est in ea, de Spiritu sancto est.* Nondum de illa natum erat, sed jam in illa natum erat. Ergo nascuntur intra viscera Ecclesiæ quidam paruuli, & bonum est vt formati exeant, ne abortiui labantur. Generet te mater non abortiat. Si patiens fueris; vsquequo formeris, vsquequò certa in te sit doctrina veritatis, continere te debent materna viscera. Si autem impatientia tua concusseris latera matris, cum dolore quidẽ te excutit foras, sed magis tuo malo, quàm suo.] Agnoscit apertè S. Augustinus aliquos Sacramento quodam initiatos, hoc est Baptismo qui primus est inter omnia Sacramenta per quod nomen Christi accipitur, non esse natos nisi in vtero siue conceptos & hærere intra vterum donec plenè formentur, quod

accipiunt cum certa eis fit doctrina veritatis, hoc est in excessu ex hac vita. Quo pertinet idiotismus Ecclesiasticus, denominans diem obitus sanctorum, *natale* eorum. Videsis quæ in eam rem dico in Opere de Martyrio * & in Indiculo SS. Lugdunensium †.

* parte 4. cap. 6. n. 12.

† cum de S. Iusto.

Hæc difficultas ita enodanda est, vt admittamus, fideles etiam post perceptum Baptismum, non secus se habere, quàm infantem in vtero matris, si status hujus vitæ conferatur cum beatitate vitæ æternæ consequente excessum ex hac vita. In quam rem planè egregiè disserit Gregorius Nyssenus *, exhibens mortem velut obstetricem, quæ ex olido hoc ventre educat sobolem cum plenè fuerit formata. Breuiter autem analogia in eo est sita, quod quemadmodùm in vtero materno puer delitescit in tenebris, admodùm angustè ac miserè degens, in spurcitijs ac fœcibus suis defixus, rationalis vitæ omnino expers: sic fidelis in hac vita, caligine densa offunditur, cum ærumnis jugibus conflictans; præ cognitione verò quam in alia vita adipiscetur, prorsùs rudis est ac hebes, vt Apostolus

* orat. de mortuis.

de

de seipso professus est, omnem suam (tametsi vberē respectu aliorū) diuinarum rerū notitiam cum infantili desipientia componens. Locus item æternæ commorationis, non aliter ad præsentem sedem comparabitur, quàm locellus materni vteri, ad orbem vniuersum quem homo nascendo subit: ita vt sicut vterus matris in quo infans concipitur & perfectè formatur, non est quoad magnitudinem comparabilis cum orbe vniuerso, ita neque sedes hujus vitæ quanta quanta est, componi possit cum magna Dei domo, & ingenti loco possessionis ejus, ad quem homo per mortem educitur. Ob has igitur ac similes analogias, interdum fideles quamdiu mortalem vitam viuunt, dicuntur hærere in matris vtero, nec nasci nisi cum inde educuntur per mortem. Si tamen agatur de vita gratiæ, & vsura lucis fidei, accipiunt eam fideles, cum primùm baptizantur saltem in voto hæcq; est eorum prima conceptio simul & natiuitas, in ratione filiorum Dei adoptiuorum. Quod si quandoq; dicimur expectare

adoptionem & filiationem non nisi in altera vita obuenturam, intelligendum id est de adoptione & filiatione vndecunque consummata, & adjunctis manifestos Dei filios decentibus conuestita, qualem hìc non assequimur, quia etiamsi jam nunc filij Dei sumus, nondum tamen apparuit quid erimus.

CAP.

CAPVT III.

INFANTIS DE CHRISTO Patre ex Ecclesia matre procreati, horoscopus, & nobilitas, eámque consequens non degenerandi necessitas.

1. NON is equidem ſum, cui vanitas Genethliacorum aliud ſit quàm vanitas, meritiſſimò à SS.Patribus, omnibúſque retro ſapientibus, etiam Ethnicis, confixa, quod alio loco latè proſequor *. Nec hominum duntaxat, ſiue Sanctorum, ſiue ſapientum judicijs confixam eam inanitatem, veriuſq; ſtultilogiam (vt verbum Bernardi † huc traham) quàm Aſtrologiam, ſed diuinis quoque decretis confoſſam, exhibet Ioannis Sariſberienſis Polycraticus *, pœnas jam

*de juſta cõfixione librorũ, part. 1. erotem

† epiſt. 190.

* lib. 2. cap. 26.

ex hac vita de vanis Genethliacis conjectoribus ſumptas exhibens. Nihilominus dabo aliquid conſuetudini, & quod circa infantes virorũ Principum ſibi indulget vel aſſentatio vel vana ſe ludens credulitate, veri cupiditas; præſtabo circa Dei & Eccleſiæ infantes, quorum conceptum & ortum hactenus ſum proſecutus.

2. Vt autem ſecurior & amœnior ſit hujus conſilij expreſſio, inſiſtam Sanctorum veſtigijs, inprimiſq; S. Zenonis *, cujus hæc eſt ad Neophytos oratio. [Forſitan requiratis & à nobis, qua genitura, quóve ſigno tam diuerſos, tam plures, tam diſpares vna vno partu veſtra vos peperit mater. Sicut paruulis morem geram: ſacriq; horoſcopi pandam tota breuitate ſecreta. Igitur, fratres, geneſis talis eſt veſtra. Primos vos, qui in ſe credentem reprobat nullum, non Aries, ſed agnus excepit: qui veſtram nuditatem velleris ſui niueo candore veſtiuit: qui ſuum lac beatum, vagitu hiantibus veſtris labris indulgenter infudit. Idem non tumidus ceruice, non toruus fronte, non minax cornu Taurus, ſed optimus, dulc

* ſerm. 5. ad Neoph.

dulcis, blandus, ac mitis vos admonet vitulus, vt nulla vllo in opere captantes auguria, ejus ſine malitia ſuccedentes jugo, terramq́; veſtræ carnis domando fœcundantes, lætam diuinorum ſeminum meſſem cœleſtibus horreis inferatis. Et admonet proſequentibus geminis, id eſt duobus ſalutare canentibus Teſtamentis, vt principaliter idololatriam, impudicitiam, auaritiamq́; fugiatis, quæ eſt incurabilis Cancer. Leo autem noſter, ſicut Geneſis proteſtatur, Leonis eſt catulus: cujus iſta pia Sacramenta celebramus; qui ad hoc recubans obdormiuit, vt vinceret mortem: ad hoc euigilauit, vt beatæ reſurrectionis ſuæ in nos munus immortalitatis conferret. Quem competenter ſequitur Virgo prænuncians Libram, vt noſceremus Dei per filium, qui incarnatus proceſſit ex Virgine, æquitatem, juſtitiamq́; terris illatam: quam qui conſtanter tenuerit, ac fideliter miniſtrauerit, non dicã Scorpionem, ſed ſicut Dominus ait in Euangelio, omnes omnino ſerpentes illæſa planta calcabit. Sed nec ipſum quoque Diabolum, qui verè eſt acerrimus Sa-

gittarius, formidabit vnquam, varijs, atque igneis ſagittis armatus, totius humani generis omni momento corda diſtringens. Propter quod ſic Paulus Apoſtolus ait, *Induite vos armaturam Dei, vt poßitis vos conſtare aduersùs nequitias diaboli, accepto ſcuto fidei, per quod poteritis omnes ſagittas illius mali, quæ ſunt igne plenæ, extinguere.* Is enim infelicibus nonnunquam immittit Capricornum vultu deformem, & per cornu exilioris labra liuentia ſpumantibus venis ebulliens, palpitante ruina captiui tota miſerabiliter per membra deſœuit, alios amentes, alios furioſos, alios homicidias, alios adulteros, alios ſacrilegos, alios auaritia efficit cæcos. Longum eſt ire per ſingula, varias, atq; innumerabiles nocendi artes habet, ſed has omnes ſalutari profluens amne, non magnoperè noſter Aquarius delere conſueuit; quem neceſſario, vno ſequuntur duo Piſces in ſigno, id eſt duo ex Iudæis, & Gentibus populi baptiſmatis aqua viuentes, in vnum populum Chriſti vno ſigno ſignati.] In eadem ſignorũ Zodiaci ad rem Chriſtianam accommodatione, operam

poſ

posuit Anastasius Sinaïta *, qui tamen potius Christi filios in ea signa transcriptos considerat quàm quod in Genethliaca signorum inspectione attendi solet. Satis de Christi & Ecclesiæ infantium horoscopo. Nam quod præterea Hugo Victorinus *, Zodiaci signa ad bonum eorundem infantium considerat, non pertinet ad hoc institutum. Ibi quippe Hugo, non spectat ea signa nisi in ordine ad curationem infantis cum ægrotauerit, & in ordine ad congruentem pharmacorum applicationem ei faciendam in morbo, quod nunc non attendimus.

* lib. 4. hexaëm.

* lib. de Medicina animæ. c. 3. *in fine*, juncto c. 4. & 5. & 6.

3. Iam nobilitas infantis sic editi, explicatione non indiget, cum sit perspectissima, nec vlli sint nobilitatis aut illustrium stemmatum tituli cum istis componēdi, siue Patrem, siue matrem attendamus. Pater, omnium natura Dominus, cœli ac terræ creator; vel si ad eam diuinam personam cujus peculiari jure soboles sumus, restringatur oratio, est, *Vnigenitus Dei Filius, cordis ejus nobilis inquilinus*, vt scitè dixit S. Zeno *. Idem cum apparere inter mortales voluit, & videri ac conuer-

* serm. 2. de æter. gener.

ſari in terris, ex matre ſanctiſſima, eademq; Virgine intemerata, ſine Patre ſatus, Patriarcharum & Regum illuſtre germen, venit in mundum; manens quod erat, & abſque nobilitatis ſuæ diſpendio factus quod non erat. *Nobiliſſimi* titulum, quem olim Imperij hæres & deſignatus ſucceſſor præferebat, inabdicabili jure retinet hic Pater, nec periclitatur nobilitate ſua excidere, quod habet omnis humana nobilitas viciſſitudini ſemper obnoxia, vt S. Chryſoſtomus * egregiè aduertit. Eamq; ob cauſam, Romani, Lunam habebant pro nobilitatis teſſera, juxta illud, *Patriciam nigræ, Lunam ſubtexit alutæ.* Solus Chriſtus inter homines, vt Deo immobiliter hærens, ita nobilitati ſuæ nihil timens. Quæ verò poſſint eſſe nobilitatis capita & fontes, quorum non ſit in Chriſtũ confluxus? Si ſcientia exquiſita nobilitat, ſunt in eo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Rem bellicam & militaria facta nobilitare, viſum mortalibus? Eſt iſte, ſummus exercituum Domini Imperator, vt loquitur Euſebius * à proſtratis fortiſſimis, potentiſſimis, ac maligniſſimis hoſt

* tom. 5. Græc. ſerm. 17.

* orat. de laudibus Conſt.

hoſtibus, æternum decus & omnium ſalutem conſecutus. Sanctimonia & probitas, quæ verè eſt hominis ſumma nobilitas ex Ambroſio *, tanta fuit in Chriſto, vt ſolus Sanctus, & millies ſanctus dicendus ſit, cum Catholico Armeniorum †. Præ illo ſaltus eſt omne quod dixeris, vt ait Origines *. Ipſe inquam ſolus, vera malus fructifera, optimis referta & edulibus pomis: cæteri ſunt arbores Sylueſtres, quod Philippus Abbas optimè ac fusè perſequitur *. Adumbratio eſt iſta, virtutum & ſpiritualium omnis generis ornamentorum, quæ in eo ſupra captum & ſenſum noſtrum, jam à primordio effloruerunt. Diuitiæ penes quas profanum vulgus nobilitatem metitur, quantę illi ſunt, quem conſtituit Pater hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula? Nullius ex hac parte prolis nobilitas, conferri cum iſta poteſt.

* lib. de Noë c. 4.

† in legat. Theor.

* hom. 2. in Cant.

* lib. 2. in Cant. c. 21.

4. Mater tametſi ſobolis patrem non æquat nobilitate, eſt tamen & ipſa nobiliſſima. Quid enim in terris Eccleſia nobilius, ſiue ſpectare placeat claritatem majorum, (tot inquam Sanctorum anteriorum) ſiue antiquitatem

cum ipso mundo certantem, siue latepatentissimam Iurisdictionem spiritualem, ipsiusq; Dei vicarias vices, eidem in suo visibili capite concreditas; siue quod præcipuum est, gratiam qua apud Deum valet. Est quippe Ecclesia Deo acceptissima, & ipso cœlo charior, juxta Chrysostomum *. Nam propter Ecclesiam, non propter cœlum, carnem suscepit. Et quod multo magis me mouet, Christus juxta Blesensem serm. 11. [Hoc corpus suum quod est Ecclesia, magis dilexit, quàm illud quod traxit de Virgine. Illud enim verberibus & plagis imo & morti exposuit, vt isti incolumitatem pareret.] Hujus matris decora in Actis SS. Epicteti & Astionis †, sic describuntur. [Immortalis permanet; & quæ dignè Saluatori nostro est desponsata, atque per Angelos est adornata, per Apostolos glorificata, per Martyres & Confessores exaltata, atque in Christo, & per Christum in cœlesti thalamo est eleuata: quæ & ab hominibus hæc sancta mater Ecclesia pronuntiatur. Cujus vox, vt turturis habetur, ad cujus labia distillant aromata; scilicet Apostolorum doctrina.

* serm. de ejus expulſ. & hom. 4. de verb. Isaiæ.

† cap. 5. in vitis Patrum.

Cujus

Cujus oculi, duo ſunt cœli luminaria: cujus dentes ſunt candidi, & quaſi de lauacro aſcendentis. Quem myſticum ſenſum viginti quatuor libri, ſacratiſſima habent in figura. De cujus manibus ſtillat myrrha, quod eſt juſtitia & fides vera. Cujus decẽ digiti, decalogi virtutẽ cõtinent, & Sacramentũ. Cujus vbera duo ſunt Teſtamẽta; Moſaïca ſcilicet lex, & Euãgelij gratia. Cujꝰ pedes, ſimiles ſunt aurichalco: cujus venter & interiora, ſacratiſſimi fontẽ Baptiſmi, & omniũ gentiũ declarãt regenerationẽ]

5. Hæc omnia ſatis ſuperq; demonſtrant, quanta ſit gentilitia Chriſtiani hominis penes vtrumque ſuum parentem nobilitas, maximè tamen penes Patrem Deum. Vnde fit vt Chriſtianus ſecurè ac verè poſſit Deum nominare Patrem. Quod quanti ſit, & recentiorum plerique, Leſſius * nominatim, & Scheuicauius †, & multi Patres exponere ſunt conati. Verùm quantoperè id hominem attollat, nemo ſatis explicet. Tentauit tamen id aperire in hunc modum Gregorius Nyſſenus * expendens illud, *quoniam filÿ Dei vocabuntur.* [Si videre Deum, ab nulla re

* lib. 12. de diuin. perf. c. 11.
† 4. de Trin. c. 4. & 5.
* orat. 7. de beat. *initio.*

ſuperari poteſt in bono, filium Dei fieri, omnem planè ſuperat felicitatem. Quænam enim verborum excogitatio? Quænam ex omnibus conflata ſignificatio, tantæ promiſſionis donum complectetur? Quodcunque vehementiore mentis intentione aliquis cogitauerit, ſupra illud prorſus eſt id quod ſignificatur: ſi bonum, vel charum, & honorandum, vel ſublime nominaueris id, quod juxta beatitudinem hanc per promiſſioné propoſitum eſt, amplius quàm pro ſignificatione illorum nominum, declaratur. Superat votum proſper ſucceſſus, & felicitas, quæ conſequitur: ſupra ſpem Dominus, ſupra naturam gratia eſt. Quid eſt homo, ſi cum diuina natura comparetur? Cujuſnam ſanctorum proferam vocem, per quam genus humanum extenuatur? Secundùm Abrahamum, terra ac cinis: ſecundùm Eſaiam, fœnum: ſecundùm Dauidem, ne fœnum quidem, ſed ſimile fœno eſt. Nam ille quidem dicit, *Omnis caro fænum*; hic verò ait, *homo quaſi fænum*. Secundùm Eccleſiaſtem, *vanitas:* ſecundùm Paulum, miſeria eſt. Quibus enim ſeipſum

Apoſt

Apoſtolus verbis denominat, his vniuerſum genus humanũ miſeratur. Hæc homo: Deus autẽ quid eſt? Quomodo dicam, quid, cujus ne videndi quidem, nec auribus percipiẽdi, neq; corde cõprehendendi poteſtas eſt? Quibus vocibus enunciabo naturam? Quod hujus boni inter ea, quæ nota ſunt, exemplar & ſimilitudinem inueniam? Quas nouas formabo voces ad ſignificandum id, quod & ineffabile & inexplicabile eſt? Audiui diuinam ſcripturam magna de ſuperna natura exponentem: ſed quid hæc ad ipſam naturam? Quantum enim ego poteram capere, tantum ſcriptura dixit, non quantum eſt id, quod ſignificatur. Vt enim eorum, qui reſpirando aërem ad ſe trahunt, quiſque pro ea, quæ in ipſo eſt, capacitate, alius vero minus aëris aſſumit: non tamen is, qui multum in ſe detinet aërem, totum intra ſeſe elementũ redegit, ſed & is ex toto quantum poterat, ſumpſit, & totum non habet; ita ſanctæ quoque ſcripturæ de Deo ſermones, qui nobis ab ijs, qui ſancto Spiritu afflati erant, expoſiti ſunt, ad noſtræ mentis quidem

modum sublimes & magni sunt: atque adeò superāt omnem magnitudinem, sed veram magnitudinem non assequuntur. *Quis cælum* (inquit) *palmo dimensus est, & manu aquam, & omnem terram pugno?* Vidésne magnifica verba describentis inexplicabilem potentiam? Sed quid hæc ad id, quod reuera est? Nam partem aliquam diuinæ efficientiæ talibus magnificis verbis sermo propheticus indicauit. Ipsam verò potentiam, vnde efficientia existit (ne quid dicam de natura, vnde potentia procedit) neque dicendo expressit, neque expressurus fuerat: quin etiam sermone reprehendit eos, qui quibusdam conjecturis diuinum numen quasi adumbrando exprimunt, atque effingunt, tanquam ex persona Dei talia verba proferens: *Cui me assimilastis? dicit Dominus.* Idem verò consilium Ecclesiastes quoque in suis ponit sermonibus, *Ne festines efferre verbum ante faciem Dei: quoniam Deus in cælo supra, & tu in terra infrà:* ostendens, opinor, per elementorum abinuicem distantiam, quantoperè diuina natura terrenas superet cogitationes. Huic tamen tali

tali ac tantæ rei, quam neque videre, neque audire, neque ratione perpendere licet, is, qui pro nihilo in rebus vniuerſis reputatus eſt homo, qui cinis, qui fœnum, qui vanitas eſt, conciliatur, atq; in locum filij aſſumitur à Deo rerum vniuerſarum. Quæ gratiarum actio huic beneficio par inueniri poteſt? quæ vox? quæ ſententia? quis cogitationis motus, quibus inſuperabile beneficium celebretur? Excedit homo ſuam ipſius naturam, immortalis ex mortali: ex fragili atque caduco, integer & incorruptus: ex diario atque temporario, ſempiternus; In ſumma, Deus ex homine euadens. Nam cum dignus habitus ſit, qui filius Dei fiat, dignitatem patris in ſeſe prorſus habebit, atque omnium paternorum hæres exiſtit. O largam & vberem palmam! O magnam manum! quanta arcanorum theſaurorum ſunt dona? In parem propemodum atque ipſe eſt, honoris conditionem humanitate adductus, naturam propter peccatum ignominia notatam atque dehoneſtatam recipit. Nam ſi ejus quod ipſe eſt, propinquitatẽ & neceſſitudinẽ hominibus

largitur, nunquid aliud atque parem quandam honoris conditionem per cognationem pollicetur?]

En ergo apicem nobilitatis noſtræ, quam ſi cum Iudæis componamur, viſum iri longè illuſtriorem, notauit Iſidorus Pelus *. [Ipſe (inquit) adoptionis author, dignitatem ejus vbique deprædicat. Qui verò ex Iudaïco faſtigio, Euangelij factus eſt vas, oſtendens honorem hunc opere confirmato, dicit; *Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba, Pater; Ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi?* O ingentem honorem! Quàm alte erexit humi proſtratos? Eadem enim opera & Iudæorum ignobilitatem Apoſtolus ob oculos ponit: nobilitatem cōtra Chriſtianorum, quam omni ope ſeruare juſtum fuerit, ne honore excidentes, grauiùs caſtigemur, vtpotè tanto indigni honore.]

* lib. 5. epiſt. 197.

6. Quid mirum ſi cum Iudæis qui ſerui erant, componendi non ſumus, jam filij, atque adeò fratres Chriſti

&

& cohæredes? Intrepidè nos dico fratres Chriſti, quo nomine Chriſtus ipſe nos cohoneſtauit. Sanctus quidem Paulinus *, negauit audendũ nobis eſſe ſic loqui. [Neque ideò (inquit) frater noſter (quanquam & hoc diuina pietas pro humilitate cordis ſui famulis nomen indulſerit, dicens; *Narrabo nomen tuum fratribus meis:*) tamen noſtra arrogantia non audendus dici frater; nec quia homo fieri dignatus eſt; quia & in ipſo hominis ortu nihil habet commune nobiſcum; qui citra noſtræ generationis vſum caro factus de Spiritu ſancto, intemerata ſacræ matris virginitate, & conceptus & natus eſt.] Probanda ſancti viri demiſſio, tametſi neque improbandus vſus in Scriptura ipſa probatus, & ad noſtram animi puſillitatem erigendam peridoneus: manifeſteq́; conſequens compellationem Dei per nos ſub Patris nomine, ad quam & ipſe Chriſtus Dei filius nos formauit inſtitutione ſua, & Deus quoque per ſeipſum nos inuitauit, vt notauit Clemens Alexandr. * ex c. 18. Ezech. verbis illis: *Si conuerſi fueritis ex toto corde veſtro, & dixeritis Pater, audiam*

* epiſt. 4. ad Seuerum.

* lib. 1. Pædag. cap. 10.

vos tanquam populum sanctum. Loquamur ergo intrepidè vt Deus ipse admonet, quodq; inde perspicuè sequitur, Christi nobiscum fraternitatem agnoscamus; imo ad tātum honorem, tantamq; inde in nos deriuatam nobilitatem stupeamus. [Reuera enim (inquit S. Chrysostomus *) magnum est & admirabile, & plenum stupore, quòd quæ est ex nobis caro sedeat apud superos, & adoretur ab Angelis, & Archangelis, & Seraphim, & Cherubim. Hoc sæpè mente versans, stupeo & mente excedo, & magna de genere humano visione apprehendo. Video enim magna & præclara præmia, & nostram naturam Deo esse magno studio. Et non dixit solùm, *homines apprehendit*, sed volens ipsos extollere, & ostendere ipsorum genus esse magnum & honorandum, dicit, *Sed semen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus similari.*]

* hom. 5. in ad Hebr.

Hærebat defixus ad tantam & Dei in nos dignationem & dignitatem nostram, optimi fratris, frater optimus, Gerardus, vt ipse S. Bernardus retulit *. Cum enim ad extrema venisset, &

* serm. 26. in Cant.

sol

solemnem illam abeuntium formulam à Christo propositam vsurpasset, *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*, regustata ea *Patris* appellatione, conuersus ad fratrem astantem, non satiatus ejus vocis sæpe iterata suauiatione: [Quanta (inquit) dignatio Dei, patrem hominũ esse? Quanta hominum gloria Dei filios esse & hæredes.

7. Res talis ac tanta, dignitas inquam tam sublimis, vltra ac supra omnes honorũ mundanorũ apices erecta, in manu nostra & arbitrio diuinitùs præuẽto & adjuto sita est. Dedit enim potestatem filios Dei fieri, ijs qui receperint Christũ; quæ summa est hinc Dei erga nos facilitas atque benignitas, inde multorum segnities & nullatenus ferenda oscitantia, qui velut vltroneas merces despicatui habent dignitatem immensam, adeò paratu facilem. Quod meritò & miratur & dolet Eucherius *, illis ad cognatum melicis modis. [Si hominum quispiam clarus ac locuples, in locum liberorum te adoptaturus acciret, ires per opposita rerum difficultates, & per quamuis longi recessus iter, vectatus accur-

* in Paræn. n. 7.

reres. Deus vniuersitatis, rerumq; Dominus, te in adoptionem vocat, illud (si velis) tibi blandum filij nomen impartiens, quo Deum nostrum, vnicum suum nuncupat; & non accensus raperis? non properus vrgeris, ne conditionem tantam celeri occursu mors festina præripiat? Atque ad hanc obtinendam tu non inuias terræ solitudines, nec longinqui maris incerta penetrabis. Cum volueris, hæc adoptio tui tecum est. Numquidnam segnes ac desides nos res ista habebit, idcircò quia tam prompta quàm maxima? Quò duriùs conditionem hanc dissimulatore experientur: tantò enim nolentibus perniciosior, quantò est volentibus promptior.]

8. Non minùs abominandum est illorum scelus, qui recepto Christo & effecti filij Dei, sanctum genus dehonestant impiè viuendo, & sanguinem cœlestem fœda vitæ ratione contaminant. Idq; ex proximè expensa filiationis diuinæ dignitate licet colligere. Pro sublimitate namq; personæ tetrior est macula quam contrahit peccando vt alibi cum Saluiano disputo, immensum

ſum augeri neceſſe eſt ejus labem qui à Deo donatus ſit tanta claritate quantam confert generatio ex Deo. Quod cum ex Patribus plenè hactenus ſit monſtratum non eſt cur huc aduocem Ethnicum hominem, tametſi Diuo Chryſoſtomo aliquando laudatum *, Epictetum † dico, ex cujus diſſertatione Arrianus inſigniter planè de ſublimitate diuinæ in homine filiationis ſupra omnia humana decora diſputat. Quam ergo homini turpe futurum ac indecorum, degenerare à tanta nobilitate, ijſq; ſe fœdare moribus, qui genus illud talemq; proſapiam dedeceát? [Videte fratres,(exclamat Guerricus*) ne degeneretis. Vt taceam de nobilitate Patris veſtri,nobilis eſt mater quæ vos genuit, generoſa ſunt vbera quibus lactati eſtis.] Tametſi autem Chriſtiani nobilitas ex matre eſt omnino inſignis, indeq; par eſt, eum ab omni turpitudine cõmaculante genus ſuum, potenter auerti;tamen quia multo fortiùs ad abjiciendos degeneres animos vrgemur ex conſideratione nobilitatis quam confert nobis paternum genus, non eſt profectò de ea nobilitate ta-

* in Acta Apoſt. hom. 13.

† l. 1. c. 9.

* ſerm. 2. de SS. Petro & Paulo.

cendum, cum de maculis & labibus declinandis ex motiuo nostrę nobilitatis agitur, & creberrimè eo recurrunt Patres cum de homine ad omnem sanctitatem stimulando, & ab indignis operibus auertendo miscent sermonem, contestantes par esse, & omnibus titulis debitum, vt exquisitissima vitæ sanctitate refulgeat, qui Patrem vocat Deum. Benè S. Germanus *. [Verè Pater omnium nostrûm est, & omnes (vt vocis Etymon indicat) seruat: ac si quidem voluntatem ejus facimus, Pater est noster: sin minùs, cujuscumq; opus facimus, is est pater.] Et mox. [*Pater* Deum vocas? vt filius vitam tuam institue, vt gratus sis, & placeas ipsi tuo Patri qui in cœlis est. Quis enim sub mundi Principe rerumq; inferarum potente militans, & in filium ei adoptatus malis operibus, audeat Auctorem omnium bonorum ac Dominum, dicere Patrem? Certum est quòd hic non Dominum Sabaoth vocat Patrem, sed aduersarium, cujus etiam opera facit.] Tandem consequenter. [Patrē dicis (ô homo) Deum; Præclarè dicis, est enim pater, & auctor

* in Theor. rerum Eccles.

ctor omnium noſtrûm, ſed feſtina ea obire munia quæ tuo placeant Patri. Si vero mala opera facis, perſpicuum eſt, te, Diabolum inuocare Patrem: ipſe enim eſt præſes malorum. Quocirca feſtina hunc effugere, & bono patri tuo, & procreatori tuo placere.]

9. Ordo Romanus in ecphraſi egregia orationis Dominicæ, præfatus mãdatum Domini de orando clauſo oſtio, pertinere ad pectus noſtrum claue fidei à mala cogitatione claudendum, vt labijs clauſis, incorrupta mente loquamur, ſubdit, Chriſtum, ſapientiam Dei, vnde ſermo eſt, docuiſſe nos, vt ita oremus; [*Pater noſter qui es in cælis.* Hæc libertatis vox eſt, & plena fiduciæ. Ergo nobis his moribus eſt viuendum, vt & filij Dei, & fratres Chriſti eſſe poſſimus. Nam Patrem ſuum, Dominum qua temeritate dicere præſumit, qui ab ejus voluntate degenerat? Vnde vos dilectiſſimi, dignos exhibete adoptione diuina, quoniam ſcriptum eſt, *Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.*

S. Cyprianus * ad eandem mentem. [Nec peccator populus, poteſt eſſe

* l. in orat. Domin.

filius; sed quibus remissa peccatorum datur, eis filiorum nomen adscribitur, eis & æternitas repromittitur, Domino ipso dicente; *Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternũ; filius autẽ manet in æternũ.* Quanta autẽ Domini indulgentia, quanta circa nos dignationis ejus & bonitatis vbertas; qui sic nos voluerit orationem celebrare in conspectu Dei, vt Deum patrem vocemus, & vt est Christus Dei filius, sic & nos Dei filios nuncupemus? Quod nomen nemo nostrum in oratione auderet attingere, nisi ipse nobis sic permisisset orare. Meminisse itaque fratres dilectissimi, & scire debemus, quia quando patrem Deum dicimus, quasi filij Dei agere debemus, vt quo modo nos nobis placemus de Deo patre, sic sibi placeat & ille de nobis. Conuersemur quasi Dei templa, vt Deum in nobis constet habitare: nec sit degener actus noster à spiritus, vt qui cœlestes, & spiritales esse cœpimus, non nisi spiritalia & cœlestia cogitemus & agamus, quia & ipse Dominus Deus dixit; *Eos qui clarificant me, clarificabo: & qui me spernit, spernetur.*

10. S. Basilius * expendens illud *Afferte Domino Filij Dei*, [Ante omnia (inquit) dicito, *Pater*, deinde petes ea quæ ordine sequuntur. Scrutare verò teipsum ex cujusmodi conuersatione ad Deum accedas: expende, num dignus sis, qui Deum sanctum, voces patrem. Per vitæ enim sanctimoniam nobis peruius est ad eum sanctum ac familiaris aditus. Si sancti filius cupis esse, sanctitas te in filium adoptet.]

* in Psal. 28.

Nyssenus Basilij * germanus, & copiosè & piè. Prolixitatis damnũ pensabit grauitas orationis. Vix enim aliquid in hanc rem fortius & aptius proferre liceat. [Dominus ad discipulos ait; *Cum oratis, dicite, Pater noster qui es in cælis.* Quis dabit mihi alas tanquam columbæ, inquit alicubi magnus ille Dauid in Psalmis, Dixerim autẽ etiam ipse, parem voce emittere ausus: quis dabit mihi alas illas ad hoc, vt possim vna cum sublimitate præstantiæ majestatísque verborum mente subuolare? Vt terram quidem omnem relinquam, transeamq; omnem aërem in medio fusum, assequar autem æthercam pulchritudinem, & ad sidera euadam, &

* orat. 2. in Orat. Dom.

omnem in ijs ordine ac ratione digestum ornatum inſpiciam? Ac ne in his quidem conſiſtam, ſed hæc etiam percurram, & extra omnia, quæ & mouentur & mutantur, euadam: atque ſtabilem aſſequar naturá, immobilem, & in ſeipſa ſtatutam, fixam, fundatam atque firmatam potentiam, omnia ducentem pariter atque ferentem, quæcumque ineſſe ſunt; omnia, inquam, quæ ab inenarrabili voluntate diuinæ ſapientiæ pendent? Vt ab omnibus quæ & alternant, & mutantur mente procul remotus, in immutabili pariter, & immobili animæ ſtatu, eum qui nec mutari, nec in alterum peruerti poteſt, per animi ſententiam atque judicium priùs cõciliem & familiarem reddam; deinde verò maximè familiari & amica appellatione inuocem ac dicam, *Pater*? Nam quali dicenti opus eſt animo? quanta fiducia? quali conſcientia? vt vbi Deum, quo ad ejus fieri poteſt, per eas appellationes quæ in illo animaduertuntur, ad intellectum inenarrabilis gloriæ quaſi manuductus, mente conceperit atq; didicerit, quòd diuina natura, quódcunque tandem ea
ſit

ſit ipſa, bonitas ſit, ſanctimonia, exultatio, potentia, gloria, puritas, æternitas; ſemper eodem modo atque ſimiliter ſeſe habent: ac quæcumque talia circa diuinam naturam intelliguntur, cum & per diuinam Scripturam ac proprias cogitationes animaduerterit; deinde talem emittere vocem, & eum, qui talis ſit, ſuum patrem nominare audeat? Perſpicuum eſt enim, quod ſi alicujus intelligentiæ particeps ſit, non auſurus ſit, cum non eadem etiam in ſe cernat, illam vocem ad Deum emittere, ac dicere *Pater.* Nam improbæ voluntatis atque propoſiti Pater eſſe is, qui ſui natura bonus eſt, naturaliter non poteſt; neque vita contaminati, ſanctus: neque ejus, qui huc illuc circumagitur, is qui alius fieri ac mutari non poteſt: neque mortificati per peccatum, pater vitæ: neque eorum, qui vitijs probroſis & ignominioſis impulſi turpia committunt, is qui purus & integer eſt: neque auari & raptoris, benefactor: nec eorum denique, qui in aliquo malo deprehenduntur, is qui in omni bono cernitur atque conſideratur, parens eſſe poteſt. Nam ſi quis

expiatione etiam nunc opus habens, ſeipſum inſpiciens, & vitioſam conſcientiam ſuam agnoſcens, plenam maculis, & ſcelerũ notis inuſtis, priuſquam à tot tantiſq; malis expurgatus ſit, ſe Dei cognationi inſerat, ac dicat, *Pater*, juſto injuſtus, puro impurus, contumelia atque conuicium planè ea verba fuerint; ſiquidem ſuæ nequitiæ patrem, Deum nominat. Nam *Patris* vocabulum, cauſam ex ipſo procreati ſignificat. Ergo ſi conſcientia vitioſa quis præditus, patrem ſuum, Deum dicat, nihil aliud, quàm ſuorum malorum quaſi principem & autorem eum inſimulabit. At *nulla communio luci cum tenebris*, inquit Apoſtolus, ſed cum lumine lumen conſociatur, cum juſtitia juſtitia, cum honeſtate honeſtas, cum incorrupto incorruptum. Contraria verò, cum ijs, quæ ejuſdem generis ſunt, planè cogitationẽ habent. Non enim poteſt arbor bona malos producere fructus. Si quis igitur graui tardóque corde, vt inquit Scriptura, atque mendacium quęrens, audet orationis verba vſurpare, ſciat is, quòd non cœleſtem patrem inuocat, ſed infernum, qui & ipſe

ipſe mendax eſt, & ejus quod in vnoquoque conflatur, mendacij pater exiſtit. Ille peccatum, & peccati pater eſt. Propterea animi affectibus ac perturbationibus obnoxij, *filij iræ*, ab Apoſtolo appellantur, & qui à vita deſciuerit, *perditionis filius* nominatur: mollis itē quiſpiam & effœminatus, *filius puellarum transfugientium* appellatur. Similiter etiam ex contrario, conſcientia lauta pura ac luculenta præditi, *filij lucis & diei* appellantur, *virium* item *filij* alij, qui ad diuinum robur ſeſe firmauerint. Cùm igitur vt patrem Deum in oratione dicamus, Dominus nos docet, nihil mihi facere aliud videtur, quàm ſublimē & altam inſtituere atq; præſcribere vitam. Non enim vtique mentiri nos veritas docet, vt dicamus nos eſſe quod non ſimus, & appellemus nos eo nomine, quod natura nobis attributum non ſit: ſed vt dum incorruptum, & juſtum, & bonum patrem noſtrū dicimus, vitæ integritate propinquitatem referamus, eamq; veram eſſe oſtendamus. Vides quanto nobis opus ſit apparatu? quali vita? quanto ac quali ſtudio? vt ad eum

modum fiducia erecta tandem conſcientia noſtra, ad Deum dicere audeamus, *Pater*. Nam ſi pecunias ſpectes, ſi circa ſeculares vitæ fraudes occupatus ſis, aut ex hominibus gloriam quæras, ſi vitioſis cupiditatibus ſeruias, deinde ejuſmodi orationem in ore habeas; quid dicturum eſſe putas eum, qui vitam tuam intuetur, & orationem intelligit? Nam ego quidem ejuſmodi quædam, quaſi Deo ad talem dicente, mihi verba videor audire: Patrem vocas, qui vita corruptus es, eum qui incorruptibilitatis & integritatis pater eſt? Cur ſordida tua voce contaminas nomen incorruptum? Cur falsò tibi verbũ hoc vſurpas? Cur naturam impollutam dedecoras? Si filius meus eſſes, moribus bonis prorſus etiam tuam vitam inſignem eſſe oportebat. Non agnoſco naturæ meæ imaginem in te: aduerſariorum ſunt iſta inſignia. Quæ ſocietas luci cum tenebris? quæ vitæ & mortis cognatio eſt? quæ neceſſitudo natura puro cum impuro intercedit? Multum intereſt inter benefactorem & raptorem: Inſociabilis inter miſericordem & immitem cõtrarietas

int

intercedit: alius eſt pater vitiorum, quæ in te ſunt, nam mea ſoboles paternis bonis decoratur, filius miſericordis miſericors: integri & puri, integer & purus eſt. Corruptus alienus eſt ab incorrupto, & vt ſummatim dicam, ex bono bonus, & ex juſto juſtus editur. Vos autem non noui, vnde ſitis. Quocirca priuſquàm aliquis vita expiatus & expurgatus ſit, periculoſum eſt in hac oratione audacem eſſe, & patrem ſuum Deum nominare.]

11. Chryſoſtomus *, poſt exploſam vanam jactationem de carnali nobilitate, & monſtratam præcellentiam nobilitatis ex virtutum illarum expreſſione quæ in anterioribus fulſerunt, ſic concludit. [Simus itaque & nos ſanctorum filij, imo & Dei filij. Quod enim liceat & Dei filios fieri, audi quid dicat: *Eſtote igitur perfecti*, inquit, *ſicut pater veſter qui in cœlis eſt.* Propterea illum & orantes *patrem* vocamus; non ſolùm factam nobis rememorantes gratiam, ſed & nos ipſos ad virtutem admonentes, ne quid tali cognatione indignum committamus.]

* homil. 19. in ad Rom. *in mor.*

S. Auguſtinus *, quamuis primùm

* in Pſal. 84.

negat nos esse in re filiosDei,tantumq́; ait, nos tales nunc esse per fidem, quia comparat sortem filiorum in cœlo fruentium Deo cum sorte peregrinantium hìc in terra, tamen veritatem adoptionis qua filij Dei nominamur & sumus, absolutè agnoscens, subdit. [Propterea Ioannes in Epistola sua, quid ait? *Dilectißimi, filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus.* Quis non exultet si subitò nescio cui peregrinanti & ignoranti genus suum, patienti aliquá egestatem & ærumnam, & in labore constituto,diceretur,filius Senatoris es, pater tuus amplo patrimonio gaudet in terra vestra. Reuoco te ad patrẽ tuum: Quali gaudio exultaret, si hoc non fallax promissor diceret? Venit ergo non fallax Apostolus Christi, & ait, quid est quod de vobis speratis? Quid est quod vos affligitis, & mœrore conteritis? Quid est quod concupiscentias vestras sequendo, in egestate istarum voluptatum conteri vultis? Habetis patrem, habetis patriam, habetis patrimonium. Quis est iste pater? *Dilectißimi, filij Dei sumus.*]

12. S. Leo. [Quomodò diuinæ partic

ticeps erit pacis, cui ea placent, quæ Deo diſplicent, & ijs appetit delectari, quibus illum nouit offendi? Non eſt iſte animus filiorum Dei, nec talem ſapientiam recipit adoptiua nobilitas. Genus electum & regium, regenerationis ſuæ reſpondeat dignitati. Diligat, quod diligit pater, & in nullo ab authore ſuo diſſentiat, ne iterum dicat Dominus; *Filios genui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Agnouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſraël autem me non cognouit, & populus meus me non intellexit.* Magnum eſt dilectiſſimi, hujus muneris Sacramētum, & omnia dona excedit hoc donum, vt Deus hominem vocet filium, & homo Deum nominet Patrem. Per has enim appellationes ſentitur & diſcutitur, quis ad tantam altitudinem aſcendat affectus. Nam ſi in progenie carnali & ſtirpe terrena, claris parentibus genitos vitia malæ conuerſationis obſcurent, & ipſo majorum ſuorum lumine ſoboles indigna confunditur, in quem exitum venient, qui propter amorem mundi à generatione Chriſti non metuunt abdicari? Si autem ad humanam

Serm. 6. de natiu. Domin. c. 4.

pertinet laudem; vt patrum decus in prole resplendeat, quantò magis gloriosum est, ex Deo natos in autoris sui imaginem refulgere, & illum in se, qui illos generauit, ostendere?]

Serm. 72.

Petrus Chrysologus, postquàm diu stupuit ad hoc mysterium, quo homo cœlesti benignitate Deum appellat Patrem, in eundem stuporem denuò actus, exclamat. [Quò te homo repentè prouexit gratia? quo te rapuit cœlestis natura? vt in carne, & in terra positus adhuc, & carnem jam nescias, & terram, dicendo; *Pater noster qui es in cælis.* Qui ergo se tanti patris filium confitetur, & credit, respondeat vitâ generi, moribus patri, & mente, atq; actu asserat, quod cœlestem consequutus est per naturam.]

* lib. 1. de pœnit. c. 12. 13. & 14.
† in append. ad Castrum v. Baptis. hær. 5.

13. Planè ergo ad omnem virtutem incentiuum potentissimum, & validissimum ab omni peccato auocamentum, ea cogitatione continetur quod filius Dei sis. Tametsi enim detestandus est error Nouatorum, plenè explosus à Bellarmino * & à Feuardentio † quod scilicet sola Baptismi recordatio, omnia eum subsequẽtia peccata abol

aboleat, tamen verissimè dicitur, hominem ea recordatione ritè vigente, preuenturũ omnia peccata, attenta denigratione nobilitatis gentilitiæ quam infert peccatum. Quam enim indignum fuerit, filium tanti Patris, non inquam Regis aut Principis filium, sed ipsiusmet Dei ac Regis Regum Iesu Christi, oblitum generis ac familiæ, demitti ad societatem ac conuictum vilium lixarum atque calonum, & si quid est abjectius? Occupari circa infima, vel etiam fœda ministeria, haris incubare, foriariũ agere? Meritò itaq; Cyrillus Hierosol.* obstupescit ad tantam hominum & stupiditatem & malignitatem, qui immemores quantoperè eos sustollat decus filiorum Dei in regeneratione collatum, indignè genere illo cœlesti se gerunt. [Dictorum (inquit) recordás, in quibus Deus, hominum pater prædicatur, vehementer ad hominum ingratitudinem obstupesco. Siquidẽ Deus ineffabili clementia, Pater hominum vocari dignatus est. Ille qui est in cœlis, eorum qui super terram sunt: qui secula fecit, eorum qui in temporibus: qui terram

* catech. 7.

pugillo continet, eorum qui sunt super terrá tanquàm locustę. Homo tamē super cœlestem patrem relinquens, dixit ligno, *Pater meus es tu*; *& lapidi, tu me genuisti.* Et vt mihi videtur, propterea ad humanitatem dicit Psaltes; *Et obliuiscere populi tui, domus patris tui*; quem elegisti patrem, quem traxisti ad perditionem. Non solùm autem ligna & lapides, verùm etiam nonnulli animicidam, suum eligebant patrem, quos Dominus reprehēdens, inquit; *vos opera patris vestri facitis.* Cum pater ille sit hominum, non naturâ, sed deceptione. Nam quemadmodùm per religiosam doctrinam Paulus Corinthiorum vocabatur pater, sic & Diabolus eorum, qui spontè cum illo conueniunt, pater vocatur. Neque enim recipimus eos qui dictum illud malè intelligunt; *Ex eo recognoscimus filios Dei, & filios Diaboli*; tanquàm sint aliqui inter homines, qui naturâ aut seruentur, aut perdantur. Non enim ex necessitate, sed voluntate ejusmodi sanctam adoptionem deuenimus.] Et inferiùs. [Hoc igitur cognoscentes, spiritaliter conuersemur, vt adoptione Dei, digni effic

efficiamur: qui enim ſpiritu Dei ducuntur, ipſi ſunt filij Dei. Nihil enim proderit nobis, Chriſtianorum poſſediſſe appellationem, ſi opera illam non ſequantur. Ne fortè & illud nobis dicatur; *Si filij Abraham eſſetis, opera Abraham faceretis.* Si enim eum patrem vocamus, qui opus cujúſque ſine perſonæ acceptione judicat, non ſine timore, incolatus ſeu peregrinationis noſtræ tempus tranſigeremus: non diligentes mundum, nec ea quæ in mundo ſunt. Qui enim diligit mundum, non eſt dilectio patris in illo. Itaque dilecti filij, patrem cœleſtem per opera glorificemus, vt videant opera noſtra bona, & glorificent patrem noſtrum qui eſt in cœlis: Omnem ſolicitudinem noſtram in illum projiciamus: Scit enim pater noſter quibus opus habeamus.]

Affinia & illa ex Chryſoſtomo *, indignante quod homines, filij Dei & Chriſti fratres effecti per Baptiſmum, ſponte ab ea nobilitate deficientes, degenerent in beſtias. [Sed profectò (inquit) non tu vocem ejuſmodi fruſtra doceris mittere: nimirum vt ad eam quam lingua tua protulit, appel-

* ſerm. 10. Tom. 5. Græc.

lationem *patris* erubescens; ejus imitari bonitatem discas. *Estote* (inquit alibi) *similes patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos.* Vocare enim benignum ipsum Deum patrem non potest, quisquis est inhumano, atque efferrato animo. Namq; cœlestis patris notas, ac signa bonitatis non retinet, sed ferinã potiùs formam induit, atque illæ diuinæ bonitatis excellentia degener excidit, juxta illud & beati Dauid; *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Etenim qui taurino more exultans cornu petit, vt jumentum calce ferit, vt camelus injuriæ meminit, vt vrsus vorat, vt lupus rapit, vt scorpius pungit, sub dolo agit vt vulpes, adhinnit ad fœminas instar equi mulierosus, quî possit hic dignam filio vocem mittere, ac parentẽ suum vocare? Quem hunc igitur appellemus? & belluam? At belluæ singulæ, singulis horum vitijs insignes sunt, hic verò vnus, omnia ad se vitia cõtrahens, ipsis rationis expertibus feris, euadit immanior.

At

At quid dixi feram, qui ſit ipſa fera teтrior, atque inhumanior.]

Concludamus igitur cum Clemente Alexandrino *. [Vnicuique noſtrum qui infantes ſumus, (id eſt baptizati, & ſcilicet cõſentaneè ad perceptum Baptiſmum vitam exigentes) licet in Domino gloriari & eloqui, *Patre bono, taliq́ ex ſanguine glorior eſſe.*] Cæteris à generis cœleſtis nobilitate vitio ſuo auerſis, & conuerſantibus indecorè ac indignè filijs Dei, non item. Quo recidit quod ait Iſidorus Peluſ. * eos duntaxat orationem Dominicam in qua Deum appellamus Patrem, ritè ac jure recitare poſſe, qui poſt admirandum diuini baptiſmatis partum, & nouam ac peregrinam puerperiorum legem, filiorum germanam indolem oſtenderint; cæteros quauis audacia ſuperiores eſſe, qui cum nihil eorum faciant, quæ laudabilem deceant filium, tamen auſint Patrem appellare, omnium rerum Dominum.

* 1. Pæda. c. 6. *ſub finem.*

* lib. 4. epiſt. 24.

CAPVT IV.

NECESSARIA CHRIstiano ex hac generatione, in Deum, Ecclesiam, proximos, seipsum, officia.

1. CÆLESTIS prosapia, tantaq; nobilitas ad quam hominem sustollit, seminarium est insigniû affectuum & officiorû erga omnis generis personas, ex quibus quia vniuersa interioris hominis compositio, plenaq; perfectio maximè pendet, juuat illas tantisper insistere.

2. Summatim multos hujusmodi sanctos affectus, quorum diuina filiatio semẽtis est, perstrinxit S. Augustinus *, à quo idcirco lubet auspicari. Sic igitur habet, exponens procemium Dominicæ orationis. [Quoniá quod vocamur ad

* lib. 2. de serm. Dom. in monte, cap. 8.

ad æternam hæreditatem, vt ſimus Chriſti cohæredes, & in adoptionem filiorum veniamus, non eſt meritorum noſtrorum, ſed gratiæ Dei; eandem ipſam gratiam in orationis principio ponimus, cum dicimus, *Pater noſter*; quo nomine & charitas excitatur. Quid enim charius filijs debet eſſe, quàm Pater? Et ſupplex affectus cum homines dicunt Deo, *Pater noſter*, & quædam impetrandi præſumptio quæ petituri ſumus, cum priuſquàm aliquid peteremus tam magnum donum accepimus, vt ſinamur dicere, *Pater noſter*, Deo. Quid enim jam non det filijs petentibus, cum hoc ipſum ante dederit, vt filij eſſent? Poſtremò quanta cura animũ tangit, vt qui dicit, *Pater noſter*, tanto Patre non ſit indignus. Si enim quiſquam plebeius, Senatorem grandioris ætatis ab eo ipſo patrem vocare permittatur, ſine dubio trepidabit, nec facilè audebit, cogitans humilitatem generis ſui, & opum indigentiam, & plebeiæ perſonæ vilitatem. Quanto ergo magis trepidandum eſt, appellare patrem Deum, ſi tantæ ſunt labes, tantæq; ſordes in moribus, vt multò juſtius

eas à sua conjunctione Deus expellat, quàm ille Senator cujusuis medici egestatem: Quandoquidem ille hoc contemnit in mendico, quo & ipse potest humanarũ rerum fragilitate deuenire: Deus autem in sordidos mores nunquam cadit; & gratias misericordiæ ipsius, qui hoc à nobis exigit, vt pater noster sit, quod nullo sumptu, sed sola bona voluntate comparari potest. Admonentur etiam hìc diuites, vel genere nobiles secundùm seculum, cum Christiani facti fuerint, non superbire aduersùs pauperes & ignobiles, quoniam simúl dicunt Deo, *Pater noster*: quod non possunt verè ac piè dicere, nisi se fratres esse cognoscant.]

2. Euoluamus ista distinctiùs, & inprimis quæ in Deum officia nos vrgeant ex eo capite quod filij Dei facti simus, sigillatim spectemus; inde progressuri ad officia, quibus & erga nos, & erga proximum eodem titulo obstringimur, vt D. Augustinus admonuit. Nec prætermissuri, quid item eo nomine debeamus Ecclesiæ, cujus explicitè non est à D. Augustino facta mentio: tametsi nec eam prorsus omisi

omisisse videri debet, eo ipso quod proximorum meminit, ac nostri ipsorum, è quibus conflatur Ecclesia.

Deo, inprimis ex hoc capite, amorem ac gratitudinem debemus. Et incredibile sanè videri possit, quāta hinc amoris pyra debeat incendi tanto diuinæ in nos charitatis igne subjecto, vt filij Dei nominemur & simus. Optimè id attigit S. Augustinus * exscriptus ab Adriano Papa I. nuper edita Epistola ad Episcopos Hispaniæ. Sic igitur D. Augustinus † supereminentem Dei erga nos amorem in conferenda filiorum prærogatiua demonstrat. [*Quotquot autem receperunt eum*; Quid eis præstitit? Magnam beneuolentiam, magnam misericordiam. Vnicus natus est, & noluit manere vnus. Multi homines cum filios non habuerint, peracta ætate adoptant sibi, & voluntate faciunt quod natura non potuerunt: hoc faciunt homines. Si autem aliquis habeat filium vnicum, gaudet de illo magis, quia solus omnia possessurus est, & non habebit qui cum eo diuidat hęreditatē, vt pauperior remaneat. Non sic Deus; vnicum eundem ipsum quem

* tract. 2. in Ioan.

† est epistola 97. in collectaneis Gretseri.

genuerat, & per quem cuncta creauerat, misit in hunc mundum, vt non esset vnicus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo, quo modo ille vnigenitus, sed adoptati per gratiam ipsius. Ille enim venit vnigenitus, vt solueret peccata, quibus peccatis implicabamur ne adoptaret nos, propter impedimentum eorum, quos sibi fratres facere volebat, ipse soluit & fecit cohæredes.]

3. Quàm decet, imo quàm omnibus titulis est necessarium, sic à Deo amatos, Deum redamare flagrantissimè & æstuosissimè? Saxeus enim meritò audiat, quem si amare pigeat, non delectet redamare. Petrus Chrysologus * non qualemcunque beneuolentiam agnosci vult in hac Dei erga nos beneficētia, sed conjunctam cum ipsius Dei demissione, quæ multo fortiùs ad amandum & redamandum debeat non vrgere tantùm, sed & adigere. Neque enim hærendum censet in collato nobis titulo filiorum Dei, sed peruadendum vlteriùs ad ejus vsque fundamentum, quod inde repetit quod filius Dei factus sit filius hominis vt nos subueher

* Serm. 70.

heret ad diuinam filiationem, quantum fas erat, & per purarum creaturarum cõditionem licere poterat, vnde quanta amoris in Deum flamma existere debeat, nulla satis assequatur oratio. *Sic* igitur ratiocinatur. [Nihil tam stupet cœlũ, pauet terra, expauescit v*ni*uersa creatura, quàm quod vos es*tis* hodie, nobis dicentibus audituri. Seruus Dominum patrem vocare audet, judicem suum reus nuncupat genitorem; conditio terrena, sua se voce adoptat in filium: qui terrena perdidit, æstimat se diuinitatis hæredem. Sed audemus, quia præsumptio dicentis non est, vbi authoritas est jubentis: ipse enim nos hodiè dicere sic voluit, qui nos docuit sic orare. Et quid mirum, si homines Dei cõsecrauit vt filios, quando se homini dedit & aptauit in filium? Carnis nunc naturam transtulit in diuinam, deitatem quando humanam detulit ad naturam. Tunc hominem sibi in cœlestibus præstitit cohæredem, quando se participem reddidit terrenorum. Aut homini negare quid amoris potuit, quid muneris, qui totum quod erat hominis, etiam pec-

catum suscepit,& mortem ? Aut quomodò hominem in suis prosperis socium non habebit, qui in aduersis hominis se fecit esse consortem ? Homo redi ad Deum,sic amatus à Deo; & ad illius gloriá da totum te, qui se totum, propter te, ad suam deduxit injuriam; & voca patrem fidens, quem tanto amore tuum probas, sentis, intelligis esse genitorem.]

Quòd peccatum, ait susceptum à Verbo Dei, caue de formali (vt sic dicam) peccati propriè dicti susceptione accipias; quod Christi innocentia & summa sanctitas vetat admittere. Accipiendum ergo est de peccato metonymicè dicto, id est de reatu culparum nostrarum, vt non rarò sumitur ea vox apud Apostolum. Nisi malis *similitudinem carnis peccati*, accipere pro peccato. Ex eo igitur quod Deus, vt nos filios suos efficeret, tantoperè se demiserit præ amore, jure amor erga eum incensissimus ab homine reposcitur,longè incésior quàm ob creationem. Imo juxta eundem Chrysologum *, longè etiam auctior, quàm ob assumptionem carnis nostræ. Id enim est,

* Serm. 67.

est, quod terrorem sibi majorem incutere dicit, cum ait. [Quid est magis tremendum, quod se dedit terris Deus, aut quod vos dat cœlo? quòd societatem carnis intrat ipse, aut quòd vos facit consortium diuinitatis intrare? quòd mortem sumit ipse, aut quòd vos resumit ex morte? quòd ipse in vestram nascitur seruitutem, aut quòd vos sibi gignit in liberos? quod suscipit paupertatem vestram, aut quòd vos sibi facit hæredes, sui vnici cohæredes? Est vtique terribilius, quòd terra transfertur in cœlum, homo deitate mutatur, seruitutis sors dominationis jura sortitur.]

4. Volebam, amorem erga Deum, ob tantam tamq; stupendam beneuolentiam, habere adjunctam gratitudinem, & fiduciam ex ea diuinæ in nos charitatis ex promptione vnde fiat vt posthabita terreni cujusuis patris mentione, vnus sit nobis in cœlo pater, Deus. Monitum est egregium S. Cypriani *, verbis illis. [Homo nouus, renatus, & Deo suo per ejus gratiam restitutus, *Pater*, primo in loco dicit, quia filius esse jam cœpit. *In sua*, inquit,

* in orat. Domin. n. 20.

propria venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem eum receperunt, dedit illis potestatem, vt filij Dei fierent, his qui credunt in nomine ejus. Qui ergo credidit in nomine ejus, & factus est Dei filius, hinc debet incipere, vt & gratias agat, & profiteatur se Dei filium, dum nominat patrem sibi esse in cœlis Deum? confitetur quoque inter prima statim natiuitatis suæ verba, renunciasse se terreno & carnali patri, & patrem solùm nosse se, & habere cœpisse, qui sit in cœlis, sicut scriptum est: *Qui dicunt patri & matri, non noui te, & filios suos non agnouerunt, hi custodierunt præcepta tua, & testamentum tuum seruauerunt.* Item Dominus in Euangelio suo præcepit, *ne vocemus nobis patrem in terra*, quod sit scilicet nobis vnus pater qui est in cœlis. Et discipulo qui mentionem defuncti patris fecerat, respondit; *Sine, mortui mortuos suos sepeliant.* Dixerat enim patrem suum mortuum, cum sit credentium Pater viuus.] Debitam Patri à Filio fiduciam (quod S. Cyprianus attigit) est per se euidens, & tritum eo vulgari prouerbio apud Petrum Damiani *. [Securus vadit ad plac

* Serm. 12.

placitum,qui Patrem habet Iudicem.]

5. S.Chrysostomus† eundem ex hac causa animum erga Deum induit, post descriptum miserrimam nostram ante baptismum conditionem, & quæ inde nobis obuenerunt bona. [Ac primum (inquit) pharmacum, quasi antidotum quoddam,lauacrum dedit. Itá omnem euomuimus vitiositatem. Ita omnia simul in fugam se dederunt, inflammatio cessit, febris extincta est, & sanies exiccata. Omnia enim & quæ ab auaritia, & quæ ab ira, & cætera omnia mala per spiritum euanuerunt: aperti sunt oculi, apertæ aures, aptam vocem locuta est lingua, vires acquisiuit anima, acquisiuit corpus pulchritudinem, & florèm hujusmodi, qualem par est habere pulchritudinem Dei filium, ex spiritus gratia procreatum,qualem par est habere gloriam, filium nuper Regi natum, & in purpura eductum. Hei mihi quantam nobis donauit nobilitatem. Nos verò erga eum qui adeò nos amauit, ingrati esse perseueramus. Peperit nos, nutriuit, beneficijs affecit, quid rursus fugimus ab eo qui tanta tribuit beneficia?] Quod partá corpori

† Serm. 11. in ad Philipp.

& animę baptizati pulchritudinem asserit S. Chrysostomus, vt inde amoris in Deum ac gratitudinis flammam exsuscitet, reuocat in memoriam quod ex Villaneo refert Bozius * de filio Cassani Regis Tartarorum, cujus deformitas matri Christianæ à truci marito periculum propè creauit, sed mox depulsum est omne discrimen, cum interuentu baptismi, puellus è deformissimo euasit pulcherrimus. Tales nos quoq; omnes ante Baptismum eramus animâ, sed Baptismus speciosissimos & parente Deo ac matre Ecclesia dignos effecit. Depulit à nobis omnem morbum, animi, & cum expediuit, etiam morbos corporis ablegauit, vt docent exempla apud S. Augustinum *: qui alibi † ex eo fine curandi corporis ægritudines, oblatos à plerisq; parentibus ad baptismum filios prodidit. Et vulgatissima etiam est Cõstantini Magni à lepra per Baptismum curatio, pro qua aduersùs Nouatorum & Politicorum affinias, nec non aduersùs nullo jure subnixam Cajetani a ambiguitatem, satagunt Eugubinus b, Reginaldus Polus c, Baronius d, Coccius e, Galesi-

ni

* lib. 1. de sig. c. 16.

* lib. 22. ciuit. c. 8.
† epist. 23.
a 22. q. 69. art. 8.
b lib. 2. de Donat. Cõst à n. 77.
c libro de hac re.
d anno 324.
e t. 1. l. 7. art. 9.

niusf. Sed hæc in quibusdam mirabilia, in omnibus quoad animam quæ longè præcellit corpori, quotidiana atque perpetua sunt: Et tamen quod S. Chrysostomus non sine stomacho mirabatur, frigemus erga tam beneuolentem tamq; beneficum Patrem, & ingrati esse perseueramus.

f in notis ad Sulpitium, in fine.

Memores ergo tanti erga nos diuini amoris, soluamus rigorem nostrum, & gratiam rependamus pro gratia, audientes Chrysostomum cujus illa sunt omni sesamo sapidiora g. [O amoris abundantiam! O dignitatis excellentiam! Et quæ tandem agendis gratijs par sit oratio apud ipsum, tot, tantaq; nobis bona profundētem Deum? Tuæ meæq; naturæ indignitatem, amabo, tantisper inspice, dilectissime. Scrutare cognationem tuam, terram, puluerem, lutum, cinerem: E terra enim ficti, in terra vitam degētes, in terram demum rejicimur, ac reuertimur. Quæ tu cogitans, perculso animo inexplicabiles largæ illius in nos diuinæ bonitatis opes admirare, qui talem, ac tantum vocare patrem es jussus, terrenus cœlestem, mortalis immortalē, corrupti-

g t. 5. Græc. serm. 10.

bilis incorruptibilem, temporalis ęternum, hesternum ac nuperum lutum ipsum qui est ante secula Deum.]

* homil. 129.

6. Antiochus * gratitudinem erga Deum quam ex hoc capite deposcit, ex hac formula concipit. [Gloria esto benignitati tuæ, eximie hominum amator Domine, qui nos rerum omnium indignos, tam amanter excipis, filijs tuis tam indulges clementer; qui deamas animas, qui tanti æstimas qualemcumque vitæ nostræ probitatem, quemq; nulla vrget memoria malorum. O Domine! primos quidem jam olim (mandatum abs te præscriptum quum in paradiso positi contemptim transmisissent) mortis sententia mulctatos ob peccatum, nosq; priùs voluntate mortificatos; non libertate solùm donasti, sed & proprios filios declarasti: cùm alioqui in hunc vsque diem improuidè tam desideamus circa adimpletionem mandatorum tuorum, vt in nobis impleri illud meritò videri possit; *filios genui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.* Quis enarrare sufficiat pelagus tuæ erga nos commiserationis; qui longanimitate tanta, animar

marum nostrarum procuras salutem, Deus omnipotens & Domine misericordiæ?] Et inferiùs post expensam tantam hîc Dei benignitatem, & adjungenda ei in cœlo corollaria. [Nos igitur (dilectissimi) eum qui nos tanto affecit honore, in idque prouexit dignitatis fastigium, reuereamur & obseruemus. Illi seruiamus in timore, tanquam legitimo & secundùm naturam Domino: exultemus item ei in tremore, vt Patri per gratiam: nequando irascatut Dominus, & excidamus jure istius filiorum adoptionis. Quisquis adoptione hac spoliatur, Iudæ proditori efficitur similis: nimirum perditionis filius ac gehennæ, imo diaboli. Ne (quæso) contingat nos ab eo desciscere refugas: qui nostræ est vindex salutis, & Deus noster. Is enim hanc indulsit benignus potestatem, nobis vt liceat calce proterere serpentes, scorpiones, omnemq; inimici potestatem. Quotquot enim accepimus eum, dedit nobis potestatem filios Dei fieri: quando dixit, *vos autem nolite vocare Patrem super terram: vnus enim est Pater vester qui est cælis.*]

7. Obsignet hæc in Deum officia pius sensus Gregorij Nysseni * post expassa Baptismi decora. [Haud alienum (inquit) deinceps fuerit, vt ad eum qui tantum nobis donum benignè largitus est, conuersi sermone, hoc modo finem dicendi faciamus, exiguam vocem, magnarum rerum compensationis loco proferentes. Tu enim reuera Domine, purus ac perennis fons bonitatis es, qui justè nos auersatus, ac benignè nostri misertus es; odio prosequutus & reconciliatus es; execratus es, & benedixisti; exterminasti ex paradiso, & iterum reuocasti; exuisti nos folijs ficulneis, indecoro illo tegumento, & circumdedisti pallio pretioso; aperuisti carcerem, ac dimisisti condemnatos; aspersisti aqua pura, & à sordibus mundasti. Nam si posthac à te vocetur Adam, erubescet, neque conscientia coarguente, sed luco paradisi latens præ pudore se obuelabit: Neque verò flammeus gladius paradisum circumdabit, qui aditu accedentes prohibeat, & locum efficiat inaccessum, sed omnia nobis hæredibus peccati ad lætitiam traducta sunt: ac par

* orat. in S. Baptis.

paradiſus quidem, atque ipſum adeò cœlum, homini patet: Creatura autem tam mundana, quàm ſupra mundana, olim inter ſe diſſidens ad amicitiam coijt, atque reconciliata eſt: & homines cum Angelis, illorum colentes Theologiam, concordes facti ſumus, atque conſenſimus. Propter hæc igitur gaudij hymnũ Deo canemus; quem os ſpiritu obſeſſum olim Propheticè magna voce pronuntiauit, *Exultet anima mea in Domino, induit enim me pallio ſalutari, & tunica lætitiæ circumdedit me, vt ſponſo adaptauit mihi mitram, & vt ſponſam exornauit me ornamento.*]

8. Erga Eccleſiam matrem, ingens ex hoc capite debetur reuerentia per filium non degenerem. Item honor plenus, quo nomine vt S. Hieronymus* obſeruauit, cum de parentibus agitur & reuerentia obediens, & ſubuentio neceſſaria deſignari in Scripturis ſolet. Obedientiam ac reuerentiam Eccleſię matri à filijs debitam S. Cyprianus pulchrè commendat. Beda* quoque ad illud Prouerb. 1. *Ne dimittas legem matris tuæ*, perpulchrè attingit obedientiam à filijs debitam Eccleſiæ. De

* in c. 15. Matth.

* lib. de vnit. Eccleſ.

ſubuentione eidem ab omnibus Chriſtianis tanquam filijs impendenda jure multo potiore quàm carnali matri à filio debeatur, eſt locus perelegans apud D. Auguſtinum * Epiſtola ad Letum qui ſtiuam Euangelicam quam arripuerat, abjicere meditabatur miſeratione matris. Eum Auguſtinus corripit, quod raptus ad Euangelicæ prædicationis officium, & Domino ſignum dante vigilandi in caſtris & tuba cœleſti militem Chriſti rapiente ad prælium, retineret mater, cauſata fortè decem illos menſes quibus viſcera ejus onerauerat, & dolores parturitionis ac labores educationis. E contrario matris Eccleſiæ dolores atq; labores ad ei potius opitulandum vrget Auguſtinus, his præter cætera. [Mater Eccleſia, mater eſt etiam matris tuæ. Hæc nos de Chriſto concepit, hęc martyrum ſanguine parturiuit, hæc in ſempiternam lucem peperit; hæc fidei lacte nutriuit & nutrit, ciboſq; majores præparans, quod adhuc paruuli & ſine dẽtibus vagire vultis, horreſcit. Hæc mater toto orbe diffuſa, tam varijs & multiplicibus errorũ infeſtationib⁹ agitatur, vt abortiui jam

* Epiſt. 38.

jam filij ejus, aduersus eam infestis armis belligerare non dubitent. Ignauia etiam atque torpore quorundam quos gremio continet, membra sua frigescere plurimis locis, & fouendis paruulis minùs idonea fieri dolet. Vnde nisi per alios filios, vnde nisi per alia membra, quorum è numero tu es, justum ac debitum poscit auxilium? Hujúsne tu necessitates deserens, ad carnalia verba conuertaris? Nónne hæc grauioribus querelis insonat auribus? Nónne hæc chariora viscera, & cœlestia vbera ostentat?] Addit in eandẽ sententiam alia sanè eximia. Sed hæc satis ad mõstrandũ subueniendum esse tali matri. Præterea, quandoquidem matrem istam Deiparę, sicut Christianum concepto in ea Christo proportionales esse præmisimus, curandum omni ope est Christiano, ne matrem grauet. Hoc enim Christus Matri non fecit. Guerrici Abbatis pia adhortatio huc pertinet, cum ait *. [In hoc tibi sit exemplo IESVS conceptus & gestatus in vtero: vt sicut onus illud leue ac suaue & si grauidauit, non tamen grauauit vterum Mariæ, sic te non sentiat

* serm. 3. de Annunc. *in fine.*

grauem, aut molestum vterus Ecclesię. Grauida est, ô fratres, Ecclesia, non sicut Maria solo Iesu, sed sicut Rebecca Iacobo & Esau: non solùm scilicet bonis & modestis, sed etiam discolis & indisciplinatis: quos tamen, & ipsos propter nomen Iesu, vel forsitan aliquod initium substantiæ ejus, Ecclesiæ viscera suscipiunt & amplectuntur. Sed cum sese colliderent paruuli discordes in vtero Rebeccæ, quæ priùs orauerat vt conciperet, dolens ventrem suum à tribulatione malorum, & dolore, penè pœnitebat quod concepisset: *Si sic* (inquit) *futurum mihi erat, quid necesse erat concipere?* Si de aliquo nostrum, fratres, sic conqueri contigerit viscera matris nostræ, timeo ne melius fuisset, si conceptus non fuisset homo ille.] S. Leonis noni ex eodem capite argumentatio sanè potens refertur apud Petrum Damiani *. [Si (inquit) honorare parentes, primum dicitur in repromissione mandatum, si maledicens patri vel matri, mulctari morte præcipitur; cujus animaduersionis sententia digni sunt qui non carnales genitores persequi gestiunt, sed ipsam matrem suam

* lib. 5. epist. 6.

ſuam Eccleſiam, in qua ex aqua & Spiritu ſancto regenerati ſunt, viperinum genus diſſipare contendunt?] Alluſiſſe videtur ad Ennodij * expoſtulationem erga ingratos Eccleſiæ filios. Nam ipſa Ennodij verba ex parte vſurpat. Quoad ſenſum verò præiuerat S. Auguſtinus † qui de nuptijs Eccleſiæ cum Chriſto, atque adeò maternitate ejus reſpectu noſtri præfatus aliqua, ad extremum concludit; [Obſecro vos per ſanctitatem talium nuptiarum, amate hanc Eccleſiam.]

* in calce Apologet.

† Serm. 50. de verb. Dom. *in fine.*

9. Amoris præterea flagrantiſſimi erga quoſcunque fideles incentiuum validiſſimum, ſuppeditat noſtra ex Chriſto Patre & Eccleſia matre natiuitas. Fratres quippe ſumus, in eodem Baptiſmi vtero per eundẽ patrem ſati, editíque ex eadem parente. Vrgebat Chriſtianos ad mutuam charitatem Aſterius [a], argumento ducto ex communi fraternitate, quippe qui eodem ſimus editi ſemine, & eodem vtero fuſi. Et matrem in cujus vtero ſeuerit nos Pater Deus, interpretatur terram, cui ſanè *matris* nomen dedere Ethnici ac Iudæi, Plinius [b] ac Philo [c] quia nihil

[a] homil. de Samarit. apud Photiũ Cod. 271.

[b] lib. 2. hiſt. cap. 63.

[c] in Coſmop.

cogitarant sublimius. Vrgebat item eam cõmunem fraternitatem Plato [d], & apud Porphyrium [e] Theophrastus. Interdum quoque Christiani eandem fraternitatem vrgent, vt concordiam suadeant. Videsis SS. Basilium [f] & Ambrosium [g]. Hæc illi, siue agentes apud animales homines, qui ægriùs ad sublimiora assurgerent, siue vt inter disserendum assolet, infirmiora argumenta non dedignando, sed jungendo permistia cum fortioribus; quale sanè est cum de mutua charitate incendenda agitur, communis fidelium fraternitas, ex satu & ortu nobiliore in quo versamur. Frequentes in hoc charitatis mutuæ argumento sunt Patres, quorum aliquos juuat attexere.

[d] in Menax. & l. 3. de Repub. *in fine.*
[e] lib. 3. de abstin.
[f] hom. in laryzis.
[g] lib. de Noe, c. 26. & l. 2. de Abra. c. 6.

Tertullianus alloquens Ethnicos sic habet [h]. [Fratres etiam vestri sumus jure naturæ matris vnius, etsi vos parum homines, quia mali fratres. At quanto dignius fratres & dicuntur & habentur, qui vnum patrem Deum agnouerunt, qui vnum spiritum biberunt sanctitatis, qui de vno vtero ignorantiæ ejusdem, ad vnam lucem expirauerunt veritatis?]

[h] cap. 39. Apol.

Orig

10. Origenes [i] circa illud Apostoli, *Salutant vos cognati mei*, quo nomine Apostolus ibi, nonnullos interdum dignatur; [Quomodò (inquit) Paulus qui se Tharso Ciliciæ natum professus est, Hebræum ex Hebręis, nunc vel Timothei Derbensis ciuis ex patre gentili cognatus vel consanguineus esse dicatur, vel Iasonis Thessalonicensis, vel Sosipatri Pyrrhi Beronensis. Quod si pro eo aliquis dicat, quod etiam ipsi qualibet ex parte ex circumcisione veniebant; non ergo oportuit de his specialiter dicere, sed & de omnibus qui ex Iudæis erant, quod essent cognati Paulo. Nunc verò cum cæteris nequaquam hoc nomen indulgeat, his verò & alijs nonnullis adscribat; certum est, eum aliam quandam cognationem nominare, quæ isti Sosipatro cum Timotheo & Luca alijsq; paucis horum similibus cõmunis habeatur: quam cognationem vel consanguinitatem, arbitror esse ex baptismo contractam.

[i] in ad Rom. c. 16.

S. Hilarius ad illud, *omnes autem vos fratres estis* [k]. [Totius humilitatis præcepta consummat, vt meminerint omnes, fratres esse se, id est filios parentis

[k] Cano. 24. in Matth.

vnius, & per nouæ natiuitatis generationem, terreni ortus excessisse primordia.]

Chrysostomus optimè, ad illud *quamdiu fecistis vni de his fratrib⁹ meis* l. Et benè item alibi m, excutiens illud quod allegat ex 2. Cor. 9. *Si quis, frater nominatur inter vos.* [Fratrem (inquit) hoc in loco dicens, absolutè quemuis fidelem, non eum qui est monachus. Nam quid est quod facit fraternitatē? Lauacrum regenerationis, posse Deum patrem vocare. Quamobrem Catechumenus quidem, etiamsi sit monachus, non est frater: Fidelis etiamsi mundanus sit, seu secularis, est frater. *Si quis* (inquit) *frater nominatur.* Nam nec vllum quidem tunc erat Monachi vestigiū. Sed mundanis seu secularibus hæc omnia dicebat hic beatus.] Non negat Chrysostomus fuisse tunc Religiosos, quorum vt Christianitati coæuorum præconia sexcenties celebrat; sed negat fuisse, quales postea fuerunt certam regulam profitentes, quibus *Fratrum* nomen appropriaretur, prout S. Thomas n consimilem Apostoli locum est interpretatus. Erant in mona-

ster

l homil. 80. in Matth.

m hom. 25. in ad Hebr.

n quodl. 7. art. 17. ad 4.

steria, etiamsi postea sic appellata, vt Augustinus dixit [o]. Ita erant jam qui nunc dicuntur fratres, etiamsi postea sic nominati.

[o] tract. 97. in ad Ioan.

Sedulius [p] exponens exordium Orationis Dominicæ.

[p] lib. 2. operis Pasch.

Indulgenda peti breuiter jubet, vt cita præbet.
Sic dicens: Orate patrem baptismate nostrum,
Iure suum propriumque homini concessit honorem,
Et quod solus habet, cunctos permisit habere.
Qui Dominum cœli patrem memoramus, in ipso
Iam fratres nos esse decet, nec origine carnis
Germanum gestare odium, sed spiritus igne.
Flagrantes abolere doli monimenta vetusti,
Atque nouum gestare hominem, ne forsan ab alto
Degenerent terrena Deo, cui nos duce Christo
Fecit adoptiuos cœlestis gratia natos.

Ex hoc capite pater & mater nostra

ſecundùm carnem fratres noſtri ſunt, eodem & ipſi nobiſcum vtero geniti, vt lætum admonet Auguſtinus * matris carnalis amantiorem.

* epiſt. 38.

11. Rata igitur eſt ex Patrum mente, omnium fidelium fraternitas, ob exortum & genus ex eodẽ Patre Chriſto, & matre Eccleſia, ſunt itaque omnes ab omnibus amandi tanquam fratres. Nec licet obtendere, quod aliqui ſint inimici. Quin potiùs paſſim Patres, ex eo quod ſimus filij communis Patris qui tantam erga hoſtes ſuos exprompſit charitatem, expromitq; in dies, vrgent fideles, ni velint eſſe degeneres, ad charitatem erga inimicos. Pulchrè S. Cyprianus ea luculenta oratione * quam imminente peſte habuit ad ſuos, vt etiam hoſtibus in ea neceſſitate adeſſe vellent; ex qua libo hæc pauca. [Oriri facit Deus jugiter ſolem ſuum, & pluuias ſubinde nutriendis ſeminibus impertit; exhibens cuncta iſta non ſuis ſolùm, ſed etiam alienis: & qui ſe Dei etiam filium eſſe profitetur, cur non exemplũ patris imitatur? Reſpõdere nòs docet natalib⁹ noſtris, & quos renatos per Deum conſtat, degen

* apud Põtium in Vita.

generes esse non congruit : sed probare potiùs in sobole, traducem boni patris æmulatione bonitatis.]

Chrysostomus idem argumentum adhibet*. [Os(inquit)habes spirituale. Cogita quod verbum dixeris primùm quando es locutus; quanta sit dignitas oris. Patrem vocas Deum, & fratrem statim injuria afficis? Cogita vndénam Deum vocas patrem. A natura? Sed non potueris. A virtute? Sed nec hoc. Sed vnde? A sola benignitate & clementia, à multa misericordia. Quando ergo Deum vocas patrem, non solùm hoc cogita, quod facis indigna illa, generis nobilitatem contumelia afficiens, sed quod etiam à benignitate & clementia habes nobilitatem generis. Ne eam ergo dedecore afficias, cum eam quidem acceperis à benignitate & clementia; crudelitate autem & sæuitia vtaris aduersùs fratres? Deum vocas patrem & eum contumelia afficis? Sed hæc non sunt filij Dei, imo verò longè absunt. Quódnam est opus filij Dei? Inimicis remittere, pro crucifigientibus orare, pro ijs qui oderunt, sanguinem effundere. Hæc

* homil. 14. ad Ephes. *in Mor.*

ſunt digna filio Dei, inimicos, ingratos, fures, impudentes, inſidiatores, eos fratres facere & hæredes, non autem qui facti ſunt fratres, eos tanquā mancipia afficere contumelia. Cogita quęnam verba locutū eſt os tuum, quanam menſa ſit dignatum, quænam tangat, quænam guſtet, quonam foueatur alimento. Te fratri nihil graue facere exiſtimas de eo maledicens? Quomodo ergo vocas fratrem? ſi non ergo eſt frater, quomodò dicis *pater noſter?* Illud enim *noſter*, multas ſignificat perſonas.] Affinia & illa *, quibus abſtinendum docet verbis aſperis & contumelioſis, quæ vtique non niſi in eos intorquentur quos habemus infenſos. [Quid mirum ſi Paulus conſeruos ſic vocauit, cum & Dominus ipſe ſic vocarit noſtram naturam, dicens; *Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te?* Non ſolùm autem vocauit nos fratres, ſed & ipſe fieri frater voluit, & factus eſt humana carne induta, naturæ particeps: quæ vtique & ipſe Paulus admirans, dicebat; *Non enim Angelos apprehendit Deus, ſed ſemen Abrahæ apprehendit, vnde per omnia*

* homil. addititia in 1. Cor.

deb

debuit fratribus adsimilari: & iterum; *quia pueros particeps fecit carnis & sanguinis, & verisimile est, & ipsum horum fuisse participem.* Hæc omnia cum audimus, omnem arrogantiam, & fastum, & stultitiam ex anima nostra expellamus, studioq; multo id faciamus, familiaribus nominibus, & honorem habentibus fratres vocantes.] Insigniter in eandem sententiam disputat alibi * ex vno Baptismo, vno fonte, vna omnium creatione mystica, & denique patre vno, dissectiones ac diuulsiones fidelium auersandas docens.

* homil. 18. in 2. ad Cor. *in fine.*

12. Nihil igitur obesse possunt, quæ nobis cum aliquibus fidelibus intercedunt inimicitiæ, quominus ad eos beneuolentia & amore prosequendos, abjectis inimicitijs feramur, si natales nostros ex Christo Patre & Ecclesia matre omnibus communes spectemus. Quare si contingat exoriri inter nos jurgia & contentiones, justiùs quàm Iudæis illis occinetur nobis; *Viri, fratres estis, vt quid nocetis alterutrum?* Nec Abrahami ad Lothū minùs conueniens allocutio, sic expensa à S. Ambrosio *. [*Non sit rixa inter me & inter*

* lib. 2. de Abraham, c. 6.

te, & inter pastores meos & pastores tuos, quia homines nos fratres sumus. Patruum legimus Abraham, & Lot ejus nepotem: quomodò eum fratrẽ appellabat? Sed aduerte, quia causas concordiæ sapiens adhibet. Vnde præmisit, *homines nos sumus.* Omnes autẽ homines vnius naturæ partus sunt, intra ejus concepti viscera, & vno foti atque effusi vtero. Vnde nobis jure quodam germanitatis, velut fratres connectimur, ab vno patre conditi, & vna matre tanquam fratres vterini editi. Et ideò cum simus rationalis naturæ soboles, tanquam vterini nos diligere debemus amore mutuo, non impugnare ac persequi.]

13. Nec verò fideles tantùm, (de quibus hactenus) sed etiam schismaticos, & quod magis mireris, hæreticos, penes hoc caput cõmunium ex Christo & Ecclesia nataliũ, diuinæq; communis filiationis si Deum recipiamus, habendos & amandos vt fratres, decernunt Patres. Schismaticos sanè, fratres nostros esse, quippe Ecclesiæ filios sed prodigos, agnoscit Vrbanus S. scribens ad Ioannem Palęologum Græcorum

rum Imperatorem anno 1365. Idem argumentum ducerem ex crebra Donatistarum nuncupatione, *fratrum* nomine, apud Optatum * & Augustinum †; si schisma vnde orsa est Donatistarum factio, non esset perbreui progressum ad hæresim. Quare ex eo quod ijdem Patres, Donatistas, non ita multo post primordia sua hæreticos, appellant *fratres*, eoq; nomine amari volunt; argumentum est, idem beneuolentiæ fundamentum ad omnes hæreticos pertinere. Et sanè ratio quam D. Augustinus * adhibet, cur Maximinum Donatistam appellasset in Epistolæ titulo *fratrem*, omnium hæreticorum æquè est communis. [Fratrem (inquit) vt vocem; non te latet præceptum nobis esse diuinitus, vt etiam eis qui negant se fratres nostros esse, dicamus; *fratres nostri estis.* Et hoc vehementer valet ad causam propter quam scribere volui fraternitati tuæ.] Locus quem adducit ex c. 66. Isaiæ, optimè quoque in eandem sententiam ab eo vrgetur in Psal. 32. * vbi agens de hæreticis, quos ait confiteri vnum nobiscum caput Christum, à corpore autem esse se-

* lib. 1. & 4.

† Concione de gestis cũ Emerito, & in breuiculo post collat. cap. 3.

* Epist. 203.

* Conc. 2 *in fine.*

paratos; hortatur ad expromendam in eos charitatem, tanquam in fratres. [Doleamus (inquit) illos fratres, tanquam fratres noſtros. Velint nolint, fratres noſtri ſunt. Tunc eſſe deſinent fratres noſtri, ſi deſinent dicere *pater noſter.* Dixit de quibuſdam Propheta; *His qui dicunt nobis, non eſtis fratres noſtri, dicite, fratres noſtri eſtis.* Circumſpicite de quibus hoc dicere potuerit. Nunquid de Paganis? Non. Neque enim dicimus eos fratres noſtros ſecundùm ſcripturas, & Eccleſiaſticum loquendi morem. Nunquid de Iudęis, qui in Chriſtum non crediderunt? Legite Apoſtolum, & videte quia fratres quando dicit Apoſtolus ſine aliquo additamento, non vult intelligere niſi Chriſtianos. *Non eſt autem ſubjectus*, inquit, *frater aut ſoror in hujuſmodi*; cum diceret de conjugio, fratrem & ſororem dixit Chriſtianum vel Chriſtianam. Iterum dicit, *Tu autem quid judicas fratrem tuum, aut tu quid ſpernis fratrem tuum?* Et alio loco, *Vos* (inquit) *iniquitatem facitis & fraudatis, & hoc fratribus.* Iſti ergo qui dicunt, *Non eſtis fratres noſtri*, Paganos nos dicunt. Ideò enim

enim & rebaptizare nos volunt, dicentes nos non habere quod dant. Vnde consequens est error ipsorum, vt negent nos fratres suos esse. Sed quare nobis dixit Propheta, *Vos dicite illis fratres nostri estis*, nisi quia nos in eis agnoscimus quod non repetimus? Illi ergo non agnoscendo baptismum nostrum, negant nos esse fratres: nos autem non repetendo ipsorum, sed agnoscendo nostrum, dicimus eis, *fratres nostri estis*. Dicunt illi quid nos quæritis, quid nos vultis. Respondemus *fratres nostri estis*. Dicunt ite à nobis, non vobiscum habemus rationem. Nos prorsus vobiscum rationem habemus, vnum Christum confitemur, in vno corpore, sub vno capite esse debemus. Quid ergo me quæritis (ait) si perij? Magna absurditas, magna vesania. Quid me queritis si perij? Quare quererem, nisi quia peristi? Si ergo perij (inquit) quomodò sum frater tuus? Vt dicatur mihi de te, *Frater tuus, mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus est.*] Similiter Arrianos Nazianzenus *, tametsi parum fraterno in Catholicos (vt ait) animo, fratres appellat. Sunt

* Orat. 33. n. 17.

igitur Hæretici quoque fratres habendi, & citra affectum erga hæresim, diligendi tanquam fœtus ejusdem communis vteri.

14. Sed quid est quod Damascenus *, Manichæos pernegat esse fratres nostros, & omni odio prosequendos decernit? En quanta animi acerbitate in eos cõclamat. [Audi cœlum & auribus percipe terra. Attende cœlum & loquar; & audiat terra verba oris mei. Loquar enim verba non cordis mei, sed tenebris obductorum ac sceleratorum Manichæorum. Audite populi, tribus, linguæ, audite. Hodierno die cœlum ac terra vnum theatrũ sint. Audite quid execrandi Manichæi dicant, circa lumen caligantes, ac vere os diaboli. Aiunt materiam cum Deo conflixisse, partemq; ab eo abstraxisse. Circumscriptum videlicet Deum dicunt, vt oppugnet & oppugnetur, ac mærore afficiatur, & amputetur. Quid ais? Deúsne bello lacessitur? Deúsne abscinditur? O me miserum! Non eos morte afficiemus? Non flammis absumemus? Cum his consuetudinem habebimus? Hos ad communionem recip

* Dialo. contra Manich.

recipiemus? Quisquis cum his communicat, eorum est similis, partisq; eorum tum in hoc æuo, tum in futuro erit. Ad fratres communio dicitur: at mortem prius oppetamus, quam vt Manichæos ad cõmunionem admittamus. Moriamur vt viuamus. Qui eos ad communionem admittit, Manichæus est, atque ipsis par. Præstat Iudaismum profiteri, ac Iudæum mori, quàm cum Manichæis cõmunicare.] Ita quidem de Manichæis Damascenus, nec mitiùs S. Leo *. Sed præterquàm quod potuit haberi ratio, profligatissimæ, & supra omnes perditionis sectas perditissimæ hæreseos, (nam etiam Diabolum ĩmpietate à Manichæis superari, dixit S. Isidorus Pelusiota †: & Manichæismum marconem esse Ecclesiarum, dixit S. Basilius *: vel vt ex alio interprete loquitur, [abominabilem scelestamq; sectam, quam si quis Ecclesiarum esse putredinem dixerit, à veritate non aberrauerit.]) Præter exaggeratam ergo impietatem, & extimescendum ab eis contagium, quod potuit justissimi erga eos odij causam suppeditare: ea est quoad illos

*serm. 4. de Natiu. Dom. c. 5 & serm. 4. de Epiph. c. 4 & serm. 5. de jejun. decimi mensis.

† lib. 1. epis. 413.

* hom. 2. Hexaë.

peculiaris ratio, cur posset illis denegari à Catholicis *fratrum* nomen, quod non essent baptizati. Disertè enim de eis S. Augustinus *, [Baptismũ in aqua nihil cuiquam perhibent salutis afferre, nec quemquam eorum quos decipiunt, baptizandum putant.] Et ideò cum conuertebantur, jubebantur baptizari, vt decretum est Canone 96. Trullano.

* lib. de hæres. in 46.

Meritò igitur non habebantur fratres, qui nec ex eadem nobiscum matre editi erant, nec ex eodem patre, cui vnica est sponsa, è cujus vtero, (baptismi inquam lauacro) liberos suscipit, Catholica Ecclesia. Et idem pari jure dicendum est, de omnibus illis hęreticis, qui quod Baptismi vel formam vel materiam substantialiter peruerterent, Baptismum irritum conferebant, de quibus solis agit Cyrillus Hierosol.* cum ait: [Vna fides, & vnum baptisma. Nam soli hæretici rebaptizantur. Siquidem prius illud non erat baptisma.]

* in præfat. catech.

15. Tales hæreticos denominandi fratres, nulla alia superest ratio, quàm ea ratione cujus S. Augustinus, Madauren

* epist. 42.

renses adhuc Idololatras, fratrum nomine dignatur; nempe ob fraternitatem naturalem, & communem humanitatem. Nisi si placeat huc præterea accommodare fabellam Ethnicam, à Iuliano Apostata ad hoc negotium adhibitam †. Expostulat planus ille de suorum inhospitalitate & parcitate erga mendicos; cum tamen vt ex Poëta refert, ab Ioue sint omnes, mendiciq;, peregriniq;. Miratur itaque quomodò cum *Gentilitij* nominarentur Dij, ipseq; Iupiter audiret *Gentilis*; mortales tamen perinde inuicem afficiantur, ac si essent alienissimi; cum tamen (vt ait) [homo quilibet, homini velit, nolit, cognatione conjunctus sit.] Idque vt confirmet, adducit quod ab antiquis sacrorum administris acceptum refert; [Nimirum quo tempore Iupiter ordinabat omnia, sacri sanguinis guttas excidisse, è quibus humanum genus pullulauit. Ita ergo propinqui sumus inuicem omnes vtriusque sexus homines.] Fabulosa ista mortaliũ omnium cognatio ex diuino sanguine omnibus instillato, reuocari ad veritatem poterit, si spectetur pretiosus sanguis quasi

† in fragmento, pag. 535.

agni immaculati, quo omnes mortales, etiam Ethnici, perfusi sunt quoad sufficientiam, & quantum in Christo fuit; etiamsi quoad efficaciam res aliter habeat. Est ergo hic titulus, maximè idoneus ad fundandam erga quoscunque homines beneuolentiam nostram, quod agnoscamus Deum sic illos dilexisse, vt filij sui sanguine perfusos quantum in ipso fuit, omnes nemine excepto voluerit.

16. Attigi veriùs quàm exposui, quid Patri, quid matri, quid fratribus eodem vtero satis ac editis, debeat Christi & Ecclesiæ filius, sua hæc exordia & immortalem natiuitatẽ recogitans. Restant quæ sibi ipsi debet eodem titulo. Debet inprimis juxta Chrysologum *, vitam viuere filij Dei nomine dignam, cœloq; respondentem. Tractans enim illud Psalmi 28. *Afferte Domino filij Dei*, sic habet. [Putásne cœlestes taliter appellat iste virtutes? Aut homines Dei aptat in filios? Et terrenam carnem cœlestem sobleuat ad naturam? *Afferte Domino filij Dei.* Homines fratres, homines nuncupat hic Propheta, quos Dei filios alibi sic decant

* Serm. 10.

cantat. *Ego dixi, Dei estis, & filij excelsi omnes.* Audiuimus fratres, quò nos extulit diuina dignatio, quò paternitas extulit nos superna; credamus nos Dei filios; respondeamus generi, viuamus cœlo, patrem similitudine referamus, ne perdamus vitijs, quod sumus per gratiam consecuti.] Quid sit cœlo viuere & generi respondere, Gregorius Nyssenus benè expressit*, dicens. [Qui factus est alicujus filius, is est omnino ejusdem generis cujus is qui genuit. Si ergo Deum accepisti, & factus es Dei Filius, ostende etiam tui animi libero proposito ac electione, Deum qui in te est. Ostende in te, eum qui genuit. Per illa in quibus Deum cognoscimus, oportet ostendi cum Deo conjunctionem & necessitudinem ejus qui factus est Filius Dei. Ille aperit manum & implet omne animal bona voluntate; transilit iniquitates, de malo agit pœnitentiam. Christus Dominus vniuersis non infert iram per singulos dies. Rectus Dominus Deus, & non est in eo iniquitas, & quæcunque hujusmodi sparsim docemur à sacra Scriptura. Si in his versaberis, factus es verè Dei

*in orat. catechet. c. 40.

filius. Si autem permanes in signis no-tisq; vitij, temerè te de superna jactas generatione. [Tibi dicet Propheta, es filius hominis, non filius altissimi. Diligis vanitatem, quæris mendacium. Nescis quod homo non aliter sit Dei filius quàm si fiat sanctus?]

17. Erigatur animo ex hac cogitatione Dei filius, & sustollatur super omnes altitudines terræ, memor renatum se esse ad hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cœlis per ejus gratiam. Ratiocinatio est Alexandri II. ad Clerum & populum Mediolanensem*. [Mementote (inquit) fratres mei, quod in oratione Dominica dicitis; *Pater noster qui es in cœlis.* Quem itaq; Patrem vocamus, ad ejus hæreditatem tota mentis cōcupiscentia festinare debemus. De terrena porrò hæreditate scriptum est, *hæreditas ad quam festinatur, in nouissimo benedictione carebit.* Cur ergo cum dicimus *Pater noster*, præsto subjungimus, *qui es in cœlis*, & non potiùs *qui es in terris*, videlicet quæ nobis notiores sunt? Siue *qui es in aquis aut in abyssis*, cum vbique Deus

* apud Petrum Damiani, lib. 5. epist. 7.

Deus ſit, nihilq́; ab ejus omnipotentia vacuum ſit? Sed cum dicimus *Pater noſter*, idcirco addimus *qui es in cælis*, vt ad illam cœleſtem hęreditatem ſeſe noſter animus erigat; atq; in tam ſublime germen aſcitus vt ſit hæres Dei, terrena quælibet ignobiliter non requirat. Enim verò pater fidei Abraham plures habuit filios; ſed ſolus ille nobilis, qui fuit vxoris: qui verò ex concubinarum ſunt ignobilitate ſuſcepti, paternæ hæreditatis ſucceſſione leguntur excluſi: Porrò autem dum eos aleret Abraham, omnes dicebantur filij Abrahæ: at verò cum ad teſtamentum venitur, qui ſit legitimus hæres, qui fieri non debeant hæredes, patenter oſtenditur. Nam Scriptura teſtante, *dedit Abraham omnem hæreditatem filio ſuo Iſaac: filijs autem concubinarum dedit munera, & ſegregauit eos à filio ſuo Iſaac.* Ecce itaque omnes dicebantur filij; ſed non omnes hæreditatis paternæ ſunt jura ſortiti. Sic profectò fratres, quàm plures ſunt hodie Chriſtianæ profeſſionis titulo decorati, qui videlicet in Chriſti hæreditatem nequaquam merentur adſcribi: Et nunc

quidem paterno vocabulo gloriantur, ſed nequaquam ad hæreditanda paterna bona perueniunt, quia velut ſpurij non cœleſtia, ſed terrena ignobiliter concupiſcunt.]

Quia porrò nihil magis hominem de gradus ſui ac proſapiæ cœleſtis nobilitate dejectum affigit humi & cœno conſpurcat terreno, quàm lutulentia carnalis illuuiei, idcirco monebat Zeno Veron.* Chriſtianum vt mater è quo editus conjugio eſſet, coleret ſanctitatem corporis. [Si exultat (inquit) gloria pudicitiæ ſępè in Gētibus, quamuis illic fructuoſa vel vera eſſe non poſſit, quia ſub impudico predone verſatur; quanto magis debet eſſe glorioſior in populo Chriſtiano, qui ejus ſanctificatori inuiolabili deſeruit Deo? Nam ſi Eccleſia ideò Chriſti Sponſa eſt, quia pudica; ideò jugo thalami cœleſtis honorata, quia etiam poſt nuptias manet poſtmodùm Virgo perpetua; nos qui naſcimur de tanto conjugio, omnifariè adniti debemus quemadmodùm proſapiei noſtræ nobilitatē, non relatione tantùm, ſed etiam fide ſimilitudinis approbemus. Vnde tam

* ſerm. de pudicitia.

tamen præ me fero, Fratres dilectissimi, quod ista & non ambigua in nobis retinet assertio. Deum enim Patrem vos & habere & possidere monstratis, cum pudicitiam in qua Deus habitat, non dicam diligitis, sed luculentis moribus adornatis.]

18. Illud verò maximè infanti Dei commendatum esse erga seipsum vult Zeno Veronensis [a], [vt sine pausa crescens in senium, à cunis genitalibus non recedat.] Vt inquam semper sit quod denominatus est, cum Baptismo est initiatus, nempe *infans*. Ita enim olim denominatos qui baptizabantur, discimus ex S. Augustino [b]. Indeq; etiam monstratur, quod olim Dominica palmarum legitur dicta *Capitilauium*, vt notant Alcuinus [c] & Isidorus [d] qui inde petunt rationem illius denominationis, quod ea die pecterentur & detergerentur infantium capita, illuuie squallentia ob præcedens totius quadragesimæ jejunium, quo durante vetabantur lauari. Hoc quid est? Num infantes olim Quadragesimam totam exigebant jejuni, ac illoti; ac proinde ne sacra tinctio & inunctio illotis

[a] serm. 3. de Pasch.

[b] tract. 1. in 1. Ioã. Epist.

[c] lib. de offic. cap. de don. Palm.

[d] 6. Orig c. 18.

capitibus fœdaretur, paucis ante Pascha diebus priusquàm baptizarentur, lauabantur capitibus? De infantibus primam ætatulam corpoream exigentibus, id puto incredibile, tametsi circa eos quoque adhibitam illam seueritatem, censet Vicecomes [e] qui nititur loco S. Augustini, laudantis S. Hieronymum [f], eo quod in c. 3. Ionæ agnoscat jejunia infantium propter peccatum originis. Adducit præterea antiquam praxim priuandi lacte paruulos lactantes toto Sabatho sancto cum baptizandi erant, asserens nullum esse qui dubitet eos integram famem vsque ad vesperam, attulisse ad baptismum; Et ita liquere ait [g], ex Ioanne Diacono qui refert [h], S. Gregorium Sabatho sancto valdè doluisse, quod ea die in qua paruuli baptizandi omnes jejunabant, ipse jejunare non posset. Addit etiam illud Alcuini [i], monentis prouidendum esse, ne paruuli baptizandi lactarentur, antequàm post baptismum communicassent. Si igitur infantes lactentes exigebant integrum diem planè jejuni, non debet paradoxum videri, si dicantur tota quadragesima in cuj

[e] lib. 3. de Baptis. c. 6.

[f] epist. 28.

[g] lib. 4. c. 14.

[h] lib. 1. vitæ, c. 7.

[i] lib. de diu. Offic. c. 19.

cujus meta baptizandi erant jejunaſſe. Hæc tamen omnia ægrè fulciunt paradoxum prædictū. Ac primùm, quod dicitur, infantes juxta S. Hieronymum jejunaſſe, verum eſt ſeruatū aliquando eſſe in magna calamitate, ad flectendum Deum per vexationem tenerrimæ ætatulæ in ipſos majores redundaturam. Et ita accidere potuit Niniuitis de quibus agebat S. Hieronymus. Nihil tamen eſt neceſſe, id accipere de infantibus lactentibus, ſed rectè accipi poteſt de pueris grandiuſculis, puta octennibus vel decennibus; quos apud nos quoque, certis diebus religioſo luctu clarioribus v.g. feria ſexta in Paraſceue, pia parentū pietas condocefacit ad jejunium. Idq; vnum voluit Ioannes Diaconus, qui non agit de infantibus baptizandis vt ei affingit aduerſarius, ſed de quibuſcunque pueris. Nec quamuis verum eſſet infantes lactentes jejunaſſe in extrema aliqua calamitate, aut etiam Sabatho ſancto, ſi in ejus veſpera baptizandi eſſent, conſequens foret, omnes infantes tunc baptizandos, etiamſi lactentes, totam quadrageſimā exegiſſe jejunos. Quod

verò Alcuinus, jejunium illud lactentium in Sabatho sancto, vsque ad perceptam per eos post Baptismum Eucharistiam videtur agnoscere, exponendum est, si fieri absque incómodo posset, nam si eguissent lactatione, poterat illis adhiberi, vt patet ex S. Gregorio, cujus hæc sunt verba *. [Infantes non prohibentur lactari ante sacram cõmunionem, si necesse fuerit.] Item in Ordine Romano sub finem Officij Sabathi sancti. [Illud de paruulis prouidendum est, ne postquàm baptizati fuerint, vllum cibum accipiant, neque lactentur, sine summa necessitate, antequàm communicent Sacramento corporis Christi.] Capedo porrò inter Baptismi & Eucharistiæ perceptionem non erat vnius diei, vt perperam assumebatur, sed tanti temporis, quantum exigebatur ad impendendam Confirmationem, & Litaniam ac Missam obeundam, vt disertè traditur in Ordine Romano, paulo ante verba mox allegata. Quare ratum esto, infantes simpliciter dictos siue lactentes, cum in Sabatho sancto baptizandi erant, non exegisse quadragená totam

*in libro Sacram. c. de Sabathi sancti, baptismo.

jejun

jejunos; ac proinde alios fuisse infantes quibus in Dominica Palmarum adhibendum erat capitilauium, propter illuuiem contractam tempore jejunij, excluso tunc vsu balnearum. Erant ergo infantes illi, ipsimet adulti ad quadragesimæ jejunium idonei, quorum corpora obseruatione quadragesimæ sordidata, (vt dixit S. Augustinus *) lauanda priùs erant, vt in sacro fonte absque offensione sensus tractarentur, nec vlla sacræ vnctioni contaminatio ab illuuie accederet. Atque ita apertè euictum manet quod præmittebam, baptizandos quacunque tandem essent ætate, denominatos esse infantes.

* epist. 118.

19. Se igitur Christiani, quippè Baptismi Sacramento initiati, meminerint infantes esse oportere, & quidem per totam vitam, ita vt insonet illis perpetuò, quod Apostolorum Princeps ad cujusuis ætatis Christianos dicebat, monens vt essent *quasi modò geniti infantes.* Ætates quidem corporum, perpetuò dilabuntur, quia sumus in perpetuo æui & corporis fluxu, vt pulchrè differit S. Augustinus *, ad illud, *in flumine pertransibunt pede.* At

*in Psal. 67.

ætas hominis interni debet esse jugis ac perpetua infantia, & quo plus homini accedit fluxi temporis, eo (si fas est dicere) infantior debet euadere. Planeq; in eum sensum accipi video à Gregorio Nazianzeno*, illud Psaltis votum, *spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Augustissimas in orbe familias, videmus titulum *Infantium*, etiam in grandi ætate præferre. Quàm honorificentius, semper dici, ac semper esse, infantem Dei? [Iuuenes ergo (inquit Clemens Alexandrinus*) populus nouus, vt distinguatur à veteri populo, ij sunt qui noua bona didicerunt: & est nobis vber ætatis ipsa juuentus expers senij, in qua semper vigemus ad intelligentiã & mentis agitationem, semper juuenes, & semper mansueti, & semper recentes ac noui. Oportet enim nouos esse sermones, qui noui Verbi fuerũt participes. Quod autem fuit æternitatis particeps, ei quod est ab interitu alienum, solet assimilari. Vt puerilis ætatis appellatio, sit nobis ver totius vitæ, propterea quod sit senij expers, quæ est in nobis veritas, & mores nostri qui sunt veritat

* orat. 43.

* lib. 1. Pædag. c. 5.

tate perfusi. Sapientia autem semper germinans, quæ semper similiter & eodem modo se habet, & nunquam mutatur.] Pateret hic locus latissimè, ad demonstrandum injici Christiano necessitatem perpetuam seruandi infantiles mores & innocentiam, vi diuinæ filiationis, & suscepti Baptismi. In quam rem egregiè disserunt Clemens Alexandrinus *, & Origenes †. Mihi satis fore videtur, attingere quatenus infantilibus moribus deceat esse aut non esse Christianum prout Dei infantem. Quò pertinet distinctio Clementis Alexandrini *, affirmantis diuinos infantes debere esse νηπίους, non νηπιτίους; id est malitia, non sensu paruulos.

* lib. 1. Pædag. c 5. & 6.

† hom. 7. in Esai.

* cap. illo 5.

20. [Paruulus absq; malitia est (ait Dorotheus *) etiam si contemnatur, non irascitur: si honore afficitur, non in vanam gloriam effertur, si rebus suis spolietur, non dolet, neque affligitur. Paruulus enim est malitia. Non vlciscitur injuriam, non gloriam affectat inanem.] Non minùs appositè Esaias Abbas *. [Quænam sunt infantis opera? Infans si verberetur, plorat. Risu

* doctr. 1. n. 17.

* orat. 25.

agnoscit arridentes sibi. Affectus contumelia, non irascitur. Laudibus non extollitur. Si loco ejus alium veneretis, non dolet. Si res illi suas eripias, non turbatur. Si paucis in rebus hæres fuerit institutus, minimè curat. Neminem vocat in Iudicium. Pro fortunis suis non cõtendit. Neminem odit. Si pauper est, non mæret. Si Diues, non superbit. Si mulierem videt, non concupiscit. Nulla illi neque libido, neq; sollicitudo dominatur. Neminem judicat, nemini imperat, inuidet nemini. In ijs quæ nescit, sese non jactitat. Proximi formam aut habitum non deridet. Non exercet vllo cum homine inimicitias. Non simulat. Non quærit mundi dignitates. Cumulandis diuitijs non incumbit. Non diligit auaritiam. Non est pertinax, non litigiosus, non in docendo ambitiosus. Si exuatur non est sollicitus. Non tristatur. Propriam non defendit voluntatem. Tamen non metuit. Maleficos & facinorosos homines non timet. Serpentes & feras non formidat, bellum non perhorrescit. Tales sunt de quibus ait Dominus Iesus Christus, *nisi*

conu

conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum Dei. Tandem juxta Chrysostomum *, paruuli honorati non turgent, spoliati non laborant, non curant de crastino, sed soli necessitati præsenti satisfacere sunt contenti. Non præferunt Reginam splendidam matri pannosæ.

* homil. 63. in Matth.

21. Iudice Christo q, *talium est regnum cælorum.* Non dixit τέτων, vt benè expendit Victor Antiochenus r. Nec enim infantiam annorum Deus attendit, quasi illos (vt appellat Prosper s) paucorum dierum homines, acceptiores habeat solo titulo ætatis immaturæ & infantilis: sed dixit τοιέτων, *talium.* Eorum scilicet qui mores prædictos infantium in se expresserint, fuerintq; malitia paruuli. Quod vt Monachis per totam vitam esset commendatissimum, placuit majoribus, vt notarunt Cassianus t, Dorotheus u, Palladius x, atque Sozomenus y, Monachorum capita obtegi cucullis. [Cucullus quippè, symbolum est innocentis animi, puri, & verè humiliati. Pueri enim infantuli & innocentes cucullum gestare solent, non viri perfecti.] Hæc Dorothei

q Matth. 19.
r in cap. 10. Marci.
s l. 2. de voc. gen. c. 23.
t lib. 1. de Inst. c. 4.
u doctr. citata.
x sect. 35. Laus.
y lib. 3. c. 13.

verba. Etiam Sanctimoniales, eo tempore gestasse cucullum, vt infantiles mores nunquam dediscerent, Palladius notat *. Nominatim verò accessuros ad sacram mensam, gestare cucullum è dixit S. Pachomius; nempe vt recordarentur, quàm infantili innocentia deberent de eo filiorum pane participare.

* sectio. 41.

Infantes itaque Dei, malitia semper paruuli sunto, juxta monitū Apostoli: qui tamen simul vetat, eos esse pueros sensibus. Vult igitur juxta Psaltis oraculum, nasci Ecclesiæ pro patribus filios, qui vt ait Chrysologus *; [sint prudentia senes, grauitate patres, charitate filij, virtute juuenes, dulcedine sobolos, innocentia infantes, malitia paruuli, quæ mundi sunt nescientes, totam regni Dei præsentiam possidentes, attestante Domino, cum dicit; *sinite paruulos venire ad me, talium est regnum cœlorum.* Tales generat perpetuæ Virginitatis copula; tales generat cœlestis vitæ coniunctio, sexus nescia, conceptus conscia, gnara partus, corruptionis ignara, pudore integra, integritate clausa, casta pignoribus, fœc

* serm. 130.

fœcunditate diffusa.] Non sunt ex hoc numero, illi apud Isaiam c. 65. *infantes dierum*, & *pueri centum annorum.* Talis fuit Ismaël, quem Philo * notauit, jam grandæuum in Scriptura quæ liber Dei est, nomen *infantis* ac *pueri* esse sortitum, quia erat paruulus sensibus, non malitia. Sic Græci quantumuis annosi, dicti sunt *bis pueri* & *planè infantes*, vt est apud Nyssenum [a] atque Chrysostomum [b]. Sunt sanè permulti, juxta priscam parœmiam Festo [c] memoratam, *stulti aduersùs ætatem & capitis canitudinem*; habentes nomina senum & vitia puerorum; juxta Senecam [d]. *Veteres pueros* appellat Comicus [e] *Frustra canos ferentes*, vocat S. Ignatius [f]. Talibus implendam Iudæam, cõminatus olim est Deus, cum senem ab eis auferendũ, est obtestatus Isaiæ 3. quod ibi S. Hieronymus, rectè librat, & inferiùs ad illud. *Dabo pueros principes eorum.* Itaque caueamus hanc sensuum infantiam, nec obsurdescamus ad illud monitum, *vsquequo paruuli diligitis infantiam?* Sed malitia paruuli & infantes simus, quales fuimus cum recentes è materno Ecclesiæ vtero

* l. in id *resipuit* Noë.

[a] hom. 1. in Ecclef.

[b] homil. 4. in 1. Cor.

[c] V. *canitudo.*

[d] ad Magnesia.

[e] in Mercat. act. 5.

[f] epist. ad Magnes.

prodijmus, vt habet longa & longè sapientissima Christiani pædagogi * paræne sis lectu & relectu dignissima. Breuior illa, sed optima ex S. Zenone †. [Beatus est, semper qui meminit quod renatus sit; beatior, qui non meminerit fuisse antequàm renatus sit; beatissimus, qui infantiá suam prouectu temporis non mutauerit.] Talis S. Paulinus * qui scribens ad Augustinum annos se natum multos ætatis profitebatur: [In natalibus autem animæ (aiebat) illius adhuc mihi tempus infantiæ est, quæ intentatis Christo vulneribus immolata, digno sanguine, Agni victimam præcucurrit, & Dominicam auspicata est passionem.] Hoc est ætatis mihi non plus est quàm SS. Innocentibus. Quod vir Sanctus ex humilitate dicebat vnde petebat se spiritali ætate lactentem educari, vteribus fidei, sapientiæ, charitatis D. Augustini inhiantem. Est tamen reuera maxima laus hominis grandæui qualis tunc erat S. Paulinus, non mutasse infantiam suam prouectu temporis.

* lib. 1. c. 5.

† serm. 4. ad Neophytos.

* epist. 41.

CAPVT V.

CHRISTI INFANTIVM nutrices, quæ lac immulgeant, & pueros mundos seruent.

1. EDITVM in lucem infantem, excipit cura nutricis, quæ Christi & Ecclesiæ filijs non deest, & quidem absque eo Ecclesię matris probro quo dimidiatas matres onerat apud Gellium Phauorinus *. Sic enim appellat matres illas, quæ cum fœtum visceribus abditum aluerint, nec visum nec abblandientem & risu matrem cognoscere impotem; luce tamen donatum atq; conspicuum, dedignantur eo prosequi beneficio ad quod impendendum veluti lacteis fontibus donatæ sunt à natura. In quam veluti impietatem, agit item apud Tacitum Messala*: Et ex nostris Clemens

* lib. 12. c. 1.

* dialog. de orat.

Alexandrinus *, Ambroſius f, Chryſoſtomus g, Gregorius Magnus h, & ex varijs Tiraquellus i, & non indiligenter Matthæus Veggius, tractans educationem congruentem liberorum k. Et igitur probro non ſubjacet mater Eccleſia. Suis ſiquidem ipſa vberibus, paſcit & lactat ſuos de Chriſto infantes.

* lib. 3. Pædag. c. 4.
f lib. 1 de Abrah. c. 7.
g ho n. de natiu. Machab.
h ad 10. Auguſtini interrog.
i cap. 20. de nobil.
k lib. 1. c. 4.

2. Quæ ſint ea Eccleſia vbera, varij exponunt. S. Gregorius, circa illud Cant. 1. *meliora ſunt vbera tua vino*, vbera Eccleſiæ quibus filij Dei lactantur, in ipſo Chriſto primario Eccleſiæ membro agnoſcit. Nam Chriſtus, quicquid ſit de communi loquendi modo, ita eſt ſponſus Eccleſiæ, vt ſimul ſit ejus membrum & pars præſtantiſſima. Itaque etiamſi Chriſtus habeat vbera nutrientia & lactantia filios Dei, æquè id cenſebitur facere Eccleſia, per ſua vbera inexiſtentia Chriſto. Neque verò debent videri inopinabilia proferre, qui marem ad lactandos infantes aſſignant, cum lac ſit fructus ſexus fœminei; juxta illud *lac habet, ergo peperit*; Id enim quaſi effatum rejiciunt probationes Phyſici ac Medici. Certè Ariſtot

ſtoteles *l* deprehenſum in maſculorum vberibus lac teſtatur. Recentiore item memoria Cardanus *m*, prodidit viſum abs ſe marem annos natum quatuor ſupra triginta, cui lac ex vberibus affluerct alendo infanti ſufficiens. De pleriſque maribus lacte abundantibus abs ſe viſis, locuples teſtis eſt Andreas Veſalius *n*. Idem de quibuſdam Indis ſcribit Dandimus *o*. Quinetiam infantibus maribus abs ſe viſis lac affluxiſſe, ait Leuinus *p*. Et quanquam hæ Phyſicæ obſeruationes virorum lactificorum deeſſent, tamen lac ſpirituale ac myſticum quo cibandi ſunt infantes Dei, vndecunque abſque diſtinctione ſexuum poteſt effluere. Quare haud abſurdè quod ad hoc attinet, aliqui (vt dicebam) vbera Eccleſiæ in Chriſto ſtatuunt, & Chriſtum ipſum pro nutrice filiorum Dei aſſignant. Ita Clemens Alexandrinus *q*, qui Chriſtum idcircò vocat ſacrorum infantium patrem ſimul ac matrem, & nutricem ſiue altorem. Subſcribit S. Gregorius jam laudatus, qui vbera Chriſti eſſe dicit duo præcepta charitatis, quibus filios Dei lacte pietatis nutrit & reficit.

l lib. 3. hiſt. c. 20 & l. 7. c. 12.
m lib. 12. de ſubt.
n lib. 5. c. 18.
o lib. 4. de corp. c. 19.
p lib. 2. de complex. c. 3.
q lib. 1. Pædag. c. 6.

S. Bernardus paulo aliter de charitate intrinseca ipsi Christo hæc duo vbera accipit, sic dicens *. [Duo sponsi vbera, duo in ipso sunt ingenitæ mansuetudinis argumenta: quod patienter expectat delinquentem, & clementer recipit pœnitentem. Gemina inquam, dulcedo suauitatis exuberat in pectore Domini Iesu, longanimitas videlicet in expectando, & in domando facilitas.] Ex his Christi vberibus, pinguedinem gratiæ, veri animarum lactis effluere, monstrat in subsequentibus S. Bernardus, & reipsa astipulatur Rupertus *, declarans quæ sint vbera vino meliora. [In Isaia (inquit) loquitur idem ipse Deus; *Audite me domus Iacob, & residuum Israël, qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua, vsque ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo.* Ergo & vbera rectè dicitur habere, quæ Psalmista non ignorans, dicebat: *Si exaltaui animam meam, sicut ablactatum super matre sua, ita retributio in anima mea.* Quid ergo per vbera ejus, nisi dulcedinem ejus recte intelligimus? Et quid est dulcedo ejus, nisi Spiritus sancti? Talis dul-

* serm. 9. in Cant.

* lib. 1. in Cant.

ced

cedo pulchrè in duo vbera discernitur, quia duo sunt data ejusdem sancti Spiritus. Alterum datum est in remissionem peccatorũ cujus videlicet dati vbere, nullus ante hanc beatam Virginem lactatus est Sanctorum antiquorum. Alterum datum est in diuersarum diuisiones siue distributiones gratiarum, quo videlicet vbere lactati veteres Sancti, & prophetauerũt & multa miracula operati sunt.] Quod gratiam remissionis peccatorum, nemini ante B.Virginem, hoc est ante Christum obtigisse ait Rupertus, alibi expositum est de gratia sanctificante propter solum Christum ex Virgine concipiendum olim concessa, citra vim Sacramentorum antiquæ legis, & meritorum cujuscunque alterius à Christo. Spiritus ergo sanctus, siue gratia, juxta Rupertum, lac est ex vberibus Christi affluens Dei infantibus.

3. Æquè S. Augustinus *, gratiam Christi, nomine lactis è Christi vberibus fluentis expressam docet. [Quid fecit (inquit) Dauid vt lex ipsa vtilis esset? Accepit gratiam. Lex enim sine gratia impleri non potest. *Plenitudo*

* præfat. in Psal. 143.

enim legis est charitas. Et vnde est ista charitas? Vide si non est ex gratia. *Charitas*, inquit, *Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Quia ergo gratia fecit impleri legem, significatur autem gratia lacte; (hoc enim est in carne gratuitum, vbi mater non quærit accipere, sed satagit dare. Hoc mater gratis dat, & contristatur si desit qui accipiat.) Quomodo ergo ostẽdit Dauid legem sine gratia operari non posse, nisi cum illos lapides quinq; quibus significabatur lex in libris quinque, conjungere volens gratiæ, posuit in vase pastorali, in quo lac mulgere consueuerat?] Alibi quoque * agens de monte incaseato, pulchrè tradit lac esse gratiæ symbolum germinum.

* in Psal. 67.

Gratia ergo quæ verè à solo Christo fluit, & gratiæ comitans Spiritus sanctus, est *lac Christi*, [Lac verè diuinum (vt Nyssenus * appellat) per quod vniuscujusque vitam, tanquam nutrix alit Deus.] sicq; ipse Christus lac illud impertiendo, rationem habet nutricis. [Et ipse siquidem sponsus (juxta Guerricum *) habet vbera meliora vino, id est

* hom. 1. in Cant.

* serm. 2. de SS. Petro & Paulo.

eſt doctrina legali, vel gaudio ſæculari. Habet inquam ſponſus vbera ne vllum de omnibus officijs & nominibus pietatis eum prætereat: vt qui pater eſt creatione naturæ, vel regeneratione gratiæ, ſeu etiam authoritate diſciplinæ, ſit etiam mater affectu clementiæ, ſit & nutrix ſedulitate officij & curæ.] Suffragatur ratiocinatio quam ſuppeditat Clemens Alexandrinus * [ſi in Chriſto regenerati ſumus, qui nos regenerauit, proprio lacte nutrit nempe verbo. Quicquid enim generauit, ei quod generatur, protinùs alimentum præbere eſt conſentaneum.] Ad eandem mentem S. Paulinus, expendens illud ex c. 4. Cantic. *Capillatura ejus vt greges caprarum*, ſic diſſerit *. [Et benè illorum potiſſimùm animalium nomine deſignantur greges Chriſti, quorum maximè vſus in lacte eſt: quia omnis qui credidit Deum Chriſtum, totam Trinitatis plenitudinem in eo, quem pater vnxit Spiritu ſancto, fide pietatis amplectitur. Et ideò ipſa mater omnium viuentium, Chriſti corpus Eccleſia, ſucco pietatis exuberat: & bona vbera ejus ſuper vinum. In

* lib. 1. Pæd. c. 6.

* epiſt. 4.

quo opinor ſignificari, quod dulcior ſit libertas gratiæ in lacte miſericordiæ, quam in vino Iuſtitiæ, legis auſteritas. *Litera enim* (inquit) *occidit* (vides cenſuræ merum:) *ſpiritus autem viuificat* (vides vberum munus & lactis affectum.) Sed hoc vt tu magis intelligis, emendetur, quo prima naſcentium mulctra coaleſcit. Bona igitur vbera, quæ paſtor bonus, qui pro ouibus animam ſuam poſuit, illis immulſit infantibus.] Tandem S. Chryſoſtomus *, [Multæ matres poſt partum, alijs nutricibus infantes dederunt, quod ipſe facere noluit, ſed proprio corpore nos alit, & ſibi conjungit atq; conglutinat.] Et mox. [Singulis fidelibus per hoc myſterium ſe conjungit: & quos peperit, non alij nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſſimè alit, hac etiam re tibi perſuadens, carnem illam tuam aſſumpſiſſe.]

* hom. 83. in Matth.

4. Vulgatius eſt, vt non Chriſto de quo hactenus, ſed Apoſtolis & Apoſtolicis viris qui pro Patribus illis nati ſunt filij, Prælatis inquam & Sacerdotibus, tribuantur vbera Eccleſiæ, & munus nutricum lac ſuppeditantium

fil

filijs Dei. Disertè sanè Apóstolus, factum se tanquam nutricem contestatur *. Eundem verò Apostolum, cum compare suo B.Petro, gemina Ecclesiæ vbera scitè nominat Guerricus † tractans illud, *Duo vbera tua, sicut duo hinnnli capreæ gemelli.* [Quæ nimirum duo vbera, (inquit Guerricus) Petrum & Paulum esse, non solùm interpretatur nobis dies ista, in qua potamur ab vberibus consolationis eorum satis jucundè & abundè; sed etiam euidentiam operis ipsorum approbant argumenta ac monimenta doctrinæ. Quibus enim alijs vberibus nutriti sunt filij Ecclesiæ, siue ex præputio, siue ex circumcisione? Istos vtique ego reor esse de quibus olim paruulæ & pauperculæ consolatio diuina promittebat Ecclesiæ; *Reges nutricij tui erunt, & mammilla Regum lactaberis.* Nisi enim tam generoso lacte nutrita esset, nunquam ad hoc virtutis ac gloriæ culmen excreuisset. Ad vbera paruulos Petrus inuitabat quibus dicebat; *Sicut modò geniti infantes, lac concupiscite.* Vbera Paulus præbuerat, quibus dicebat; *Lac vobis potum dedi.* Et illud: *Factus sum*

* 1. Thess. 2.

† serm. 2. de SS. Petro & Paulo.

in medio vestri, sicut nutrix fouens & nutriens filios suos. Quàm plenus autem lacte redundauerit spiritali, pulchrè significatum est vnda illius lactis visibilis, quod de corpore ipsius fertur exisse loco sanguinis, cum decollatus hodierna die pro illis quibus dabat mammillam dedit & animam. Planè nihil in eo sanguineum, sed totum lacteum, qui nihil carnale, nihil suum cogitabat, sed tantùm quod alijs vtile erat. Nec tam habebat vbera, quàm ipse totus vber erat; qui ita misericordia vberi affluebat, vt non modò spiritum suum desideraret totum filijs immulgere, sed & corpus impendere.] Prolixè excurrit in hoc decus duorum istorum Sanctorum, ante quos visceribus per Spiritus sancti affusionem fœtatos & impletos vberibus, dictum esse ait ab Ecclesia triumphante, sollicita pro militante, Christo ab ea abjuncto, *Soror nostra paruula est, & vbera non habet.* [Ecce autem (addit Guerricus) repente spiritu misso de cœlo, tanquam lacte de proprijs Christi vberibus effuso, Petrus impletus est lacte plurimo. Nec multo post, de Saulo fit Paulus, prædi-

cat

cator de persecutore, mater de tortore, nutrix de carnifice: vt planè intelligeres totum ejus sanguinem mutatum in lactis dulcedinem, sæuitiam in pietatem. His igitur vberibus geminis pectori suo affixis, gloriatur Ecclesiæ, non modò matrem se esse fœcundam, sed & ciuitatem munitam. *Ego*(inquit) *murus, & mea vbera turris.* Mille clypei pendent jam de turribus istis, omnis armatura fortium. Ipse quoque sponsus, de eisdem vberibus in laudem sponsæ, in carmine amoris, mystico sermone sit ait; *Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli.*]

Non est ergo speciale Religiosorum, sed omnium Christianorũ commune, si ad suos Antistites conferantur, quod de Religiosis alibi ostendo diffusiùs, religionum præfectos, debere suis esse nutrices, ex multis Patribus doceo in Commonitorio vt sit moderatio quod dicitur *, nominatim ex Philippo Abbate†, qui Apostolum laudat de se contestantem. *Facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos.* Quem nutricis animum, induendum esse Religioso

In Commonito.

* §. 101

† epist. 13.

præfecto, pulchrè ex eo Pauli loco eruit ibi Philippus. Ex eo loco Guerrerius Abbas Apoſtolum non tam habuiſſe vbera, quàm totum fuiſſe vber, atque adeo omnibus aliorum ſpiritalibus moderatoribus idem eſſe præſtandum ſcitè colligit. Eundem Pauli animum, & nutricis partes ab eo obitas, ex eodem loco æquè eruit, & Abbati religioſæ familiæ moderatori commendat S. Iſidorus.

in regula Monac. c. 2.

5. Iam vt ſigillatim ad duas illas quas initio propoſui, nutricis partes veniam, initio facto à puelli cibatione, lac quod immulgetur Chriſti infantibus ab ijs quas dixi nutricibus, varij variè exponunt. Sunt qui doctrinam habent pro hoc lacte. Doctrinā quippè ſynceram & puram, in Scripturis & Patribus *lactis* nomine venire, frequentiſſimum eſt. Sic Gregorius Nyſſenus *, lac cœleſte interpretatur ſapientiam & doctrinam Euangelicam, agens de Ioanne Theologo, qui plus omnibus de cœleſtis ſapientiæ fonte hauſit. [Verbi (inquit) amauit vbera, qui ſupra pectus Domini in cœna recubuit, & veluti quandam ſpongiam,

* hom. 1. in Cant. *in fine.*

cor

cor ſuum appoſuit fonti vitæ: & ex ineffabili quadam traditione repletus Christi myſterijs, nobis quoque exhibet mammillam à Verbo impletam, noſq; implet bonis quæ ei à fonte ſunt indita, magna voce prædicans quod ſemper eſt Verbum.] Diſertè quoque idem Nyſſenus alibi *, deſcribens natiuitatem & infantiam Christianam, pro lacte quod ex matris vberibus haurit, aſſignat ſacram doctrinam. Idem habet S. Auguſtinus *. Nam agens de vniuerſa doctrina hîc à nobis parabili, & ſenſu quem formabimus, cum intellecto Deo, videbimus quàm ſint omnia ſub Sole, vanitas vanitatum, addit. [Tunc agnoſcemus quàm optimè ac ſaluberrimè apud matrem Eccleſiam nutriti fuerimus, quæve ſit vtilitas lactis illius quod Apoſtolus Paulus paruulis ſe potum dediſſe prædicauit. Quod alimentum accipere cum quis matre nutritur, vtiliſſimum eſt; cum jam grandis eſt, pudendum; reſpuere cum opus eſt, miſerandum; reprehẽdere aliquando aut odiſſe, ſceleris & impietatis, tractare autem ac diſpenſare cõmodè laudis & charitatis

* orat. 1. de reſur.

* lib. de quant. animæ, c. 33.

pleniſſimum eſt.] Quo loco *lactis* nomine, manifeſtè donatur vniuerſa doctrina ſacra, cujus homo in hoc ſtatu perpetuæ infantiæ capax eſt. Eodem modo S. Cyprianus *. [Vna eſt mater fœcunditatis ſucceſſibus copioſa. Illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu ejus animamur: Hæc nos Deo ſeruat, hæc filios regno quos generauit, aſſignat.] Et hîc quoque genus omne doctrinæ quo filij Dei alunnur in Eccleſia Catholica donec regno cœleſti tranſcribantur, *lactis* nomine inſignitur.

* lib. de vnit. Eccleſ.

6. S. Ambroſius * aſtipulatur, exponens vberum benedictionem. [Vbera (inquit) duo Teſtamenta dixit, quorum altero annunciatus eſt, altero monſtratus. Et benè vbera, quoniam velut quodam nos ſpirituali lacte nutritos educauit, & obtulit Deo filios.] Et hîc quoque *lac* appellatur omnis doctrina ſiue veteris ſiue noui Teſtamenti quæ filijs Dei propinatur. Eodem reuoluitur quod dixit S. Epiphanius *. [Matres ſobolis Chriſti, non aliæ ſunt quàm baptiſmi fontes, quibus fideles iteratò gignuntur. Quęnam porr

* lib. de bened. Patri. c. 11.

* orat. mutila de ramis palmarum.

porrò ſunt matrum vbera? Nempe Teſtamenta duo, (quos totidem Magiſtros habemus) quæ lac nobis ſpirituale & cœleſte propinant.] Vtique lac doctrinæ, quod interjecta Magiſtrorum mentio præfert. Facit eundem ſenſum, quod S.Gregorius ad illud Cant. 4. *Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli*, Eccleſiæ vbera vnde infantibus Dei lac affluit, interpretatur duplicem prædicatorum ordinem. Nam Prædicatores, non aliud lac immulgent quàm doctrinæ. Iam retuli, eum locum SS. Apoſtolorum principibus aptari à Guerrico, qui multa de hoc lacte ſynceræ doctrinæ à lectiſſimis illis nutricibus affuſo fidelibus, adducit; & eodem accõmodat quod ex ſuccisa B. Pauli ceruice lac manauit. Sed hoc vberiùs & dulciùs verſat S. Ambroſius*, his præter cætera. [De Pauli ceruice cum eum perſecutor gladio percuſſiſſet, dicitur fluxiſſe lactis magis vnda quàm ſanguinis, & mirum in modum ſanctum Apoſtolum baptiſmi gratia in ipſa cæde extitiſſe ſplendidum potius quàm cruentum. Quæ quidem res in ſancto Paulo

*ſerm. 2. de SS. Petro & Paulo.

ſtupenda non eſt. Quid enim mirum, ſi abundat lacte nutritor Eccleſiæ, ſicut ipſe ad Corinthios ait; *Lac vobis potum dedi, non eſcam?* Hæc eſt planè repromiſſionis illa terra quam patribus noſtris Deus promiſit, dicendo; *Dabo vobis terram fluentem lacte & melle.* Non enim de hac terra locutus eſt, quæ manantibus aquis cœnum inuoluit, lutumq; permiſcet: Sed de illa terra Pauli, & ſimilium Pauli, quæ jugiter purum ſuauéque diſtillat. Quæ enim Pauli Epiſtola non melle dulcior eſt, lacte candidior? quæ Epiſtolæ tanquam vbera Eccleſiarum, populos enutriunt ad ſalutem.] Itaque extra dubium eſt, omnem doctrinam ſacram, lactis nomine donari.

7. Specialiter tamen *lactis* nomine ea ſyncera doctrina ſignatur, quæ eſt accommodata *infantiæ lacteolæ conuerſationis*, vt loquar cum Petro Damiani *: quæ inquam eſt accommodata captui eorum qui ſolidum cibum non caperent præ imbecillitate & teneritudine. Ita *lac* accepit Apoſtolus †, protrito illo loco quem S.Paulinus * concinnè in hunc modum enucleat. [Ex har

* opuſc. 50. c. 14.

† 1. Cor. 3.

* epiſt. 4.

harum caprarum gregibus erat ille vir gregis, qui paruulos Christi nondum aptos solidiori cibo, teneris lactabat alimentis, quibus dicebat; *Lacte vos potaui, non esca; nondum enim poteratis, sed nec adhuc potestis.* Cum autem hujus lactis alimonia creuerimus, firmatis primùm fidei conceptione vestigijs, adolescemus in robur juuentæ; & confirmata per fidem charitatemq; patientia, leuabimus manus nostras in actionem robustiorem; operibusq; virtutum, velut cibo fortiore, viuemus.] Diligenter eundem Pauli locum excutit D. Augustinus *, Inde initio facto quod, [In ipsa mente hoc est in interiore homine quodammodò crescitur, non solùm vt ad cibum à lacte transeatur, verùm etiam vt ampliùs atque ampliùs cibus ipse sumatur. Non autem crescitur speciosa mole sed intelligentia luminosa, quia & ipse cibus intelligibilis lux est.] Hinc infert * ijs qui paruuli sunt & adhuc alimentis lacteis indigent, idipsum esse lac quod alijs est solidus cibus. [Ipse Christus crucifixus quo velut lacte, paruulos aluisse se dicit Apostolus, ipsa vera caro

* tract. 97. in Ioan.

* tract. 98.

ejus, in qua facta est vera mors ejus, & vulnera vera confixi sanguinisq; effusi, non eo modo à carnalibus quo à spiritualib⁹ cogitatur, & illis est lac, istis cibus est: quia etsi non audiũt ampliùs, intelligant ampliùs. Non enim æqualiter mẽte percipitur, etiam quod in fide pariter ab vtrisq; recipitur. Ita fit vt prędicat⁹ ab Apostolis Christus crucifixus, & Iudæis esset scandalum, & gentibus stultitia, & ipsis vocatis Iudæis & Græcis Dei virtus & Dei sapientia. Sed carnalibus paruulis id tantùm credendo tenentibus; spiritalibus autem capacioribus id etiam intelligendo cernentibus. Illis ergo tanquam lacteus potus, istis tanquam solidus cibus: non quia hoc illi aliter in populis, isti aliter in cubiculis cognouerunt, sed quod eodem modo vtrique cum palam diceretur, audiebant, pro suo modo quíque capiebant. Cum enim Christus propterea sit crucifixus vt in remissionem peccatorum sanguinem funderet, qua ejus vnigeniti passione diuina gratia commendatur, vt nemo in homine glorietur, quomodo intelligebãt Christũ crucifixum qui adhuc

dic

dicebant, *Ego sum Pauli?* Numquid quomodo ipse Paulus qui dicebat, *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi?* De ipso itaque Christo crucifixo, & ipse cibum pro sua capacitate sumebat, & alios lacte pro eorũ infirmitate nutriebat.] Subjicit benè multa quibus doceat, eandem doctrinam pingui minerua pro captu audientium expositam, esse *lactis alimentum*, subtiliùs verò discussam atque perceptam, esse *vt cibi solidamentum.* Lac esse ait, doctrinam quæ per symbolum traditur, & orationem Dominicam; præsertim quatenus continent mysteria humanitatis Christi quę faciliùs incurrunt in intelligentiam quantumuis obtusiorem. Eandem verò doctrinam quatenus rerum spiritalium firma intelligentia capitur & ad Deum carni nexum, intimiùs peruasum penetratur, esse solidam escam non lac. Vnde concludit deficere in hac parte analogiam spiritualis hujus lactis atque corporei, quod illud abjiciatur à grandiusculo infante solidi cibi capace, non item illud; respectu quippe ejus, nemo vnquam tametsi perfectus est ita

ablactandus quin aliquando reueniat ad hoc vber & Christum sugat in humanitate, etiam cum ex ejus diuinitate solidius cibari idoneus est factus. Quibus nihil commodius proferri potuit ad exponendam lactis mystici notionem propositam.

8. Præclarè in eandem sententiam differit Origenes *, castigans Celsum arguentẽ Christianos Doctores, quod non æquè omnia cõmunicarent cum omnibus. [Occubimus (inquit) & silentio premimus quæ altiora sunt, illis præcipuè qui vbi ad nos peruenerunt, sermonibus indigent quos tropicè lac nuncupamus. Noster enim scribit Corinthijs Paulus & Græcis his planè qui nondum essent tersioribus & optimis moribus expoliti, *Potaui vos lacte non esca, non enim adhuc ferre potuistis, neque etiam nunc potestis: adhuc carnales estis. Cum enim inter vos zelus & contentio sit, nónne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* Vel hic ipse nihil ignarus quo cibatu, & hoc quidem perfectiore eorum alenda sit anima. Vnde qui recens sunt ad fidem inducti, lacteo cibo fouendos dicit hoc modo,

* lib. 3. contra Celsum, & c. 28. Philoc.

Fact

Facti enim estis indigentes lacte non solido cibo. Vnusquisque enim qui lactis participat, inexpertus est verbi Iustitiæ infans enim est: perfectorum autem est solidior cibus, qui propter habitum exercitatos habeant sensus ad discernendum inter bonum & malum.] Egregiam hujus rei rationem reddit idem Origenes, alibi*, post præmissam variorum ciborum aptitudinem respectu diuersorum animalium: Sic igitur philosophatur. [Omnis natura rationabilis, proprijs & sibi cõpetentibus nutriri indiget cibis. Cibus autem verus naturę rationabilis, sermo Dei est. Sed sicut in nutrimentis corporis multas paulo ante dedimus differentias, ita & natura rationabilis, quæ ratione & Verbo Dei (vt diximus) pascitur, non omnis vno, atque eodem verbo nutritur. Vnde ad similitudinem corporalis exempli est aliquibus etiam in verbo Dei cibus lactis, apertior scilicet, simpliciórque doctrina, vt de moralibus esse solet, quæ præberi consueuit ijs, qui initia habent in diuinis studijs, & prima eruditionis rationabilis elementa suscipiunt. His ergo cum recitatur talis

* homil. 27. in Num.

aliqua diuinorum voluminum lectio, in qua non videatur aliquid obſcurum, libenter accipiunt: verbi cauſa, vt eſt libellus Heſter, aut Iudith, vel etiam Tobiæ, aut mandata ſapientiæ. Si verò legatur & liber Leuitici, offenditur continuò animus, & quaſi non ſuum refugit cibum. Qui enim venit vt diſceret Deum colere, juſtitiæ ac pietatis ejus præcepta ſuſcipere, audit mandata de ſacrificijs dari, & immolationum ritus doceri, quomodò non continuò auertit auditum, & tanquam non ſibi aptum cibum recuſat? Sed & alius cum leguntur Euangelia, vel Apoſtolus, aut Pſalmi, lætus ſuſcipit, libenter amplectitur, & velut remedia quædam infirmitatis ſuæ inde colligens, gaudet. Huic ſi legatur Numerorum liber, & iſta maximè loca, quæ nunc habemus in manibus, nihil hæc ad vtilitatem, nihil ad infirmitatis ſuæ remedium, aut animæ ſalutem prodeſſe judicabit: ſed continuò refutabit & reſpuet tanquam graues & oneroſos cibos; & quia ægræ, atque inualidæ non competant animæ.]

9. Præclarè deniq; & fusè in hanc ſent-

ſententiam differit Autor Operis Imperfecti in Matthæum * ſuppoſitus Chryſoſtomo, quem lubens prætereo. Sed noto dimiſſum Clementem Alexandrinum †, qui de lacte myſtico, omniũ pleniſſimè & eruditiſſimè diſſerens, propoſiti ex Apoſtolo loci hanc metaphraſin adhibet. [Catechizaui vos, hoc eſt, per auditum in Chriſto inſtitui, ſimplici vero & ex ſe naturali alimento ſpiritali. Talis eſt enim lactis, quæ eſt altrix animalium, ſubſtantia ex amantibus vberibus ſcaturiens; ita vt vniuerſum ſic intelligatur. Quemadmodùm nutrices, recenter natos infantes lacte nutriunt; ita ego Chriſti lacte, nempe vobis ſpiritale nutrimentum inſtillans.] Addit ibidẽ Clemens, etiam cibum perfectorum qui in æterna requie poſt laborem concedetur, *lactis* nomine in Scriptura inſigniri, cum prænunciatur juſtis introductio eorum in terram fluentem lac & mel, hoc eſt in beatitatem æternam. Diuus tamen Auguſtinus, tametſi vt ſuperiùs vidimus, lac reſtringit aliquando ad alimentum imbecillibus accommodatum, alibi verò conſentaneè ad Apo-

* homil. 38. *ad finem.*

† 1. Pædag. c. 6.

ſtolum, omnem hîc animarum cibum *lactis* nomine donatum mauult, præſertim quo anima ex Chriſto propter nos humili & exinanito reficitur: cibum verò beatorum, *panem regni Dei* appellat. Ejus hæc eſt oratio *. [Quiſquis nouit natum eſſe ſe, vt audiat quia puer eſt & infans, auide inhiet vberibus matris; & cito creſcit eſt autem mater, Eccleſia: & vbera ejus duo Teſtamenta Scripturarũ diuinarum, hinc ſugatur lac omnium Sacramentorum temporaliter pro æterna ſalute noſtra geſtorum, vt nutritus atque roboratus perueniat ad manducandum cibum quod eſt; *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Lac noſtrum Chriſtus humilis eſt; cibus noſter eſt, idem ipſe Chriſtus æqualis patri: Lacte te nutrit, vt pane paſcat.] Eodem modo diſtinguit Hugo Victorinus *. [Quàm primùm (inquit) puer naſcitur, neceſſe eſt vt lacte nutriatur, donec per incrementa temporis, paſci valeat fortioribus alimentis. Puer igitur lacte nutritur, quoties de humilitate Chriſti, nouiter cõuerſus eruditur. Ex hoc ſiquidẽ vbere abſt

* tract. 3. in epiſt. 1. Ioan. *initio.*

* l. de medicina anim. c. 8.

abstracto de sinu diuinæ pietatis, propinatur teneritudini nostræ lac veræ humilitatis, donec illo pane charitatis possimus perfrui de quo si assiduè vesci studeas, à nullo poteris superari. Charitas enim omnia suffert, omnia sustinet, ita vt complexionem mentis fortem & incolumem conseruet.]

10. Vniuersa ergo doctrina Euangelica, qua hîc nobis propinatur notitia Christi humilis, pertinet ad lac infantium Dei, juxta hos Doctores: & vidimus consentire Origenem, qui tamen eodem loco rectè aduertit, in hujus doctrinæ mollitudine contineri benè multa quibus commolendis exerceri possint infantes: quod aliter dixit S. Gregorius † Scripturam (præsertim noui Testamenti) ita esse apertam & facilem in planitie, vt in profunditate recondat pleráque penetratu & perspectu difficillima. Quantum tamen ad salutem & perfectionem fidelium interest, doctrina Euangelica, etiam ab hebetibus & imperitis percipi potest, & idcirco rectè confertur lacti & Euangelium mammillæ, juxta illud Brachatij * nunquam satis iterandum.

† 1. mor. c. 21.

* epist. ad Ianuar.

[Filios Domini noſtri, Eccleſiaſtici fontis vterus, & ſacri ac perplexi vulua myſterij parturiuit, natos crucis cuna ſuſcepit, Euangelij mammilla lactauit.] Prænunciarat hanc mammillam Iſaias c. 66. vt ibi Hieronymus ac Cyrillus exponunt, circa illud, *gloriā gentium ſugetis, ad vbera portabimini, & ſuper genua blandientur vobis.* Quod item Iſaiæ 60. in vulgata legimus, *filij tui de latere ſurgent*; Hieronymus legit *ſugent*, & accipit de ſuctu lateris, hoc eſt vberum & mammarum Euangelicarum, immulgentium doctrinam cœleſtem. Sanè Philo * ad illud *fons aſcendebat de terra*, fontes & flumina dixit eſſe mammas benignè terram lactantes atque rigantes vitali nectare, ſine quo terra exareſceret. Quidni ergo flumina illa Euangelica quæ eleuauerunt vocem ſuam, Apoſtolicos inquam doctrinæ Euangelicæ diſſeminatores, de quibus ſub fluminum imagine D. Auguſtinus *, dicere liceat mammas terræ myſticæ, nutriendis Dei filijs lac ſapientiæ fundentes?

* in Coſm.

* in Pſal. 92.

Et cadit planè in hanc doctrinam, quod de natura lactis ab erroribus & falſit

falsitatibus immuni ex Physiologorum obseruatione tradit Gregorius Nyssenus *, expendens quomodò oculi Ecclesiæ dicantur lacte abluti. [Verè (inquit) hoc in lacte, obseruatum est, solum inter humida proprietatem hanc habere, quòd in eo nullius rei simulacrum ac similitudo conspiciatur. Etenim res omnes, quæ humidæ naturæ sunt, ad similitudinem speculorum ob leuitatem superficiei faciunt, vt inspicientium in eas vicissim ex ipsis imagines reluceant. In solo autem lacte hujusmodi simulacrorum expressio locum non habet. Quo fit vt hæc oculorum Ecclesiæ sit laus perfectissima, quod nihil, quod non subsistat in rerum natura, nihil erroneum, nihil vanum præter ipsam rerum veritatem, velut vmbraculi quodā simulacro fraudulenter repræsentent: sed ipsissimam veritatem intueantur, erroneis hujus vitæ spectris & imaginationibus nequaquam admissis. Propterea lactis lauacrum perfecta hæc anima certum esse remedium statuit ad oculorum puritatem.]

*hom. 13. in Cant.

11. Amedeus Lausan. hinc extollit

doctrinam quamcunque sacram supra vniuersam humanam sapientiam. Sic enim differit *. [Habet Ecclesia sponsa Christi, vbera Testamentorum quibus infundat paruulis lac consolationis, perfectis lac exhortationis. Nec mirum si ejus lacte perfecti alantur, quæ ait, *Ego munus, & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.* Hæc vbera meliora sunt vino, & Paulo attestante, *quod stultum est Dei, sapientiùs est hominibus.* Meliora ergo sunt vbera ejus, vino inanis Philosophiæ, vino secularis scientiæ, vino cupiditatis mundanæ, non quidem expresso de vinea Sorech, neque de vinea Cypri, aut de vinea Engaddi, sed de vinea Sodomorum, & de suburbanis Gomorrhæ, aut certè de vna fellis, & botro amaritudinis. Itaque adolescentulæ memores vberum sponsæ, super vinum lactis ejus copia enutriri desiderant, vt eo crescant in salutem. *Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Fragrant hæc vbera vnguentis optimis, cum præfata Ecclesiæ Testamenta, perfectis innotescunt eloquijs; vt pro

* hom. 6. de Deip.

ſenſuum capacitate, alios hiſtorica ſuperficie nutriant, & alios morali ſuauitate inſtruant, alios myſtica intelligentia ad alta ſuſtollant.] Laudemus cœleſtem altorem pro hoc lacte, quod facere monebat Clemens *, ſic alloquens Chriſtum.

* Clem. Alex. in hymno.

Lac cæleſte,
Dulcibus vberibus
Nymphæ Gratiarum
Sapientiæ tuæ expreſſum,
Infantuli
Ore tenero
Enutriti,
Mammæ rationalis
Roſcido ſpiritu
Impleti,
Laudes ſimplices,
Hymnos veraces,
Regi Chriſto
Mercedes ſanctas
Vitæ, doctrinæ,
Canamus ſimul.

12. Lac aliud quod piæ nutrices infantibus Chriſti ſuppeditant, eſt corpus Chriſti. Videtur id tradidiſſe S. Petrus * cum præmiſſa filiorum Dei * regeneratione, non ex ſemine corru-

* 1. Petr. 2.

ptibili, ſed per verbum Dei viui, ſubdit: *Deponentes igitur omnẽ malitiam, & omnẽ dolum, & ſimulationes, & inuidias & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabile ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtaſtis quoniam ſuauis eſt Dominus.* Sermonem hîc eſſe Apoſtolo de Euchariſtia, pereruditè proſequitur Turrianus *, ex quo profecit Salmeron †. Et ſunt ad id euincendum validæ probationes; quarum prima petitur ex tanta támque accurata diſpoſitione, quam Apoſtolus prærequirit in ſubjecto iſtud lac percepturo. Nam ſi de lacte duntaxat doctrinæ ſermo eſſet, non oporteret præmitti talem diſpoſitionem & aptationem ſubjecti; quandoquidem doctrina Chriſtiana quæ eſt cõuertens animas, etiam non expurgatis dolijs committi poteſt, eáque hauſta, homo diſponetur ad ſe mundandum, vt ait S. Dionyſius *. Eratq; id Ethnicis adeò compertum, vt Celſus apud Origenem † exprobret Chriſtianis, ad alia myſteria, (vtique Ethnicorum) vocari puros, ad Chriſtiana verò peccatores. Ad doctrinæ igitur Chriſtianæ excepr

* lib. 2. de Euch. c. 20. & 21. & ad l. 8. Conſtitut. c. 13.
† ad eum Petri locum.

* Epiſt. ad Titum.
† lib. 3.

exceptionē, vitæ nitor præuius & expurgatio à vitijs, non requiritur ex necessitate; requiritur autē necessariò ad exceptionē Eucharistiæ: quam proinde Apostolus designare voluisse videtur, non doctrinam. Deinde agit Apostolus de lacte ratione prædito, & absque dolo. Quod enim diligenter ex Hieronymo, Augustino, Beda, & veteribus Codicibus monstrat Erasmus*, perperam aliqui legunt *rationabiles sine dolo*, referendo hæc verba ad infantes, quæ Græcus contextus clarè refert ad lac; λογικὸν καὶ ἄδολον γάλα. *Lac rationabile*, vel *rationale*, *absque dolo*, *& innocuum*. Quodnam autem veriùs lac rationale, & sine dolo, ac innocuum, an doctrina emortua, an Christus ratio & Verbum Patris, in cujus ore non est inuentus dolus? Vis verò augendi in salutem, quam suo huic lacti tribuit Apostolus, maximè propria est Eucharistiæ: quam, constat, per se, & spectata vi sua directa, non conferre vitam primā sed augere duntaxat, cum sit Sacramentum viuorum. Itaque vim Eucharistiæ αὐξητικὴν celebrat S. Dionysius *. Denique locus

* ad eum locum Petri.

* Epist. ad Titū.

Psalmi 33. *si tamen gustastis quoniam suauis est Dominus*, allegatus ab Apostolo, optimè facit ad Eucharistiam. Nam & in ea gustatur Dominus, ejúsque dulcedo in suo fonte: & antiquus Ecclesiæ vsus jam à temporibus Apostolorum, vt ex S. Dionysio*, & Clemente Romano † liquet, Psalmum 33. è quo versiculus iste depromptus est, ferebat cani inter communicandum: Tum quia in eo Psalmo fit mentio gustandi quoniam suauis est Dominus, tum etiam quia eodem pertinere censetur mutatio vultus Dauidis, & affectatio de qua in ejusdem Psalmi titulo, vt insigniter præ cæteris prosequitur S. Augustinus. Itaque conuenienter omnino locus Apostoli accipitur de lacte Eucharistiæ quod Sacerdotes subministrant infantibus Christi. Idq; visum Clementi Alexandrino, mox ostendam. Ejusdem interpretationis autorem S. Dionysium*, laudat Turrianus.

* cap. de commu.

† 8. Cõst. c. 20.

* cap. illo 20.

13. Suppetit alius locus ad lactis denominationem tribuendam Eucharistiæ, petitus ex c. 5. Cant. vbi sic habetur. *Comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo, comedite amic*

amici, & bibite & inebriamini charißimi. Hæc postrema verba, Berengosus * atque Rupertus † interpretantur de Eucharistia; & cum inuitatio ad comedendum & bibendum referatur ad esculenta & poculenta quorum præcesserat mentio, fauum inquam cum melle, & lac cum vino; dubitare non licet, quin juxta hos autores, lac & vinum, de Christi corpore & sanguine sint accipienda, sicut juxta S. Ambrosium * de ijsdem accipitur fauus cum melle. Confirmatur, quia adhortatio ad bibendum seq; inebriandum, id est juxta phrasim Scripturę, ad frequenter hauriendum hunc sacrum potum, cujus haustum subsequitur somnus mysticus cum cordis vigilia, optimè cadit in perceptionem Eucharistiæ. Ac primùm quod illa ad ebrietatem adhortatio, sit ad Eucharistiæ vsum referenda, egregiè docet Gregorius Nyssenus verbis illis *. [Apponit propinquis mysteria Euangelij, dicens, *comedite propinqui mei, & inebriamini fratres mei:* Apud eos enim qui sciunt mysticas voces Euangelij, nulla est differentia eorum, quæ hic sunt verborum, ab

* lib. de myster. cruci.
† lib. 4. in Cant.

* 5. de Sacram. cap. 3.

* homil. 10. in Cant.

ea quæ illic exhibetur discipulis mystagogia, nempe mysteriorum seu sacramentorum institutione. Nam similiter & illic & hìc dicit verbum, *comedite & bibite*. Adhortatio autem ad ebrietatem quam hìc fratribus fecit Verbum, potuerit videri multis, habere aliquid amplius quàm Euangelium, sed si hoc diligenter & accuratè fuerit examinatum, inuenietur consonare verbis Euangelicis. Quod enim hìc verbo jussit amicis, hoc reipsa fecit, quandoquidem omnis ebrietas solet efficere, vt mens excedat, à vino superata. Quod ergo hîc adhortatur, hoc tunc quoque factum est per diuinum illum cibum & potum, & semper fit simul conueniente cum cibo & potu mutatione & excessu à deterioribus, ad ea quæ sunt meliora.] Affert varia exēpla ebrietatis spiritualis, germana ei ebrietati quæ hunc potum consequitur. Tum subdit. [Cum ergo sit ex vino hujusmodi ebrietas quam conuiuis apponit Dominus, per quam animæ fit excessus ad ea quæ sunt diuiniora, rectè jubet Dominus ijs qui propè sunt per virtutes, non ijs qui lōgè abs

absunt, *Comedite propinqui mei, & inebriamini.* Qui enim indignè comedit & bibit, judicium sibi comedit & bibit. Rectè autem appellauit fratres eos qui digni sunt vt comedant. Nam qui facit voluntatem patris, nominatur à Verbo frater, & mater, & soror.]

14. Eximiè quoque hanc ebrietatem ab Eucharistia inuectam celebrat S. Chrysostomus *, expendens illud ex Ephes. 6. *Nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed implemini spiritu.* Quæ enim sit hæc ebrietas, inde cõsequens quod quis sit impletus spiritu, sic tradit S. Chrysostomus. [Præclara est hæc ebrietas: ac Spiritus crapula tuam animam sopora, ne ebrietati sopores: præoccupa mentem & cogitationes, ne locum impudens ille morbus inueniat. Propterea non dixit, participes estote Spiritus, sed implemini Spiritu: ad summum vsque mentem tanquam calicem imple Spiritu, ne quicquam deinceps injicere possit Diabolus: non enim quouis modo participes nos fieri Spiritu jam oportet, sed Spiritu impleri, Psalmis, Hymnis, Canticis spiritualibus, quibus hodie repleti estis:

* Tomo 5. Græcol. ser. 34.

quapropter de temperãtia vestræ confido. Præclarus est nobis ebrietatis calix: est calix ebrietatis, qui temperantiam gignit, non paralysim: Quisnam ille porro? calix spiritualis, calix salutaris, calix impollutus dominici sanguinis: non gignit ebrietatem ille calix, non paralysim gignit. Non enim vires dissoluit, sed vires excitat; ille non neruos infringit: sobrietatẽ quippe affert; ille angelis venerandus est, hominibus preciosus, Domino amabilis. Vides quid dicat Dauid de spirituali calice isto, qui propositus est in hac mensa? Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me: impinguasti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians, quàm præclarus est. Etenim ne audito nomine ebrietatis subitò metueres, & ejusmodi putares esse, vt infirmitatem inducat, adjunxit esse præclarũ & firmum: nouum ebrietatis genus, robur immittit & validum reddit ac potentem: quippe quod ex spirituali petra profluxerit: non est deprauatio cogitationum, sed spiritualium cogitationũ accumulatio: hac ebrietàte ebrij sumus.]

Hæc

Hæc igitur est ebrietas consequens impletionem ex spiritu, id est ex Christi corpore in modum spiritus constituto in Eucharistia, vt propterea Origenes *, & Bernardus †, de eo accipiant verba illa Hieremiæ Threno. 4. *Spiritus oris nostri Christus Dominus*, de qua proportione, alibi diligentiùs.

15. Ebrietatem excipit somnus. [Propterea (ait supra Nyssenus) post epulum, sponsa tenetur somno. Est autem alienus quidem somnus, & à consuetudine naturali remotus. Nam in consueto quidem somno, qui dormit non vigilat; & qui vigilat non dormit: sed vtrumq; in se inuicem definit: Nempe somnus & vigilia sibi inuicem succedendo cedentia, & vicissim ad vnumquemq; excedentia. Hîc autem noua quædam & admirabilis mixtio & coitio contrariorum in ea cernitur. *Ego enim*, inquit, *dormio, & cor meum vigilat*. Quænam ergo est de his rebus accipienda sententia? Somnus est mortis similitudo: in eo enim soluitur omnis sentiens corporum operatio, cum nec visus, nec auditus, nec odoratus, nec gustus, nec tactus, somni

* hom. 3. in Cant.
† Serm. 48. in Cant. & serm. vnico de Natiuit. Virg.

tempore, ſuo fungatur munere; procreat etiam obliuionem, ſollicitudinem, & curarum quæ ſunt in homine, ſopit metum, & iram lenit, & eorum qui ſunt acris & exacerbati animi remittit vehementiam, & efficit vt nullus ſit omnium malorum ſenſus, quandiu dominatur corpori. Hoc ergo dicimus per ea quæ dicta ſunt, quod ſeipſa euaſit excelſior, quæ ſic magnificè gloriatur, & dicit, *Ego dormio, & cor meum vigilat.*] Omnia iſta præſtari per ſomnum Euchariſticum, conſequentem à myſtica ebrietate per eum cibum & potum illata, ſigillatim & luculenter monſtrat Nyſſenus. Ex hoc igitur ſomno, & ei præuia ebrietate, ac potu vini & lactis, rectè inferimus vinum illud & lac, de quibus agitur eo Canticorum loco, aliud non eſſe quàm Euchariſtiam perceptam à Chriſti infantibus, vt monſtrandum aſſumpſeram.

16. Video pleróſque Interpretes, cum Hieronymo, Cyrillo, atque Procopio, ſimiliter accipere illud Iſaiæ 55. *Emite abſque argento & abſque vlla commutatione vinum & lac.* Ita ibi Leo Caſtri

ſtrius, Cornelius, & Sancius, qui ait penè omnes conſentire. Nec refert quod 70. loco *lactis* legant *adipem*. Vox enim *Chalab*, quam vulgatus expreſſit per *lac*, mutatis punctis ſonat *cheleb*, & ſignificat *adipem*. Vnde ea lectionis varietas, quæ nihil officit ſenſui propoſito. Nam Hebræi per pinguedinem ſeu adipem, deſignant quicquid vbilibet eſt lectiſſimum & optimum. Vt de frumento Pſal. 80. *Cibauit eos ex adipe frumenti*. Et Pſal. 147. *adipe frumenti ſatiat te*. Atque ita etiam in lacte erit adeps, quatenus lac optimum & lectiſſimum, nomine *adipis* inſignietur. Præſertim quia inuenitur lac præpingue, quale illud in monte lactario apud Caſſiodorum *, quod adeò pingue eſt, vt cum exprimitur, hæreat digitis. Ad hujuſmodi igitur pinguiſſimum lac, gratis & abſque commutatione accipiendum, inuitamur per Iſaiam. [Credibile eſt (inquit S. Cyrillus *) hos verſus ſubinnuere Chriſti myſterium. Qui enim bibunt aquam viuentem, id eſt per Spiritum gratia locupletati ſunt, eumq; poſſident ac participant & fide emunt, participes etiam fient vini &

* lib. 11. epiſt. 10. & l. 12. epiſt. 12.

*ad eum locum.

adipis, id eſt ſacroſancti corporis & ſanguinis Chriſti.] Hieronymus optimè *. [Spreto illo argento & pecunijs quibus aquas domini emere non poſſumus, pergamus ad eum qui tenẽs calicem ſacramẽti diſcipulis loquebatur; *Accipite & bibite: hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſsionem peccatorum:* quod vinũ miſcuit ſapientia in cratere ſuo, omnes ſtultos ſæculi, mundíque ſapientiam non habentes, pro vocans ad bibendum. Vt non ſolùm vinum emamus, ſed & lac quod ſignificat innocentiam paruulorum: qui mos ac typus in Occidentis Eccleſijs hodie vſque ſeruatur vt renatis in Chriſto vinum lacq; tribuatur: de quo lacte dicebat S. Paulus, *Lac vobis potum dedi, non ſolidum cibum.* Et Petrus, *quaſi modò nati paruuli rationale lac deſiderate.* Vnde & Moyſes vinum ac lac in Chriſti intelligens paſſione, myſtico ſermone teſtatur, *gratioſi oculi ejus à vino & candidi dentes ejus à lacte.* Pro lacte in præſenti loco LXX. στέαρ, id eſt adipem tranſtulerunt de quo ſanctus Dauid dicit in Pſalmo, *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea:* Et in alio loco,

* ibidem.

Cib

Cibauit eos de adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos: qui adipes non aliud quàm mysticam carnem sonant, ad dominus discipulos hortabatur dicẽs, *Nisi comederitis carnem meam & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* Vnde & in Gessemanin traditus est, quod significat *vallem adipeam* siue *pinguissimam.*]

17. E valle pinguissima, subire in hanc rem possumus montem pinguem, de quo Psalmo 67. juxta B. Augustini interpretationem. *Niue* (inquit) *dealbabuntur in Selmon*, quod perinde esse ait, atque [*gratis candificabuntur in protectione corporis Christi.* Hunc autem montem, consequenter dicit montem Dei, montem vberem, montem incaseatum, vel montem pinguem. Quid hîc autem aliud pinguem quàm vberem diceret? Est enim & mons isto nomine nuncupatus, id est *Selmon:* sed quem montem intelligere debemus, montem Dei, montem vberem, montem incaseatum, nisi eundem Dominũ Christum, de quo & alius Propheta dicit, *Erit in nouissimis temporibus manifestus mons Domini, paratus in ca-*

cumine montium. Ipſe eſt mons incaſeatus, propter paruulos gratia tāquam lacte nutriendos : mons vber ad roborandos atque ditandos bonorum excellentia. Nam & ipſum lac vnde fit caſeus, miro modo ſignificat gratiam : manat quippe ex abondantia viſcerum maternorum, & miſericordia delectabili paruulis gratis infunditur.] Agnoſcis montem, geminum monti illi *lactario*, de quo ſupra Caſſiodorus.

* Conc. 1. in Pſal. 33.

18. Alibi idem S. Auguſtinus *, tractans mutationē vultus Dauidis, eamq; accommodans Euchariſtiæ, ſic diſſerit appoſitè ad rem noſtram. [Sublatum eſt ſacrificium Aaron, & cœpit eſſe ſacrificium ſecundùm ordinem Melchiſedech. Ergo mutauit, neſciò quis, vultum ſuum. Quis eſt iſte? Neſcio quis non ſit, & ſcio quis. Notus eſt enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus. In corpore & ſanguine ſuo voluit eſſe ſalutem noſtram. Vnde autem commendauit corporis & ſanguinem ſuum? De humilitate ſua; Niſi enim eſſet humilis, nec manducaretur, nec biberetur. Reſpice altitudinem ipſius. *In principio erat Verbum, & Verbum erat*

erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Eccè cibus ſempiternus; ſed manducant Angeli, manducant ſupernæ virtutes, manducant cœleſtes ſpiritus: & manducant & ſaginantur, & integrum manet quod eos ſatiat; & lætificat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? Vnde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo vt menſa illa lacteſceret, & ad paruulos perueniret. Vnde autem fit cibus lac? Vnde cibus in lac conuertitur, niſi per carnem trajiciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans: Sed quia minùs idoneus eſt infans qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat, & per humilitatem mammillæ, & lactis ſuccum, de ipſo pane paſcit infantem, Quomodò ergo de ipſo pane pauit nos ſapientia Dei? quia *verbum caro factum eſt & habitauit in nobis.* Videte ergo humilitatem, quia panem angelorum manducauit homo. Id eſt verbum illud quo paſcuntur Angeli ſempiternum, quod eſt æquale Patri, manducauit homo: quia cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualem Deo

ſaginantur ergo illo Angeli, ſed ſemetipſum exinaniuit vt manducaret panem Angelorum homo formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo: humiliauit ſe factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis vt jam de Cruce commendaretur nobis caro & ſanguis Domini, nouum ſacrificium quia mutauit vultum ſuum coram Abimelech, id eſt, coram regno patris.]

19. Sat multis teſtimonijs cõfirmatum manet, Euchariſtiam nomine lactis venire. Nunc ſubjicienda eſt ejuſdem denominationis non incongrua ratio, ex natura & conditionibus natiuis lactis. Eſt enim lac, ſimul eſculentum quid & poculentum. In Euchariſtia autem ſub vtrauis ſpecie ſubminiſtratur Chriſtus totus, vnde Chriſtus & cibi & potus rationem habet. Eſt lac, juxta longam Clementis Alexandrini * de eo diſquiſitionem, ſanguinis defœcatus, & id quod eſt in ſanguine ſuauiſſimũ ac ſubtiliſſimum. At ſanguis, vt idem philoſophatur, eſt veluti caro humida, quæ agitatione & ſpir

* lib. 1. Pædag. c. 6.

ſpiritus adminiſtratione exalbeſcit: ſubſtantialiter quidem manens ſanguis, (quemadmodum ſeneſcentibus pili flaui, iidem ſubſtantialiter manentes, mutantur in canos:) mutata verò quoad qualitates, vt infans vacet metu, quo percelleretur ſugens ſanguinem. Subdit Clemens. [Nihil certè quod meliùs nutriat, neque quod ſit dulcius, nec lacte candidius inueneris. Eſt id itaque omni ex parte ſpiritali nutrimento ſimile, quod eſt quidem dulce propter gratiam, nutriens autem tanquam vita, candidum autem vt dies Chriſti: & ſanguinem Verbi, oſtenſum eſt eſſe tanquam lac.] Et mox. [Alimentum autem quod eſt ipſum conueniens ac vtile puello recenter compacto & nato, à Deo altore & patre eorum qui generantur & regenerantur elaboratur: quemadmodùm veteribus Hæbræis manna cœlitùs defluebat, ſupercœleſte Angelorum nutrimentum. Certè nunc quoque nutrices id lactis quod primum ad potum effunditur, eodem quo illud nutrimentum nomine *manna* appellauerunt. Cæterum mulieres quidem præ-

gnantes, cum matres factæ fuerint, lac emittunt. Dominus autem Christus fructus Virginis, non beata duxit vbera fœminea, nec ea ad nutrimentum delegit: sed cum amans & benignus pater verbum impluisset, ipsum jam spiritale alimentum factum est, bonis & moderatis hominibus.]

20. Non obscurè Clemens, lac quod infantibus Christi sugendum præbetur, insinuat esse Eucharistiam, vt præsertim indicat locus ex c. 6. Ioannis, quem de Eucharistia esse accipiendum, non puto debere vocari in controuersiam. Quod autem Clemens ibidem, semel ac iterum admiscuerit mentionem nutritionis infantium per Verbum, vt cum dixit, *Ecclesiam verbo infantili enutrire Christi infantes*; & rursus cum dixit, *nouum cœtum verbo nutriens*: hoc inquam non est referendum ad Verbum Dei scriptum aut prædicatum, siue ad doctrinam quæ fuit prima lactis mystici notio, sed referendum est ad Verbum carne amictum, & speciebus panis ac vini obtectum, cujusmodi Verbo pascimur & nutrimur. Quia enim non eramus idon

idonei vt pasceremur persona nuda Dei Verbi, dignata est Dei sapientia lactescere, primùm in Incarnatione, vt S. Augustinus * philosophatur: deinde etiam in Incarnationis corollario, quod est Eucharistia. Id porrò voluisse Clementem, & in hunc sensum accepisse locum Petri de lacte rationali, supra discussum, præclarè confirmatur ex alio ejusdem testimonio quod subjicio, non pertæsus adscriptionem, in tanta & verè lactea suauitate orationis ejus de lacte mystico. Sic igitur habet. [Alimentũ infantium est Dominus, qui est spiritus & verbum. Alimentũ id est Dominus Iesus, hoc est, verbũ Dei, est spiritus incarnatus, caro cœlestis sanctificata. Nutrimentũ est lac patris, quo solo aluntur infantuli. Ipse itaq; qui est dilectus, & altor noster verbum, effudit pro nobis suum sanguinem, salutem humanæ naturæ afferens, per quem qui in Deum credidimus, ad mammillam patris, quæ curarum obliuionem inducit (nempe verbum) confugimus. Ille autem solus, vt est consentaneum, nobis lac dilectionis infantibus suppeditat. Itaque sunt verè beati, qui hanc

*in Psal. 33. conc. 1. & ser. 38. de Verb. Dom. & 7. Cõfes. c. 18. & l. 3. de lib. arb. c. 10.

lactent mammillam. Et ideò Petrus quoque dicit; *Deposito ergo omni vitio, & omni dolo & simulatione, & inuidia, & detractione, tanquam nuper nati infantes, verbale lac concupiscite, vt in ipso crescatis in salutem, si gustastis quod Christus est Dominus.*] Rursus inferiùs. [Nobis ipse Christus infantibus est alimentum, qui verbum cœlorum exugimus. Hinc *quærere*, Græcè dicitur μαστεῦσαι, quod infantibus qui verbum quærunt, paterna benignitatis vbera lac suppeditant. Præterea autem seipsum quoq; panem cœlorum, verbum fatetur. *Non* enim *Moses*, inquit, *dedit vobis panem de cælo: sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Panis enim ex Deo est qui de cælo descendit, & vitam dat mundo, & panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.* Hîc panis notandum est mysterium, quod ipsum dicat carnem, vt quæ per ignem resurgat. Quemadmodùm ex corruptione & satione frumentum resurgit, atque adeò quæ etiam per ignem consistat, in gaudium Ecclesiæ, vt panis qui pinsitur.] Tandem inferiùs. [Multi adipe lactis, quod butyrum vocant, vtuntur

ad

ad lucernam: multiplicem Verbi misericordiam per hoc ænigma apertè significantes, vt quod solum jure nutriat, & augeat, & infantes illuminet. Propterea enim Scriptura quoque dicit de Domino; *Cibarunt eos germina agrorum: suxerunt mel de petra, & oleum ex petra solida, butyrum boum, & lac ouium, cum adipe agnorum.*]

21. Præmiserat verò superiùs Clemens, quod & ista omnia bellè confirmare ac illustrare, & antiqui vsus Ecclesiastici recordatione insinuare possit, ideoq; non videtur omittendum. [Lacte ergo (inquit) Dominico scilicet nutrimento, statim quidem postquam editi sumus alimur: simulac autem regenerati fuimus, honore affecti sumus, dum spes quietis annuntiatur, superna Hierusalem, in qua & lac & mel pluere scriptum est, dum per materiale, sanctum nobis alimentum despondetur. *Cibi enim*, sicut ait Apostolus, *abolentur.* Quod per lac autem est nutrimentum, deducit in cœlos, ciues cœlorum, & cum Angelis choreas ducturos enutriés.] De ea lactis cum melle mixtura pluribus ad capitis calcem

disserit Clemens, vbi etiam de lactis & aquæ baptismi affinitate. Quis verò in ea mixtura non perspicit, antiquum ritum in Actis S. Susannæ Martyris memoratum, porrigendi baptizandis lac & mel? Disertè Tertullianus * mellis & lactis societate infantari renatos dixit. Et alibi †, ter mersos & inde susceptos, lactis & mellis societatem, prægustasse tradit. Eam lactis & mellis concordiam, ad infantiæ significationem fuisse prægustatam, ait S. Hieronymus x. Videndi de eo ritu, Vicecomes y, ac Ludouicus à Cerda z. Pertinere verò eum ritum ad cibationem infantium Dei, ex ipso Christo, inde habetur quod Christus in Scriptura aliquādo exprimitur per lac commixtum melli. [Lac quippe (inquit Petrus Damiani *) fructus est carnis, mel labitur de supernis. Et quia Redemptor noster de cœlo veniens carnem suscepit ex Virgine, hæc est terra illa viuentium, ad quam debemus intentis semper amoris gressibus festinare. Hunc sponsum, veræ charitatis vlnis amplectere, super hoc jugiter delectare. *Delectare*, inquam, *in Domino*, & dabit tibi petition

* lib. 1. in Marcio, cap. 14.
† lib. de cor. mil. cap. 3.
x lib. cōt. Lucifer.
y lib. 5. de bapt. c. 41. 42. & 43.
z ad Tertull. de cor. mil. n. 59. & 60.
* Opusc. 50. cap. 3.

tiones cordis tui. Hujus corpus & sanguinem, etiam ore carnis crebriùs suscipe, vt hanc ejus vocem meritò possis audire, *Fauus distillans labia tua, sponsa, mel & lac sub lingua tua.* Terretur enim aduersarius, cum Christiani labia Christi videt cruore rubentia, *&c.* Christus ergo per mysterium suum tibi videatur in ore.] Ex his apparet, cur recens renatis Dei infantibus, affunderetur lac & mel. Alij teste S. Hieronymo *, lac & vinum mixta propinabant: quæ videtur esse prima illa nascentium in Christo mulctra, cujus S. Paulinus meminit †, in cujus verbis subobscurioribus luce perfundendis laborat Rosuedius, referens ibidem de alijs qui recens baptizatis vinum solum propinabant, loco sanguinis Christi; quem antiqua Ecclesia, sub specie vini, infimæ ætatulæ, intincto Sacerdotis digito sugendum dabat; quem vsum valdè approbabat, & pro illi subintroducto reuocandum contendebat Hugo Victorinus, agens de recens baptizatis.

* in cap. 55. Esaiæ.

† epist. 4. lib. 1. de Hier. c. 20.

22. Venio ad aliam nutricum mysticarum functionē, quam esse dicebam, seruare infantē mundū, & ab infantibus

ſordibus ac fœcibus tergere. Abundant enim pueri excrementis, iiſque ſe incogitantes conſpurcant. Et quamuis ad coinquinationem ſibi ſufficiant, non tamen ad expurgationem. Retegamus obducta hoc allegoriæ ſipario. Eſſe peccata fœces ac ſtercora quibus ſe pueri ſolent illinere, frequentibus Scripturæ teſtimonijs & Patrum ſuffragatione docemur. Sophonias* ex ore Dei, viſitationem, hoc eſt ſupplicium, denunciat ijs qui defixi eſſent in ſordibus ſuis. Qui in croceis ſiue cocceis nutriebantur, præ vecordia amplexatos eſſe ſtercora, indeq; ſupra modum ſorduiſſe, lamentabatur Hieremias*. Imo nonnullos in ſtercoribus ſuis vt jumenta computruiſſe, querela eſt Ioëlis †, quod tametſi à S. Gregorio* de ijs præciſè accipitur qui luxuriæ cœno inquinantur, tamen latiùs quoque patere poteſt, conſentaneè ad eundem S. Gregorium, qui cophinum ſtercoris arbori infructuoſę appoſitum, vt fructuoſa euaderet, interpretatur* recogitationē peccatorum. [Nos itaq; (inquit) quoties carnalem mentem de ſuis peccatis increpamus, quoties ad ejus

* cap. 1.

* cap. 4. Threno

† cap. 1.

* 24. mor. c. 8. & hom. 31. in Euang.

* ea homil. 31.

ejus memoriam vitia ante acta reducimus, quasi infructuosæ arbori cophinum ſtercoris verſamus: vt malorum quæ egit, memoriam recolat, & ad compunctionis gratiam quaſi de fœtore pingueſcat. Mittitur ergo cophinus ſtercoris ad radicẽ arboris, quando prauitatis ſuæ conſcientia, tangitur memoria cogitationis. Cumq; ſe per pœnitentiam ad lamenta mens excitat, & ad bonæ operationis gratiam reformat, quaſi per tactum ſtercoris, redit ad fœcunditatem operis radix cordis. Plangit quod feciſſe ſe meminit: diſplicet ſibi qualem fuiſſe ſe recolit. Intentionem contra ſe dirigit, atque ad meliora animum accendit. Ex fœtore ergo ad fructum reuiuiſcit arbor; quia de conſideratione peccati, ad bona ſe opera reſuſcitat animus.] S. Chryſoſtomus * circa illud 1. Cor. 6. *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis?* non dubitat quidem quin luxuria ſit ipſemet immunditiæ lebes, vt propterea dicat qui à perpetratione alicujus ſceleris redeunt, non adire eam ob cauſam balnea, ſicut faciunt qui in luxuriæ cœno ſunt volu-

† hom. 18. in 1. Cor.

tati: Tamen vniuersè admittit, omne peccatum polluere & inquinare peccatorem, prolato nominatim exemplo homicidæ, & auari, atque raptoris.

23. Sterquilinium quoque cui Iob insedit, corda esse pœnitẽtium in Dei sedes euadentia, affirmat S. Gregorius *. [An non enim quasi quoddam sterquilinium sunt corda pœnitẽtium, qui dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercora sese abjiciendo coaceruant?] Eodem loco S. Gregorius, saniem ac purulentiam vlcerum qua nihil fœdius, de peccati fœditate accipit, censetq; Iobum dictum esse testa saniem radere, quia Christus contagia & sordes ac illuuiem carnis nostræ, extersit interuentu carnis suæ per passionem excoctæ, & vt Psalmo 21. habetur, arefactæ in modum testæ, & igne perpessionum exsiccatę ac solidatæ. Præterea peccatores Genes. 11. dicuntur de Oriente venisse, & habitasse in terra Sennaar: quæ vox sonat *fætorem eorum*, quia abjecto Christo cui nomen est *Oriens*, [in otiosæ vitæ volutabro jacentes, infamiæ suæ circumquaq; fœtorem exhalant.] Verba sunt

* 3. mor. c. 14.

ejusd

ejusdem S.Gregorij alio loco †. Itaque tametsi luxuria antonomasticè audit fœdum peccatum, estq; reuera putor ejus & fœtor Dei naribus admodùm grauis, vt mirum sit inueniri turpiloquos qui sermonibus de ea fœditate, os suum cloacam & latrinam efficiant, de quo expostulat S. Chrysostomus †: Tamen vniuersè, quodcunque peccatum de corde exiens, coinquinat hominem, ex Christi oraculo. Et sicut gratia est pulchritudo animæ, ita juxta Cassianum *, peccatum est ipsa animæ turpitudo, & peccator quilibet iterans vias suas, admodùm vilis efficitur, id est admodùm sordet, putetq; ac fœtet de Prophetæ sententia. Nihil fœtidius ac putentius peccato, ait Chrysostomus † si attendatur discusso jam concupiscentiæ nubilo, & post culpæ perpetrationem. Quantumcunque porrò peccator lauerit se nitro, & multiplicauerit sibi herbam Borith, maculatus est. Nulla inquam sua arte, aut naturali remedio deponere sordes & emundari potest, ex quo semel per culpam destructus est ab emundatione.

† in Psal. 3. pœn. v. penult.

† hom. 44. in 1. Cor. *in fine.*

* coll. 3. cap. 8.

† hom. 2. in 2. ad Timoth. *in morali.*

24. Necessaria proinde fuit Christi

infantibus, pia nutricum ſedulitas, quæ fontem patentem domui Iacob ad eos deriuaret, vt effuſa ſuper illos aqua munda, niterent & eluerentur ab iniquitatibus ſuis, quod in Dei perſona ſpopondit Ezechiel †. Præſtant eam munditiã Sacerdotes infantibus Chriſti, per Sacramentũ pœnitentiæ, quod creditus Auguſtinus agens cum Eremitis *, vocat *borith, & nitrum, ac lixiuium interioris hominis.* Iſidorus Peluſiota † vocat *alterum lauacrum*, & *voluntariam piſcinam.* S. Chryſoſtomus * *ſpiritale balneum* dixit. At quod balneum? Num lacteum? num ſanguineum? Poppæam Neronis conjugem, quingentas oues quocunque pergeret deducere ſolitam ſcribit Plinius †, vt earum lacte quod ad extergendum valet plurimùm, haberet ſemper paratum balneum ad conciliandum exquiſitum cutis nitorem. Eandem ob cauſam, hoc eſt ad prodendum nitorem eximium, oculi ſponſi conferuntur * cum oculis columbarũ lacte lotarum. Eſt quidem baptiſmus *fons lacteus*, vt ſcitè de more dixit Zeno Veron. † & vt alibi * ait lacteus Oceanus. Eſt inquam

bapt

† cap. 36.
* ſerm. 11.
† lib. 1. epiſt. 408.
* hom. 15. in 2. Cor.
† lib. 11. cap. 41.
* cant. 5.
† ſerm. 1. ad Neoph.
* ſerm. 2. de Paſch.

baptiſmus, balneum lacteum, vt docent S. Ambroſius [a], & S. Gregorius [b]. Meritò tamen ſacramentum quoque pœnitentiæ dici poteſt balneum lacteum, quia Sacramentum pœnitentiæ eſt admodùm affine Sacramento Baptiſmi, ejuſq; velut germanum. Vnde à Tertulliano [c] dicitur *ſecunda intinctio*; à Damaſceno [d] autem vocatur *baptiſmus laborioſus*: & vtrumque ſacramentum, indidem habet efficacitatem extergendi maculas, nempe à Christi lacte, vt proinde vtrique balnei lactei denominatio aptè conveniat. Quia verò lac & ſanguis juxta Clementem Alexandrinum [e], non differunt ſubſtantia, ſed ſolis qualitatibus; dicere etiam licet, id eſſe balneum ex infantis ſanguine, quale apud Plinium [f] memoratur, & ex trium millium lactentium cæde deſtinatum fuiſſe Conſtantino Magno ad extergendam lepram, ſcribit poſt alios Berengoſus [g].

25. Demiſſi per Sacerdotes in hoc balneum peccatores, quantumuis ſordentes & immundi, confeſtim nitent. Qua ex cauſa, egregiè hoc balneum celebrat S. Chryſoſtomus †. Componens

[a] ſerm. 16. in Pſal. 118.
[b] ad cap. 5. Cant.
[c] lib. de pœnit.
[d] lib. 4. fid. c. 10.
[e] 1. Pæd. c. 6.
[f] lib. 26. c. 1.
[g] lib. 3. de Inuẽt. Crucis, c. 4.
† hom. 15 in 2. Cor. *in morali ſub finem.*

planè nobis per hoc Sacramentũ,quod ſibi per aquas Gangis fluuij obtingere circa remiſſionẽ peccatorum, fabulosè jactant Indi Eoi, vt ſcribit Petrus du Iarric †. Nec minùs inſulsè Indi Occidui, referente Ioſepho à Coſta * ſpondebant ſibi nitorem à peccatis, interuentu quorundam balneorum, quibus mergebantur, poſt laruam Confeſſionis quaſi ſacramentalis,qua plebs in aurem Poppis ſuis peccata inſuſurrabat. Solus Ingua recitabat Soli admiſſa peccata, referenda per eum Viracochæ, ſicq; dimittẽda, interpoſita merſione in flumine puro. Fabulæ, & quidem in ejus fabri incude cuſæ, qui propoſitum habebat depreciare ſacramentum pœnitentiæ, cum apud illas gentes per Chriſtianos prædicatores inaudiretur ejus neceſſitas. Nobis fixum & ratum eſt, poſt baptiſmum ſupereſſe vnicum pœnitentiæ balneum, quod in Sacramento, reipſa aut deſiderio eſt ineundum. Idq; eſt balneum illud Chriſti, aut potius *balneum Dominus*, vt habent Hebræa apud Ieremiam c. 17. vbi nos legimus, *Expectatio Iſraël Domine.*

† in Indic. Hiſtor.

* 5. hiſt. c. 25.

CAPVT VI.

QVÆ NECESSARIA nutricum mysticarum & alumnorum officia, ex proximè dictis eruantur.

1. EX propositis Christianarum nutricum circa alumnos muneribus, nonnulla inferuntur, tam quoad nutrices, quàm quoad alumnos, quæ iuuat non omittere sunt enim refertissima optimi succi, ac solidæ pietatis.

Ac primùm nutricibus, vel ex ipso nutricum nomine, ne vacuum sit & inane, indicitur maternus erga alumnos animus, plenus beneuolentiæ atque dulcedinis, qui defectibus ac fœcibus infantium non offendatur, ab eis conspurcari patienter ferat, etiam irrito nisu percutientibus ac cassos morsus infig

insigentibus abblandiatur. Quod enim prouidentissima Dei sapientia circa corporum nutrices curauit, ne tenera ætas propensissimo earum affectu destituta, vel prohiberetur adolescere, vel cum innumeris vixq; ferendis incommodis conflictaretur quamdiu sibi ipsa par esse non posset; hoc Deus à spiritualibus nutricibus, proportione deposcit. In quam rem egregiè differit Rupertus †, tractans eductionem filiorum Israël ex mari rubro, per Moysem tanquam nutricem, vt ipsemet se appellat *Num. XI.* Parem enim beneuolentiam, & æquè sedulum studium, nutritijs Christianis quos Deus paruulis ex nouæ generationis lauacro susceptis præfecit, indicit Rupertus; quandoquidem filij Israël, sublati de mari rubro typi erant catechumenorum ad baptismum progredientium, vt vult Origines *, vel potiùs Christianorũ suscipientium baptismum [j], vt disertè habet Apostolus, & passim confirmant Patres nominatim Basilius Seleuciæ [k], Ambrosius [l], Chrysostomus [m], Augustinus [n], Prosper [o], Damascenus [p], Bernardus [q]. His Patribus astipulatus Ru-

† lib. 3. in Exod. c. 3.
* hom. 4. in Iosue.
k hom. 2. de Iona.
l lib. 1. de sacra. c. vltimo, & l. de initian. c. 3.
m hõ. 20 tomi 5. Græcol. & tom. 7. in ad Coloss.
n tract. 11 in Ioan.
o p. 1. de promiss. c. 38.
p 4. fid. c. 10.
q ser. 39. in Cant.

pertus, ait. [*Tulit Moyses* (inquit Scriptura) *filios Israël de mari rubro.* Puta dixisse, qui tulit nutritius sedulus, paruulos alumnos de nouæ regenerationis sacramento. Nam illi quidem non nisi in figura baptizati erant, nec ita vt nos in Christo renati erant. Ac proinde illi quoque, sicut omnes homines, futura emundatione sanguinis Christi adhuc indigebant. Verumtamen propter eandem præfigurationem baptismi, in ipso ascensu suo de mari rubro, illos significant paruulos, quibus B. Petrus Apostolus dicit; *Deponentes igitur omnem malitiam & omnem dolum, & simulationes, inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes rationabile & sine dolo, lac concupiscentes, vt in eo crescatis in salutem.* Constat autem ejusmodi infantes oportere affectu nutritio portari, quandiu paruuli sunt, quandiu lacte illis opus est, & non solido cibo. Et hæc maxima rectoribus populorum cura impendet, vt ejusmodi, quasi in humeris tollant, juxta Prophetam dicentem; *Pueri in humeris eorum portabuntur, & super genua consolabuntur.* Benè ergo dictum est

eſt & propriè, *tulit*: quia videlicet grande onus ſuper ſe tollit, quiſquis infantiles hominum mores rectè & ſecundùm Deum portare intẽdit. Quod primùm hic Moſes in ſe ipſo expertus, dicit ad Dominum; *Cur afflixiſti ſeruum tuum? Quare non inuenio gratiam coram te? Et cur impoſuiſti pondus vniuerſi populi hujus ſuper me? nunquid ego concepi vniuerſam multitudinem hanc, vel genui eam, vt dicas mihi, porta eos in ſinu tuo, ſicut portare ſolet nutrix infantulum, & defer in terram pro qua juraui patribus eorum?*]

2. Hoc ſibi dictum putet Chriſtianus Sacerdos, Dei infantium nutritius, habeatq; perſuaſiſſimum, exprimendam ſibi eſſe imitatione Moſis patientiam in populum hebetem, & ſupra quoſuis infantes ſenſu paruulum. Ne ferociat in lapſos, foueat infirmos, omnes in ſinu portet, aduersùs Deum ipſum pius mediator contendat, ac velit pro alumnis eſſe anathema; & deleri de corporeæ vitæ libro pro exoranda illis venia non refugiat. Quæ omnia ex radice illa quam proponebam progerminabunt, hoc eſt ex

affectu beneuolo, qualis est nutricis erga alumnos. Ejus inquam nutricis, quæ simul fit parens, qualem superiùs dixi esse Ecclesiam. Nam earum nutricum morem quæ alienâ ad id operam conducunt, in Ecclesiæ administris acriter improbat Damasus *, semel ac iterum conferens eos Sacerdotes qui sibi commissos alijs alendos committunt, meretricibus quæ statim ac pepererunt infantes suos, alijs nutricibus tradunt educandos, vt suas libidines expleant. Quod à Pastoribus subrogantibus sibi Vicarios Pastores, tunc fieri docet Damasus, cum dimissa & alijs permissa alendorum populorum cura, pro suo libitu secularibus operibus distinentur, & quod sibi visum fuerit, excussa sarcina expeditiùs obeunt.

* epist. 4. quæ est de Chorepisc.

3. E contrario ergo piæ matres quæ sobolem meretricio affectu non procreât, qualẽ redolet abjectio illa infantium per matrem eos non lactantem, vt censuit S. Gregorius* respõdens Augustino, studium per seipsas impendunt ijs quos in Christo regenerauerint, nec partes suas suffectis nutricibus committunt, sed ipsæ per se in quodcunq; mun

* ad 10. interrog.

muneris ſui eſt, diligentem ac beneuolam nauant operam, parui facientes, quod per eam alumnorum curam, aliquid fortè dulcedinis illis pereat, dum ab accuratione diuinarum rerum contemplatione auocantur. Id enim non eſſe grauatè ferendum nutrici myſticæ, præclarè docet S. Gregorius†, circa illud Annæ, *non vadam donec ablactetur.* Deſcripto enim aſcenſu Helcane in Hieruſalem qui typus fuit aſcendentium ad contemplationem ſuauiſſimam æternorum, ſubdit ſacra hiſtoria, Annam ante infantis Samuëlis ablactationem noluiſſe in domum Domini proficiſci: quod ad præſens inſtitutum ſic accommodat S. Gregorius. [Ad hanc ſolemnem hoſtiam Anna inuitatur: quia ſancta Eccleſia superni ſponſi ſpirituali cohortatione ad æternam contemplationem diuinæ charitatis, per quotidiana deſideria amoris accenditur. Quæ tamen ab aſcenſu ſuo abſtinet, vt filium lactet: quia vt proſit hîc Chriſti paruulis, dilationem ſuæ gloriæ patienter ſuſtinet. An non ad immolationem hujus ſolemnis hoſtiæ mater illa inuitata fuerat quæ dicebat;

† lib. 1. in 1. Reg. ad c. 1.

Cupio dissolui, & esse cum Christo. Sed quæ per amoris desideria ad sponsi speciem trahitur, ac auet lactare filium, dicat: *in carne mihi manere necessarium est propter vos.*]

4. Hæc est illa inquietudo, quam Sacerdotes à filijs spiritualibus sustinere haud inuiti debent, juxta Cæsariũ*, cujus est ea in hanc rem similitudo. [Sacerdotes in Ecclesiá, similitudinem habent vaccarum; Christiani verò populi, typum præferunt vitulorum. Quomodò enim vaccæ per campos, & prata discurrunt, vineta & olíueta circum eunt, vt de pastis herbis ac frondibus cibum lactis præparent vitulis suis: Ita Sacerdotes, diuinis sanctarum Scripturarum motibus assiduè legendo, Verbi Dei debent flores decerpere, ex quibus spiritualis lactis filijs suis valeant cibum ministrare: vt possint partem habere cum Apostolo Paulo; qui dixit; *Lac vobis potũ dedi, non escã.* Non incongruè (fratres charissimi) Sacerdotes, vaccarum similitudinem habere videntur. Sicut enim vacca duo vbera habet, ex quibus nutriat vitulum suũ; ita & Sacerdotes, duobus vberibus,

*homil. 22. aliàs 26.

vet

veteris ſcilicet & noui Teſtamenti, debent paſcere populum Chriſtianum. Conſiderate tamen fratres, & videte quia carnales vaccæ non ſolùm ipſæ ad ſuos vitulos veniunt, ſed etiam vituli ſui eis obuiam currunt: & ita vbera matrum ſuarum capite ſuo frequenter percutiunt, vt aliquoties (ſi majores vituli ſint) ipſarum matrum corpora de terra ſubleuare videantur: attamen ipſæ vaccæ injuriam libenter excipiunt, dum vitulorum ſuorum cupiunt videre profectum.]

Pertinent iſta, ad primum illud lactis genus quod à nutritijs infantium Chriſti ſuppeditandum ex officio dicebamus: doctrinam inquam ſynceram & puram, ac vt ita dicam boni ſucci, & adipalem, quam nutritio infantium depoſcit. Ex quo intelligitur, quàm ſit deflenda ſors vberum illorum arentium, quæ Oſeas cap. 9. in pœnam dari denunciat potiùs quàm imprecatur, vt vt ſonent verba. Hæc ſunt vbera ſuper quæ plangi, mandabat Iſaias cap. 32. dicens, *ſuper vbera plangite*. Ij ſunt qui cum ex officio, lacte cœleſtis doctrinæ, infantes Dei

alere deberent, eiſq; miniſtrare alimentū diuini Verbi, vel id officiū prætermittunt, vel ita parcè ei dant operam, vt adhæreat lingua lactentium ad palatum eorum inſiti, quod deplorabat Hieremias, queſtus de vberum ſpiritualium ariditate. Enitantur ergo piæ nutrices, hoc ſemper lacte in grandibus mammis quales ad humeros retorqueris ſolitas à mulieribus quibuſdam fingit Syneſius * abundare, illudq; ſedulo & aſſiduè immulgeant, ne occidant quos non paſcunt. Quod enim Concilium Colonienſe anno 1536. celebratum grauiter admonet †, habet hîc quoque locum multo magis quàm circa famem corpoream illud protritum ex Ambroſio. *Si non paueris, occidiſti.* Eſtq; ea cędes hîc longè immanior, quod non de corporis, ſed de animæ vita agatur; cui ſicut hujus pabuli affuſione conſulitur, ita ſubtractione creatur exitium: Plura in hanc rem, excutiendo heteroclitam tractationem Verbi Dei, vbi de neceſſitate lactis hujus myſtici per ſacras infantium nutrices ſedulò & aſſiduè affundendi, diſtinctiùs ac pleniùs.

* epiſt. 4. *in fine.*

† parte 6. cap. 2.

Cur

5. Curandum verò eſt etiam atque etiam, vt lac affundatur ſyncerum ac purum, non gypſatum, quale ab hæreticis propinari ſcribit Irenæus†; & quale etiam à ſaga ſuo tempore, infixo cultro, de pariete eductum teſtatur Camerarius*. Eodem loco habendum & æquè deuitandum nutritio eſt, quintuplex lac adulteratum, quod Petrus Bleſenſis proponit†, & componit cum ſexto ac ſolo ſyncero. [Conſidera (inquit) idiomata ſingulorum vberum, vt ſcias qui debeas os admouere, & à quo amouere. Primum vber fuit ſerpentis, ſecundum Ægypti, tertium Philoſophi, quartum Dei, quintum hæretici, ſextum viri Catholici. De primo manauit lac venenoſum; De ſecundo, lac acetoſum, quia multis amaritudinibus reſperſa eſt dulcedo humanæ fœlicitatis; De tertio, lac ampulloſum; De quarto, lac coagulatum; De quinto, lac aqua mixtum; Peſſimi enim caupones vinum aquæ miſcuerunt. De ſexto, lac ſyncerum. Primum ergo eſt rejiciendum, ſecundum illud, *vade retrò Satana.* Secundum temperandum, ſecundum illud, *victum & veſtitum*

† lib. 3. c. 10.

* præfat. ad Plutarchum de defectu oracul.

† ſerm. 3. *ſub finem.*

habenter, his cõtenti sumus. Tertiũ excolandũ, vt quod liquidũ est in Philosophis, reponatur, abjiciatur, quod fœculentũ est. Quartũ hauriendũ. Vnde, *haurietis aquas in gaudio, de fontibus Saluatoris.* Quintũ vitandũ, secũdùm illud, *hæreticũ hominẽ post primã & secundã admonitionẽ, de vita.* Sextũ bibendũ, juxta illud, *bibite & inebriamini filij.* De primo scriptũ est, *fouit aspis oua sua, dedit vbera catulis suis.* De secundo, *fili mi, si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis.* De tertio, *sed & lamiæ nudauerunt mãmas, lactauerunt catulos suos.* Hæ sunt medici, in quibus mulier hæmorrhoissa omnem substantiã suam inutiliter erogauit. De quarto, *memores erim⁹ vberũ tuorum super vinum: recti diligunt te.* De quinto, *da eis Domine vuluam sine liberis & vbera arentia.* De sexto, *statura tua assimilata est palmæ, & vbera tua botris.*]

6. Alterum lactis genus quod Christi infantibus à pijs nutricibus immulgendum dicebamus, est Eucharistia. Hoc munus, benè dispositum sacrum nutritium deposcit. Nam quamuis deficiat hîc analogia nutricis corporeæ, quæ de sua substantia cibat infantem, ide

ideoq; pro qualitate bonæ ſuæ aut malæ diſpoſitionis, infanti commodat vel incommodat: (quo pertinent præcepta de ſeligendis nutricibus alibi ex Ethnicis ac noſtris commemorata *:) Tamen vel ipſa effectio & adminiſtratio tam ſancti alimenti, ſanctiſſimum ac puriſſimum, quantum humana fert imbecillitas, depoſcit adminiſtrum. [Qua enim re (vt Chryſoſtomi verbis * vtar) mundiorem eſſe non oportet, eum qui hoc ſacrificio participaturus eſt? Quod radios ſolares non deberet excedere manus illa quæ hanc carnem perrumpit; os quod igne impletur ſpiritali; lingua quæ cruentatur hoc admirabili ſanguine?] Alia Chryſoſtomi verſio, vt hoc obiter admoneam, pro illis vocibus, *hanc carnem perrumpit*, habet, *hanc coronam pertractat*. Quod nonnulli recentiores, referunt ad figuram rotundam hoſtiæ ex vſu peranti-quo, cum apud Græcos, vt diſertè habet S. Epiphanius *, & Cæſarius Nazianzeni frater †, tum etiam apud Latinos. Idcirco enim S. Gregorius *, quas vocat hoſtias, vocat etiam coronas, nimirum ob rotunditatem. Ea

* in mor. diſt. 3. num. 64.

* hom. 83 in Math.

* in Anchor.

† in qq. deſcript' à Turriano 2. de Euch. c. 25.

* 4. dialo. c. 55.

quippe ex causa, sacerdotum in capite tonsuram, dici *coronam*, notat Ordinis Romani expositor. Videndi ex recentioribus Stephanus Durantus †, & VValterus *. Cæterum locus Chrysostomi, perperam in hanc rem adducitur. Nam Græcus Codex in quo legitur σάρκα διατέμνει, *carnem diuidit*, siue *distribuit*, mendum Latini contextus coarguit: in quo, pro *carnem*, legitur *coronam*. An ob aliquam elementorum viciniam? An ob interpolationem à Sacramentario quopiam, vt locus pro veritate carnis Christi in Eucharistia, ipsis Solis radijs scriptus, aliquatenus obnubilaretur? Quod tamen ad institutum præsens attinet, vtraque lectio eodem recidit. Nam siue *coronam* à rotunda specierum figura dicas; siue *carnem*, à velata specierum tectorio substantia; æquè sequitur, manum administram tam puri Sacramenti, debere esse nitentissimam, nec à tetrioribus duntaxat maculis, sed etiam à labeculis liberam, vt indicat non manus vniuersæ sed extremorum tantùm digitorum ablutio in procinctu ad sacrificium, de S. Dionysij sententia †.

† lib. 2. de rit. c. 38. n. 7.

* cœna 3. cap. 4.

† in Eccles. Hierar. cap. de commun.

Exp

Expreſſumq́; id eſt ſufficientiſſimè,verbis illis S.Chryſoſtomi, quibus manum Sacerdotis ſupra ſolarem radium puram ac ſplendentem eſſe oportere,ſtatuebat.

Quæ ibidem ſub homiliæ finem diſputat Chryſoſtomus, de arcendis ab hoc (vt vocat) ſpiritualis vberis poculo indignè accedentibus, deq́; diligentia per Sacerdotes adhibenda ea in parte, vi concreditæ circa hoc poculum poteſtatis, longam inferrent diſputandi materiam, ſi placeret in ea excurrere, præſertim quoad peccatores occultos, Sacerdoti compertos, quos Chryſoſtomus annumeraſſe videtur ijs peccatoribus manifeſtis & notis, quos ſolos à Sacerdotibus intrepidè quicunque demum illi ſint, repellendos docet. Quinetiam alibi,expendens illud Pſalmi 49. *& cum adulteris portionem tuam ponebas*, ex tanta Sacramenti Euchariſtiæ ſanctitate, neceſſitatem injicit omnibus conſcijs, monendi Sacerdotes de accedentium indignitate, ſi ea fortè Sacerdotes lateret, vt ſoluta ignorãtia illos arceant. Ea diſputatio quod longioris ſit operæ,

& absque multis distinctionibus expediri nequeat, prætermittenda hoc loco est. Adeantur autem qui de Eucharistiæ dispensatione disserunt, quos inter latè nuper Ioannes Sanches *. Hoc dicere quis possit ablactationem grandium & infantiam prætergredietium. Solent enim matres, pueros jam capaces cibi solidioris, superposito papillæ aliquo amarore, abducere à lacte. Similiter ergo cum pueri Ecclesiæ extolluntur in superbiam quæ grauis cujuscunque culpæ mater est qui sibi præ eo tumore grandes videntur ablactandi sunt & semouendi ab vbere per correptionem & castigationem amarulentam. Dauid certè cur esse deberet *sicut ablactatus*, (D.Benedictus *, legit *sicut ablactatum*, adjectiuo substantiuè accepto) non aliunde causam petit quàm ex eo quod exaltatum illi esset cor, & elati oculi: agnoscitq; justam fore retributionem in anima si grandescens, similiter tractetur & auellatur ab vbere. Hoc longè justissimum est de ea papilla, eoq; vt Chrysostomus vocat spiritalis vberis poculo quod infra * videbimus esse *mysterium*

* disp.34 selecta.

* cap.10. regulæ.

* cap.15. num. 9.

hum

humilitatis Domini à quo procul arcendi ſunt ſuperbi.

7. Iam partes alumnorum, & officia ad quæ aſtringuntur titulo cibationis & emundationis per Sacerdotes exhibitæ; partim ſpectant Sacerdotes adminiſtros, partim etiam Chriſtum, & ipſoſmet alumnos. Quæ Chriſtum & alumnos ipſos ſpectant, attingam percurrens ſigillatim vtramque cibationem & mundationem. Nunc generatim & vniuersè agendo, dico, immenſa eſſe, nec vnquam diſſolubilia nomina quæ infantes Dei prædictis titulis contraxerunt erga Sacerdotes, à quibus Chriſti beneplacitum tulit tot ac tanta in eos bona deriuari. S. Hieronymus †, eo titulo grauiter admonet, abſtinendum eſſe oblocutionibus de Sacerdotibus. Multo plus exigit S. Chryſoſtomus; nam & amorem, & venerationem non vulgarem vult eis impendi, & ita accipit illud Pauli 1. ad Theſſalonic. cap.5. *Rogamus vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & monent vos; vt habeatis illos abundantiùs in charitate. Propter opus illorum, pacem habete cum eis.*

† epiſt. ad Heliodor.

Quomodò ergo (inquit Chrysostomus †) non est absurdum; si homo quidem patrocinium suscipiat & te defendat apud hominem, omnia agis, & omnem ei habes gratiam. Hîc autem apud Deum tui patrocinium suscipit, & te defendit, & ei non habes gratiam? Et quomodò inquit, me defendit? Quoniam pro te precatur, & dono quod per baptismum datur, tibi inseruit. Visitat, hortatur, & monet, & media nocte, si vocaueris, venit. Is verò nihil aliud quàm perpetuò tibi est in ore, & quæ tu in eum congeris fert maledicta. Quænam eum pressit necessitas? Rectène fecit an malè? Tu quidem, & habes vxorem, & te exples delicijs, & vitam sectaris deditam mercaturæ. Sacerdos autem in hoc suum contulit negotium. Nulla est ei alia vita, quàm vt versetur in Ecclesia. *Vt habeatis*, inquit, *illos abundantiùs, in charitate: propter opus illorum, pacem habete cum ipsis.* Vides quomodò nouerit quæ sunt animi dejectiones, non dicit absolute *diligite*, sed *abundantius*; sicut patres filij: per eos enim generati estis, regnum assecuti. Per manus ipsorum fiunt omn

† hom. 10. in 1. ad Thess. *sub init.*

omnia. Per ipſos vobis portæ cœleſtes aperiuntur. Nemo ſeditionem agitet, nemo cõtendat. Qui Chriſtum diligit, cujuſmodicunque ſit Sacerdos, eum diliget, quod per eum ſit veneranda aſſecutus ſacramenta. Dic mihi, ſi velles videre Regiam multo auro ſplendentem, & gemmarum fulgore coruſcantem; inueneris autem eum qui habet claues, ille autem rogatus ſtatim apperuerit, & intromiſerit, an non ipſum omnibus præponeres? non æquè atque oculos amares? non oſculareris? Hic cœlum tibi aperuit, & non oſcularis? non amplecteris? ſi vxorem habeas, non eum maximè deſideras qui eam tibi conciliauit? Ita ſi Chriſtum diligis, ſi diligis regnum cœlorum, agnoſce per quos id habueris. Propterea, inquit, *propter opus illorum pacem habete cum eis.*] Id eſt illos benè & optimè habete, juxta receptam in Scriptura *pacis* notionem, pro optimo rerum ſtatu & proſperitate.

8. Idem Chryſoſtomus, alibi *: [Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis ſumus. Patrem qui habet, etſi mille patiatur incõmoda, omnia patris

* hom. 2. in 2. ad Timoth.

reuerentia contegit. *Noli enim* (inquit) *gloriari in ignominia patris tui; neque enim tibi tam gloria quàm probrum est. Etsi sensum amiserit, veniam habe.* Longè hæc magis in patre Spirituali dicenda sunt. Reuerere illum, quod tibi diebus singulis diuina ministrat, scripturas relegi facit, tui gratia exornat domum, propter te vigilat, propter te vota persoluit, pro te Deum precaturus adstat, tui causa preces exsoluit, pro te apud illum religio, cultusq; & obsequium est; pro te ista omnia. Reuerere hæc ergo, atque considera, accede ad ea summa cum reuerentia.] Præmiserat & multimodis confirmarat, honorem hunc vniuersum in Sacerdote non sistere, sed refundi in Deum, qui Sacerdotem tantorum bonorum ministrum & dispensatorem constituit: minuteq; persequitur, omnes excusationes quæ Sacerdotum irreuerentiæ obtendi possunt; inter quas eminet illa tam protrita quàm antiqua & tamen reuera nulla, quod scilicet Sacerdotes secus se gerant quàm Sacerdotium ferat, nec sint probatæ vitæ. Hoc ipsum irreuerentiæ vel etiam impiet

pietatis obtendiculum, potenter disjicit Theoleptus, quem deſcripſit Turrianus †. Benè item S. Auguſtinus*, [An forte (inquit) attendunt multos, etiam in ipſis honoribus Eccleſiaſticis præpoſitorum & miniſtrorũ, non congruenter viuere ſermonibus & Sacramentis, quæ per eos populis miniſtrantur? O miſeros homines qui hos intuendo Chriſtum obliuiſcantur, qui tanto antè prædixit vt legi Dei potiùs obtemperaretur, quàm imitandi videantur illi, qui ea quæ dicunt non faciunt; & traditorem ſuum tolerans vſque in finem etiam ad euangelizandum cum cæteris miſit. Tam ſunt autem iſti abſurdi & præpoſteri, & miſeri, qui præpoſitorum ſuorum malos mores imitari eligunt, quàm per eos prædicta Domini præcepta ſeruare, quàm ſi quiſquam viator remeandum ſibi eſſe exiſtimet, in itinere cum viderit miliaria lapidea literis plena, viam docere, & non ambulare.] Vt autem demus (quod ibi Auguſtinus non diffitetur) eſſe aliquos Sacerdotes verè eo gradu ac munere indignos; quæ malum peruerſitas eſt, velle vnius alicujus Sacerdotis labes ac

† lib. 2. de Hierar. Ordin. c. 24.

* homil. vltim. ex 50. c. 13.

næuos, esse cum omnibus ejusdem ordinis communes, tametsi vbilibet alibi, inter eos qui ejusdem sunt instituti, vnius culpa in alios non transfundatur? Expostulant meritò de ea peruersitate, Nazianzenus x, ac Theodoretus y, & Isidorus Pelusiota z scribens ad Nilamonem Scholasticũ, rursusq; scribens ad Theodosium Episcopum: vbi rem quandam diuinam esse Sacerdotium, ac omnium rerum præstantissimam, ab adnascentibus vitio subjecti defectibus accuratè secernendam, rectè confirmat ex ijs Christi oraculis, quibus regenerationem nostram, & corporis ac sanguinis sui participationem sine quibus sempiternas sedes consequi non licet, Sacerdotibus concredidit.

x orat. 14.
y l. 12. contra Græc. *sub finem.*
z lib. 3. epist. 242. & l. 2. epist. 52.

Locus planè aureus Clementis Romani † aptè obsignabit hoc monitum. [Ama (inquit) fili eum qui secundùm Deum factus est tuus Pater, & cole hunc. Nam si de parentibus secundùm carnem, ait diuina Scriptura, *Honora patrem tuum & matrem vt benè sit tibi*; Et, *qui maledixerit patri aut matri morte moriatur*, quanto magis de Patribus spiritualibus, verbis Dei moneamur

† lib. 2. constit. c. 33.

hon

honore & charitate eos prosequi vt beneficos, & ad Deum legatos: qui nos per aquam, Deo regenerarunt, Spiritu sancto impleuerunt, lacte Verbi Dei aluerunt, & doctrinæ alimento nutriuerunt, monitis stabilierunt, corpore salutari & pretioso, sanguine nos dignati sunt, nobisq; peccata remiserunt, & sanctæ ac sacræ Eucharistiæ participes fecerunt, ac promissionis Dei consortes & Christi cohæredes constituerunt. His igitur reuerentiam adhibentes, omni eos genere honoris afficite. Siquidem hi potestatem vitæ & mortis à Deo acceperunt in judicandis ijs qui deliquerunt, & in damnandis ad mortem ignis sempiterni: Et ijs qui se ad rectè viuendum conuertunt, absoluendis & viuificandis: Hos existimate vestros Præsides, hos putate Reges.]

9. Quod si prædictis titulis cibationis & emundationis, tantum Sacerdotibus debent infantes Dei, quantum ijdem infantes censendi erunt debere Christo; cujus Sacerdotes in vtroque illo munere sunt duntaxat administri atque Vicarij? In extersione quidem

macularum animæ, nemo non videt primariam obligationem ad Christum referre. Nam quis potest remittere peccata, nisi solus Deus? Lactis verò doctrinæ quo nutrimur in vitam æternam, ipse suppeditator primus & veluti fons est. Vnigenitus enim qui est in sinu Patris, ipse enarrauit quæ nemo vidit vnquam. Sed & lac rationabile, à Christo præsertim & primariò subministratur, etiam si interuentu Sacerdotum. [Non sunt humanæ virtutis hæc opera, (ait rectè Chrysostomus †.) Quæ tunc in illa cœna confecit, ipse nunc quoque operatur, ipse perficit: ministrorum nos ordinem tenemus; qui verò hæc sanctificat & transmutat, ipse est.] Voluit scilicet, nos hujusmodi suo lacte pascendo, & quod ibi semel & iterum demiratur Chrysostomus, non pro more multarum matrum alijs nos nutricibus alendos dando, sed suamet substantia cibando, extare in nos luculentum illud amoris sui argumentum, insigni amore meritò pensandũ, quod vtrumq; lac superiùs expositum complexus, his verbis expressit Clemens Alexandrinus †. [Postquã est in lucem edit

† homil. 83. in Matth.

† lib. 1. Pædag. c. 6. *sub finem.*

editus puellus, eodem ſanguine alitur. Natura enim ſanguinis, eſt fluxus lactis, & fons nutrimenti, lac eſt, quo etiam mulier oſtenditur & verè peperiſſe, & eſſe mater: per quod etiam beneuolentiæ amatorium accipit. Propterea ergo qui in Apoſtolo erat ſanctus Spiritus, Domini voce vtens, dicit myſticè; *Lac vobis potum dedi.* Si enim in Chriſto regenerati ſumus, qui nos regenerauit, proprio lacte nutrit, nempe verbo. Quidquid enim generauit, ei quod regeneratur, protinus alimentum præbere eſt conſentaneum. Quemadmodùm autem regeneratio conuenienter, ita etiam nutrimentum fuit homini ſpiritale. Omni ergo ratione nos in omnibus Chriſto conjungimur, & familiares reddimur, & in cognatione per ſanguinem ejus quo redimimur, & in conſenſione per nutritionem quæ ex verbo efficitur, & in incorruptione per ejus ipſius inſtitutionem, & vitæ agendæ rationem. Aluiſſe autem, inter homines ſæpè affert plura amoris incitamenta, quàm procreaſſe liberos.]

10. Quod ad nos attinet, eſt quod

ijſdem titulis, incendamur ad omnem ſanctimoniam, diſcuſſo torpore qui circa bona per functiones myſticarum nutricum propoſitas obuenientia, poteſt obrepere. Dicamus nonnulla diſtinctiùs. Lac doctrinæ auidè expetendum ab infantibus Chriſti; & vel ſi nutrices ceſſarent à lactando, accurrendum paruulis eſſe ad vbera vnde vitale hoc lac profluit, docet perpulchrè Cæſarius inſiſtens ſimilitudini vaccarum ſuos vitulos lactantium, cujus partem quæ Sacerdotes ipſos ſpectabat, ſuperiùs ex eo retulimus. Ejus hæc eſt oratio *. [Conſiderate tamen Fratres, nunc videte quia carnales vaccæ non ſolùm ipſæ ad ſuos vitulos veniunt, ſed etiam vituli ſui eis obuiam currunt: & ita vbera matrũ ſuarũ capite ſuo frequẽter percutiunt, & aliquoties (ſi majores vituli ſunt) ipſarũ matrũ corpora de terra ſubleuare videantur: attamen injuriam ipſæ vaccæ libenter excipiunt, dum vitulorum ſuorum cupiunt videre profectum. Hoc etiam boni Sacerdotes debent fideliter deſiderare vel cupere, vt filij pro ſalute animæ ſuæ aſſiduis eos interrogationibus inquietent; vt

* homil. 22. nunc 26.

vt dum filijs pulſantibus gratia diuina tribuitur, etiam Sacerdotibus ſanctarum Scripturarum ſecreta reuelantibus, æternum præmium præpararetur. Hoc ideò dico, vt in nobis, & in vobis, iſta ſimilitudo ſeruetur. Cupimus enim, à vobis iſtam deſiderabilem inquietudinem aſſiduè ſuſtinere, dummodò animas veſtras videre mereamur in Chriſti amore proficere. Vnde, ſicut nobis expedit, collectis Scripturarum floribus ſpiritualem cibum conficere; ita & vos oportet cum grandi auiditate requirere. Nam quomodò ſolent vituli, matrum vbera grandi impetu inquietare, vt de interioribus earum neceſſarium ſibi poſſint extrahere cibum; ita & populi Chriſtiani, Sacerdotes ſuos, velut Sanctæ Eccleſiæ vbera, aſſiduè debent interrogatione pijſſima prouocare, vt ſibi poſſint cibum ſalutis acquirere, & victum animæ ſuæ neceſſarium prouidere: ne fortè ſi & Sacerdotes tardiùs voluerint offerre, & populi nimijs impedimentis mundi iſtius occupati non dignentur inquirere, impleatur illud quod ſcriptum eſt, *mittam famem in terra, non famem panis,*

neque ſitim aquæ, ſed audiendi Verbum Dei.] In hanc rem plura cum de heteroclita tractatione Verbi Dei, vbi nominatim excutitur ea Origenis * & Auguſtini † doctrina, qua lac iſtud doctrinæ, non minùs ſtudiosè ac reuerenter accipiendum tradunt, quàm lac realis corporis Chriſti in Euchariſtia. Curandum verò maximè, quod Cæſarius proximè adductus rectè admonet, vt cibationi è tam bono lacte, reſpondeat lactentis ſuſtentatio & incrementum; vt inquam Verbo Dei audito & excepto, reſpondeant fructus digni.

* hom. 13 in Exod.
† hom. 26. ex 50.
homil. ſequēti.

11. Lac Euchariſticum, eandem ac etiam multo majorem, & proficiendi ac in ſalutem creſcendi curam & myſticæ hujus cibationis auiditatem depoſcit, reſpondentem ei miraculo prouidentiæ, (ſic enim appellanda eſt) qua tam pretioſum tamq; efficax alimentum habemus in promptu. Exclamat in hanc rem meritiſſimò Clemens Alexandrinus *, impos continere affectum intùs geſtientem. [Cum amans & benignus Pater Verbum impluiſſet, ipſum jam ſpiritale alimentum factum

* 1. Pædag. c. 6.

eſt

est bonis & moderatis hominibus. O miraculum mysticum! Vnus quidem est vniuersorum pater. Vnum est etiam Verbum vniuersorum, & Spiritus Sanctus vnus, & ipse est vbique: vna autem sola est mater Virgo. Mihi autem placet eam vocare Ecclesiam. Lac non habuit mater hæc sola, quoniam sola non fuit mulier. Virgo est autem simul & mater; integra quidem & inuiolata vt Virgo, amans autem vt mater: & suos accersens infantulos, sancto lacte, nempe verbo infantili enutrit. Ideò autem lac non habuit, quod lac esset hic infantulus pulcher & appositus, scilicet corpus Christi, nouum cœtum verbo nutriens; quem ipse Dominus carnali labore peperit, quem ipse fascijs alligauit Dominus, pretioso sanguine. O sanctas secundinas, & partum sanctum! O sanctas fascias! Verbum est omnia infanti, & pater, & mater, & pædagogus, & altor. *Comedite*, inquit, *meam carnem*, *& bibite meum sanguinem*. Hæc apposita & conuenientia alimenta nobis suppeditat Dominus, & carnem præbet, & affundit sanguinē: & ad incrementum

nihil deeſt infantulis. O admirabile myſterium. Veterem & carnalem nos jubet exuere corruptionem, quemadmodùm & vetus nutrimentum: aliud autem nouæ Chriſti diætæ effectos participes, illum, ſi fieri poſſit, recipientes, in nobis ipſis reponere, & ſeruatorem intra pectus comprehendere, vt carnis noſtræ affectiones integras perfectaſque reddamus.] En quid hujus lactis ſuctus poſcat à nobis.

12. Auiditatem verò & flagrantem cupiditatem ſugendi hoc lac, nulla nauſeatione præpediendam, indicit his verbis S. Chryſoſtomus *. [Singulis fidelibus per hoc myſterium ſe conjungit: & quos peperit, non alij nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſſimè alit, hac etiam re tibi perſuadens, carnem illum tuam aſſumpſiſſe. Tanta igitur charitate atque honore affecti, non torpeamus. Non videtis, quanta infantes animi alacritate, mamillas arripiunt? Qua preſſione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate, nos quoque, ad hanc menſam, & ad hujus Calicis ſpiritalem accedamus papillam. Immo verò majore deſiderio qua

* hom. 83. in Matth. *ſub finem.*

quaſi lactentes pueri, gratiam ſpiritus ſugamus. Vnus ſit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi hoc aliméto ſpiritali priuamur.] Sanè ſi tanta eſt vberum & lactis cupiditas in infantibus, quanta deberet eſſe fidelium cupiditas, ſugendi hæc vbera, & verè Regum mammillas? Ferenda proinde non eſt, ea quorundam ad bonum ſuum incuria, quibus cum ſuppetant vbera lacte turgentia poſſintq; inde affatim ſatiari, malunt tamen languere præ cibi hujus defectu, & corde exareſcere. Stulti qui purum hoc & ſyncerum lac faſtidientes, præferunt lac peccatorum, quibus non eſſe acquieſcédum monebat Sapiens †. Hoc eſt lac propinatum Siſaræ, ſimul cum temporum transfixione, & æterno exitio. Verè id quoque lac gypſatum, exitiale ſugentibus, quale ſuperiùs retulimus. Fugiamus lethalem ſuccum, appetamus autem & deſiderio deſideremus lac cœleſtis alimoniæ, quod jure dixerim ipſummet lac Deiparæ. Multi Toletum, Aſſiſium, Lutetiam, Carnutum, aliaq; loca petunt, in quibus lac B. Virginis aſſeruari ferunt, vt illud venerentur. En lac Deiparæ in

† Prov. 1.

Euchariſtia, quod non colere tantùm, ſed & haurire, quoties libuerit, conceditur. Itaque excutiamus nauſeam & torporem deflendum.

13. At non minùs deflendi videntur, qui tam bono lacte aſſiduè ab initio paſti, mores tamen habent degeneres; nec aliter afficiuntur ad officia Chriſtiani hominis, quàm ſi lac pecuinum aut ſuillum combibiſſent. Morum ſanè & affectuum varietatem, pro lactis varietate exiſtere longè maximam, idq; in brutis etiam deprehendi, obſeruauit Dio Pruſæus †, & confirmat Cardanus *. Vnde illa Fabij † ſollicitudo, vt futuro Oratori, optima nutrix prouideatur, qualem Chryſippus futuro viro optimo optabat, nempe probatis moribus, cujus lacte puellus ad omnem probitatem imbueretur. E contrario autem doctus Poëta, Hyrcanas tigres admouiſſe vbera immiti ac duro homini dixit, inſinuans hauſtam cum lacte feritatem, vt Gellius * ac Donatus † annotarunt. Conſtat, Caligulam à traculentæ nutricis lacte efferatum, deſciuiſſe à parentum humanitate. Puerum caprino lacte educatum, in

† orat. 21.
* lib. 2. de Sapient.
† lib. 1. c. 1.
* lib. 12. c. 1.
† ad 12. Æneid.

cap

capræ morem assiduè saltitare postea solitum cum adoleuisset, scribit Martinus Vratislauiensis * addens, eum esitandis plantarum germinibus, caprinam nutricationem exhibuisse. Alium memorat suillo lacte in infantia pastũ, cœno semper & volutabris delectatum; quod tamen inter Ethica figmenta numerat Ludouicus Viues †. Vt vt sit, quæ malum prauitas nostra est, qui pasti lacte rationali & humanissimo, ferinos mores præferimus? Imo qui diuino lacte enutriti, nihil diuinum sapimus, intra carnem semper ac sanguinem demersi.

* lib. de monst. c. 15.

† in Christ. puel. inst. c. 1.

14. Quàm justius fuerat, tam sancto lacte pastos, sanctificari vndecunque; & quia hoc alimentum ejusmodi est, vt non conuertatur in alitum, sed in se potiùs vertat eum à quo sumitur, transmutari suo modo in Christum, & singula membra nostra euadere Christi membra? Certè S. Chrysostomus *, versans illud Prophetę, *Ecce ego & pueri mei quos tradidit mihi Deus*, egregiè dixit, puerulos Christi quos scilicet ipse lactat suo hæc lacte cœlesti, transire in mẽbra ejus, nec jam debere spectare

* in Catech. ad illũ, aliàs hom. 21. ad Pop.

ſui corporis membra, vt membra puerulorum qualiumcunque, ſed vt membra Chriſti. Vnde infert. [Hæc omnia certò ſciens dilecte, ſis gratus erga benefactorem tuum optima conuerſatione; & ſacrificij magnitudinem cogitans, orna corporis tui membra. Cogita quid manu capias, nec vnquam vllum verberare audeas, nec tanto decoratum munere, plagæ crimine confundas. Cogita quid manu capias, & ipſam ab omni auaritia, & rapina liberam conſerua. Reputa quod non tantùm manu capias, verum & ori admoueas, & linguam cuſtodi à contumelioſis mũdanis & turpibus verbis, blaſphemia, perjurio, & alijs omnibus ejuſmodi. Etenim pernicioſum eſt, tam tremendis miniſtrantem myſterijs linguam, & ſanguine tali purpuratam, & factam aureum gladium, ad conuitia, & contumelias; & ſcurrilitates transferre. Reuerere eam honore quo Dominus ipſam honorauit, nec ad peccati vſum, ipſam deducas: ſed rurſum animaduertens, quod poſt manum & linguam, cor ſuſcipit horrendum illud myſterium, ne vnquam in proximum

ſum

ſumas dolum, ſed mentem tuam ab omni malitia mundam conſerua. Sic & oculos, & aures munire poteris. Quomodò enim non eſt abſurdũ, poſt myſticam illam vocem à cœlis delatam (à cherubin dico) meretricijs cantibus,& fractis melodijs aures inquinare? Quomodò verò non extrema pœna dignum eſt, oculis quibus arcana vides, & horrenda myſteria,his meretrices ſpectare, & mente adulterium exercere?] Præclarè item Theodorus Studita*. [Placidè manſueteq; degite, pacem amplexi cum omnibus, & ſanctimoniam,ſine quà Deum contuebitur nullus;maximè reueriti Dominicum corpus;atque ſanguinem, quo ſumus potiti. Quamobrem ne qui imbutus animus eſt ſine macula donis,tumultibus;inſania, fœdis deſiderijs imbuitor; neu os immortali hauſto fonte, ſordidos ſermones, ac cloacas inanes edito; neu oculi,auguſto ſanguine piati, efferum cernunto, & aſpectus meretricios figunto; neu manus, ſacris contactis opibus, quæ nefas ſit attrectato; quin cuncta membra proindè ac Chriſti membra cuſtodiuntor, atque ſeruantor.]

*Catech. 46.

15. Ad extremum, cum paratum sit à Christo, & in potestate mysticarum nutricum constitutum spirituale balneum, ad extergendas sordes omnes & maculas; injecta est infantibus Dei, necessitas non hęrendi in fœcibus suis, nec perpetuandi in volutabro luti, ad quod peccatum nos dejecit. Est hæc depreciatio non leuis, tantæ erga nos Christi prouidentiæ, qua ob baptismi initerabilitatem, alterum nobis lauacrum prouisum est, alterq; baptismus, ad eluendas sordes quas in dies contrahimus. Distinxit Dauid vtrumque hoc lauacrum Psal. 50. juxta Laurentium Nouariensem *, qui verba illa, *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor*, refert ad Adamum, siue ad sordes parentales, quæ aqua baptismi permista Christi sanguine eluuntur, idq; esse ait lauacrum publicũ omnium, quo Adam abluitur Christi corpore, & enitescit in fonte. Illa verò verba *amplius*, vel vt ipse legit, *vsquequaque laua me ab iniquitate mea*, refert ad Dauidem, actualia & priuata cujusq; peccata repræsentantẽ, cujus fœditates tametsi generali

*hom. de pœnit.

lauacri flumine abstergi post primam mundationem non possunt; tamen alio secundo, eoq; laborioso baptismo exterguntur. Quare ad illas peccatoris voces; [Claro corpore eggressus de fonte, cœno me iterum immundo perfudi, limoq; fœdaui, *&c.* Malis quibus carui, in ipsis relapsus contaminor. Euangelicam tunicam rursus pellicia cõmutaui. Stolam meriti quam mundam texueram, labe vitiorum fuscaui, & nouum hominem iterum vetustate contexi. Quid nunc requiro, aut quid expecto adhuc? Vbi quęro fontem, aut vbi inuenio baptisma? Numquid est respectus ad aquam? numquid recipiet me adhuc vnda, vt me reformet in vtero aquæ, & pariæ innocentem? Aut fortè quærere debeo adhuc dexteram Sacerdotis, quæ me mergat in fontem, & inde iterum purificet?] Ad has inquam peccatoris voces de suis fœditatibus eluendis desperabũdi, respondet Laurentius; [quia non poteras manens in membris, corporisq; compage, liber existere à peccato, immunisq; esse à noxa post baptisma; remediũ tuum in te ipso statuit, remissionem

in arbitrio tuo posuit, vt non quæras Sacerdotem cum necessitas flagitauerit: sed ipse jam ac si sciens perspicuusq; magister, errorem tuum intra te emendes, & peccatum tuum pœnitudine abluas. Itaque desinat duritia, cesset desperatio, desinat ignauia; fons nunquam deficit, aqua intus est, ablutio in arbitrio est, sanctificatio in solertia est, remissio in rore est lachrymarum. Nolite soluere in segnitiam: fons est in homine conseruatus, perpetua pœnitudo.]

16. Non excludunt ista Sacerdotis ministerium in abluendo peccatore; vt nec illa quæ paulo ante præmiserat: [Ex inde (id est post baptismum primum) statuit teipsum tibi judicem & arbitrum.] Nec ista inquam pessundant aut impetunt potestatem judiciariam Sacerdotis in tribunali pœnitentiæ, quoad peccata jam renatorum: sed sensus tantùm est, dexteram Sacerdotis baptizantis, & collato baptismo eluentis peccata, non esse vlteriùs quærendam ad finem eluendi peccati post susceptum baptismum primum: Superesse tamen alterum baptismum

lab

laboriosum, cujus non dispositiones duntaxat, sed partes substantiales aliquæ sint actus nostri: cujus baptismi delineationem in Magdalenæ pœnitentia præcessisse, in hunc modum docet inferiùs. [Stetit anxia, curuatoq; corpore, pedes Domini tenet rea, & remedium elicit. Vritur, animo loquitur, tacet & gemit silenter, instat importunè, pœnitudine stimulata, subrigit ad cœlum animum, aspectumq; defigit in terra. Illum solum videt quem tenet, illi pandit peccatum suum, illi peccata detegit, & criminosam reserat conscientiam. Cor suum supra pedes ejus, mistum cum fletibus fundit. Capillis etiam mollibus lachrymis perfusos pedes, quasi linteo quodam detergit. Nec solùm lachrymis abluere satis est, & crinibus tergere: insuper de alabastro quod in manu tenebat, vnguento perfudit, vt pedes quos rigauerat, vnguento liniret. Atque in his tribus speciebus, immunda mulier in lachrymis, & capillis, & vnguento, quasi fontem baptismi sui, de pedibus Christi extraxit. Nam in fōte Baptismi, quid aliud est quàm aqua, & Chrisma,

& veſtis alba? Huic mulieri, pro aqua, fletus fuit; pro chriſmate, vnguentum; pro veſte, capilli.] Hic igitur eſt alter baptiſmus à Chriſto prouiſus, ac vt anteriùs dixerat, fons in oculis noſtris conſtitutus, ad eluendas ſordes & fœditates poſt baptiſmum primum contractas. Nam ea aqua ex oculis noſtris manante, & accedente vel actu, vel (vt loquuntur) in voto ac deſtinatione animi, defricatione per manum Sacerdotis, lauamur denuo, & ſuper niuem dealbamur. Quanta ergo ſegnities noſtra eſt, & quantis digna ſupplicijs, ſi ad patentem fontem in ablutionem ſordium dedignamur accedere? Cur in ſtercoribus noſtris velut jumenta libenter computreſcimus? Sanctis Martyribus & Confeſſoribus Carthaginenſibus, referente Victore, glorioſum fuit reſpergi ſtercoribus ſuis, ac perfundi lotio, præ anguſtia loci in quo ingens multitudo ſanctorum ab immani Tyranno concluſa ſtabat; vnde illitis ea illuuie veſtibus prodeuntes, meritò cantabant, *gloria hæc eſt omnibus ſan*

Lib. 2. perfect. Vandal.

ſanctis ejus. Peccatori, ſic inquinati ſuis fœcibus, non modò inglorium eſt, ſed etiam abominandum & infame. Quare balneum ſacramenti pœnitentiæ, per Sacerdotes adminiſtrandum, inire ſeq; abluere ne remoretur.

CAPVT VII.

ANNIVERSARIA DIVINÆ per Baptiſmum filiationis, & prouiſæ nutricationis memoria, octauo à Paſchate die.

I. APPARVIT alia generatio, alia vita, alius viuendi modus, ipſius naturæ noſtræ commutatio. Quęnam generatio? Quæ non ex ſãguinib⁹,neq; ex volũtate viri, neq; ex volũtate carnis,ſed ex Deo facta eſt. Quinã,inquies,hoc fieri poteſt? Audi,nam paucis explicabo.Fœtus hic per fidem concipitur, per baptiſmatis gratiã & regenerationem in lucẽ editur, nutricem habet Eccleſiam; hujus doctrinam & inſtituta fugit tanquam vbera; illi cœleſtis panis,eſt cibus;ætatis perfectio eſt ſublimis viuendi ratio, nupe

nuptiæ consuetudo sapientiæ; liberi, spes; domus, regnum; hæreditas & opulentia, deliciæ paradisi; finis, non mors, sed vita illa quæ dignis parata est, beatissima & sempiterna.]

Summa est, Gregorij Nysseni * verbis contexta, magnorum & pretiosorum donorum, Dei infantibus in Baptismi vtero, partim reipsa & in præsentia, partim in spe ac jure collatorum. Tot ac tantorum beneficiorum, immemores esse non debemus. Vnica quippe ratio, exoluendi professionem clientelarem qua Deo nominibus illis obstringimur, quod debitum nisi exoluamus periclitamur fundis ac feudis quorum beneficiarij sumus excidere, gratitudo est, vt piè admodùm disserit Gulielmus Parisiensis †. Itaque & jam olim Synagoga, ex Dei ipsius præscripto, ad testandam pro quibusuis alicujus momenti benefactis gratitudinem, totidem instituit festa. Quod diuinum institutum sanctè æmulata Ecclesia Christiana, ad eandem gratitudinem pro collatis sibi longè auctioribus bonis prodendam, varia instituit festa, quorũ annuo recursu gratam beneficij

* orat. 1. de resur.

† in Rhetor. diu. c. 4.

accepti memoriam ſibi non excidere teſtatum faceret. Cum igitur beneficia regenerationis in Chriſto per Baptiſmum præſtite, & nutricationis ſpiritualis ei ſubjunctæ, de quibus hactenus eſt actum, tanta ſint, tamq; luculenta, vt tranſcendant captum noſtrum, ſintq; verè magna & pretioſa dona per quæ efficiamur diuinæ conſortes naturæ; æquiſſimum profectò fuit, hujuſmodi beneficia quotannis recoli, interuentu alicujus feſti quotannis in eum finem ritu anniuerſario celebrati.

2. Sanè natalem diem quo in hanc lucem ad ærumnas, & plerumque ad gehennam venerunt, feſtum exigunt magna ambitione mortales Principes, vt monſtrant qui de die Natali juſtas tractationes ediderunt, Cenſorinus, & Martinus à Röa. Vrbium natales fuiſſe feſtiuos ac celeberrimos, latè proſequitur Petrus Faber * nec non Briſſonius †, qui etiam de feriato Principum Natali, pleráque habet. Quanto itaque juſtius fuit, natalem diem Chriſtianum quo ad gratiam renati ſumus, & in Dei filios ac hæredes tranſcripti tanqua

* lib. 1. Semeſtr. cap. 9.

† ad l. dom. de ſpectac. *ſub finem.*

quam verè Porphyrogeniti (vt ſupra cum Theophane Nyſſeno * loquebamur) ſubjunctiſq; beneficijs donati, feſtiuum quotannis exigere? Rectè hîc quadrant, quæ alia occaſione dixit Nazianzenus †. [Salutem noſtram lætitia proſequi conueniebat, ac multo quidem magis quàm carnis amici dies eos quotannis celebrant quibus vel nati, vel matrimonio juncti ſunt, vel nomen acceperunt, vel locum aliquem primùm incoluerunt, vel quacumque tandem alia de cauſa mortales, diem feſtum agunt.] Diem exceſſus ex ephebis & attonſæ primùm comæ addit Nicetas. Seponamus humana & ſecularia. *Natale Cathedræ*, ſiue diem quo quis in Epiſcopum eſſet inauguratus, anniuerſaria celebritate recolere ſolitos majores, variorum exempla monſtrant. Habemus enim SS. Auguſtini, Leonis, & Eucherij, qua die in Antiſtites aſſumpti fuerant, repetitæ per annos ſingulos feſtæ recordationis argumenta, ſermones ad populum. Videndi qui id pluribus illuſtrant Baronius * & Roſuedius †. *Natale Epiſcopi*, vocant Sixtus & Hilarus Ponti-

* cap. 2.

† orat. 40. *initio.*

* in Mar. ad 18. Ioan.

† ad epiſt. 16. S. Paulini.

fices: Ille ſcribens ad S.Cyrillum, hic ad Epiſcopos Tarraconenſis Prouinciæ. Templorum materialium encœnia, recurrunt quotannis ex antiquiſſimo vſu Eccleſiæ, de quo Stephanus Durantus *. Nec tamen Eccleſia, eum vſum templa dedicandi inducens & quotannis repetens, in materialibus ædificiorum molibus ſtitit, vt docent qui de ritu dedicationis Eccleſię ſcripſerunt, præſertim Hugo Victorinus †, & Iuo Carnotenſis *, ſed ad templa non manufacta in quibus Deus habitat, animas inquam quæ cœleſti regeneratione ædificantur in templa ſancta in Domino, direxit eas adumbrationes rerum quæ in anima geruntur: Vt propterea Gulielmus Pariſ. * ſanctificationem animæ exhibeat ſub ſpecie ac imagine conſecrationis Eccleſiæ. Indubitatum ergo videtur, Eccleſiam de typo & imagine adumbrata feſtiuè recolènda adeò ſollicitam, non defuiſſe officio, in teſtanda gratitudine circa tanti momenti expreſſam ſolidamq; veritatem, ac proinde collationis tantorum bonorum anniuerſariam memoriam, feſtiuam præſcripſiſſe fidelib

* lib. 1. de rit. c. 24.

† in ſpeculo Eccleſ. c. 2.

* ſerm. de Sacrã. Eccleſ.

* lib. de leg. c. 29.

delibus certa quapiam die, ſaltem generatim & vniuersè. Nam vt pro ſingulis idem publicè ſigillatim præſtaretur, ſuperabat curam humanam.

3. Exiſtimauit Rupertus †, hoc ipſum eſſe quod Eccleſia recolit, quoties alicubi quotannis ſolemni pompa renouat celebritatẽ dedicationis Eccleſiæ. Cum enim de Eccleſiæ ſeu templi materialis dignitate deſeruiſſet, monſtraſſetq; eam verè eſſe domum Dei & portam cœli, ſubdit. [Quod in parietibus viſibilis ſtructuræ lapides ſinguli, hoc in ſpirituali ædificio ſunt homines ſinguli. Proinde non vanè conſecratio templi, vel altaris, feſtiuis laudibus, per annos ſingulos celebrari conſueuit. Nam ſicut altare Chriſtum, & ſinguli lapides parietum, ſingulos ſignificant electos, viuos vtique lapides ſuperædificatos ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum ad conſtruendum vnius Eccleſiæ templum: ſic omnia quæ ſub nominibus altaris, lapidumq; ſiue fundamentorum atq; murorum decantamus, oportunæ gratiarum actiones ſunt, pro principali vnctione Chriſti ſancti ſanctorum, & pro

† lib. 7. in Geneſ. c. 24.

regeneratione quorumcumque fidelium. Nec enim poterat fieri, vt quiſque noſtrum diem ſuæ regenerationis annatim ſolénizaret; nec rurſum omittenda erat abſque memoriali celebritate, tantæ gratiæ jucunditas quæ ſingulis noſtrum de domo Eccleſiæ collocata eſt. Igitur qui diuerſis temporibus nati, diuerſis nihilominus temporibus, Eccleſiæ ſacramentis quæ ſuis in locis aguntur, renati ſumus; oportunè pro particularibus feſtis vniuerſalia locorum in quibus vitalia Dei dona percepimus, feſta celebramus.]

Verùm hæc Ruperti opinatio inde manifeſtè disjicitur, quod conſtet, templi dedicationem & anniuerſarium Encœniorum feſtum, vſurpatum fuiſſe in veteri Teſtamento, priuſquàm Chriſtiana regeneratio haberet locum. Ita notat S. Iſidorus *, Imo habetur ex ipſo Euangelio. Nam Ioannis 10. refertur Chriſtum ad hoc feſtum adueniſſe. Et ex eo loco, Felix Papa † ſolemnitatem dedicationis Eccleſiæ quotannis renouandam eſſe, collegit. Feſtum iſtud ad quod Chriſtus acceſſit, non fuiſſe feſtũ primæ dedicationis temp·

* lib. 1. de offic. c. 35.

† Epiſt. ad Epiſcopos per diuerſ. Prouin.

templi, sed aliud, nempe festum repurgati & instaurati ac è profano denuo sacri per Iudam Machabæum templi Hierosolymitani, notauit Valafridus *. Quod si templi instaurati memoria, erat quotannis festiua; non videtur ambigendum, quin æquè festiua haberetur primò constructi & dedicati templi memoria. Itaque legem de Encœnijs quotannis recurrentibus, Nazianzenus † legem veterem appellat. Cum igitur solemnitas dedicationis templi vigeret ante institutũ baptismum, & ejus appendices supra propositas, clarum videtur, similem solemnitatem imitatione Hebræorum inductam in Ecclesiam, non esse indictam ad recolendam memoriam Baptismi Christiani, & subjunctorum Baptismo beneficiorum.

* cap. 19.

† orat. 43. *initio.*

4. Assignat cœlesti per Baptismum natiuitati, & ejus appendicibus recolendis, festiuam diem Guido Aretinus Autor Micrologi, sed neque vniuersalem, neque qualem venamur. Ejus hæc est oratio. [Romani, annotinum Pascha, quasi anniuersarium Pascha dicunt: quia antiquitùs apud illos, qui

in priori Paſcha baptizati erant, in ſequenti anno, eadem die ad Eccleſiam conuenere; ſuæq; regenerationis anniuerſarium diem cum oblationibus ſolemniter celebrauerunt. Cujus diei hoc erat officium, *Reſurrexi*, per totum. Lectio; *Vidi oſtium.* Euangelium, *Erat homo ex Phariſæis*, cum orationibus ad hoc competentibus, quæ omnia apertiſſimè de gratia regeneratorum agere videntur. Sed quamuis hujuſmodi anniuerſarius à paucis vſpiam obſeruetur, authentici tamen libri, ipſum obſeruari debere innuunt, qui nobis lectionem & Euangelium ſub titulo *Paſchæ annotini* annuatim præſcribunt. *Si* enim quilibet ſuum natalem quo ad æternam mortem natus eſt, obſeruat; quanto magis illum obſeruare deberet, quo ad æternam vitam regeneratus eſt?]

En feſtum Baptiſmi in primaria Eccleſia Occidentali, non tamen quale inquirimus. Nam juxta hæc, ſoli Neophyti anni currentis celebrarent hujuſmodi feſtum. Nos autem quęrimus feſtum quotannis recurrens, quo omnes memoriá percepti aliquando baptiſmi recol

recolant. Deinde hic Autor, ait illos qui in anteriore Paſchatis feſto fuerant baptizati,hoc eſt Sabatho ſancto, elapſo anno eadem die celebraſſe ſui baptiſmi memoriam. Videtur ergo alligare hoc feſtum Sabatho ſancto. At inauditum videtur, vt Sabatho ſancto celebratum vſpiam ſit officium peculiare Neophytis illius duntaxat anni. Quid quod hæc dies denominabatur *Paſcha annotinum*, vt ait Autot Micrologi, quia erat dies anniuerſaria percepti anteriore Paſchate baptiſmi. Qui igitur baptizabantur in Pentecoſte, & quod aliquando contigit, in feſto Epiphaniæ, non celebraſſent Paſcha annotinum, ſed Pentecoſten vel Epiphaniam annotinam, cujus nulla vſpiam extant veſtigia. Ratio porrò qua hic Autor confirmat æquum eſſe recoli memoriam Baptiſmi, non probat de vnica tantum ſolemnitate anniuerſaria quæ celebraretur poſt annum à Baptiſmi perceptione exactum; ſed idem probat de annis ſingulis. Nam qui ſuum ad vitam corpoream natalem recolunt,quotannis id faciunt per totã vitam. Quare feſtum Baptiſmi

quale venamur, non eſt illud quod eſt aſſignatum ab Autore Micrologi.

5. Cenſeo igitur diem Baptiſmo recolendo addictum ab Eccleſia, vniuerſaliter quoad omnes, & quotannis recurrentem, eſſe octauam Paſchæ, quam paſſim dicimus, *Dominicam in Albis*, aut ab initialibus verbis introitus Miſſæ, *quaſi modò.* Alcuinus epiſtola ad Carolum Magnum, vocat *Paſcha clauſum.* Aio hanc diem fuiſſe addictam recolẽdo baptiſmo quorumcunque baptizatorum, etiamſi alijs anni temporibus fuiſſent baptizati, & præſertim Sabatho ſancto: ita vt exactis jam omnibus circa Chriſti myſteria ſolemnitatibus, Paſcha primariũ, quod eſt feſtum Chriſti rediuiui, duplici alio Paſchate vallaretur: nempe *florido*, vt vocat Richardus Victorinus † (alij vocabant *Paſcha petitum*, ob competentes, vt videre eſt apud Albinum Flaccum *) celebrato in Ramis palmarum: & hoc altero quod *annotinum* dicebatur, recurrebatq; annuatim in Octaua Paſchæ. Significat hanc ſententiam Honorius in Gemma Animæ †. Nam abſolutè ait, *Paſcha annotin*

† tract. de gemino Paſchate.

* lib. de diuin. offic.

† lib. 3. c. 137.

tinum idem esse quod *Pascha anniuersarium*, inde sic denominatum, quod anno sequenti, vtique non primo tantùm sed deinceps omnibus, recoleretur baptismus susceptus, festiua solemnitate quam non annectit Sabatho sancto; sed attenta serie capitum operis, videtur potiùs alligare eam solemnitatem, Dominicæ in Albis. Suppetunt in hanc rem validæ conjecturæ, & rationes non inidoneæ.

6. Ac primùm, suffragatur apertè vsus Græcorum. Ab ijs enim Dominica prima post Pascha vocabatur *noua Dominica*, quia erat addicta recolendæ nouæ generationi, & nouitati vitæ per Baptismum perceptæ. Extat oratio S. Ioannis Chrysostomi in nouam Dominicam, & Thomam Apostolum; cujus ea die historia in sacro perlegitur. Nazianzeni quoque oratio 43. est in nouam Dominicam, cujus institutum ad nouam creaturam & natale salutis nostræ pertinuisse, docet: Sicq; Dominicam Paschæ, quæ sacrosanctam illam noctem & luminum gestationem excepit, secernit ab hac Dominica subsequente, quod [Illa saluti-

fera erat, hæc salutis natale; illa sepulturæ & resurrectionis confinium erat; hæc secũdæ omnino regenerationis est: vt quemadmodùm prima creatio initium à Dominica die accepit (id quod ex eo perspicuè liquet, quòd septimus ab ea dies Sabathum efficitur, quòd ab operibus requiem affert) sic etiam rursus secunda, ab eadem Dominica incipiat; vt quæ prima sit earũ quæ ipsam sequuntur, atque octaua ab ijs diebus, qui antè fluxerunt, sublimi vtique sublimior, & admirabili admirabilior. Ad supernæ siquidem vitæ statum spectat; quam etiam mihi diuinus ille Salomon designasse videtur, cùm præscriberet, vt *partem septem daremus*, id est, huic vitæ, *atque etiam octo*, hoc est futuro æuo.] *Sublimi sublimiorem* vocat Theologus nouam Dominicam, non vt visum Nicetæ*, per comparationem ad diem Paschatis vt sacrum resurrectioni Dominicæ quem diem sic spectatum ipsemet Theologus alibi *dierum Regem* nominat †: sed per comparationem ad diem Dominicam, prout fuerat primæ creationis initium; de qua Dominicæ consideratione immediatè

* ibi in cõmentario.

† orat. 19.

ant

ante egerat: Sicq; verissimum est, nouam Dominicam esse sublimi subliniorem, & admirabili admirabiliorem. Longè enim sublimius est, mundum esse in Christo refectum, quàm fuisse primò creatum. Ad eandem diem optimè refertur ratio quam subjicit Theologus ex monito sapientis, *Da partem septem nec non & octo*: quod æquè ad hoc negotium accommodat Hugo Victorinus agens de officio Paschali & albis vestibus *. Videtur enim Theologus respexisse ad morem receptum abrumpendi Octauam Paschæ finito septiduo siue Sabatho in Albis; eo quod memoria primæ creationis conferta diei Paschæ, non debeat vltra septiduum diffundi tanquam non pertinens, ad Octauam quæ vbiq; in scripturis Symbolum est fœlicitatis æternæ, cui per solam nouam generationem atque Baptismum paratur aditus, non autem per primam creationem. Clariùs idipsum expressit S. Augustinus †.

* libro de special. missar. obseruat. cap. 27.

† serm. 19. ex 40. nouis.

7. De hac Dominica proximè subsequente sacrum Pascha, deq; allegata Nazianzeni oratione, accipiendum

est quod affirmat Concilium Mediolanense 6. † haberi ex Nazianzeno, antiquo instituto recoli quotannis Baptismi memoriam. Nam quod Vicecomes * existimat Concilium respexisse ad Orationem Nazianzeni *in SS. lumina*, non est admittendum. Fœdiùs quidem impegit Pamelius, vir cæteroqui doctissimus †, cum censuit eam Theologi Orationem esse de Festo Purificationis: quod meritò repudiant Iacobus Billius *, atque Baronius †. Est enim apertissimũ ex toto decursu orationis, eam esse de Baptismo, & esse habitam in Epiphania Domini, quam Græci τὴν φώτων ἡμέραν nominant. At non minùs ex eadem oratione liquet, eam spectare baptismum Christi, non nostrum. Adducit in contrarium Vicecomes, initium orationis sequentis, hoc est quadragesimæ, vbi Theologus, hesternam de luminibus orationem perstringens, ait par fuisse quotannis celebrari diem luminum, quia noua celebritas salutis nostræ, multo plus conueniebat, quam celebratio variorum festorum quotannis inter mortales recurrentium. Verùm hæc verba nih

† tit. de baptis.

* lib. 5. de baptis. c. 52.

† ad epist. 34. S. Cypr. n. 13.

* lib. 1. sacr. obseru. c. 20

† ad Mart. Rom. 6. Ianu.

nihil aliud ferunt, quàm congruam celebrationem mysterij nostræ salutis in celebratione baptismi Christi, per quem Deus, vt Patres loqui solent mundum abluit, purgauitq; vt S. Augustinus * loquitur, & sanctificauit aquas & Adamum veterem mersit. [Nos (ait S. Bernardus †) abluti sumus, non Christus, quia nobis lauandis aquæ cognoscuntur ablutæ.] Alios similiter locutos adduco tractans Christi innocentiam. Facile verò præterea est, directè ostendere, diem luminum qui ea Nazianzeni oratione celebratur, non alium fuisse quàm diem Baptismi Christi, idq; libatis aliquot orationis illius plagulis monstro. Nam in vestibulo propè Orationis, ita habetur. [Sanctus luminum dies, ad quem peruenimus, quemque hodie diuino beneficio celebrauimus, pro principio quidem; Christi mei, hoc est, veræ lucis, omnem hominem in mundum venientem illuminantis, baptismum habet.] Idem repetitur num. 26. [Nunc (inquit) alia Christi actio, aliudq; mysterium sequitur. Animi voluptatem tenere nequeo, diuino furore corripior, propemodùm

* serm. 29. de temp.

† serm. 1. de Epipha.

etiam, Ioannis inſtar, fauſtum nuncium profero, non quidem, vt ille, præcurſor, cæterum à ſolitudine veniens. Chriſtus illuminatur; ſimul illuſtremur. Chriſtus baptizatur; ſimul deſcendamus, vt ſimul etiam aſcendamus.] Et num. 29. [Baptiſmi hoc feſtum eſt, noſtra cauſa formatus & baptizatus atque in crucem ſublatus eſt, nonnihil ærumnæ ſufferre conuenit.] Tandem prope in calce Orationis. [Nos hodie Chriſti baptiſmum honore complectamur, ac feſtum honeſtè celebremus; non ventris delicijs operam dantes, ſed ſpiritualiter noſipſos oblectantes.] Itaque luce meridiana clarius videtur, Theologum Orationem in ſancta lumina, non noſtro, ſed Chriſti baptiſmo celebrando & recolendo addixiſſe. Ac proinde quod Concilium 6. Mediolanenſe de feſta Baptiſmi noſtri die quotannis recurrente ex Nazianzeno memorat, non eſt referendum ad Nazianzeni Orationem in SS. lumina, ſed ad Orationem in nouam Dominicam. Atque adeò rectè ex tali nomenclatione illius Dominicæ, argumentati ſumus in rem noſtram.

Sim

8. Simile argumentum ducere possumus, ex nomine ejusdem Dominicæ apud Latinos frequenti. Vocatur enim *Dominica in Albis.* Non potuit autem sic denominari, ex eo quod Neophyti tunc gestarent vestem albam. Illam quippe in Baptismo susceptam, & ad eam vsque diem exclusiuè seruatam, tunc abjiciebant. [Paschalis solénitas (ait S. Augustinus * ea die agens ad populum) hodierna festiuitate concluditur: & ideò hodiè Neophytorum habitus commutatur: ita tamen vt candor qui de habitu deponitur, semper in corde teneatur.] Quare si prima dies Dominica à Paschate, fuisset denominata in Albis ob gestatas adhuc ea die vestes albas, non esset verum quod S. Augustin⁹ dixit, depositas tunc fuisse albas vestes. Idq; vt significaret S. Gregorius in suo sacramentario, agens de ea Dominica, illam vocat *Dominicam post Albas:* quo eodem modo eam nominat Ordo Romanus, in quo item paulo superiùs disertè legitur albas vestes fuisse depositas Sabatho infra albas immediatè ante benedictionem aquæ ad albas deponendas. Videtur

* serm. 157. de temp.

ergo ea Dominica dicta *in Albis*, non à geſtatis per eam veſtibus albis Neophytorum, ſed à feſtiua commemoratione veſtium albarum quibus induti fuerant candidati æternitatis in Baptiſmi ſuſceptione: Veſtibus albis metonymicè ſumptis, pro albatis hominibus in die baptiſmi ſuſcepti. Quid ſi etiam aliqua illarum veſtium exhibitio fiebat, ad expreſſiorem & viuidiorem recordationem? Nam aſſeruatas fuiſſe à ſacris miniſtris albas veſtes quibus amicti fuerant Neophyti in Baptiſmi ſuſceptione,docet exemplũ ſanctiſſimi Diaconi Murottæ quem Victor Vticenſis * refert increpaſſe Elpidophorum Apoſtatam, cujus juſſu neci dedebatur, & prolata veſte alba apud ſe aſſeruata qua perfidus deſertor in baptiſmo indutus fuerat, (Sabana vocat Victor) interminatum eſſe diuinam vindictá, confirmaſſeq; ſe eam veſtem in Dei judicio producturum, contra infamem transfugam. Quemadmodum enim in ſecundo baptiſmo (ita vocant Religioſæ vitæ aditionem) ex vſu fuit de capillis ejus qui tondebatur mittere in Confeſſionem vt loquitur S.Aur

*lib. 3. de perſ. Vandal.

S. Aurelianus in sua Regula * id est in sacrum tabernaculum, & seruatum legitur in vita S. Gulielmi Golonensis coma nobili & barba venerabili Deo consecrata; Ita exuuiæ istæ primi baptismi asseruabantur vt essent baptizato in testimonium, prout de ea capillorum asseruatione loquitur S. Aurelianus.

* cap. 41 §. 31.

9. Consentit perbellè cum scopo nostro, quod Baptismus quædam hominis resurrectio est. Vnde post absolutam festiuam memoriam Resurrectionis Dominicæ, quæ primaria est & exemplar nostræ, cum corporeæ tum spiritualis resurrectionis, rectè subnectitur memoria resurrectionis nostræ spiritualis, per quam spem concipimus resurrectionis corporeæ gloriosæ in mundi clausula. Vt hæc ratio illustretur, monstrandum est, baptismum esse resurrectionem nostram mysticam. Nec tantùm contendo, baptismum & resurrectionem nostram spiritualem conuenire in ratione natiuitatis nostræ, juxta Scripturas, quod tradit disertè Nazianzenus *; sed præterea monstrandum assumo, baptismum esse

* orat. 40.

Reſurrectionis imaginem. Tradũt hoc varij Patres. Seligo nonnullos.

† ſerm. de baptiſ.

Pacianus † exponens vim Baptiſmi. [Totus homo (inquit) renaſcitur & innouatur in Chriſto; vt ſicut reſurrexit Chriſtus à mortuis, ſic & nos in nouitate vitæ ambulemus; id eſt, vt depoſitis vitæ veteris erroribus; idolorum ſeruitute, crudelitate, fornicatione, luxuria, cæteriſq; vitijs carnis & ſanguinis, nouos per ſpiritum, mores ſequamur in Chriſto; fidem, pudicitiam, innocentiam, caſtitatem; ac ſicut portauimus imaginem terreni hominis, portemus & ejus qui de cœlo eſt; qua primus homo de terra, terrenus; ſecundus à cœlo cœleſtis: quod agentes, dilectiſſimi, jam non moriemur amplius.]

* epiſt. 1.

10. Diſtinctiùs & eximiè Fulbertus* his præter cætera. [Salutaris diſciplinæ ratio eſt, baptiſmi rationem noſſe vel cauſam, ſicut Apoſtolus ait; *ſi enim mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul viuimus cum Chriſto.* Commori enim cum Chriſto, & ſepeliri, ad hoc tendit, vt cum illo reſurgere poſſimus; & cum illo viuere. Sed dicis mihi, quomod

modo hoc quod ad defunctos pertinet, in viuentibus possit impleri? Dominus noster Iesus Christus beneficia nobis sua pro nostra salute commendans, & sollicitè sensibus nostris, memoriam suæ mortis, & sepulturæ, atque etiam resurrectionis insculpens, ineffabilia contulit, baptismi munera, per quæ superueniente primæ originis fine, ei commortui & intra sacrum gurgitem consepulti, demersi resurgeremus, vita emergente criminibus. Vide quid agit artifex misericordiæ. Tale tibi inuenit tumuli genus, quo sciret peccata sepelire, & peccatorem nesciret obruere: vt descendente homine in fontem, tanquam in sepulchrum delictorum, reus exiret, ad portum, & sola paterentur delicta naufragium. Proinde aqua & Spiritus sanctus socientur causis, sed beneficijs separantur. Requiritur sanè in baptismatis sacramentis, aqua propter sepulturam, Spiritus sanctus propter vitam æternam. Remoue Creatoris nomen, & non habet creatura quod præstet. Hæc similitudinem mortis imitatur, ille veritatem salutis operatur.] Non

vult videri iſta de ſuo commentus Fulbertus. Itaque ea firmat Apoſtoli autoritate, ſubdens. [Audi igitur Apoſtolum ad Romanos. *An ignoratis quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodò Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Et cum dixiſſet, *conſepulti*, magnificè adjecit, *Si*, inquit, *complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus.* Sicut ergo Dominus noſter Ieſus Chriſtus, tribus diebus, & tribus noctibus corporaliter ſub terræ ſepulchro conditus fuiſſe deſcribitur, & homo ita ſub cognato terræ elemento trina vice demerſus operitur. Ac ſic vitalis imitatione myſterij, dum demergitur, ſepelitur; dum educitur, ſuſcitatur. Inter hæc quid ad hæc aqua, & quid Spiritus ſanctus operetur aduerte. Aqua velut morientem deducit in tumulum, Spiritus ſanctus velut reſurgentem perducit ad cœlum.]

11. S. Maximus †, quanquam videtur Baptiſmum cum ſola ſepultura conf

† hom. de Iuda, *in fine.*

conferre, tamen ei etiam adjungit collationem cum resurrectione. Sic enim habet. [*Consepulti sumus*, sicut ait Apostolus, *cum illo per baptismum in mortem.* Baptismus igitur Christi, est nobis sepultura, in quo peccatis morimur, criminibus sepelimur, & veteris hominis conscientia resoluta, in alteram natiuitatem, re diuina infantia reparamur. Baptism⁹ inquam, Saluatoris nobis est sepultura, quia & ibi perdimus ante quod viximus, & ibi denuò accipimus vt viuamus. Magna igitur sepulturæ hujus est gratia, in qua nobis & vtilis mors infertur, & vita vtilior condonatur. Magna, inquam, hujus gratia sepulturæ, quæ & purificat peccatorem, & viuificat morientem.]

Similiter S. Leo *, monstrans cur tempus Paschatis sit delectum ad collationem Baptismi, allegat Apostolum Rom. 6. docentem, nos per Baptismum consepeliri Christo in mortem, & inde emergere, ambulaturos cum Christo in nouitate vitæ. Tum subdit ex Apostolicæ illius doctrinæ specie, apparere, [regenerandis filijs homi-

* epist. 4. c. 3.

vult videri ista de suo commentus Fulbertus. Itaque ea firmat Apostoli autoritate, subdens. [Audi igitur Apostolum ad Romanos. *An ignoratis quia quicunque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodò Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Et cum dixisset, *consepulti*, magnificè adjecit, *Si*, inquit, *complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus.* Sicut ergo Dominus noster Iesus Christus, tribus diebus, & tribus noctibus corporaliter sub terræ sepulchro conditus fuisse describitur, & homo ita sub cognato terræ elemento trina vice demersus operitur. Ac sic vitalis imitatione mysterij, dum demergitur, sepelitur; dum educitur, suscitatur. Inter hæc quid ad hæc aqua, & quid Spiritus sanctus operetur aduerte. Aqua velut morientem deducit in tumulum, Spiritus sanctus velut resurgentem perducit ad cœlum.]

† hom. de Iuda, *in fine.*

11. S. Maximus †, quanquam videtur Baptismum cum sola sepultura

conf

conferre , tamen ei etiam adjungit collationem cum resurrectione. Sic enim habet. [*Consepulti sumus*, sicut ait Apostolus, *cum illo per baptismum in mortem.* Baptismus igitur Christi, est nobis sepultura, in quo peccatis morimur, criminibus sepelimur, & veteris hominis conscientia resoluta, in alteram natiuitatem, re diuina infantia reparamur. Baptism⁹ inquam, Saluatoris nobis est sepultura, quia & ibi perdimus ante quod viximus, & ibi denuò accipimus vt viuamus. Magna igitur sepulturæ hujus est gratia,in qua nobis & vtilis mors infertur, & vita vtilior condonatur. Magna, inquam, hujus gratia sepulturæ, quæ & purificat peccatorem, & viuificat morientem.]

Similiter S. Leo *, monstrans cur tempus Paschatis sit delectum ad collationem Baptismi, allegat Apostolum Rom. *6.* docentem, nos per Baptismum consepeliri Christo in mortem, & inde emergere, ambulaturos cum Christo in nouitate vitæ. Tum subdit ex Apostolicæ illius doctrinæ specie, apparere, [regenerandis filijs homi-

* epist. 4. c. 3.

num, & in Dei filios adoptandis, illum diem esse, & illud tempus electum, in quo per similitudinem, formamq; mysterij, ea quæruntur in membris, quæ in ipso capite sunt gesta, congruere: dum in baptismatis regula, & mors interuenit interfectione peccati, & sepulturam triduanam imitatur trina demersio, & ab aquis eleuatio, resurgentis ad instar est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas, docet celebrandæ generaliter gratiæ eum esse legitimum diem, in quo orta est, & virtus muneris & species actionis.] Addit collatum quoque in Pentecoste Baptismum, quia dies Pentecostes de Paschalis festi pendet articulo, estq; nonnullum ejus complementum. Quod S.Leo solo tempore Paschali extra grauem necessitatem collatum Baptismum docet, antiquissimi vsus fuit, vt videre est apud Tertullianum † & in Concilio Gerundensi * ad quod Binius hunc ritum illustrat. Cōcinnissimè autem id expressit Ennodius in calce Apologetici expostulans nomine matris Ecclesiæ Romanæ, quod factiosi, tempore Paschatis, Symmacho obstrepent

† lib. de baptis. c. 19.

* cap. 4.

pentes, pacem communem turbarent, [quo tempore pretiosis siccantur vbera partubus, quo prolem æterna genitrix rursus paritura nunc suscipit, cujus post primam natiuitatem grandæuis fœtibus aluus impletur, quæ prolem regenerando dulcem facit esse; quæ ad se venientes, senium facit exuere, & ad vitæ principia redire cõfractos.] Quãtum verò is vsus durauerit, attingam infra †. Nunc sat esto annotasse, tempus illud conferendo Baptismo fuisse delectum, vt appareret germanitas Baptismi Christiani ac Resurrectionis.

† cap. 13.

12. Latinis Patribus, paucos Græcos subnecto. Theophilactus * trinam nostram in Baptismo mersionem, ad triduum mortis Christi; emersionem verò abluti ac nitentis, ad Christi rediuiui fulgorem refert.

* in c. 3. Ioan.

Pulcherrimè in rem nostram philosophatus est S. Chrysostomus †, verbis illis. [Duplex in nobis mors est: quapropter & duplicem fieri in nobis resurrectionem oportet: in Christo duplex mors fuit, non enim Christus peccauit: sed ipsa mors simplex propter nos est suscepta: non enim mortem

† serm. 34. de resur. t. 5. Græcol.

debuit ille, neque enim reus erat peccati, quocirca nec mortis, propterea ille quidem resurrectione simplici à morte morte resurrexit:nos autem,qui duplici morte mortui sumus, duplici quoque resurrectione resurgimus; vna quidem antea resurreximus, quæ est à peccato: consepulti enim sumus ipsi in baptismo & consurreximus cum ipso per baptismum, vna hæc resurrectio est liberatio à peccatis; altera vero resurrectio est corporis, dedit majorem: expecta etiam minorem: hæc enim multò major est illa; multò enim major est à peccatis liberari: quam corpus resurgens intueri. Propterea cecidit corpus,quia peccauit: si igitur principium cadendi est peccatum, principium resurgendi est à peccato liberari: resurreximus deinceps resurrectione majori abjecta graui morte peccati, & veteri exuta veste: ne igitur de minori desperemus. Hac & nos olim resurrectione resurreximus, quando baptizati fuimus, atque hi qui heri vesperi baptismate digni haberi sunt, hi agni præclari. Nudiustertius crucifixus est Christus, sed nocte præterita resur-

rex

rexit: & hi nudiustertius à peccato detinebantur, sed simul cum ea resurrexerunt: ille corpore mortuus est, & corpore resurrexit: hi mortui peccato erant, & à peccatis liberati resurrexerunt. Ac terra quidem verno hoc tempore rosas & violas alióque flores nobis edit, aquæ vero terra nobis pratum delectabilius exhibuerunt. Ne miteris quod ab aquis flores germinarint; nec ipsa terra ex propria natura, sed ex Domini mandato germen edit: animalia quoque motu prædita in principio edidit aquarum natura; producant enim, inquit, aquæ reptilia animarum viuentium: & mandatum opus euasit, illaq; animæ expers substantia animata protulit animalia. Ita nunc etiam, producant aquæ, non reptilia viuentium animarum, sed spiritualia dona. Produxerunt tunc aquæ pisces rationis expertes ac mutos; nunc ratione præditos ac spirituales pisces effuderunt: pisces, quos Apostoli sunt piscati.] Quod Chrysostomus Baptismum vocat vernam florum è lauacro germinationem conforme est iis quæ superiùs * retulimus ex Zenone Veronensi. Consonat

* cap. 2.

item Gregorio Nazianzeno, qui nouam Dominicam Baptiſmi feſta commemoratione celebrem, vocat *ver animorum*, *ver inuiſibile*.

13. Gregorius Nyſſenus de Chriſtiani hominis perfectione cum Olympio diſſerens, tractanſq; quomodò Chriſtus 1. Cor. 15. dicatur primogenitus ex mortuis, affinitatem noſtræ per Baptiſmum regenerationis, & reſurrectionis Chriſti, ita declarat. [Eſt igitur ex mortuis primogenitus, aut primitiæ dormientium factus, vt omni carni ad reſurrectionem iter aperiret. Cumq; nos, qui natura eramus filij iræ, cœleſti generatione per aquam & ſpiritum, filios lucis, & diei filios eſſet effecturus, ejuſmodi generatione in Iordanis flumine dux ipſe præceſſit, vt ad naturæ noſtræ primitias, ſpiritus gratiam attraheret: id eſt, vt omnes ex ſpiritali regeneratione, ad vitam generatos, fratres ipſe per aquam & ſpiritum ante genitus conſtitueret. Ad eundem modum creaturæ in Chriſto generatæ, ipſum primò genitum cogitantes, ab opinione pia minimè receſſerimus. Quoniam igitur vetus creatura

ing

ingressa est per peccatum, & inutilis reddita, necessariò perditorum subiuit viam noua vitæ creatura, quæ per regenerationem & resurrectionem ex mortuis constituitur, cujus princeps auctorq́; vitæ, primogenitus est & appellatur.] Morbosum videri possit quod hîc dixit Nyssenus, Christum ante genitum esse per aquã & spiritũ. Id quod etiam alibi habet agens aduersùs Eunomium *. Hoc inquam non videtur sanæ doctrinæ consentaneum. Tum quia Baptismus Ioannis spiritum & gratiam non largiebatur, atque adeò non regenerabat suscipientes. Tum quia Christus nullum vnquam gratiæ auctarium de nouo accepit. Itaque baptismum Ioannis suscipiendo, non potest dici fuisse regeneratus ex aqua & spiritu, nisi similitudinariè & in speciem; quatenus Christus sic perfusus, videbatur hominibus regenerari ex aqua & spiritu, sicut cæteri qui ad Ioannis baptismum confluebant, regenerabantur susceptione gratiæ regeneratiuæ; non quidem collatæ ex opere operato illius Baptismi qui infertilis gratiæ, & cœlestis illius roris planè exsuc-

* orat. 3. vel secundùm Græcam Periocham 4.

cus erat, ſed aduectæ per opus operantis, ſi ei externæ ablutioni contingebat adjungi contritionem, vel dilectionem perfectam: vi cujus gratiæ, ij qui baptizabantur, quantum ſeruilis tunc ſtatus ferebat, regenerabantur in Dei filios, id eſt ſanctificabantur, fiebantq; accepti Deo. Dici item poteſt, Chriſtum in eo Ioannis baptiſmo, regeneratum eſſe typicè & exemplariter, quatenus ille baptiſmus à Chriſto ſuſceptus, fuit typus ac exemplar baptiſmi noſtri in quo regeneramur. Sic enim exponere cogimur, quod dixit S. Auguſtinus *, Chriſtum eſſe renatum Sacramentis in Ioannis baptiſmo, & conſecratum ac genitum; ſecunda deniq; natiuitate per Spiritum ſanctum, eſſe baptizatùm. Et alibi † ait, [Hanc Chriſti regenerationem, confirmationem eſſe fidei noſtræ. Inſinuauit enim nobis muneris ſui beneficium, per ſecundæ natiuitatis exemplum, & quod facere voluit, prior ipſe fecit.] Et mox. [Vitalem gratiam non corpus ex flumine, ſed flumen mutuatur ex corpore. Deſcendere in ſe fontem ſuum felix vnda miratur, ſub vno momento rem

* ſerm. 36. de tempor.

† ibid. ſerm. 29.

remedia æterna concipiens, & noua Deum regenerationis fœcũditate parturiens, quod acceperat hoc reddens, & quod non habebat accipiens.] Si emplastrum quod his Augustini locis adhibemus, proposito item Nysseni loco mederi possit, eo melius. Nobis ad rem pręsentem satis superq; est, agnosci ibi à Nysseno, nascentium per Baptismum resurrectionem ex mortuis, qua Christo resurgenti rectè assimilentur, vt monstrandum receperamus, & ex Latinis ac Græcis Patribus declarauimus.

14. Affine est, quod frequentissimè in Scripturis, cum resurrectione Christi nectitur Baptismus, tanquam antitypum cum prototypo. Sic enim S. Petrus *, ait, *Nos regeneratos esse in spem*, (hoc est sobolem, quæ spes est familiæ) *uiuam per resurrectionem Iesu Christi Domini nostri:* Nempe expressam, & repræsentatam in nobis baptismo initiatis. Et inferiùs †. *Quod vos similis formæ saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem* IESV CHRISTI *Domini nostri.* Solet

* 1. Petr. 1.

† cap. 3.

S. Chryſoſtomus, eodem referre locum inſignem ex Pſalmo 2. vbi poſt prænunciatam Chriſti reſurrectionem juxta interpretationem Apoſtolorum Principis Actor 2. ſubditur, facta Chriſto rediuiuo donatio gentium quas recturus ipſe eſſet *in virga ferrea*, non graui (ait Chryſoſtomus *) ſed forti. Quod verò additur, *& tanquam vas figuli, confringes eos*, S. Chryſoſtomus accipit de baptiſmo. Vnde exclamat; [Ecce & lauacrum ſentitur myſticè.] Probat verò ſenſum hunc ſuum, quia Pſaltes non loquitur de vaſe fictili, quod coctum eſt, nec poteſt conteri quin fiat prorſus inutile: ſed loquitur de vaſe figuli, quod cum molle ſit & humectum, poteſt refingi, & pro figuli arbitrio commutari in nouam formam, vt eſt apud Hieremiam c. 18. & 19. Reformatio ergo, cujus non vas fictile ſeu teſta capax eſt, ſed vas argillaceum, rectè exprimit eos qui per ſuſceptum lauacrum regenerationis, poterant refingi ac reformari in nouam creaturam, adhibita contritione vtili, qua percómodè confracti & contriti, è peccatoribus fiant Sancti & accepti Deo,

* homil. ad bapt.

Deo, Christoq; digni, & ejusdem rediuiui idoneæ imagines.

15. Insistit insigniter huic Psaltis interpretationi, & connexioni Baptismi nostri cum resurrectione Christi tanquam causa exemplari, idem Chrysostomus alio loco sic inducẽs loquentem Deum *. [Noui vas quod meum est. Noui planè quibus suadelis deprauatum est. Priùs erat vas luteum, & peruersum est, refingo vas per lauacrum regenerationis, & trado illud igni. Accepit puluerem à terra & fecit hominem, ac formauit eum. Venit Diabolus, & peruertit eum. Venit ipse & rursus accepit; eumq; fecit renasci; conflauit ipsum in baptismate, neque siuit præterea vt esset luteus corpore, sed corpus ipsum, fecit, vt esset testaceum. Tradidit puluerem igni spiritus. *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* In aqua, vt reformetur, in igne vt consolidetur. Ob hoc Propheta superiùs dicebat, *quasi vasa figuli conteres nos.* Non dixit, *quasi testacea* quæ singuli quíque possident. Sed & sunt vasa figuli lutea quæ effingit per rotam, sunt & lutea: nostra autem sunt

* homil. in illud *Astitit Regina.*

testacea. Prædicens igitur cõflationem nostram per baptisma repetitam, *quasi vasa figuli* (ait) *conteres eos*: Dicit, *reformat & conflat*. Descendo in fonté baptismatis, & reformatur non figura, cõflatq; eam igni Spiritus sancti, & fit testaceum.] Pergit monstrare eo loco S. Chrysostomus, quomodò Christiani fiamus vasa testacea, in quibus diuinus thesaurus tutò condatur juxta Apostolum *; quem item mõstrat fuisse verè vas fictile siue testaceum, condito intra illud Dei thesauro locupletissimum. Optimè verò conditio testacei vasis referri potest ad impossibilem semel illuminatorum renouationem, ac detersionem peccatorum post baptismum admissorum, per eam pœnitentiam quæ in adultis cum baptismo sufficiens fuit ad plenam peccatorum expurgationem, etiam quoad reatum.

* 2. Cor. 4.

16. Monstratum sufficienter est, quàm bellè spiritualis nostra per Baptismum resurrectio, consentiat cum Christi resurrectione vt exemplari, quámque ex vsu Scripturæ, subnecti eidem soleat. Meritò itaque Ecclesia, vt argumentari cœperam, memoriam fest

festiuam nostræ spiritualis resurrectionis per Baptismum collatæ, subnexuit celeberrimæ festiuitati de Christi resurrectione; eamq; baptismi & connexorum ei beneficiorum memoriam, alligauit Dominicæ, quæ post finitam propriè in præcedenti Sabatho Octauam Paschæ, prima subsequitur plenè consummatam de Christi resurrectione solemnitatem. Ejus sanè diei Missa, appositissimè respondet baptismo, & baptizatis, siue alūnis nutricum Christi. Introitus enim Missæ, *quasi modò geniti infantes, rationabile, sine dolo, lac concupiscite*, & generationem in Christo, & lac infantium apertè præfert. Epistola, de eodem argumento est apertissimè. Ejus initium est, *omne quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Quod perspicuè spectat baptizatos. Subditur, Christum venisse *per aquam & sanguinem, non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine: & tres esse qui testimonium dant in terra, spiritum, aquam, & sanguinem, & hos tres vnum esse.* Quæ item omnia ad Baptismum pertinent. Neque enim aqua, si per se spectetur, quicquam est nisi aqua, vt superiùs cum Ambrosio

dicebamus. Regenerat ergo per admiſtum meritis ſanguinis Chriſti, ſpiritum viuificantem. Euangelium, continet Chriſti inſufflationem, quæ juxta SS. Cyrillum †, & Ambroſium *, typus fuit regenerationis mundi per Baptiſmum, quo noua creatura, inſufflante Deo producitur in primitiuæ pſalmationis imaginem: monſtraturq́; Chriſtum rediuiuum ratione præcedentium meritorum, factum eſſe non modò in animam viuentem, vt contigit primo homini, ſed etiam in ſpiritum viuificantem; id eſt in corpus quadantenus ſpirituale, pleráſque ſpirituum dotes participans, & vitam mundo impertiens per baptiſmum ſuæ reſurrectionis imaginem. Eodem Euangelio, narratur conceſſa Apoſtolis à Chriſto rediuiuo poteſtas remittendi peccata, quæ eſt illa Chriſtianarum nutricum functio tam neceſſaria Chriſti infantibus, vt abſterſis fœcibus, mundi ſeruentur. S. Chryſoſtomus †, in immiſſione ibidẽ commemorata manus S. Thomæ in latus Chriſti, & in collaudatione eorum qui non viderunt & crediderunt, de qua in calce Euangelij, Euchariſtiæ

* lib. 12. in Ioan. c. 56.

† ſerm. 10. in Pſal. 118. v. 1.

* orat. in nouam Domin. & S. Thomã.

quo perceptionem subolfecit. Perinde enim esse putat verba S. Thomæ prolata, ac si dictum esset fidelibus omnibus. [Accipite, edite, adhibete man⁹ vestras, & mittite in latus meum. Omnes mea membra tenete. Quodcunque enim fragmentum cœperitis, in eo sum totus, qui à Thoma contrectatus sum. Accedamus ergo omnes, purè ad purum.] Meridiana itaque luce clarius videtur, quàm bellè ritus Missæ diei illius, consentiat cum memoria regenerationis nostræ, & officiorum quibus Christianæ nutrices, Christi & Ecclesiæ infantes demerentur. Non malè ergo inde conjectamus, propositum esse Ecclesiæ, omnia illa recolere prædicta die.

17. Nunc quia ejus diei celebritas, sub baptismi festiui titulo apud pleróſque obsoleuit, optandum esset, vt saltem priuatim, vel ea ipsa Dominica in Albis renouato apud se antiquo vsu; vel qua die quisque ex Deo natus est & baptismum percepit, recoleretur ab vnoquoque tanti beneficij memoria, ex ea formula quam ex Concilio 6. Mediolanensi sub S. Carolo *, hîc re-

* tit. de baptis.

noster Ambrosius) quid interrogatus sis. Recognosce quid responderis. Renuntiasti Diabolo & operibus ejus: mundo & luxuriæ ejus ac voluptatibus. Memor esto sermonis tui,& nunquam tibi excidat tuæ series cautionis. Parentum cura sit, diem ob eam caussam notare, quo eorum filius Christo renatus est: ideoq; Parochus cum baptizauerit, moneat etiam, vt id ab illis fiat: Præter scriptionem quam ipse eo de genere in codicem statum parochialem referre debet. Baptismi verò dies, qui solemni illa abrenuntiationis sponsione professioneq; insignis est, ad omnem pietatis exercitationẽ vsumq;, non pompis sœculi, non conuiuiorum apparatu, non luxu, non operibus tenebrarum, cum dies lucis sit, celebretur sed tantæ charitatis erga Deum ergaq; proximum officjis.] *Diem lucis* vocat diem baptismi ex vetere formula qua baptismus illuminatio & lumen, baptizati verò, etiam apud Paulum, illuminati dicti leguntur: quod notum est ex Christiano Pædagogo*. Pulchrè verò apud Chrysostomũ homilia quadam de Resurrect. cujus initium est,

* lib. cap. 6. *initio.*

Fratres quam pretiosa, dies Paschatis à partu & regeneratione filiorum Dei, dicitur denominata *Dies lucis*, ab alijs *Dies Regalis* siue *Dominicus*, ab alijs *Dies panis*. Hoc nomen ad communem omnibus panis vitæ participationem in Paschate referendum videtur, alterum verò nomen ob Domini in eo resurrectionem est inditum. Denique prima appellatio à luce noua renatorum & partu ex vtero de quo homiliæ initio, ducenda est. Sic ergo dies haustæ primùm lucis, spiritualis meritò recolenda est per opera lucis. Optabat quotannis certo tempore præsertim in Paschate & Pentecoste recoli Baptismi memoriam S. Gertrudes * & ad id præstandum varias exhibet recolendi formulas quas vidisse juuerit.

* in insinu. diu. piet. exercitat. 1.

CAP.

CAPVT VIII.

CHRISTIANÆ FILIAtionis & nutricationis, tessera jugis, & quotidianum memoriale, cereus Agnus.

1. NON fuit ſatis Eccleſiæ, anniuerſario feſto recordatioñe Baptiſmi ac ſubjunctorũ ei beneficiorum ingerere fidelibus, ſed inſuper, vt ea recordatio quam ſummi eſſe ad vitam ſanctè exigendam momenti, rectè perpendit Concilium Pariſienſe † perpetua eſſet, excogitauit juge ac quotidianum monimentum, nempe cereum Agnum, qui vulgo dicitur *Agnus Dei*. Eo quippe pertinere hujuſmodi ritum, multa ſuadent, quæ aliorum de ſacri illius ritus ſententijs præponderant, vt monſtrabo.

*ſub Ludo. l. 1. c. 9. & 10.

Præmittendum verò est, quid de cereo Agno, Ecclesiasticorum rituum veteres Tractatores tradiderint. Ordo Romanus * perantiquus, sic habet de isto ritu. Hic ordo cerei benedicendi in forensibus ciuitatis agitur. Nam in catholica Ecclesia, intra ciuitatē Romanam, non sic benedicitur: sed manè primo, Sabatho sancto, venit Archidiaconus in Ecclesiam, & fundit ceram in vas mundum majus, & misscitat ibidem oleum, & benedicit ceram, & ex ea fundit similitudinem agnorum, & seruat eos in loco mundo.] Et inferiùs †. [Dominica post Albas, id est in octauis Paschæ, infra ciuitatem Romanam, dantur agni cerei ab Archidiacono in Ecclesia post missam & communionem populo, & ex eis faciunt infra domos suas incensum incendi, ad suffumigandum in domibus suis pro quacumque necessitate. Similiter in suburbanis ciuitatibus, de cereo benedicto faciunt, ad suffumigandum, scilicet in domibus suis, seu ponendum in agris, vel in vineis, propter illusiones diabolicas, siue contra fulgura & tonitrua.] Denique adductas

* tit. bened. Cerei.

† tit. Ordo in Octauis Paschæ.

cer

cerei benedictiones. [In Octaua verò Paschæ, dantur ipsi Agni ab Archidiacono in ipsa Ecclesia post Missam & communionem populo, & ex eis faciunt incensum accendi, ad suffumigandum in domibus suis, pro quacunque tribulatione eis euenerit necessitas. Similiter & in forensibus ciuitatibus de cereo faciunt.]

Allegat & exscribit Ordinem Romanum, Amalarius * agens de Vigilia Paschæ. Nonnulla addit Alicuinus † notatu digna. [In Romana Ecclesia (inquit) intra vrbem mane primo Sabathi venit Archidiaconus in Ecclesiam, & fundit ceram in vase mundo, & miscitat in ea oleum: inde benedicit ceram, & ex ea fundit similitudinem agnorum, & seruat eos in loco mundo. In Octauis verò Paschæ dantur ipsi agni ab Archidiacono in Ecclesia post Missas & communionem populo, & ex eis faciunt in domibus suis accendi incensum, & ad fumigandum in domibus suis pro quacumque eis necessitate euenerit. Similiter in suburbanis ciuitatibus de cereo faciunt. Agni quos Romani faciunt, agnum pro nobis

* lib. 1. de officijs, c. 17.

† lib. de officijs, c. de Sabatho sancto.

factum immaculatũ deſignant: omnibus enim rebus, Chriſtus nobis ad memoriam frequentiùs reducendus eſt: quibus S. Gregorius oleum infundi inſtituit, quando myſteria Paſchalis agni reſerauit.]

2. Ex dictis habemus materiam, formam, & effectricem cauſam agnorum ſacrorum, juxta antiquum modum. Nam poſtea aliquid variatum eſt, tum quoad materiam, tum quoad conſecrationem ſeu benedictionem, quæ eſt forma moralis ſacrorum horum ſymbolorum, tum denique quoad ad cauſam effectricem. Et materia quidem, vt ex Ordine Romano audiſti, olim erat duntaxat ſupra aquam cera & oleum, quibus Archidiaconus quotannis in Sabatho ſancto benedicebat, & ex eis ſic commixtis formabat cereos Agnos, quos ipſemet Dominica in Albis populo in Eccleſia poſt Miſſam & cõmunionem diſtribuebat. Poſtea verò non ſic. Nam materiæ ſupra aquam & ceram additum eſt oleum & balſamum, ſeu chriſma. Quanquam ſi quis nomine *olei* quod olim adhiberi ſolitum retulimus, chriſma intelligi velit, vix

vix erit vnde reuincatur. Nam frequens est apud veteres vt *olei* nomine *chrisma* designent. Sic Prudentius †.

† in Psycho.

Post inscripta olei fronti signacula, per quæ
Vnguentum regale datum est, & chrisma perenne.

Apertè per *oleum* cujus in priore versu meminit, intelligit *chrisma*, quo solus Episcopus consignat in fronte Neophytum, idq; liquet ex versu secundo, quo excluditur interpretatio eorum qui nudum oleum materiam consignationis illius statuunt, quia à Patribus sæpè dicitur *oleum.* Neque enim nudum oleum, diceretur vnguentum regale, & chrisma perenne. Sanè tametsi vox *chrismatis*, spectato extimo cortice, non aliud sonat quàm materiam ad inungendum, tamen ex accommodatione Ecclesiæ, & vsu Patrum ac Doctorum, restringitur ad mixturam olei simpliciter dicti & balsami: quæ mixtura ab oleo simplici secernitur apud Iustinum*, Cyprianum†, atque Gregorium *. Itaque verum est, aliquando nomen *olei*, sumi pro chrismate: ac proinde fortassis jam olim

* q. 137. ad Orthod.

† serm. de vnctio. chrism.

* Cant. 1. ad illud *Botrus Cypri.*

materia cereorum Agnorum consecratorum quæ ex parte dicitur fuisse oleum, erat oleum commixtum balsamo siue chrisma, quale nunc adhibetur ad confectionem Agnorum. Et ita oleum sumpsit in hac ipsa materia, Gulielmus Durandus †. Quod si olim non adhibebatur ad Agnorum confectionem nisi oleum nudum, quod sonare videntur quæ superius de hac agnorum materia retulimus, sic fatendum est, variatum esse quoad materiam prædictam, quæ postea adhibita est, & quidem jam à satis longo tempore. Nam in carminibus quæ nomine Vrbani 5. ad Imperatorem Orientis cum tribus cereis Agnis missa feruntur, disertè notatur hæc materia. Sic enim ibi habetur.

* lib. 6. ration. c. 79.

Balsamus & munda cera cum Chris-
matis vnda,
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi
Magnum,
Fonte velut natum, per mystica sancti-
ficatum.

An legendum in primo versu, *mundâ cum cerâ*, vt metrum constet? In eodem versu *vnda chrismatis*, accipienda est

est pro chrismate & vnda meliusq; legeretur *chrismateq́, vnda.* Nam præter balsamum & aquam, chrisma quoque adhibetur in confectione Agnorum, vt est in Ceremoniali Romano, & apud Gulielmum Estium in Ecphrasi metrica prædictorum Vrbani carminum, vbi sic canit.

Quale sit, & qua vi venerabile polleat Agni
Σταυροφόρȣ *signum, carmine disce breui.*
Punica cera subest, mixtumq́ opobalsamon vndæ,
Chrismaq́; Pontificis cuncta sacrata prece.

3. Non expressit tamen Estius, Agni confecti mersionem intra aquam, ac consequentem extractionem, vt sit fonte velut natus, sitq; expressio hominis renati, qui quia juxta Nazianzenum * est Christus quidam, adhibentur ad conficiendum Agnum principia materialia ijs quæ ad Christi constitutionem concurrunt proportionalia. Cera munda, purissimum corpus Christi refert, in quam ceræ notionem symbolicam pleraq; adducuntur

* orat. 21.

tractádo de symbolis effectionis Christi Domini. Aqua juxta Anastasium Sinaïtam †, est imago animæ Christi. Balsamus vt dixit Alexander 3. Epistola ad Regem Francorum circa Rosæ aureæ inunctionem, & Innocentius 3. sermone de Rosæ consecratione, est typus diuinitatis. Chrisma ob mixturam & compositionem, bellè respondet vnioni hypostaticæ; ob fragrantiam verò, donis gratię Christum vberrimè perfundentibus. Itaque materialia principia Agni, optimè consentiunt cum principijs intrinsecè constituentibus Christum, cujus Christianus debet esse imago viua, & simulachrum animatum. Vnde ad Agnum cereum qui Christiani antitypus est, omnia ista concurrunt. Vt autem intelligatur, cum hîc spectari vt regeneratum ac Dei filium interuentu baptismi, Agnus sic confectus, fit fonte velut natus, id est intra aquam mergitur, indeq; postea educitur, & multis benedictionibus mysticisque precibus sanctificatur à Pontifice, quod significatur versu vltimo Vrbani.

† lib. 2. hexa.

4. Hinc habetur alterum discrimen

ant

antiquæ Agnorum cõsecrationis à noua. Nam olim Archidiaconus, quotannis in Sabatho sancto benedicebat materiam remotam Agnorum: ceram scilicet, oleum, & aquam: & ex eis sic commixtis formabat cereos Agnos, quos ipsemet postea Dominica in Albis distribuebat, vt retulimus, tametsi nonnihil dissentanea habet Gulielmus Durandus *, affirmans Agnos fuisse confectos ab Acolythis, & distributos à Pontifice, Sabatho in Albis: Quinetiam confectos aliquando Agnos eo ipso Sabatho in Albis, distributísque à Pontifice domesticis suis Dominica in Albis cum intrat ad mẽsam. Quæ omnia aliter narrãtur in Ordine Romano. Vt proinde vel hallucinatus sit Durandus, vel mutatio contigerit circa prædicta, post tempus quo conscriptus est Ordo Romanus. Nunc benedictio Agnorum fit ab ipsomet Pontifice; non qnotannis, sed primo duntaxat anno initæ Pontificiæ sedis, & deinceps quolibet tantùm septennio. De distributione mox dicam.

* lib. 6. cap. 79. ratio.

5. Sic breuiter expeditis alijs cerei Agni causis, hærendum præsertim est

in finali causa institutionis hujus sacræ ceremoniæ. Aiebam ego, hos cereos Agnos esse symbola Christiani hominis, qui per Baptismum factus sit filius Dei, acceperitq; omnem illam nutricationem Baptismo subjunctam, quam supra exposuimus. Quod dico, Agnum symbolum esse Filij Dei, non videbitur mirum, ei qui perspexerit, in sacris libris ex vsu Hebræorum quem Clemens Alexandrinus notauit †, Agnum idem sæpè esse quod Filium. Vnde illud in Cantico Angelorum, *Domine Deus Agnus Dei, Filius Patris*. Et in Clausula formulæ Litaneuticæ, ac in sacro ante communionem, *Agnus Dei qui tollis peccata mundi*. Vbi *Agnus Dei*, idem est quod *Fili Dei*. In casu namq; vocandi, æquè posse dici *Agnus*, ac *Agne*, contra quorundam de Grammaticæ indemnitate sollicitorum cauillos, benè statuit Serarius †. Christus ergo in illis orationibus denominatur Agnus Dei, id est Filius Dei, imitatione Baptistæ, qui digito suo indicans Christum verum Messiam, & naturalem Dei Filium, dixit *Ecce Agnus Dei*. Hoc (vt dicebam) ex vsu Hebræorum petitum est

† 1. Pædag. c. 5.

† lib. 1. litan. c. 18.

est. Nam Hebræi rei pecuariæ valdè addicti, pusiones suos præ teneritudine Agnos dicere soliti, Christianis qui ex eis orti sunt, occasionem præbuerunt inter plerosq; ab eis mutuos sumptos loquendi modos, hunc quoque vsurpandi. Quia igitur Christiani per Baptismũ fiunt filij Dei, meritò Christianus baptismo initiatus dicitur *Agnus Dei*; ejusq; sub ea ratione accommodatum symbolum, est cereus Agnus ad id adhibitus ex Ecclesiæ institutione.

6. Quod dico de mente Ecclesiæ, rectè confirmatur ex nonnullis Ecclesiasticis ceremonijs, & ex Antiphona * quam concinit Subdiaconus Sabatho in Albis, deferens ad Pontificem cereos Agnos in lance, vt est in Ceremoniali Romano. *Pater sancte, isti sunt Agni nouelli qui annunciauerunt vobis alleluia, modo venerunt ad fontes, repleti sunt claritate.* Hæc est manifesta expressio Christianorum recens renatorum, qui paulo ante in sacro fonte illuminati sunt; & repleti claritate cœlesti, laudemq; Deo annuntiauerunt coram initiatoribus. Cum ergo dum

* lib. 3. sect. 2. c. 6.

ista concinuntur exhibeantur Agni cerei, perspicuum videtur, eos esse symbola Christianorũ baptizatorum. Eodem pertinet, quod VVidmanstadius Syrus*, testatur Syros cum Romæ baptizantur in hebdomada cãdidatorum, accipere à Pontifice in Baptismi monimenta ac symbola, cereos Agnos. Idipsum erga omnes recens baptizatos seruari solitum, & appensum omnibus bullæ specie è collo hujusmodi cereum Agnum, scribit Baronius †. Quod ita intelligendum est, vt Agni quidem cerei conficerentur ea ipsa die qua Baptismus conferebatur, ita vt idẽ esset Christiani hominis & cereorum Agnorum natalis; distribuerentur autem Agni in solemnitatis Paschalis clausula, postquam deposita esset vestis alba, quæ erat insigne recens suscepti Baptismi: vt memoria baptismi cum veste baptismali non abjiceretur, sed excitante sacro hoc monimento oculos semper feriente, ac pendente de collo, viua semper & nunquam obliteranda perstaret. Ferunt interdum viris primarijs factam Agnorum distributionem Sabatho in Albis. Sed hoc

&

* præfat. ad Testamentum Syriac.

† anno 58. n. 76.

& posterioris moris fuit & veluti extra ordinem & primæuum finem institutionis Agnorum cereorum, quæ per se primò spectauit recens baptizatos, quibus in clausula solemnitatis Paschalis, & octiduo à Baptismo, cum vestes quæ baptismi insignia erant, pridie fuissent depositæ, distributos esse cereos Agnos scripsit ante annos trecentos Gulielmus Durandus *. Est † qui in eandem sententiam alleget Optatum Mileuitanum lib. 3. contra Parmen. Hanc tamen Optati allegationem, tanquam falsariam & gratis confictam, seuerè carpit Vicecomes * : improbandus & ipse quatenus ceream Agni imaginem non nisi per primum Christianæ natiuitatis octiduum gestatam dicit, ex inde verò fuisse depositam. Id cur dicat, reuera non habet Vicecomes, cum per illud octiduum quod festiuũ quotannis, etiam cum cessatione à seruilibus exigebatur, vt est in Concordia Regularum S. Benedicti Anianensis †, nec adhuc accepissét Neophyti Agnos cereos, nec eos necessarios haberent, in tam recenti Baptismi susceptione, & adhuc vigente vsu albarum vestium,

* lib. 6. ration. c. 78.

† lib. 7. hom. 1. de Christi baptis. Carthagenæ.

* lib. 5. de bapt. c. 51.

† cap. 49.

quarum vel aspectus satis commonefaciebat de suscepto Baptismo.

7. Suffragatur præterea sentẽtię propositæ, vsus antiquus denominãdi Agnos,& pingendi specie Agnorũ, Christianos baptizatos. De vsu sic denominandi, liquet ex Clemente Alexandrino*, qui colligit varia tenerrima nomina quibus Scriptura gaudet appellare Dei filios. Obseruat enim eos aliquãdo vocari *pueros*, alibi *infantes*, nonnunquam *pullos*, aliàs *populum recentem*, aut *populum nouum* cui nomen nouum imponẽdum prænunciatur Isaiæ 56. & 66. Hoc est nomen & recens & æternum, impollutum ac simplex, infantile & verum. Sapidissimum verò est nomen *Agni*, seu *Agnelli*, quo Clemens obseruat vsum S. Matthæum c. 25. in promulgatione decreti irretractabilis facienda in mundi meta: Sic enim allegat Matthæum, *stent agnelli à dextris*. Adducit quoque in eandem sententiam Isaiam c. 40. verbis illis. *Sicut Pastor pascet gregem suum, & brachio suo colliget Agnos.* [Per id (inquit Clemens) quod est in ouibus tenerrimum, agnos scilicet; simplicitatem, (*vtique infan-*

* 1. Pædag. c. 5.

til

tilem) allegoricè ſignificans.] Tandem in calce capitis, rationem reddens cur Ioannes de Chriſto, *Magno* (vt ait) *Deo & perfecto puero* dixerit, *Ecce Agnus Dei*, Deum propter nos infantem factum, *filium Dei infantem Patris*, idcirco ait vocatum eſſe Agnum, [quia ſcriptura, pueros & infantes, *Agnos* nominat.] vt mirum non ſit, in Chriſtiana Eccleſia infantes Dei & pueros, illi de Baptiſmi vtero ſuſceptos, denominari Agnos vel abſolutè vel *Agnos regales*, vt idem Clemens in hymno appellat, vocans Chriſtum, *Paſtorem Agnorum Regalium.* Videſis, num quod ait Clemens de infantibus Dei, nomine *Agnorum* in Scriptura donatis, habeatur ex Ioannis 21. Vbi Chriſtus rediuiuus, S. Petrum Generalem ouilis ſui Paſtorem conſtituens, mandat illi, tum vt oues, tum vt Agnos paſcat. *Ouium* nomine notans Antiſtites, ſimplicium Chriſtianorum parentes, quibus B. Petrus tanquam *Epiſcopus Epiſcoporum* præeſt. *Agnorum* verò nomine, ſignantur cæteri omnes Chriſtiani. Notarunt hanc diuerſitatẽ illorum Chriſti mandatorum ad Petrum, *Paſce oues meas*;

Et *Pasce Agnos meos*, eruditi Interpretes †. Denominantur ergo qui Baptismo initiati sunt, *agnorũ* nomine. Quod non conuellitur ea nomenclatione qua S. Ephrem B. Basilium affecit *, vocans eum, *certum Agnum matricis vitæ*. Tantum enim abest vt inde cæteri fideles arceantur appellatione Agnorum, vt potiùs firmetur quod diximus, de Christianis Agnorum nomine ritè donatis: Beato autem Basilio, tanquam præcipuum & peculiare tribuatur, quod esset *certus agnus matricis vitæ*, tam testata & perspicua erat ejus sanctitas, & diuina filiatio præ filiatione cæterorum, quæ seclusa speciali reuelatione, semper est anceps. Et ipsi tamen Agni sunt, & dicuntur, quamuis certò comperti Deo soli. [Agnos suos (ait Chrysologus †, exponens filios arietum afferri Deo jussos) cœlestis Pastor ad ouile Dominicum vult deferri, ne dispersi per inculta gentium, luporum deuorentur incursibus. Sed quid admoueat vox diuina, planiùs jam loquamur: *Afferte Domino filios arietum.* Afferre Domino baptizandos: Afferte quos fides concipiat, non caro: Afferte quos Dei grat

† Tol. Ioan. 21. annot. 7. Maldo. ibid. ex Eusebio Emiss.

* orat. de Basilio.

† serm. 10.

gratia generet, non mundana natura. Afferre quos Agnos præstet innocentia, non habeat pecoris hebetudo.] Bellè omnino S. Hieronymus tractans illud Isaiæ 40. *In brachio suo congregabit Agnos*; [Non tauros (inquit) & arietes, & hircos, & grandes oues, quibus per Ezechielem comminatur quod lacte vescantur & operiantur lanis, & infirmum conterant gregem; sed Agnos adhuc tenellos, & rudis in Christo infantiæ, qui nuper in baptismo sunt renati, de quibus ipse Dominus loquebatur ad Petrum, *pasce agnos meos*.]

8. Frustra hæreo in his exemplis, Christianorum nomine *Agni* appellatiuè & communiter sumpto donatorum, cum videatur esse ad manum luculentius exemplum eorum quibus id nomen fuit proprium. Quid enim aliud est nomen *Agnelli*, quo sanctus Abbas Neapoli miraculis illustris annotatur in tabulis Ecclesiasticis 14. Decemb? Ejusdem nominis alius Episcopus Rauennas, libellum scripsit de ratione fidei ad Arminium aduersus Arrianam pestem. Quidam Agnus nomine vnus è ducibus Eudonis Aquitani, notatur

in actis S. Austregisili. In molliore sexu, *Agnes*, idipsum sonat quod *Agna*. Possem hoc probare ex Philippo Abbate, qui carmine de S. Agnete, eam vocat *Agnam*, vt cum ait,

Totus ad hanc vocem Iudex hilarescit, & Agnæ
Patribus insinuat hanc necis esse ream.

Et in calce totius Poëmatis,

Agnum qui mundi peccatum substulit, istis
Virtutum titulis vendicat Agna sibi.

Consulto tamen abstineo hac probatione, quia facilè diceretur, Philippum necessitate metri adactum, *Agnam* posuisse loco *Agnetis*. Adduco igitur S. Augustinum *, qui cōceptis verbis Agnam in oratione soluta nominat, dicens. [Quod vocabatur, erat. Agnes Latinè, Agnam significat.] Similiter Aldelmus†, *Agnam* dicit non Agnetem, nulla licet carminis lege astrictus. Passim hoc nomen sanctissimæ illius puellulæ Romanæ quam omnium gentium literis ac linguis exornatam scripsit S. Hieronymus *, & magnificè celebrarunt præter cæteros S. Ambrosius, S. Augustinus, S. Maximus, Prudentius, Phil

* serm. 101. de diuersis, c. 6.

† lib. de Virgin. c. 25.

* epist. ad Demetria 8.

Philippus Abbas, Thomas Kempenſis, ita acceptum video, vt ei ſubjecta notio, ſit vel virginitatis nitentiſſimæ, vel martyrij, quod vtrumque decus fuit in ea virgine micantiſſimum, juxta illud S. Ambroſij, [habetis in vna hoſtia duplex martyrium, pudoris & religionis.] Et illud Prudentij de eadem,

Duplex corona eſt præſtita Martyri,
Intactum ab omni crimine Virginal,
Mortis deinde gloria liberæ.

Notioni petitæ à Martyrio, fauet illud S. Paulini, agnum habentis pro ſymbolo hoſtiæ immolatæ,

Sacram fatentur, Crux & Agnus victimam. epiſt. 12.

At notionem ductam à puritate, diſertè comprobat S. Auguſtinus, cujus hæc ſunt verba. [Agnes Latinè *Agnam* ſignificat. Græcè *caſtam*. Erat quod vocabatur, meritò coronabatur.] Planè vox Græca ἁγνὸς, exquiſitam & prorſus illimem caſtitatem ſignat, vt docet Caſſianus *. Mihi nomen *Agnetis*, ſiue *Agnæ*, latinum videtur, nec aliud ſonare, quàm *filiam*; (vtique *Dei*) ſiue Renatam, aut *Chriſtianam*, vel *Natalem*. Chriſtiani nomen non accipio

* lib. 6. cap. 4.

appellatiuè, quo pacto primùm Antiochiæ denominati sunt discipuli Christiani; nec tantùm ea ratione, qua nonnulli Sancti titulum *Christiani*, pro nomine & omni ad ipsos attinente sibi esse voluerunt, vt Sanctus, Diaconus Viennensis; S. Lucianus apud S. Chrysostomum *, S. Eutichianus †, necnon SS. Concordius, Tharachus, Probus, & Andronicus: sed alia specialiore, qua nomen alioqui commune, vsurpatur vt nomen proprium. Quo pacto scriptor egregius, dictus est Christianus Drutmarus, & Sancta quædam ancilla Iberorum trans Euxinum pontum Apostola, dicta est *Christiana*, quod fuisse ejus proprium nomen non benè diffitetur Baronius *. Omnia igitur prædicta nomina, eandem *filiæ Dei per Baptismum*, siue *Renatæ* ex Christo Patre, notionem habent subjectam. Atque ita liquet, nomen *Agni* pro *filio*, & *Agni Dei* pro *Dei filio*, antiquum esse in Ecclesia.

* orat. de eo.

† in Actis S. Anastas.

* ad 15. Decẽb.

9. Quod addebam de pictis jam olim Agnorum specie Christianis, liquere inprimis videtur, ex illis S. Paulini versibus ad basilicam bipartitam

eju

ejusq; picturas, quam basilicam constructam ait,

epist. 12.

Læta nouos geminis vt mater Ecclesia partus
Excipiat sinibus, quos aqua protulerit, &c.
Inde parens sacro ducit de fonte Sacerdos,
Infantes niueos corpore, corde, habitu.
Circundansq; rudes festis altaribus agnos,
Vnda salutiferis imbuit ora cibis.
Hinc senior sociæ congaudet turba cateruæ,
Alleluya nouis balat ouile choris.

10. Ex his versibus Baptisterio adscriptis à S. Paulino, conjectura ducitur, Christianos ad Baptisterij oras appictos esse specie Agnorum. Sed expressè & clarè idem ferunt variæ antiquæ imagines sub Agni symbolo, exhibentes dignos Christianorum nomine, & germanos Dei filios. Et imprimis id perspicuè fert pictura illa Christi Iudicis sub Agni imagine, Christianos ad dextram vt Agnos, ad læuam vt hędos judicantis, de qua pictura sunt

hi versus ejusdem S. Paulini *.

* epist. illa 12.

Sanctorum labor & merces sibi ritè cohærent
Ardua crux, pretiumq́; crucis sublime corona.
Ipse Deus nobis princeps crucis atque coronæ
Inter floriferi cœleste nemus paradisi
Sub cruce sanguinea niueo stat Christus in agno
Agnus vt innocua injusto datus hostia letho.
Alite quem placida sanctus perfundit hiantem
Spiritus, & rutila genitor de nube coronat.
Et quia præcelsa quasi judex rupe superstat
Bis geminæ pecudis discors agnis genus, hædi
Circumstant solium: læuos auertitur hædos
Pastor & emeritos dextra complectitur agnos.]

11. Narniæ supra januam cryptæ S. Iuuenalis, est pictura (veriùs sculptura) quæ item docet Christianos pingi ac sculpi solitos effigie agnorum. Est

sup

ſuper eam cryptæ januam, marmor oblongum, in cujus medio Crux eſt expreſſa, cui hinc inde adjacent duo Agni, ſe reſpicientes è regione. Hos duos Agnos, repræſentare S. Caſſium, & ejus olim conjugem Fauſtam, patet ex hiſce verſibus inſcriptis marmori, quos ipſe B. Caſſius, etiamnum viuens, confeciſſe creditur, & ſuo ſepulchro quod viuens ſtruxerat, apponi curaſſe.

Caßius immeritò Præſul de munere Chriſti,
Hîc ſua reſtituo terræ mihi credita membra.
Quem fato anticipans conſors dulciſsima vitæ,
Ante meum in pacem requieſcit Fauſta ſepulchrum.
Tu rogo quiſquis ades, prece nos memorare benigna,
Cuncta recepturum te noſcens congrua factis.

12. Eodẽ pertinet imago Romę reperta anno 1544. inter pretioſiſſima cimelia recondita in ſarcophago Mariæ filiæ Stiliconis, cõjugis Honorij Imperatoris, cujus Epithalamiũ extat apud Gentiliſſimũ Poëtam. Sic enim Clau-

dianum, adulta jam Christianitate, sub Christianissimis Principibus, Ethnicismo indormientem, meritò nominat S. Augustinus *. Testatur ergo Munsterus †, cujus fidei homo, agnum è pretiosa materia (ipse Munsterus tametsi Sectarius, & spurcus Apostata *agnum Dei* vocat) in cujus peripheria exaratæ erant hæ voces, *Maria nostra, omnium pulcherrima.* Vnde liquet, agnum illum seu agnam, expressisse symbolicè Imperatricem, prout lustratam sacro fonte, & in Dei Agnam per sacras aquas conuersam.

* lib. ciuit. c.
† in Cosmogr. lib. 2.

Sunt qui eodem referant imagines Agnorum quas in Vaticanæ Basilicæ abside tessellati operis aræ Pontificiæ imminente, ex Constantiniani operis structura, extitisse superiore seculo ferunt, priusquàm ea Basilica nouis instaurationibus augustior, & vnum ex orbis miraculis euaderet. Ita VVidmanstadius *, Molanus †, atque Lorinus*, existimantes lapideos Agnos qui ibi visebantur à tot seculis, ejusdem rei symbola fuisse, cujus nunc sunt cerei Agni: atq; adeò juxta nostram sententiam, fuisse imagines symbolicas baptizat

* præfat. ad Testã. Syriac.
† orat. de agno c. 6.
* in c. 8. Actor. v. 32.

zatorum. Non diffiteor id esse probabile, est tamen incertum: quia illæ Agni expressiones facilè possent accipi de Christo ipso, non de Christianis Baptismo initiatis. Frequens quippe jam olim fuit Christi expressio sub imagine Agni, vsque adeò vt Synodo Quinisextæ visa sit necessaria temperatio, de qua postea. Ne igitur imagines Vaticanæ illius absidis, Christum fortassè referentes per ordinem ad omnia alia quàm ad Baptismum, Christianos baptismo initiatos expressisse dicerem, idonea causa fuit: consultiusq; visum est, eas Agnorum imagines in hanc causam adducere, quas circumstantiæ indicarent, non in Christum, sed in Christianos cadere occasione Baptismi.

13. His siue picturis, siue signis, aut sigillis, annumero cereos Agnos à Pontifice consecratos: quod cum omnibus antedictis suasum haud incongruè videtur, tum optimè quoque confirmari potest, ex versibus quos nomine Vrbani V. cum tribus cereis Agnis missos ad Græcorum Imperatorum ferunt, vt supra jam retuli. Quod si reuera versui

illi non sunt Vrbani Pontificis, ex eis tamen æquè assequemur intentum, cujuscunque demum sint Autoris. Sic igitur habent versus illi, vt refertur in Opere de Ceremonijs Romanæ Ecclesiæ *.

* lib. 1. sect. 7.

Balsamus & cera munda cum Chrismatis vnda,
Conficiunt Agnum quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum per mystica sanctificatum.

Verba illa *fonte velut natum*, videntur sonare hoc munus esse velut hominem in baptismo & sacro fonte renatum; id est esse expressam ejus effigiem. Nec repugnat sensus alius, quem superiùs eidem versui jam dedimus, imo istum bellè confirmat. Diximus enim significari eo versu, Agni cerei quasi baptismum, per mersionem in aquam, & eductionem ex ea. Quorsum enim cereus Agnus in sua consecratione mergitur in aquam, indeq; extrahitur, nisi vt luculentiùs præferat baptizati hominis imaginem? Itaque quicunque ex duobus illis sensibus subesse dicatur ei versui, æquè assequemur intentum: nem

nempe quod mens Poëtæ fuerit, significare Agnum cereum esse imaginem Symbolicam Christiani hominis nati de sacro fonte, qui est finis primarius quem institutioni Agnorum cereorum præfiximus.

14. Videri possint sententiam hanc nostram quatere verba Ordinis Romani, in quo cum agitur de Agnorum distributione dicitur tantùm, inde solitum fieri incensum ad suffumigandum in domibus pro quacunque necessitate: sicut extra Romam fideles vtebantur particulis ceræ è cereo benedicto decerptis ad suffumigandum in domibus, seu ponendum in agris, vel vineis, vt ibidem dicitur. Vt quid ergo finem institutionis cereorum Agnorum esse dicimus, Baptismi memoriam? Hoc tamen argumentum enode est. Nam etiam cereus Paschalis quamuis ex superabundanti, (vt ita dicam) vsurparetur in finē illum suffumigationis, tamen ex sua primaria institutione aliò spectauit; quod negari non potest, etiamsi in Ordine Romano non explicetur. Nec mirum, quia libri rituales, non sunt conscripti ad enucleandas

causas & fines sacrarum ceremoniarum, in quam rem suppetunt alij libri tam multorum qui de diuinis Officijs Rationalia, similesq; tractationes ediderunt: sed præcisè conscribuntur ad tradendum modum & vsum receptum sacrorum rituum. Itaque silentium Ordinis Romani de fine quem Agnorum cereorum institutioni præfigimus, & expressio vsus eorum ad suffumigationem, nihil incommodat nostræ sententiæ. Est in hanc rem aliud affine exemplum. In eodem quippe Ordine Romano, consentientibus S. Gregorio *, & Albino Flacco †, disertè traditur, aquam Baptismi, è Baptisterio postquàm consecrata fuisset, accipi solitam in vasculis à fidelibus, ad vsum respergẽdorum agrorum aut domuum. Quis tamen dicat, finem institutionis aquæ Baptismalis & consecrationis ejus, alium primariò esse, quàm regenerandi hominem, etiamsi finis iste in Ordine Romano non explicetur in actu signato, proponatur autem vsus ille aspergendi talem aquam in agris aut domibus? Et videtur huic minutiori vsui deseruisse distributio Agnorum, quæ

* in Sacramentario.
† lib. de offic. c. de Sabatho Paschæ.

quæ fiebat plebi octiduo poſt Paſcha, poſtquàm recens baptizati poſitis pridiè veſtibus albis octiduo ante ſuſceptis donati erant his ſui Baptiſmi monimentis. Plebs enim quæ jam habebat cereos agnos ad finem inſtitutioni Agnorum præfixum, poterat agnos qui promiſcuè diſtribuebantur, accipere ad incendendum & ſuffumigandum domi aut foris.

15. Vide verò, an non vtrumque cereorum agnorum vſum propoſitum, ferant illa antiqui Scriptoris, Benedicti Canonici S. Petri in Vaticano, in Opere Ceremoniarum conſcripto anno 1140. [Sabatho de Albis, manè ad Miſſam, Statio Lateranenſis, vbi Domnus Apoſtolicus cantat Miſſam, & poſtea dum Primicerius cum ſchola cantat *Agnus Dei*, Domnus Apoſtolicus expendit *ſeu diſtribuit* Agnos per populum, hac ratione; vt ſicut filij Iſraël in Ægypto poſiti, præcepto Domini de ſanguine immaculati Agni in liminibus domorum ſcripſerunt hoc ſignum T ne ab Angelo percuterentur: Ita & nos de ſanguine paſſionis immaculati Agni Chriſti, debemus hoc ſignum

ſcribere in limine domorum noſtrarum per fidem, ne à Diabolo & à vitijs percutiamur, & à poteſtate Diaboli liberemur. Secundò propter infantes nouiter baptizatos, deponentem veterem tunicam, qui annunciant Alleluia, id eſt gloriam beatitudinis cœleſtis patriæ. Tertiò quia quicunque habebit de cera prædictorum Agnorum, & ex ea in domo ſua crucem habuerit, vel ſecum portauerit, non lædetur ab aliquo phantaſtico ſpiritu, & à tonitruo.] Hæc Benedictus, ex quibus liquet, in Paſchate datos cereos Agnos, & recens baptizatis, & alijs quoque. Sed Neophytis dabantur præſertim vt eſſent ſigna rememoratiua ſiue memorialia ſuſcepti tunc baptiſmi, & vitæ ad normam tanto ſacramento ejuſq; effectibus debitam exigendæ; quæ eſt perſpicuè ſecunda ratio Benedicti: in quam recidit prima, qua ait, ceram Agnorum efformatam in crucem (qui ritus alibi mihi notatus non eſt) fuiſſe fidelibus loco ſanguinis Agni Paſchalis, quo in Tau ſiue Crucis formâ illito Hebræorum liminibus, ſubducebantur vindictæ inundanti. Ea enim ſanguinis Agni

Agni perfusio, typ⁹ erat baptismi Christiani, quo perfusi sanguine Agni immaculati, eripimur ab ira ventura. Itaque duo primi fines ex quibus dabantur Agni juxta Benedictum, eodem recidunt. Tertius finis qui non nisi secundarius est, & prioris velut corollarium, spectat minutiores vsus, de quibus Agni cerei in Paschate, post Neophytos, alijs quoque jam olim Christianis dabantur, vt habet etiam Ordo Romanus.

16. Et hinc eliditur alia difficultas quæ videri potuisset nostram sententiam grauare: ex eo ducta, quod tempus statum Baptismi solemnis, extra quod fideles nisi necessitas vrgeret non initiabantur, erat non modò tempus Paschatis, sed etiam Pentecostes, *tanquam de Paschalis festi pendens articulo*, vt dixit S. Leo [a]. & Concilium Triburiense [b] allegans eundem S. Leonem, ac Siricium. Multis idem confirmant Brissonius [c], & Pamelius [d]. Ac fusissimè Onuphrius sub medium Operis de baptismo Paschali. Habeturq; disertè ex Tertulliano [e], arctatum ad duo illa tempora baptismũ memorante, quam-

[a] Epist. 4. cap. 3.
[b] cap. 12.
[c] ad l. dom. de spectac. §. *quamdiu cælest.*
[d] ad Tertullianũ de baptis. *initio.*
[e] lib. de baptis.

uis initio, & postea etiam, quoties necessitas vrgeret, baptismi susceptio ad nullum tempus esset restricta, vt habet Hilarius Diaconus*. Quomodo igitur si baptismus extra necessitatem, jam à Tertulliani æuo, conferebatur tantùm duobus illis temporibus, nihilominus renati donabantur tantum cereis Agnis in Paschate? Si enim cerei Agni dabantur vt essent monimenta Baptismi suscepti, æquè donandi illis fuissent qui baptizabantur in Pentecoste, cum tamen ex Ordine Romano habeatur, Agnorum distributionem factam esse octiduo à Paschate; sileatur autem de eorum distributione facta in Pentecoste. Aiebam hanc difficultatem elidi ex proximè dictis de distributione agnorum in Octaua Paschæ, facta non solis recens baptizatis, sed etiam plebi, quæ concurrebat ad accipienda pia illa munera in suffimentum pro domibus aut agris. Itaque inde non habetur, quod in Pentecoste qui tunc baptizabantur, expertes essent pij illius munusculi, vt & qui ob necessitatem baptizabantur alio tempore. Omnes enim cum baptizabantur, vt vult Baronius*, stat

* in c. 4. ad Ephes.

* anno 58. n.76.

ſtatim donabantur cereo Agno, vel potiùs eum accipiebant cum ponebant veſtem candidam: quod in Pentecoſte æquè faciebant octiduo poſt, vt ſcribit Amalarius †. *Sicq;* collatio Agnorum in finem recordationis Baptiſmi, ſeruabat proportionem cum ſolemni diſtributione Agnorum ex primario fine inſtitutionis eorum, facta ſub Paſcha recens baptizatis. Ordo vero Romanus, Paſchalem ſolam agnorum diſtributionem expreſſit, quia in ea tantùm diſtributione, præter Neophytos, plebs ſacrorum illorum munerum parte donabatur in Vrbe; ſicut extra vrbem accipiebat Cerei Paſchalis particulas ad ſuffumigandum domi aut foris.

† lib. 1. de offic. c. 38.

17. Opponi præterea aduersùs ſententiam à nobis poſitam, poſſe videò, ſi is eſſet Agnorum cereorum ſcopus quem diximus, nullum fore agnorum illorum vſum niſi ſint integri, & totam Agni formam repræſentent; per quam ſolam poſſunt eſſe ſigna hominis renati, qui effectus ſit Agnus ſiue filius Dei. Atqui vt fragmentum duntaxat aliquod ſacræ ceræ ex integro cereo

Agno decerptę, includatur vſuali cereo Agno, quotidianum eſt, nec paucis miraculis comprobatum. Suffragaturq́; verſus adſcriptus Vrbano V. tametſi in quibuſdam Codicibus, verſus ille non adjungitur cæteris, nec habeatur in Libro Ceremoniarum Romanæ Eccleſiæ.

Parſq́, minor tantum ſola valet, integra quantum.

Aliò igitur ſpectare videtur inſtitutio cereorum Agnorum, quàm ad expreſſionem hominis renati per Baptiſmum. Hoc tamen argumentum imbelle eſt. Nam quæcunque ſacræ ceræ plaguncula, accommodata eſt exhibendo homini renato, quia non objicitur menti vt abjuncta ab alijs particulis quibus cum integrabat plenā Agni formam, ſed obuerſatur animo prout nexa cum cæteris partibus à quibus eſt abrupta. Ad conſpectum enim cujuſcunque talium particularum, imo ad ejus alicubi concluſæ aut conſutæ præſentiam, ex orbiculari inuolucri forma aliiſve indicijs compertam, recurrit animo integra Agni effigies ceræ integræ impreſſa. Sicq; eo contuitu, homo object

objectiuè excitatur ad recogitationem baptismi, & filiationis diuinæ eo Agno repræsentatæ; qui est fructus primarius in quem captandum collimauit Agnorum sacrorum institutio. Quo eodem modo hoc argumentum elidere conentur, qui passim dicunt cereum Agnum esse Symbolum Christi Agni, quandoquidem effigies Agni non retinetur in particula ceræ decerpta ex cera integra cui impressa fuerat forma Agni. Vis verò moralis siue efficacia conserta sacris ceris ad varia mira præstanda, æquè exeritur si suppetat qualecunque ejus fragmentum, ac si plena cera integri Agni imagine impressa esset ad manum; quia voluntas Ecclesiæ conferentis eam efficaciam interuentu Pontificiæ benedictionis, æquè tulit conferri talem vim plagunculæ cuicunque, ac toti ceræ. Sicut ex eadem Ecclesiæ mente, tantum prodest gutta aquæ benedictæ, quantum plenus vrceus aut dolium; quia & totus aquæ vrceus, & singulæ ex ea guttæ, participant ex æquo benedictionem & consecrationē Ecclesiasticam. Qua in parte est dispar ratio altaris portatilis,

quod non æquè retinet consecrationem in fragmentis omnibus, sed tantùm in iis quæ idonea sunt continere species panis, & calicem consecratum. Nimirum quia si hoc desit, tollitur vsus altaris portatilis, & finis in quem est consecratum. Nihil autem tale contingit circa quæcunque sacræ ceræ fragmenta, vt per se patet. Ob aliam verò causam ex decentia congruente petitam, altare fixum quamuis adhuc posset hostiam & calicem continere, perdit consecrationem, si lapis enormiter frangatur aut diminuatur, vt habent iura *, quibus exprimitur censeri enormem fractionem si cornua inuncta frangantur. Itaque discrimen altaris fixi à portatili quoad rem propositam, idoneum est; vt & discrimen altaris portatilis ac cerei Agni, quoad superstitem aut euanescentem fragmentorum consecrationem, & aduectam ab ea vim moralem.

* cap. 1. & 3. de consecr. Eccles.

18. Sunt qui ad hoc ipsum circa sacras ceras illustrandum, adducunt exemplum Eucharistiæ, de qua verè dixit S. Thomas, *tantum esse sub fragmento, quantùm toto tegitur*; quod aiunt in

Molan. orat. de Agno, cap. 17.

in sensu commodo posse aptari integro cereo Agno, & ejus fragmentis. Abstinendum tamen censeo hac illustratione, ob patentissimum discrimen. In Eucharistia enim Christus subest speciebus ad modum spiritus, & absque vlla extensione; & idcirco mirum non est, quod totus Christus æquè subsit singulis specierum particulis, ac ijsdem speciebus integris: quod planè insigniter tradunt S. Ambrosius *, S. Gregorius †, Eusebius Gallicanus *, & Eutychius Græcus Autor, adductus à Niceta Chroniate in Annalibus, cum de Alexio Angelo. At Agnus cereus, non occulit intra se corpus quod se habeat ad modum spiritus, & ob carentiam extensionis æquè sit sub singulis fragmentis ac sub tota aliqua quantitate. Quare quæ protulimus sufficiunt ad rem præsentem, citra aduocationem Eucharistiæ ad hanc causam.

* in præfa. Missæ Dom. 5. post Pascha apud Padmel, t. 1. liturg. 319.

† in Sacramét. præfat. dom. 5. post Epiph. & Dom. in Ramis.

* hom. 5. de Pasch.

19. Maneat itaque, scopum in quem collimauit Ecclesia instituens ritum cereorum Agnorum, fuisse quem diximus. Nempe refricare fidelibus memoriam suscepti Baptismi, vnaq; diuinæ filiationis, & Christianæ nutri-

cationis per Sacerdotes exhibitæ. In quem etiam finem, institutus est cereus Paschalis, velut antitypus Symboli cum Agno Paschali valde connexi, & sub idem tempus diuinitus prouisi, nempe columnæ illius qua prævia Hebræi baptizati sunt in nube & in mari juxta Apostolum: quod benè attigit Honorius*, & optimè Prosper verbis illis † [Induratus Pharao vt totus cum suis periret, curribus equitibusq; conjunctis secutus est fugientes. Hoc agit sæuiens Diabolus cum vitijs angelisq; suis, dum nostros à se fugientes insequitur. Omnis enim qui his renunciat, ad baptismum tanquam ad rubrum mare festinans hostem fugit, vt saluatorem inueniat.] Et mox. [Mare exequendo judicium sui creatoris, & Regis sententiæ, diuina jussa compleuit; dein puniendo rebelles; innocuis viam, recissis vndis, suspensoq; gurgite, sicco puluere gradientibus præbuit: reductaq; in sese vnda, hostes in ima demersit & vindex aqua, sacrata verbo, rubrata sanguine, ligno Crucis in mysterio virgæ percussa, salutem ad Saluatorem venienti ministrau

* in gemma, lib. 3. c. 102.

† de prom. 1. p. cap. 37. & 38.

strauit: peccata verò cum autore Diabolo, & Ægyptios cum suo Rege in profundo detrusit. Hic est Deus noster, de quo Micheas dicit Propheta; *ipse conuertetur & miserebitur nostri, & demerget in profundum maris omnia peccata nostra.*] Legesis reliqua apud eundem Prosperum. Item Videsis in eandem sententiam latè differentem & baptismo fidelium omnia illa aptantem Augustinum *.

Baptismi igitur in eo Hebræorum baptismo adumbrati, imago est cereus Paschalis, cujus vice, singulis qui baptizabantur, vnus modicus cereus dabatur, ejusq; mersio in aquam ad clariorem hujus rei significatæ demonstrationem præscripta erat, quamuis aliò eam detorserit Amalarius †. Sicut ergo cereus Paschalis, in vniuersa Ecclesia Baptismi imago emblematica & symbolica erat, ita cereus Agnus Romæ consecratus, (cujus loco vt supra ex Antiquis rituum Tractatorib⁹ vidimus, alibi vsurpabantur plagulæ cerei Paschalis) memoriæ baptismi refricandæ ob cōmodiorem gestationem ejus quàm cerei institutus censeri

* lib. de Catalismo, c. 3. & 4.

† lib. 1. de offic. c. 26.

debet, quãuis vsui illi primario qui vnicus præfixus est institutioni Agnorum cereorum, accesserit veluti corollarium ex precibus ac benedictionibus Ecclesiasticis, quibus ad acceptiorem vsum Agnorum in primarium ipsorum finem, interpellatur Deus, vt pleraque bona vtentibus conferat, & ab ijsdem mala auertat. Quod superpondium fructus Agnorum institutione quæsiti, apud non paucos, verum ac primarium finem institutionis Agnorum propè obliterauit: ita vt non nisi confusa perstet ejus notio. Nec aliter apud plerosque contigit circa Paschalem cereum, cum vsus fuit particularum ejus ad suffumigandum, auertendaq; varia mala, & bona concilianda.

20. Hæ baptismi nostri tesseræ, sed Agnus præsertim qui ad manũ semper est, illud Christiano initiato, cum in eas defigit oculum, muta sed valida adhortatione inclamant, quod S. Athanasius* recens illuminato dirigebat. [Ne inquires fidei tunicam quam gratia contexuit. Ne contemnas donum quod à Deo accepisti, cogita quis de-

* orat. in S. Pascha.

der

derit, & datum custodi. Si margaritæ aut regiæ purpuræ custos constitutus esses, nonne ad mortem vsque, custodiam ejus curæ tibi esse ostenderes? Verùm nunc non margaritæ tantùm, neque purpura, neque de regia quippiam supellectili, sed ipsum Domini corpus, curæ fideiq; tuæ commissum est: quin potiùs inquam, ipse Dominicum factus es corpus, membrum factus es Christi, Christum induisti, secundùm Apostoli Pauli vocem, *quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Caue ne membrorum Christi proditor fias. Christi domicilium es, & membrum ejus qui in cœlis regnat. Virtutibus ergo donum illud honora. Temperantiam omni studio sectari incipe, misericordiá promptè exerce, incredulitatis venenũ excute, fraudem Diaboli amicam & familiarem aversare, mendacium aduersarij nostri telum odio habe; imitare B. Paulum, qui post acceptum baptismum prædicauit quem ante baptismum persequebatur. Imitare Eunuchum illum Ethiopem qui baptismatis

in via particeps factus, ipſe Ethiopibus credendi via factus eſt. Multiplica gratiæ talentum vt optatiſſimam illam vocem, *Euge ſerue bone* ex Chriſto Deo noſtro audias cui gloria in ſecula ſeculorum, AMEN.]

CAP

CAPVT IX.

DISCVSSIO ALIORVM *finium, quos nonnulli cereorum Agnorum institutioni præfigunt. Vbi de periaptis & amuletis complura.*

1. SIc directè constituta nostra sententia, placet eum quoque indirectè stabilire expensione & conuulsione aliarum sententiarum, quæ cerei Agni ritum ac vsum, aliò retulerunt quàm ad refricandam Baptismi & subjunctorum ei beneficiorum memoriam, vt nos fecimus.

Multorum ergo fuit sententia, hos cereos Agnos esse Christi symbola, & in eum finem fidelibus distribui, vt Christum illis objiciant. Ita Alcuinus [a] & Amalarius [b], cum de horũ Agnorum

[a] lib. de offic. c. de Sabacho Paschæ.

[b] lib. 1. de offic. c. 17.

confectione & distributione disputant. Idem censet Vicecomes [c], & Molanus [d] adducens aliqua cur Christus dicatur Agnus: quibus multo plura congessimus, tractantes de eo Christi titulo, qui fundamentum habet in varijs Scripturis, & in plerisque diuinis visis, quibus Christus objectus est specie Agni. In Apocalypsi ea Christi species sæpè occurrit. Orante sancto Clemente, apparuit ei Agnus Dei de sub cujus pede fons viuus emanabat, id est Christus, qui fons vitæ nobis factus est. Antiqua S. Agnetis acta quæ leguntur apud S. Ambrosium [e], produnt, Christum specie Agni niue candidioris stetisse à dextris ejus, & illam sibi sponsam & martyrem consecrasse. Christum Agni specie in Eucharistia apparuisse, scribunt Paschasius [f], & Petrus Damiani [g] atque Cæsarius [h] quos retuli ad Epiphanium [i] autorẽ vitæ Pauli secundi. Nec mirum toties Christum Agni specie objectum, cum Agnus sit expressissima Christi imago. Ideoq; inter tam varia sacrificia Hebræis indicta, juge sacrificium quod Deo acceptissimum & illi populo religiosissimum erat

[c] lib. 5. de bapt. c. 51.
[d] orat. de agn. c. 9.
[e] serm. de S. Agnete.
[f] lib. de Euch. cap. 14.
[g] lib. 6. epist. 25.
[h] lib. 9. c. 3.
[i] quæstiun.

erat, peragebatur immolatis quotidie agnis duobus, altero manè, vesperi altero, ob expressiorem Christi repræsentationem per Agnum. Nam siue attendamus Incarnationem, siue Crucifixionem & passionem, siue rediuiui à mortuis Christi gloriam & dominatum super Sion montem sanctum ejus, siue Iudicium ei vniuersaliter concreditum quia Filius hominis est; videbimus Cardinalia illa Christi mysteria, adhibita Agni imagine exprimi solita à Patribus, quod strictim attingo.

2. Incarnationem Verbi, Zeno Veronensis * Agno ritè expressam tradit, ob tractam ab hædo & oue Agni naturam: Itaque stomachatur in carnales Iudæos, qui mysteriũ Paschalis Agni, non referebant ad Christum Incarnatum. Zenonis verba sunt: [Sacram legem qui spiritaliter accipit, fratres, iste est qui ejus fructu lætatur: Iudæi etenim cum carnaliter sentiunt, in gregibusq; pecuinis agnum bifaria natura commissum, qui inueniri non potest, quærunt, sic agnum verum CHRISTVM quem inuenerant perdiderunt. Non enim intellexere quia ex hædis

* serm. 1. de Exodo.

humana designabatur: caro, suis, onusta peccatis; ex ouibus, spiritus majestatis: quæ vtraque in Christo concreta, agnum legitimum præstiterunt.] Similiter S. Agobardus † Agnum Paschalem tametsi debebat esse absque macula, tamen expressisse nitentissimam Christi originem ex homine matre docet, quia Agnus est ex genere turpi. Rectè porrò hædus cum natura humana confertur, quod monstrant hædinæ Iacobi pelles ad nostram mortalitatem & naturalē vitiositatem aptatæ à Prospero † post Augustinum *. Ouis è contrario, ob eximiam innocentiam, & quia tota bona est, nulla sui parte siue interna siue externa inutilis, rectiùs statui videtur Dei symbolum quàm leo, aut alia; ob aliqualem correspondentiam cum Deo in vno quoppiam attributo. Et accedit, quod ouis imago est proficientis nec vsquam sistentis, vt notauit Philo †, adducta notione Græcæ vocis πρόβατον, tractans illud *primogenitum asini mutabis oue*. Deus autem est bonitas inexhausta, nec vllis vnquam coërcenda finibus, sed vltra quascunque metas semper pro

† lib. de priuilegio & jure Sacerdotij, *initio*.

† parte 1. de prō. c. 21.

* lib. cōtra mendac. c. 10.

† lib. de sacr. Abel. & Caini.

proficiens. Itaque agnus in quo hædus & ouis commissa cernuntur, bellè exhibet incarnationem, vt Zeno philosophabatur ob geminæ naturæ adunationem. Et sub hac ratione Christum esse agnum non coquendum in lacte matris suæ, quia non est tantùm homo, venustissimè prosequitur S. Ambrosius *. Vt autem significetur per Agno aptè adumbrari passionem, & hostiam qua Christus in cruce litauit, Theodoretus notauit † circa illud Esaiæ, *tanquam ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus corā tondente se, non aperuit os suum.* Vbi obseruat, mactationē ouis, mortē humanitati illatam signari: Tonsuram autem Agni, exhibere Christum in passione impassibilem, nec nisi corporis lanam dantē tonsoribus. Nec dissimiliter Nyssenus * historiam oblati nec immolati Isaac huc accommodat. [Pater (inquit) Isaac dilecto filio non parcēs suo, & Vnigenitus oblatio ac victima factus; & Agnus loco illius qui immolabatur. Licet enim totū in hac historia, pietatis mysteriū intueri. Agnus è ligno cornibus hærens pendebat. Vnigenitus autem holocausti ligna

* in virg. institut. c. 16.

† serm. 10. de prouid.

* orat. 1. de resur. *initio.*

gestabat. Cernis quomodò qui cuncta fert verbo virtutis suæ, is & lignorum, hoc est, peccatorum nostrorum fert onus, & super lignum extollitur, ferens quidem vt Deus, sublatus autem tanquam Agnus? Sic enim Spiritus sanctus, vtraque re, magni mysterij figuram partitus est, vt per Agnum mortis Sacramentum significaret; per Vnigenitum autem, vitam morte non ereptam ostenderet?] Hebræam vocem quam noster vulgatus vertit Arietem, sonare *Agnum*, notauit Delrio†. Aliter Agnum ad passionem & mortem crucis applicat Origenes*. [Ipse Dominus Iesus Christus (inquit) non ideò Agnus dicitur, quasi qui mutatus sit & conuersus in speciem Agni. Dicitur tamen Agnus, quia voluntas & bonitas ejus qua Deum repropitiauit hominibus, & peccatorum indulgentiam dedit, talis extitit humano generi, quasi Agni hostia immaculata & innocens, quâ placari hominibus diuina creduntur.] Et alij quidem interuenire apud Deum pro hominibus possunt velut hædi ant arietes, at Christus vt Agnus; de quo pleniùs ibidem Origenes. Hanc ob

cau

† in caput 22. Genes.

* homil. 24. in Num.

causam, frequens olim erat, Christi specie Agni, conjunctio cum cruce. Sic apud S. Paulinum †,

Sub cruce sanguinea, niueo stat Christus in Agno.

Agnus vt innocuus, injusto datus hostia letho.

Et superiùs.

Sanctum fatentur crux & Agnus victimam.

4. Figuram Christi, Agni specie sub cruce stantis, in lapide altaris Vesontionensis exhibet Chiffletius in descriptione vrbis Vesontionensis †. Agnum item sub cruce rupi insistentem, quinque fontes emittentem; è pectore vnum, totidem ex singulis manibus & pedibus, ad expressionem quinque primariorum Christi vulnerum, repræsentat Iacobus Bosius *. Illud perbellè huc facit, quod alias ex Iustino notare memini †. Agnum Paschalem ita assari solitum, vt planè Crucifixi imaginem præferret, juxta illud, *Agnus in crucis leuatur immolandus stipite*. Veru enim in truncum corporis ita immittebatur, vt tam priores ejus pedes qui manus referunt, quàm posteriores, infixis in

* epist. 12.

† pag. 208.

* lib. 6. de Cruce triumph. c. 12.

† tract. de Iuda, c. 9. n. 4.

volas bacillis, diuaricati extenderentur. Atque ita stipes crucis per veru, transuersa verò per bacillos, aptè exprimebantur. Et esse imagines nescio quas vulnerum in medijs volis Agnorum aliquatenus fissis, quod ad fixuras clauorum in Christi manibus pedibusq; exhibendas commodare potest, alij annotarunt *. Apostolus ipse, Agnum Paschalem, Christi pro nobis immolati, atque adeò Paschatis nostri, typum fuisse disertè est professus. Itaque Zeno Veronensis † ejus insistens vestigijs, ait de Christo. [Hic est Agnus de quo litatur: Pascha est Domini. Apostolus quoque Paulus, *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Cui autem dignatus fuerit immolari, Ioannes Baptista ante prædicauit, his verbis; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Sic itaque dictus est primitiuus, quia paternæ antiquitati solus est conscius. Sic maturus, quia post ipsum est nullus. Sic sempiternus, quia occisus est, & inuentus est viuus. Sic immaculatus à peccato, quia solus est mundus. Sic salutaris, quia per ipsum vincimus mortem. Sic masculus, quia Dei est virt

* Franc. Lucas Matth. 26. v. 19.

† serm. 1. de Exod.

virtus. Sic inquam agnus perfectus, quia in ipso magnus ille Sacerdos pio mysterio sua victima inclusus, hodie Deum reddidit hominem quem litauit.] Id est, per humanitatem suam singularem Deo immolatam, effecit vt tota species humana ad conjunctionem cum Deo proueheretur.

5. Fusè & de more eruditè, omnes Agni illius Paschalis ritus ad Christum accommodat Nazianzenus *, & ibi Nicetas. Minutissimè item ac eruditissimè S. Cyrillus †. Quod vero omnio ejusdem ceremoniæ typica adjuncta, ad Christum perbellè si sensum spectes, (quamuis infantissimè si verborum & metri ratio habeatur) expressit Goffridus Viterbiensis*, placet eum adscribere.

* orat. 42.

† lib. 2. Glaphyr. in Exod. *initio.*

* parte 5. Chronici.

Agnus erat Christus, gemino de germine dictus.
Assus id est passus, moriendo Deus crucifixus.
Assat & hūc popul⁹ dum crucifigit eum,
Ipse caret maculis, quia mundi crimina tollit,
Sanguine nos redimit, qui nos moriendo resoluit.

Frontibus inducit ſanguine ſigna crucis.
Os Agni non comminui jubeo, Deus inquit,
In cruce, dicta Dei legimus non fracta relinqui.
Tunc quoque Mors Agni vita redempta fuit.
Ægyptus fuit infernus, quo carcere tentus
Extrahitur populus Agno mediante redemptus.
Tunc ſine fermento viuere juſſit eos,
Azyma pura fides, & mens benè munda notatur,
Zabulus & Pharao tunc in mare præcipitatur,
Eripitur populus, vincit vbique Deus.

Metricam quoque expoſitionem ritus Agni Paſchalis ad Chriſtum accommodati, legere licet apud Bleſenſem*. Huc porrò referendus eſt vſus hodieq; vigens benedicendi Agnum in Paſchate ejuſq; poſtea carnibus veſcendi; in quem vſum pium, cur tantoperè concitetur VValafridus † equidem non video. Agn⁹ ergo redemit oues, Chriſtus innocens Patri reconciliauit peccatores, quo vniuerſus ille Agni Paſchalis rit

* carmine de Euchar. c. 4.

† cap. 18.

ritus pertinebat. Erat enim Agnus irrationalis deducens nos ad magnum & cœleſtem Agnum, pro nobis & vniuerſo mundo mactatum, ait S.Epiphanius†.

† hær. 8.

6. Eſt item Agnus typus Chriſti rediuiui, ac regnantis propter manſuetudinem & juſtitiam ſuam, quod concinnè expreſſit Prudentius *, deſcribens Agnum hunc niueum, vice mirifica leonibus imperitantem, & hiare lupos prohibentem, ſubq; juga tigridis ora prementem. Nimirum *dignus* fuit *Agnus qui occiſus eſt, accipère virtutem & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem*†. Non quod deſijſſet per mortem Deus eſſe, ſed quod debuerit abjectioni mortis rependi diffuſa quaquauerſum notitia diuinitatis ejus, vt factum eſt in Reſurrectione cum Agnus leonem occiſus occidit, vt Auguſtinus dixit *. Eamq; ob cauſam, viguit jam olim vſus inter Catholicos, vt in Paſchali ſolemnitate offerrent Agnos, non ſine aliqua pompa, & quaſi triumpho, quibus publicè benedicerentur in Eccleſia. Quem Occidentalium vſum

* hymno 3. cathen.

† Apoc. 5.

* tract. 7. in Ioan.

calumniati Græci, referente Flodoardo *, cõmenti ſunt Latinos in Paſchate, cum corpore Domini, Agnum ſacrificare. Regnum porrò ſuper Sion montem ſanctum ejus, nouo titulo conceſſum Chriſto à Patre in Reſurrectione, optimè adumbratur pallio quod in ſignum plenitudinis poteſtatis à ſummo Pontifice Metropolitanis & paucis quibuſdam Epiſcopis conceditur, ante quod acceptum, nec Concilium conuocare, nec chriſma conficere, nec baſilicas dedicare, nec ordinare Clericos fas eſt Antiſtiti ex cap. *niſi* de auctor. & vſu pallij, vbi ne nomen quidem Archiepiſcopi permittitur jam potienti juriſdictione, & omnia ad eam pertinentia exercere idoneo, niſi ad plenitudinem poteſtatis accipiat pallium. Tam myſticum ergo amiculum, quod ſubordinationẽ Epiſcoporum omnium ad Chriſti Vicarium & ſtillicidium Pontificiæ Chriſti dignitatis Antiſtiti tranſmiſſum ſignificat, vt ex Ruperto * tradit Valdenſis, & ex varijs Stephanus Durandus †, ex Agni lanas conficitur, eo ritu qui deſcribitur in libro Ceremoniarum Romanæ Eccl

* l. 3. hiſt. Rom. c. 17.

* lib. 1. de offic. cap. 27.

† l. 2. de rit. c. 9. à n. 41.

Ecclesiæ*, vbi dicitur quod Sanctimoniales Ecclesiæ S. Agnetis vel Religiosi qui sunt in ea Ecclesia, quotannis in festo S. Agnetis duos agnos albos offerunt super altare illius Ecclesiæ, dum in Missa cantatur Agnus Dei, qui Agni à Canonicis Lateranensibus accepti, & subdiaconis Apostoliùs traditi mittũtur in pascua, tondenturq; opportuno tempore, & ex lana illa conficitur pallium, quo significari Christum pastorem, & Ecclesiæ per eum rectionem lenem simul ac fortem, optimè ex pallij materia eruit Innoc. 3. †. Inter legendum porrò Euangelium, tanquam Christus præsens adesset, deponi solitũ ab Episcopo pallium, Autor est Isido. Pelus.*. Si igitur amiculum ex agnina lana confectum, plenitudinem potestatis Antistiti cuipiam transmissam signat, vt Canones frequenter tradunt, nec vno loco S. Gregorius †; haud absurdè diximus Christi rediuiui potestatem in Ecclesiam, adumbrari per Agnum, quandoquidem plenitudo potestatis talis hominibus concessæ per decerptam ex Agno lanam confectumq; inde amiculum repræsentatur, & exhibetur.

* l. 1. c. 10. cap. 8.

† l. 1. de myster. c. 63.

* lib. 1. epist. 136.

† lib. 4. epist. 54. & lib. 11. epist. 42. & lib. 7. epist. 112.

De eo amiculo plura apud Iuretum *, Baronium †, Binium *.

* ad epist. 250. Iuonis.
† anno 336.
* ad vitam S. Marci Papæ.

7. Gloriam agni rediuiui regnantis ſuper Eccleſiam dum voluuntur lux & tenebræ transfixioni in cruce repenſam, (nam & Agno manuum pedumq; fiſſuræ ſunt pro plagis ſuperſtitibus in Chriſto poſt anaſtaſin) ſubſequetur in tempore, judiciariæ poteſtatis vniuerſalis exercitium, quale referebat pictura Fundanæ Baſilicæ his verbis expreſſa à S.Paulino *, Chriſtum in Agno ſtantem deſcribente,

* epiſt. 12.

Et quia præcelſa quaſi Iudex rupe ſuperſtat,
Bis geminæ pecudis, diſcors agnis genus hædi
Circonſtant ſolium: læuos auertitur hædos
Paſtor, & emeritos dextra complectitur Agnos.

Erit is dies magnus iræ Agni, à cujus facie per caſum montium & petrarum, abſcondi optabunt reprobi, vt dicitur Apocal. 6. Erga bonos autem erit ſumma placiditas ejuſdem Agni, quem ſequentur quocumque ierit.

8. Hinc manifeſtũ efficitur, Agnum eſſe

esse appositissimum CHRISTI symbolum in quocunque statu; præsertim cum in hac pecude, naturales pleræq; dotes notari soleant, quæ cum supernaturalibus Christi perfectionibus mirè consentiunt, nominatim innocentia, placiditas, & similitudinaria prudentia, de quibus inferiùs in Agni Tropologia. Inde factum est, vt viri sancti, ob memoriam Christi Agni & dotium Christi quibus vtcunque proportionales dotes in Agnis obseruabant, mirificè afficerentur erga corporales Agnos, quod de S. Francisco prodidit S. Bonauentura * his præter cætera. [Consideratione primæ originis omnium, abundantiori pietate repletus, creaturas quantumlibet paruas, fratris vel sororis appellabat nominibus, pro eo quod sciebat eas vnum secum habere principium. Illas tamen viscerosiùs amplexabatur, & dulciùs, quæ Christi mansuetudinem piam, similitudine naturali prætendunt, & Scripturæ significatione figurant. Redeunt frequenter agnos, qui ducebantur ad mortem, illius memor agni nutissimi, qui ad occisionem duci voluit

* in actis S. Francisc. c. 8.

pro peccatoribus redimendis. Hoſpitato quadam vice ſeruo Dei apud Monaſterium Sancti Verecundi de Epiſcopatu Eugubij, ouiculà quædam agniculum peperit illa nocte. Aderat ſus ferociſſima, quæ vitæ innocentis non parcens, rapaci eum morſu necauit. Hoc audito, pius pater mira compaſſione commotus, & agni ſine macula recordatus, lamentabatur pro morte agniculi, coram omnibus dicens: Heu me frater agnicule, animal innocens, Chriſtum hominibus repræſentans, maledicta ſus impia quæ te interfecit, nullúſque de ea comedat homo, vel beſtia. Mirabile dictu, ſtatim informari cœpit porca malefica, & tribus diebus corpoream pœnam exſoluens, vltricem tandem pertulit necem, projecta autem in vallum Monaſterij, ibiq; longo tempore jacens, in modum tabulæ deſiccata, nulli fuit eſca famelica.] Et inferiùs. [Tempore quodam agniculum in vrbe ſecum habuerat, ob reuerentiam illius mitiſſimi agni, quem nobili matronæ dominæ, ſcilicet Iacobæ, de ſeptem ſolum in ſuo receſſu conſeruandum commiſit. Agnus verò quaſi

quaſi in ſpiritualibus eruditus à ſancto, dominæ ad Eccleſiam eunti, ſtanti, & reuertenti, ſocietate inſeparabili cohę-rebat. Si matutinali hora domina tar-dáret exurgere, agnus conſurgens im-pellebat eam cornulis, & balatibus ex-citabat, geſtibus adhortans & nutibus, vt ad Eccleſiam properaret. Propter quod Agnus Franciſci diſcipulus, de-uotionis jam magiſter effectus, vt mi-rabilis & amabilis, à domina ſeruaba-tur.] Acta S. Patris ſui ſpiritu B. Co-leta, vt habent ejus Acta *, mirè affi-ciebatur erga agniculum, quem apud ſe habebat ita aſſuefactum, vt quoties in ſacro attolleretur ſacra Euchariſtia, genua flecteret; nec priùs ſe in pedes daret, quàm vtraque ſpecierum Sacra-mentalium elatio eſſet peracta; quod æquè ab ouicula S. Franciſco perchara, ſeruatum refert S. Bonauentura †.

* cap. 18.

† cap. illo 8.

9. Hæc ſunt quæ primam illam ſen-tentiam de fine inſtitutionis Agnorum cereorum ad Chriſtum exhibendum, fecere admodùm communem, ita vt etiam is videatur fuiſſe aliquorũ Pon-tificum ſummorum ſenſus. Nam Gre-gorius XIII. in conſtitutione qua

interdixit picturã horum sacrorũ Agnorum, vocat hos Agnos, *cereas formas innocentissimi Agni imaginẽ figuratas*, Christi scilicet qui solus fuit innocentissimus & immaculatissimus. Apertiùs etiam inferiùs, ait [Hos agnos, albos & mundos, Agnum illum purum, & innocentissimum repræsentare, qui occisus, pretiosissimo sanguine suo, nos redemit.] Eadem interdum occurrunt in orationibus quæ leguntur in consecratione Agnorum: estq; perspicuum, non posse ista accipi de significatione aut habitudine ad Christum, extranea institutioni cereorum Agnorum, siue merè concomitanter ad eos se habente; quatenus scilicet multa sunt in Agno corporeo proportionalia Christo, absque vlla ad hos cereos Agnos vt eum repræsentãtes habitudine. Hoc puto manifestum. Igitur verè sensus est, hos cereos Agnos esse typos ac symbola ad hoc instituta, vt Christum in ratione Agni mansuetissimi & innocentissimi repræsentent.

10. Perstandum nihilominus est in proposita sententia, quod cerei Agni consecrati, sint ab Ecclesia instituti ad

refr

refricandam fidelibus memoriam ſuſcepti baptiſmi, & diuinæ per eum filiationis ac cœleſtis nutricationis, vt multipliciter ſupra monſtratum eſt, expenſis adjunctis omnibus confectionis & diſtributionis horum Agnorum. Non eſſe autem inſtitutos ad Chriſtum ſimpliciter ſumptum, repræſentandum, ea ratio ſuadere videtur, quod fideles non eguerint ſymbolis ad exhibendum Chriſtum, qui vbique ante eorũ oculos præſcriptus eſt crucifixus, vt loquitur Apoſtolus, id ex correcta editione Romana, qui multi veteres Codices ab Eraſmo prolati* aſtipulantur. Chriſtum autem eſſe præſcriptum crucifixum ante oculos mortalium,(vt S. Athanaſius † rectè expoſuit, beneq; illuſtrat Franciſcus Turrianus*) nihil aliud eſt, quàm Chriſtum crucifixum proſtare depictum. Vbi verò inter Chriſtianos non obuerſatur Chriſti crucifixi effigies nuda & aperta, abſque adumbratione ſymbolica? Aptiorem porrò eſſe eam Chriſti effigiem, ad ingerendam Chriſti memoriam, quàm imaginem Agni, nemo non videt. Et quamuis ad aliquam

* ad Gal. 3.

† ſerm. de SS. PP. & Prophetis.

* lib. 4. de dogmat. charact. pag. 167.

ingenij exercitationem, vitandumq́; ex nimium vulgari vſu faſtidium, probentur aliquando imagines ſymbolicæ in quarum notione peruadenda exercetur & acuitur ingenium; tamen frequens & quotidiana Chriſti repræſentatio ſymbolica per Agnum (qualis eſſet qua exhiberetur per cereos Agnos qui ſemper ſunt fidelibus ob oculos ſi verè per eos exhiberetur) probanda non eſſet; conſentaneè ad canonem † Synodi Quiniſextæ, cujus decretum prohibitorium ne Chriſtus ſpecie Agni pingeretur aut effingeretur, ita accipiendum eſt, vt tantùm voluerit ea Synodus, temperare nimis frequentem vſum exhibendi Chriſtum ea ſpecie. Non enim anteriùs editas Chriſti ſub ea forma imagines, improbauit tanquam malas, vt benè notauit Vaſques*: neque ſimpliciter & in perpetuum interdixit tali Chriſti effigie, vt idem Vaſques cenſet cum Carranza & Balſamone: ſed tantùm prætulit effigies Chriſti ſub humana forma, voluitq́; temperari vſum tunc propè perpetuum effingendi Chriſtum ſpecie Agni, vt rectè ſenſit Iacobus Gretſerus †. Non

† can. 82.

* lib. 2. de adorat. diſput. 3. c. 2.

† l. 2. de cruce, c. 12.

tam

tamen crucem cum ſolo Agno ei affixo pingendi, vt Gloſſa diuinat *. Qua ratione decretum Synodi illius quiniſextæ tanquam vſquequaque ſanum atque Catholicum admiſere, qui illud allegarunt Gregorius II. & Adrianus I. Romani Pontifices, & ſeptima Synodus Oecumenica † vbi Tharaſius Conſtantinopolitanus eum Canonem adducit & laudat, ſicut & S. Nycephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus†. Vt propterea non ſint audiendi, qui à difficultate aduersùs ſacras imagines petita ex eo Canone ſe expediunt, dicentes Canones Trullanos à Synodo illo Quiniſexta editos nullius eſſe omnes momenti, & nominatim iſtum contra Agni picturam editum, nunquam à Romana Eccleſia receptum eſſe. Ita Baron. anno 692. ſed vt dixi, eum Canonem approbarunt ipſimet ſummi Pontifices, & alij Patres Catholiciſſimi; cæteri autem canones, tametſi aliquas fermentationes à Græcis ſunt paſſi, non ſunt tamen abſolutè deſpuendi, vt latè tradit Vaſques ſupra, & alij quos magno numero adducit Baſilius Poncius, & Sherlogus †, ſtans

* de conſecr. d. 3. cap. *ſextam ſanc.*

† actio. 3. & 4.

† in capitibus contra Iconom.

† antelоq. 5. in Cant. ſect. 2. à n. 15.

pro parte contraria. Vſus ergo cerei Agni fidelibus jugis & aſſiduus, incurrere videretur in reprehēſionem quam Synodus Quiniſexta intorſit in tam frequentes picturas Chriſti ſub ſpecie Agni, ſi verum eſſet finem inſtitutioni Agnorum ſacrorum præfixum, eſſe Chriſti Domini repræſentationem.

11. Disjicienda ſupereſt difficultas mota in contrarium, ex libris ritualibus & Conſtitutionibus Pontificum, quibus interdum aſſeritur, Agnos cereos repræſentare Chriſtum, Agnum innocentiſſimum. Hoc primùm exponi poteſt, dicendo, Pontificem obiter ac præter inſtitutum decretorum quæ condebant, tale quid ingeſſiſſe ex ſententia protrita, nec inuerisimili, tametſi noſtra ſit verior. Frequens quippe eſt, vt Eccleſiaſticis decretis nonnulla obiter inſerantur ad ſcopum præcipuum decretorum non attinentia, quæ ad priuatum potiùs legiſlatorum ſenſum pertineant, nec ex eorum mente proponantur ad excludendos pios ſenſus oppoſitos. Imò interdum quæ obiter inſeruntur decretis, poſſunt eſſe falſa. Exemplum vulgàre eſt, quod petitur

ex

ex Synodo 2. Nicæna †, vbi approbatur, & vt certa definitur sententia Ioannis Thessalonicensis, qui dixerat Angelorum imagines esse venerandas: eo quod Angeli cum sint corporati, & sæpè ea specie apparuerint, ritè pingi possint. Qua in parte, Synodus intenta in rem de qua quærebatur, hoc est in honestatem ac venerationem picturarum Angelicarum quæ à Ioanne illo admittebatur, iuit in ejus sententiam; tacens de falsitate principij quod obiter cum veritate Catholica in ejus dictis commixtum fuerat; ita vt prima facie, decretum simpliciter rata habens quæ Ioannes ille Thessalonicensis protulerat, videri possit ratam quoque habuisse rationem falsam qua ille nixus fuerat. Et tamen decretum illud siue responsum Synodi vniuersæ, est decretum vel responsum Ecclesiasticum, cujus firmitas penes veritatem ex instituto definitam attendenda est, non autẽ penes obiter inserta. Quamuis igitur in præsenti, ratio decreti, de non pingendis sed in suo albore relinquendis Agnis cereis, quia exhibent Christum agnum absque macula, non

† actione 5. sub initium.

esset idonea ratio, sed falsa; nihil decederet validitati Pontificis decreti, quod tantùm spectabat ad Agnorum alborem retinendum, exclusa quacunque ascititia pictura: quod decretum sanctum & vtile esse potuit, etiamsi illa ejus ratio, susponens eum esse finem institutionis Agnorum, improbaretur vt falsa. Nos maluimus dicere, probabilem ac verisimilem, (tametsi alia quam protulimus videatur fundatior & probabilior:) Vnde ex tali ratione saltem probabili & valdè communi, potuit Pontificium decretum de ableganda Agnorum cereorum pictura firmari, non conuulsa majore probabilitate sententiæ quæ alium finem institutioni Agnorum consecratorum præfigit. Hæc difficultatis propositæ enodatio, si esset necessaria, ferri posset.

12. Commodiùs tamen dicemus, cereos Agnos verè exhibere Christum agnum innocentissimum, & quidem vi institutionis suæ, non tamen exhibere Christum prout agnum immaculatum absolutè siue absque ordine ad Baptismum nostrum sed cum ea habitudine. V. g. quia lauacrũ in quo dealbauimus

stolas

ſtolas noſtras,ex ejus ſanguine eſt cõſti-tutum,(qua de re plura inferiùs ſub capitis finẽ.) Aut prout eſt Idea innocentiæ baptizatorum, ac primogenitus in multis fratribus ac filijs Dei, de Eccleſiæ vtero per baptiſmum editis. Vt enim ſuperiùs ex Gregorio Nyſſeno retulimus *, Chriſtus eſt frater primogenitus filiorum Dei natorum per baptiſmum. Nam tametſi Chriſtus non ſuſcepit niſi Ioannis baptiſmum, in quo reipſa non eſt natus ex Deo: Tamen ſub eum baptiſmum, publicè primùm, & à teſte authentico dictus eſt Agnus, ſiue filius Dei. Similitudinariè item ac in ſpeciem, & ſecundùm æſtimationem hominum ex ſeipſis metientium Chriſtum videri potuit eſſe tunc ex Deo renatus; non vi illius ſacramenti quoad gratiam euanidi, ſed vi operis operantis quo cæteri accedentes ad baptiſmum Ioannis ſanctificabantur, & eatenus naſcebantur ex Deo per gratiam ea via talem baptiſmum comitante,comparatam. Ex quo intelligitur,baptiſmum Ioannis à Chriſto ſuſceptum, & noſtrum baptiſmum à Chriſto inſtitutum, non conuenire

* cap. 7.

in ratione baptiſmi ſacri niſi æquiuocè, vel per analogicam proportionem valdè imperfectam. Sub ea tamen generali ratione baptiſmi, baptiſmo Ioannis & noſtro vtcunque communi, Chriſtus eſt primogenitus baptizatorum, ac renatorum: (nam etiam tunc regeneratus dicitur non à Nyſſeno tantùm, ſed etiam ab Auguſtino †.) Sicut apud Hieronymum* dicitur in baptiſmo renatus. Ac proinde Chriſtus, ſub ea ratione eſt Agnus, ſiue filiorum Dei per baptiſmum primarius. Chriſtus igitur vt talis Agnus, & vt primum analogatum omnium baptizatorum, veraq; Idea ad quam omnes qui baptizantur debent vitæ innocentia & ſanctitate ſe conformare, repræſentatur per cereos Agnos: quæ repræſentatio Chriſti, recidit in ſententiam à nobis poſitam de fine inſtitutionis horum Agnorum, vt ſint monimenta ſuſcepti aliquando baptiſmi Chriſtiani. Ea tamen ſententia noſtra, longè differt à prima ſententia hactenus in hoc capite diſcuſſa, quæ finem inſtitutionis Agnorum cereorum ſtatuebat, exhibere fidelibus Chriſtum agnum abſque

† ſerm. 1. de Epiphan. & ſerm. 1. de Dom. ſequẽti.

* tomo 9. epiſt. 30.

mac

macula, abſolutè & abſque vlla ad baptiſmum noſtrum habitudine.

13. Eſt alia quædam ſententia de fine inſtitutionis Agnorum cereorum Baronio probata, quæ ita ſtatuit hos Agnos eſſe inſtitutos ad objiciēdum Chriſtum, vt tamen non ſimpliciter ad Chriſti memoriam ingerendam ſacrum hunc ritum referat, ſed ad eum ſubrogandum profanis quibuſdam in Ethniciſmo ritibus ac vſibus, ſiue vt effigies Chriſtum Agnum repræſentans, eſſet loco bullarum ſimilis ferè formæ, quarum erat vſus inter Gentiles, nec abſque admiſtis ſuperſtitionibus, & cultu falſorum numinum, aliáve aliqua inhoneſtate. Conſtat enim ex Polluce * ac Varrone † & ex ijs quæ habet Mercurialis *, ſolitos Ethnicos puerorum collo appendere bullas re turpicula conſignatas, ad auertendum faſcinum; vel fartas ſuperſtitionibus ad infantium tutelam. Meminit item Macrobius †, bullarum plenarum remedijs, quibus triumphantes vterentur ad auertendam inuidiam. Quanquam Plinius * Faſcinum non infantium tantùm ſed & Imperatorum cuſtodem, non

* lib. 7. c. 23.

† lib. 6. de lingua Lat.

* lib. 6. varia. c. 10.

† 1. Satur. c. 6.

* lib. 28. c. 4.

collo appensum triumphantium, sed sub curru pendentem statuit, medicum inuidiæ. Erant item bullæ quædam in cordis effigiem efformatæ, quas idem Macrobius testatur nobilium puerorum collo appendi consueuisse, vt viri esse recordarentur. Ad eas igitur Ethnicas quisquilias conuerrendas, censet Baronius, Ecclesiam instituisse cereas Christi Agni imagines collo Christianorũ appendendas, quæ substituerentur inanibus illis nec rarò Diabolius amuletis aut monimentis, inter Ethnicos vsu receptis; sicut alios pleróſque ritus Ethnicos sanctificauit (vt sic dicam) substitutione similium aut proportionalium sacrorum rituum, vt plenè monstro alio loco †.

† in Heteroclitis spiritualibus lib.1. sec. 2. pun.2.

14. Sanè cum par non fuerit, Christianos destitui periaptis & amuletis sacris, quibus excluderentur innumera talia quæ vanitas & erroris parens satanas improuidis obtruserant, quod aliud accõmodatius excogitari potuit, quàm Christi effigies? Innumera talia fuisse Ethnicis dico, *amoleta*, aut *amolimenta*. Non pauci vocauere *seruatoria*. Festus *præbra* dixit, qualia de Caiæ Cæciliæ

Zon

Zona ſumere frequens Ethnicis fuit. Græci vocarunt *periapta*, & *periammata*, vel *apotropæa*, aut *phylacteria*; non eo ſenſu quo purpuræ prętexta ab Hebræis dicebatur *philacterium*, vt notat S. Epiphanius *, ſed alio quem ex Hieronymo & Chryſoſtomo colligimus: apud quos (vt infra referam †) phylacteria erant encolpia quædam; vel ſi aſtuta aut contexta veſtibus geſtabantur, & eatenus reſpődebant phylacterijs Phariſaïcis, cum quibus componuntur ab ijſdem Hieronymo & Chryſoſtomo; tamen non erant ex vna illa phylacteriorum Phariſaïcorum materia, ſed ex alijs quoque materijs conficiebantur plerumque cum notis aut figuris, vel characteribus, vt latè tradunt quoad poſteriores Hebræos hujus cœni lucu-lentiſſimos propolas Loyerius * quoad Ethnicos verò Bulengerius † atque Gretſerus *.

* hæreſi 15.

† cap. 14.

* l. 8. de ſpectris, c. 6.

† l. 2. cőtra Mag. c. 41.

* l. 2. de cruce, c. 28.

15. Pleroſque in eam rem vſus eſſe annulis, notauit Abrahamus Gorlæus in Præloquijs ad Dactylothecam. Sed omiſit illuſtrem Locum Clementis Alexandrini*, qui ſic habet. [Execeſtus Phocenſium Tyrannus, duos geſtans

* 1. ſtrő.

incantatos annulos, qui inter se inuicem ab eis edebatur sonitu, sciebat tempus rerum gerendarum: mortuus tamen est dolo interfectus, etiam si id ei priùs significasset sonitus, vt dicit Aristoteles, in opere de Republica Phocensium.] En amuletum nouo modo operans, hoc est non per efficientiam, vt cætera, (quæcunque tandem sit causa efficiens) sed per excitationem & admonitionem, vt homo sibi prospiciat & auertat imminentia mala. Alios annulos aliter per modum amuleti fuisse vsui manifestum est. Sic mulieris clarissimæ Petroniæ, annulum à Iudæo ad morbi insanabilis curationem capillatia Zona ad nudam carnem accingi jussum, refert S. Augustinus *. Testatur item Lucianus † annulum ferreum ex cruce quadam confectum, Eucrati aduersùs dæmones prò amuleto fuisse. Alexandri Magni imaginem in annulis aut dextrocherijs per modum amuleti gestatam, scribit Trebellius Pollio *. De imagine Herculis supinè jacentis, & leonem strangulantis annulo inclusa & gestata digito, præsentissimo ad dolorem colicum amulet

* 22. Ciuit. c. 8.

† in Philops.

* in Quieto Imperat.

leto,locus eſt apud Alexandrum Trallianum. Teſtatur item Ariſtoteles,veteres Medicos pro amuletis habuiſſe implicamenta quædam, quæ contexta eſſent veluti acetabula & cirrhamenta in piſcium quorundam pedibus,quibus plegmatijs digitos inſerebant.

16. Extra annulos incantatos, vel materia quapiam ſuperſtitioſa quaſi grauidos, vſus plerunque tulit,fila cum adjunctis varij generis appendicibus ſuperſtitioſis, haberi pro amuletis aut phylacterijs. Audi Theodorum Balſamonem †. [Phylacterij, hoc eſt remediorum ſeu amuletorum præbitores, dicuntur qui fraude dæmonis, eis qui à ſe decipiuntur, vincula quædam ex ſericis filis contexta, quæ & πύγγια dicuntur, præbent: quæ aliquando quidem intus habent Scripturas, aliquando verò falſa quædam alia,quæcunque inciderint. Dicunt autem hæc juuare, ſi ex collis eorum qui illa accipiunt, perpetuò pendeant ad omne malum vitandum.] Subjicit varia in eam rem exempla amuletorum diſcuſſa in Synodis, & præmiſerat de Arctotrophis qui in vrſarum capite & corpore toto,

† ad canon. 61. Trullianum.

appendentes tincturas, & pilos ex ipso tondentes, eos vnâ eum tincturis præbent vt amuleta. Neruos, ossa, pelliculas, herbas ac radices, apud Ethnicos fuisse pro amuletis, refert Tatianus * adscribens dæmonum operationi omnem talium amuletorum efficacitatem. Vt meritò Synodus Trullana †, hujusmodi Phylacterios (sic enim appellat) si resipiscant & redeant ad cor, sexenni segregatione mulctet; De pertinacibus autem sic statuat. [Eos qui in ijs persistunt, & non ab ejusmodi perniciosis gentilibusq; studijs auertuntur, & aufugiunt, Ecclesiâ omnino exturbandos decernimus, sicut & sacri canones dicunt; *Quæ est enim luci cum tenebris communicatio*, vt ait Apostolus, *vel quæ templo diei cum idolis consensio*, *vel quæ fideli cum infideli pars est? quæ autem Christo est cum Belial ac dæmone conuentio?*] Eusebius * refellens calumniam qua Christus & ejus discipuli in suspicionem malarum artium vocabantur, eos purgat quia [ne ægrotantibus quidem permittunt multa quæ multi efficere conantur; aut foliorum inscriptionibus colligationibúsve vti, aut

* orat. contra Græc.

† canon. 61.

* lib.3.de demonst. cap.6.

aut eos qui ſe incantaturos profitentur, attẽdere; aut radicum herbarumq; ſuffumigationis aliiſve ejuſdem generis nonnullis, medelas ſibi morborum ſufficere. Hæc namque omnia à Chriſti doctrina, excluſa ſunt: neque vnquam intueri licuit Chriſtianum qui colligatione vteretur, neque Magicis nugationibus, neque foliorum quorundam laborioſis inſcriptionibus, neque cæteris ſimilibus quorum vſum indifferentem plerique arbitrantur.] En quo loco habeat Euſebius colligationes ſeu amuleta. Haud aliter in hæc Satanica commercia, & putres Ethniciſmi reliquias, concitantur Tatianus *a*, S. Baſilius *b* agens de ijs quibus Deus in tribulatione non eſt refugium & virtus S. Epiphanius in calce Panarij, Nicolaus I. reſpondens Bulgarorum quæſitis ad 79. S. Chryſoſtomus *c*, S. Auguſtinus, cujus ſermonem de martyribus & phylacterijs allegat Pythæus *d*, libatis inde plagulis. Videndus item alibi *e*. Et apud Gratianum *f*, qui adducit Iſidorum Auguſtini hac in parte exſcriptorem S. Bonifacius ea ad Zachariam Papam Epiſtola qua illi eſt

a orat. contra Græc.
b in Pſal. 45.
c hom. 12 in 1. Cor.
d in Gloſſar. capitul. 5. *Phylacteria.*
e tract. 7. in Ioan. & doctr. Chriſt.
f 26. q. 5. c. vlt.

Pontificatum gratulatus, pulcherrimum in hanc rem ex S. Augustino locum adducit. Queritur ibi S. Bonifacius, quod carnales homines, Idiotæ Alemanni, vel Bauari, vel Franci, Roma reduces scandalum vitæ accepissent, cum ex alijs, vt vocat, paganijs, tum ex eo quod dicerent [se vidisse ibi mulieres Pagano ritu phylacteria & ligaturas, & in brachijs & in crucibus ligatas habere, & publicè ad vendendum venales ad comparandum alijs offerre.] Impugnat ista & exterminanda contendit S. Bonifacius, prolato præter cætera luculento S. Augustini testimonio, quod extat serm. 241. de temp[or]. vbi S. Augustinus admonet atque contestatur, [qui caragis, & diuinis, & aruspicibus vel phylacterijs crediderit, etsi jejunet, etsi oret, etsi jugiter ad Ecclesias currat, etsi largas eleemosinas faciat, etsi corpusculum suum in omni afflictione cruciauerit, nihil illi proderit, quamdiu sacrilegia illa non reliquerit.] *Caragos* vocat literiones istos qui phylacterijs quibusdam insculpebant certas literas, vti etiam nunc assolet. Nam idcirco à sculptura,

lit

literæ dictæ χαράγματα aut Hermannus Hugo rectè aduertit*. *Caraxare* quoque idem est quod insculpere vel inscribere juxta illud Prudentij in hymno S. Romani.

Caraxat ambas vngulis scribentibus
Genas, cruentis & secat faciem notis.

Sed & Aldelmus †, flexos literarum apices, in quadrata parietis pagina caraxatos commemorat. Assensus per omnia est S. Bonifacio hos caragos & phylacteria damnanti Zacharias Papa, dicẽs*, [hoc & nobis & omnibus Christianis detestabile & perniciosum esse judicamus. Multis item in hanc abusionem conclamat S. Eligius. Is quippe est, teste S. Audoëno, germanus autor Tractatus de restitudine Catholicæ conuersationis, perperam S. Augustino adscripti sub cujus initium, multa in hanc rem disputantur. Damnauit quoque Phylacteria, Concilium Laodicenum cano. 36. dicens ea esse ipsarum animarum vincula. Rejecit item has pestes, veriùs quàm remedia, Concilium Turonense celebratum ætate Caroli Magni *, & ipse Carolus in Capitularibus†. Sed quid mirum, damnari à

* lib. de prima scribendi Orig. cap. 2.

† lib. de laud. virginit. c. 10.

* epist. 1. ad S. Bonifaciũ.

* cap. 42.

† lib. 6. cap. 72.

Patribus & Christianis Principibus talia, cum Ethnici quoque, nec qui inter eos religiosissimi, illa improbarint? Nam Antoninum Caracallam succensuisse vsurpantibus hæc remedia, scribit Spartianus. Prætereo Luciani sannas *.

* in Philopſ.

17. Videri ergo jure potuit, eliminandis ab vſu Chriſtianorum omnibus hujuſmodi peſtibus percommodum, cum alia phylacteria ſacra adhibere, vt crucis particulas, de quibus in eum finem latè Gretſerus † aut plagulas Sacrorum Euangeliorum juxta S. Gregorium * & vitæ Roberti Regis ſcriptorem Helgaldum, tum hæc de quibus agimus, Chriſtum agni ſpecie omnium malorum auerruncum præferentia, ſapienti & prouida Eccleſiæ cura in hunc finem inſtituta. Vt quemadmodùm Deus, aduersùs omnes Diaboli nequitias & vniuerſum ab eo in nos ex promptæ malignitatis apparatũ, alexipharmaca ſimilis formæ prouidit, lignum aduersùs lignum, & alia quæ Nazianzenus † enumerat; Ita Eccleſia in fidelium tutelam ſemper excubans, aduersùs hæc Satanica amolimenta, non

† lib. 2. c. 27. & 28.

* lib. 12. epiſt. 6.

† orat. 1.

non abſimilis formæ pia & ſacra remedia excogitauerit; qualia reuera ſunt, quæ ſacrorum agnorum particulis aſſutis aut intra inuolucra oonclusis, piè vſurpatis continentur. Fauet huic opinioni, quod in formulis benedictionis ſeu conſecrationis horum Agnorum, rogatur Deus, vt geſtantibus ſint ad remedium malorum, & aduocamenta bonorum.

18. Piè iſta & ingeniosè eſſe excogitata, non eo inficias. Verè enim potuiſſet Eccleſia ex eo præcisè fine eliminandi profana amuleta, ſacras has ceras inſtituere. Nego tamen ita factum eſſe. Conjecturæ enim & rationes quas ſupra propoſuimus, ſatis maniſeſtè ferunt, finem inſtitutionis Agnorum cereorum fuiſſe, refricare fidelibus memoriam Chriſtianæ ipſorum natiuitatis, & infantiæ. Eſto, vt vſus ſacri hujus monimenti eſſet frequentior atque vegetior, apprecetur Eccleſia eum vſurpantibus, vbertatem bonorum, & à malis indemnitatem: idq; Deus varijs operibus ſupra naturam acceptum ſibi eſſe teſtatus ſit, conferens interuentu harum teſſerarũ bona plu-

rima, & auerruncans mala: Tamen finis primarius, aut etiam vnicus institutionis primæ horum Agnorum, is fuit quem dixi, non autem vt essent amuleta aduersùs fascinum, vel vt essent loco periaptorum superstitiosorum, aut Magicorum; vel vt essent incentiua ad excutiendam vecordiam, & abjicienda sensa puerilia, exclusa ab his tesseris habitudine ad Baptismum: qui sunt fines, ex quibus Autores cum quibus agimus, factam cereorum Agnorum institutionem censuerunt.

19. Nominatim verò per se concidere videtur quod proferebatur de subrogatione horum Agnorum in locum bullarum pueris nobilibus appendi apud Ethnicos solitarum. Nam si Agni cerei in eum finem essent instituti, deberent solis infantibus vel adolescentibus vsui esse. Soli namq; ingenui pueri bullas illas præferebant; quarum loco, lorum tribuebatur pueris libertinorum: & vtraque crepundia deponebantur cum ætas maturior adueniebat, juxta illud Poëtæ *,

* Iuuen. Satyr. 5.

--- *Hetruscum puero si contigit aurum*
Aut nodus tantùm & signum de paupere loro.

Het

Hetruſcum enim aurum vocat, quod Papinius * *nobile pectoris aurum* nominauit, ijs verſibus de aditu ætatis maturioris,

* S.Sylu. in Epicedio in Patrem.

---- Etenim te diuite ritu
Ponere purpureos infantia adegit amictus
Stirpis honore datos, & nobile pectoris aurum.

Hoc igitur aurum pectoris quia vt doctus Poëta in 7. dixit,

Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent,

deponebatur ab ijs qui è tenera ætate excedebant, vt proximè ex Papinio audiſti, & confirmant illa bullati hæredis apud Iuuenalem *,

*Satyr. 5.

Cum primùm pauido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaq́; ſuccinctis laribus donata pependit.

Nec non illa Propertis †, de ſeipſo, in Hori perſona,

† lib. 4.

Mox vbi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo,
Matris & ante Deos libera ſumpta toga.

Si igitur cereus Agnus eſſet ſacrum ſymbolum & ſignum excitatiuum ad

abjiciendam vecordiam proportionale bullis Gentilium, & inductum ab Ecclesia ad sanctificandum vsum illum Ethnicum, oporteret solam minusculam ætatem gestare cereos Agnos: cum tamen & omnes passim baptizatos accepisse cereos Agnos superiùs sit monstratum, & nunc quoque omnis ætatis & sexus personæ eosdem vsurpent. Quid quod ad eos fines accommodatior videri potuisset imago Christi de Cruce pendentis, vel imago augustissimæ Eucharistiæ? Idem esto de amuletis judicium. Si enim cerei Agni essent instituti in eum præcisè finem, vt essent amuleta sacra & morborum remedia, quia sunt Christi imagines, non videtur cur Ecclesia ad eum vsum symbolicas hasce Christi imagines præelegisset potiùs quàm Christi imagines nullis symbolorum inuolucris adopertas. Præterquàm quod vsus sacrorum encolpiorum, fuit ab omni Christiano æuo receptissimus, ex cruce aut sanctorum reliquijs, vt infra attingam. Vt quid ergo hoc symbolicum encolpium in eundem finem? Quare tametsi sententia de fine institutionis

Agn

Agnorum cereorum quam diſcuſſimus, pia ſit nec inueriſimilis, tamen ſententia cui ſubſcripſimus veriſſima videtur: inſtitutos ſcilicet fuiſſe hos Agnos, vt eſſent percepti baptiſmi, & Chriſtianæ nutricationis infantilis, perpetua monimenta.

20. Ex illis quæ aduersùs Cardinalis Baronij ſententiam ſunt diſputata, videri poſſit ſufficienter rejectum quod in hanc rem aſſeruit Vincentius Bonardus in Italica Tractatiũcula de Agni Dei antiquitate; Eum enim Baronius ſententiæ ſuæ autorem laudat. Habet tamen inſuper Bonardus nonnulla, ratione quorum aliam item ſententiam de fine inſtitutionis Agnorum ſacrorum ei licet tribuere. Exiſtimat itaque Bonardus, ſicut cereus Paſchalis eſt repræſentatio columnæ qua duce Hebręi in Paſchate mare ſicco pede tranſieunt (in eum enim finem inſtitutum eſſe Paſchalis cerei ritum, Tractatores Eccleſiaſticorum rituum tradunt, & fusè ac perpulchrè deſcribit Prudentius*, eo hymno quem ad incenſum cerei Paſchalis conſcripſit) ita ritũ cerei Agni, inductum eſſe ad recolendum

*hymno 5. Catemer.

Agnum quo in Phase seu transitu Domini illini oportebit postes Hebræorum; vt domus non læderetur ab exterminatore, quod Ægyptijs accidit media nocte. Eamq; causam fuisse censet idem Autor, cur fideles olim in Paschæ peruigilio, ad mediam vsque noctem hærerent in templo. Idcirco ergo præter ceream columnam cereus Agnus institutus est, vt Paschalis Agni priscus ritus recoleretur. Vnde facile est fidelibus assurgere ad recognoscendum Christum toties in Scripturis sub Agni innocentissimi specie expressum, cujus sanguine redempti sunt ab instante morte, nec sicut Ægyptij perierunt ab exterminatore. Consequenter verò facta ad eum finem cereorum Agnorum institutio, commodare potuit ad abrogationem amuletorum ac bullarum profanis ritibus infartarum, quarum vsus erat in Ethnicismo.

21. In hac sententia, quod dicitur consequenter accessisse ad institutionem ritus cereorum Agnorum, jam discussum est circa Baronij opinionem, ex hoc Autore desumptam. Quod verò nunc insuper additur, Ecclesiam per

cer

cereum Paſchalem & cereos Agnos, recolere columnam ignis & Agnum Paſchalem per quæ Hebræi indemnes ab Angelo vaſtatore ducatum in terram promiſſam acceperunt, non ſatis conſentaneè ad vſum Eccleſiæ additur. Eccleſia quippe non eſt ſollicita de recolendis priſcis ritibus, & geſtis Hebræorum. Vetera enim tranſierunt, & facta ſunt omnia noua. Et quamuis ritus omnes Chriſtiani, ſint grauidi multis myſterijs, vt notat S. Chryſoſtomus†, expendens illud Apoſtoli, *loquimur Dei ſapientiam in myſterio*; & plerique rituum noſtrorum, ſint ſimilis formæ cum veteribus typis, vt S. Petrus de arca & diluuio ad Eccleſiam & baptiſmum comparatis dixit: Tamen nunquam Eccleſia recolit quid Iudæis acciderit, ſed potiùs quid in noſtri figura illis euenerit. Conſiderandum ergo potiùs fuerat, per columnam & Agnum Hebræorum fuerint figurata. Ea namque ſunt quæ Eccleſia recolit, non autem columna & Agnus Hebręorum.

† hom. 7 in 1. ad Cor.

22. Et columnam quidem ſignificaſſe ac typum fuiſſe Chriſti ductantis electos ſuos ad terram promiſſam,

lubens admitto. Sed nego id esse accipiendum de Christo, prout tantùm ducit electos, prælucens eis omnis virtutis exemplo: quod vnum in columna Hebræorum, si per eam ad res nostras reptandum sit, perspexit Aduersarius. Accipiendum ergo est, de Christo, prout per nubem & mare, atque adeò per Baptismum Christianum (quod notauit Apostolus) deduxit electos in terram fluentem lac & mel. Et ita pulchrè Zeno Veron.*. Eoq; pertinere, cum vniuersum Magni Sabathi officium, vt optimè persequitur Rupertus† tum nominatim Paschalem cereum, multa confirmant. Formula prior benedictionis cerei quæ extat apud Ennodium, illustrissimè id monstrat de cereo. Sic enim ibi habetur. [Te ergo quæsumus Domine, vt sicut typico prisca mysterio, ita renouanda agmina ducat hæc columna trans gurgites. Æstuet nobis semita pręparata per maria, & sitiat callis puluerulentus in fluctibus. Nihil hic est, in quo discrepent antiqua nouis, aut moderna veteribus. Tu semper idem Dominus & Sacerdos, memoratus per Prophetas. Hic est

* serm. 10. de Exodo.

† lib. 7. de offic. cap. 1. & seqq.

eſt ad cujus precatum fluenta ſic cen-
tur, vt Hebræus tranſeat, Ægyptius
deprimatur, & merſis in aqua corpo-
ribus ſola ſentiat culpa naufragium.]
Hugo Victorinus † non minùs com-
modè agens de ſpecialibus Miſſarum
Obſeruationibus. [Cereus (inquit) ad
memoriam nobis reducit columnam
populo Iſraëlitico datam à Deo in de-
ſerto, quæ erat eis nubes ab æſtu pro-
tegens in die, & columna ignis lucem
præbens in nocte. Columna autem illa
& cereus iſte, Chriſti figuræ ſunt qui &
ab æſtu vitiorum protegit & lucem ſa-
pientiæ infundit. Hoc autem Chriſti
beneficium, & baptizandis promitti-
tur, & baptizatis dum ſunt in via non
ſubtrahitur. Vnde columna illa popu-
lo data eſt, rubrum mare in figura bap-
tiſmi tranſituro, & cereus noſter erigi-
tur in Eccleſia & accenditur priuſ-
quàm catechumeni baptizētur.] Idem
alibi * agens de Paſchali cereo. [Hic
cereus Chriſtum deſignat. In cera hu-
manitatem, in igne diuinitatem. Qui
catechumenos ad baptiſmum præce-
dit illuminans, ſicut olim columna
ignis, filios Iſraël mare rubrum tran-

† lib. 3. erudit. Theol. c. 21.

*lib. 2. de Sacram. parte 9. c. 5.

ſeuntes præceſſit, per ignem illuminans, & abumbrans per nubem. Sub eadem figura, juxta conſuetudinem antiquam, in die Paſchali in Eccleſia Romana Agni cerei benedicuntur, & populo diſtribuuntur.]

23. Manifeſtè Hugo, & cereum, & Agnos, ad baptiſmum refert. An quia mare baptiſmi in quo pereunt Ægyptij, rubrum factum eſt per ſanguinem Agni pro noſtra ſalute fuſum? Eſt enim Eccleſia ob baptiſmum vt ſupra cum Theophane dicebamus †, domus purpuræ ſeu porphyra. Scitè item aliqui apud Philonem Carpathium in illud Cant. 3. *aſcenſum purpureum.* [Sunt qui per aſcenſum purpureum, lauacrum ſacri fontis intelligant. Vt enim purpura regale eſt indumentum, ſic & lauacrum cœleſtis Regis, regia nos veſte amicit. Nam ſi corruptibilis purpura, tantum habet ſtudii apud mortales ne maculetur atque ſordeſcat; quanquam peritura omnino & belluis marinis comparata; quanto majori ſtudio atque diligentia animi, conſeruari debet cœleſtis lauacri regeneratio, non ex maritimis quidem feris, ſed ex cœleſtib

† cap. 2.

ſtibus theſauris ſacratiſſimi Ieſu Chriſti ſanguinis, fulgentiſſimum & ſempiternum habens colorem?] [Rubet mare rubrum (ait Iuo *) rubet & baptiſmus, Chriſti ſanguine conſecratus.] Quia ergo Agnus verus Paſchalis Chriſtus Dominus, per baptiſmum tollit peccata mundi, & ſuo ſanguine rubricat aquam cujus perfuſione abluimur, vt propterea Chryſoſtomus † de baptizatis dicat, eos eſſe lilia noua de fonte plantata, homines qui lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni; & Zorobabel gregis noſtri (vt cum Theodoreto loquar) nempe Magnus Conſtantinus, referente Anaſtaſio in Syluestro, [in labium fontis baptiſterij, Agnum ex auro puriſſimo fundentem aquam,] collocauerit; quia inquam iſta ſic ſe habent, non abſurdè in Baptiſmi ſymbolis præter columnam, Agnus adhibetur; Cujus ritus potior etiam cauſa eſt, quod per Chriſtum Paſcha noſtrum, efficimur Agni ſeu filij Dei in baptiſmo. Nam ſi Agnus cereus per ſe primò ſpectaret Baptiſmum prout aſſerebatur & eadem ratione qua cereus, exhibens veritatem

* ſerm. de Sacram. Neoph.

† hom. 6. de reſurr.

columnæ Hebræis præuiæ; oportuisset sicut cereus consecrabatur ante baptismi collationem vt posset baptizandis præire, sic Agnos cereos distribui ante baptismi perceptionem, cum tamen dati sint semper postea, & nunc octiduo post distribuantur. Non essent item mergendi in aquam, & (vt Ceremoniale Romanum loquitur) baptizandi in similitudinem renatorum. Quare vt demus in hujus ritus institutione allusum esse ad Agnum Paschalem, cujus veritas æquè ac columnæ cernitur in Christo baptizatos mare transeuntes saluante; tamen Agnus Paschalis ad quem est allusum, non est Christus absolutè sed Christus vt suo sanguine liberans filios Dei. Atque ita ritus Agni cerei spectat decus illud renatorum quo per aquam baptismi purpurascentem Agni Christi sanguine (idcirco enim dictus est venisse in aqua & sanguine, vt S. Ambrosius notauit*) efficiuntur Agni siue Filij Dei, conformes Christo primogenito in multis fratribus.

* lib. de initiandis, c. 4.

24. Postremam refero sententiam de fine institutionis sacrorũ Agnorum

ab

ab Onuphrio Panuinio traditam, eo libello quem de baptiſmate Paſchali, & ritu ac origine conſecrandi Agnos Dei, ab eo habemus. Hanc inquam ejus ſententiam poſtremò loco diſcutiendam propono, tum quia in ejus libellum his pridem conſcriptis & prelo maturis incidi, tum quia longè minùs habet probabilitatis, quàm ſententiæ hactenus adductæ ac diſcuſſæ, tametſi ex parte aliqua idipſum affirmat quod Cardinalis Baronius. Supponit ergo Onuphrius, baptiſmum olim extra grauem neceſſitatem, ſolo tempore Paſchali conferri ſolitum, nempe ipſis Paſchatis ac Pentecoſtes ſacris diebus, & ſex conſequentibus. Quod probat ex ſolemnibus Miſſarum & officiorum per totos illos dies. Semper enim fit in eis mentio Baptiſmi, aut renatorum. Dominica verò quæ nunc *in Albis* dicitur, officium Miſſæ, & in Epiſtolari & in Euangelica lectione, paræneſim ad fidem continet, quia tunc Neophyti albati ſacro intererant, eóq; finito domum regredientes deponebant veſtes albas, vnde nomen ei Dominicæ apud veteres *Dominica in Albis depoſitis*,

ſicque tunc concludebatur Paſchalis baptiſmi ſolemnitas, conſummanda in clauſula temporis Paſchalis, ſi qui baptizandi ſupereſſent, hoc eſt in Pentecoſte, quæ de Paſchæ pendet articulo, vt ex S. Leone ſupra diximus. Cum autem vſus ille baptizandi in Paſchali duntaxat tempore, paulatim obſoleſceret, eo quod infantes ob varia ætatulæ illius diſcrimina, non expectato Paſchali tempore, curantibus & vrgentibus fidelibus parentibus baptizarentur; adulti verò catechumeni qui ad fidem recens accederent, adulta jam per orbem Chriſtiana fide, pauci reſtarent; viſum eſt Romanis Pontificibus loco baptiſmi catechumenorum, inſtituere baptiſmum ſimulachrorum cereorum, Agni ſpecie conſignatorum, vt conſtaret poſteris, quo tempore omnia illa circa cereos Agnos præſtantur, ſimilia olim præſtita eſſe circa catechumenos. Et idcirco Agni cerei multipliciter benedicũtur, & in aquam chriſmate ac ſacro oleo perfuſam merguntur, moxq; extrahuntur, vt fiebat catechumenis cum baptizabantur. Vtriq; item dicuntur *baptizati*, & *Agni*. Nam

Nam vt ex S. Paulino probat Onuphrius, ij qui baptizabantur, Agni vocabantur, vt intelligerent quam placidi patientesq; esse deberent, quod ipsum *Agnorum* nomen cereis simulachris commune est. Sunt igitur cerei Agni, juxta Onuphrium, typi emortui veterum catechumenorum, ac monimenta antiquæ consuetudinis baptizandi tempore Paschali: cujus vsus vestigia, idcirco ait in cereis orbibus remansisse, quod his qui olim tempore Paschali baptizabantur, daretur bulla cerea candidissima, chrismate & oleo sancto delibuta, præferens imaginem agni è collo ante pectus appendenda, quæ insigne esset triumphantium de Satana, & mundo; & ingenuorum puerorum. Nam his duobus personarum generibus, tributam apud Ethnicos Romanos bullam, docet Macrobius *. Summa est, sententiæ Onuphrij, de fine institutionis Agnorum cereorum, cujus extrema pars aliquid habet cum sententia ex Baronio proposita commune; quoad substantiam tamen est prorsus alia.

* lib. 1. Saturn. c. 6.

25. Hæc sententia longè improba-

bilior est quàm aliæ anteriùs discussæ. Et vt dissimulem, pleraque ab Onuphrio in ejus propositione & illustratione, ex mera conjectura propria aut voluntariè conficta quoad minutiora adjuncta hujus negotij, pro more quem in hoc Autore sæpè sugillat Cardinalis Baronius; vt inquam minutias plerasque ad examen non vocem, in ipsis visceribus sententiæ Onuphrij, nihil est quod satisfaciat. Nam ex dicendis capite 13. constabit, baptismum solemnem, non nisi tempore Paschali celebrari solitum adhuc tempore Caroli Magni, & Ludouici Pij, sub annum Christi octingentesimum, idque ipse Onuphrius agnoscit. Atqui vsus Agnorum cereorum sub illud solemnis baptismi tempus distributorum, memoratur tanquam antiquus ab Amalario Ludouici Imperatoris æquali, & ab Alcuino Caroli Magni præceptore, & longè anteriùs in Ordine Romano. Quomodò ergo fingere licet, sacros Agnos cereos, esse excogitatos in subsidium (vt sic dicam) exolescentis moris baptizandi tantùm tempore Paschali? Quid verò tantoperè intererat mem

meminiſſe, baptiſmum olim eo duntaxat tempore fuiſſe ſolemniter adminiſtratum, vt propterea tam myſtica tamq; ſacra ceremonia eſſet excogitanda?

26. Subſtitutos verò eſſe veris hominibus, cereos (vt ſic dicam) homines, ad antiqui illius vſus ritum vtcunque retinendum cum audio, videor audire affingi Eccleſiæ vſum Ethnicorum apud quos, vt multis exemplis illuſtrat Alexander Neapolitanus *, ejuſq; Gloſſator Tiraquellus, ſolemne fuit ſimulata pro veris adhibere, ita vt ſæpè hoſtia, vel effigies è cera, aut è maſſa farinæ aqua ſubactæ, adhiberetur loco veræ hoſtiæ, alteríuſve rei ad cultum numinis neceſſariæ. Id quod etiam notat Seruius ad illud quarti Æneidos,

*lib. 3. Genial. c. 12.

Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni.

Quia enim ad ritum illum exigebatur aqua fontis Auerni, & ea deerat, adhibita eſt alia aqua, ſed quæ fictione juris (vt ſic dicam) denominata eſt aqua Auerni. Sicut in ſacris Iſidis, aqua Nili ſpargenda erat. Et tamen obuia quæ-

libet aqua vſurpabatur,ſed denominabatur Nilotica, vt notat Scholiaſtes Iuuenalis, ad illud Satyræ ſextæ,

A Meroë portabit aquas, vt ſpargat in ædem
Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ouili.

Eodem refertur, quod S. Ambroſius † ait de ſacrum facientibus in Cybeles honorem. [Vnde igitur exemplum quod currus ſuos ſimulato Almonis in flumine lauat Cybele.] Almo enim fluuiolus eſt Romæ in prima regione, apud quem Romani Cybeles ſacra obibant, Phrygio ritu. Cum autem alibi à Romanis contingebat ſacra fieri Matri Deûm, fingebant fluuiolum quempiam, ad quem ritus ille peragebatur, eſſe Almonem, falſum pro vero vſurpantes. An ergo hujuſmodi figmentum Catholicæ Eccleſiæ affingit Onuphrius, columnam veritatis transformans *in fictricem* ac *veratricem*, vt olim vocabantur mulierculæ ſimulatrices in ſacris? Sapiunt iſta profectò de cereis Agnis, pro hominibus repræſentatiuè adhibitis, ſapiunt inquam (vt hoc quoque addam) ludicrum perſimile ei quo cereus, homo tantùm re-

† epiſt. 12.

præſ

præſentatiuè, de ponte Miluio olim pro viuo homine deturbari in Saturni honorem cœpit veri hominis deturbatione per Herculem abrogata. Narratio eſt apud Plutarchum * atq; Macrobium †. Ego eam ex Lactantio * reddo, qui cum cerco ſtramineum hominem deturbari ſolitum, ex Naſone ſic refert. Id genus ſacrificij ab Hercule cum ex Hiſpania rediret, dicitur eſſe ſublatum, ritu tamen permanente, vt pro veris hominibus imagines jacerentur ex ſcirpo, vt Ouidius in Faſtis docet,

* περὶ λατρειῶν, c. 6.
† 1. Sat. c. 6.
* lib. 1. c. 21.

Donec in hæc venit Tirynthius arua, quotannis
Triſtia Leucadio ſacra parata modo.
Illum ſtramineos in aquam miſiſſe Quirites.
Herculis exemplo corpora falſa jacere.

Hæc ſacra Veſtales Virgines faciunt, vt ait idem,

Tunc quoque priſcorum Virgo ſimulachra virorum,
Mittere roboreo ſcirpem ponte ſolet.

Sic Lactantius de ludicra illa cerei & ſtraminei hominis pro homine viuo ſubſtitutione ne prorſus intercideret

antiqui ritus memoria. Quale ludicrum in Ecclesiam inducit Onuphrius, fingens eam pro baptiſmo verorum fidelium, baptiſmum ſimulachrorum cereorum induxiſſe, celebrandum eodem ritu ac ceremonijs quibus olim celebrabatur tali tempore fidelium baptiſmus, tantùm ne homines dediſcerent, olim tali tempore, & cum talibus ceremonijs ſolitum fuiſſe celebrari verum baptiſmum. Quare Onuphrij ſententia de fine inſtitutionis Agnorum cereorum, præterquàm quod peccat in multis adjunctis, circa conſecrationem Agnorum longè improbabilior eſt alijs omnibus, diſcuſſis toto hoc capite.

CAP

CAPVT X.

DEVS VSVI CEREOrum Agnorum ad finem institutioni Ecclesiasticæ propositum, operibus supra naturam astipulatus.

1. EX constituto Agnorum cereorum fine, nẽpe vt sint in Christianę generationis & nutricationis monimenta inferri videtur, haud abs re Deum tot tantaq; supra naturam frequentissimè patrasse interuentu horum cereorum Agnorum, quanta audiuimus facta jampridem, hodieq; fiunt varijs locis. Sunt enim tesseræ Catholicismi; ita vt qui eos vsurpat, profiteatur, penes se extare gratam recordationem beneficij à Deo in Catholica Ecclesia accepti, per baptismum, & Christianam nutrica-

tionem. Itaque mirum non eſt, Deum qui Eccleſiam ſponſam ſuam habet acceptiſſimam, mirabilibus effectibus atteſtari, gratam ſibi eſſe gratitudinem ob collatum in Eccleſia tam ingens beneficium; accedente præſertim Eccleſiæ ipſius deprecatione, quæ ad incendendum affectum vſurpandi hæc pia monimenta ad finem recolendi baptiſmi, precatur Deum, vt in gratiam ea vſurpantium miros illos effectus operari dignetur. Proponamus primùm aliquos ex hujuſmodi effectibus, tum modum quo præſtantur attingemus.

2. Vniuersè ac generatim, opera ſupra naturam diuinitùs patrata in gratiam eorum qui hos cereos Agnos vſurpant, deſcripſit ſat prolixo carmine Andreas Fruſius. Pauci verſus qui nomine Vrbani V. circumferuntur, miſſi cum cereis Agnis ad Græcorum Imperatorem, adſcribendi hoc loco ſunt, tametſi inculti & gracilem redolentes auenam: Sed adſcribendi ſunt quod & ab Hæreticis allatrati ac demorſi ſint, vt infra referam, & pleriſque Catholicis difficultatem ingeſſerint, ad cujus

comp

complanationem ſunt neceſſariò præmittendi. Sic igitur aut verus aut creditus Vrbanus, de cereo Agno.

Fulgura deſurſum depellit, & omne malignum.

Peccatum frangit vt Chriſti ſanguis, & angit.

Prægnans ſeruatur ſimul & partu liberatur.

Dona refert dignis, virtutem deſtruit ignis.

Portatus mundè, de fluctibus eripit vndæ.

Parſq́ minor tantum tota valet, integra quantum.

Hos verſus paulo cultiores nec ſine locupletatione aliqua exhibuit in hunc modum Gulielmus Eſtius.

Pellitur hoc ſigno tentatio dæmonis atri.
Et pietas animo ſurgit, abitq́ tepor.
Hoc aconita fugat, ſubitæq́ pericula mortis:
Hoc & ab inſidijs vindice, tutus eris.
Fulmina ne feriant, ne ſæua tonitrua lædant,
Ne mala tempeſtas obruat, iſtud habe.
Vndarum diſcrimen idem propulſat & ignis,

Vllaq; ne noceat vis inimica, valet.
Hoc facilem partum tribuente, puerpera fœtum
Incolumem mundo proferet, atque Deo.
Vnde rogas vni tam magna potentia signo?
Ex Agni meritis, haud aliunde fluit.

3. Iuuat antiquioris item Poëtæ, in eandem ſententiam non minùs excultos verſus proferre. Is eſt Ianus Vitalis, qui ante Eſtium, & hos de cerei Agni effectibus verſus, & alios ab eadem manu de materia & alijs cauſis Cerei Agni adductos cap. 8. ſic expreſſit.

Candida cera Dei, diuini ope numinis, Agnos,
Agnos nouellos conficit.
Adduntur ſucco mox balſama pinguis oliui,
Et lympha puri gurgitis.
Conceptis verbis arcano & munere ſacrat
Romanus illos Pontifex.
Et quia deſignant nobis myſteria ſummi
Agni, polorum Principis;

Reſt

Reſtituit nobis proprio qui funere vitã:
Agni rogat Vicarius,
Ventorum vt rabiem excutiant, pelagiq́ procellas,
Ictuſq́ frangant fulminum:
Vt Stygios noſtris pellant à ſedibus hoſtes,
Vt fœda tergant crimina.
Flammarum extinguant incendia dira, boniſq́
Opes, honores augeant:
Præterea mortis horrendæ pericula tollant,
Mortis repentè concitæ.
Sit victor quiſquis pugnans; det laudis honores
Agnis nouellis debitos.
Exorent nobis diuini numinis auram,
Opis ſequeſtres cælitum.
Omnia ſint votis noſtris, atque omnia poßint,
Culti fideli ſpiritu.
Vt ſunt in ſeipſis, pars totum quælibet, vtq́ eſt
Totum illud abſque partibus.
Hæc rogat, & ſanctis vndis ſimul abluit agnos
Paſtor gregis mortalium.

4. His vniuersè præmissis, operæpretium est subnectere in particulari, aliqua exempla ex innumeris quæ vbiuis quotidie audiuntur, initio facto à beneficijs temporalibus inde progrediendo ad spiritualia.

Narrãt Thyræus [a], Molanus [b], Petrus Matthæus [c], Antonius Gabutius [d], & Gerardus Busæus [e], Hispanum militem è copijs Ducis Albani in Belgio, ab hostibus hæreticis duce Auraico Principe captum anno 1568. 10. Octobris, cum propè Trajectum ad Mosam fuisset arbori alligatus, & omnino multis scloporũ displosionibus appetitus, semper mansisset illæsus, suspicionem injecisse occulti cujuspiam munimenti, vi scloporum impenetrabilis. Itaque spoliatus est, nihilq; deprehensus habere præter cereum Agnum è collo suspensum, quo ablato, ad primam sclopi displosionem occubuit, quem nullæ antea glandes sæpè sæpiùs displosis sclopis emissæ, Agno munitum, lædere vlla ratione potuerant. Henricus à VVeze Cancellarius Cliuensis, tunc agens apud Auraicum, id se ab eo accepisse testatus est, vt refert Gerardus Busæus.

[a] de Dæmon. c. 45. n.17.
[b] cap. 12. orat. de Agno.
[c] 7. decretal.
[d] lib. 2. de vita Pij V.
[e] lib. cõtra Illyricum.

Ant

Antuerpiæ ſuo tempore, extinctum eſſe immane incendium per cereum Agnum, ſcribit Molanus†. Parem Agni efficacitatem experta eſt Ciuitas Meſſanenſis anno 1585. cum poſt ſeptem horarum ſtragem ab igne perflantibus validè ventis agitato illatam, reſedit illico ignis, injectis in illum cerei Agni particulis. Feliciùs etiam Chriſtianus Iapon, priuſquàm domus ejus igne in vicinia excitato corriperetur, agnum Dei cereum è collo detractum, de prælonga arundine ſuſpenſum, igni objeciens, incendium auertit, vt ſcripſit è Iaponia Petrus Gomes.

† c. illo 12.

5. Monachij, quæ Bojorum eſt metropolis, cum armamentarium vniuerſum horribili incendio conflagraſſet, lignea tamen cyſtula quæ cereos Agnos continebat, etiamſi nonnihil ipſa eſt ambuſta, cereos tamē Agnos ſeruauit planè illæſos, tam aperto miraculo, vt non potuerit eſſe dubitationi locus, vt recitat Iacobus Gretſerus*. Non debere porrò iſta videri incredibilia, liquet ex antiquo exemplo ceræ, petitæ è templo S. Martini, quæ incendium æquè reſtrinxit, vt recitat Gregorius

* lib. 2. de bened. c. 51.

Turonensis *. Itemq; ex alio exemplo apud VValafridum in Actis S.Galli, de cera pallula inuoluta, quæ tẽplo S.Galli nondũ illata, tantùm quia ei destinata erat, in horrẽdo incendio mansit illęsa.

* lib. de mirac. S. Mart. cap. 2.

Ab igne ad aquam venio. Tiberim supra modum ac morem omnem tumidum, & vastitatem Romanæ vrbi comminantem, compescuit conjectus in eum cereus Agnus, jubente Pio V. Nam statim atque sacræ ceræ plaguncula aquas contigit, resedit Tiberis, & Romanus populus terrore solutus, vrbs exitio subducta est: vt in ejusdem verè Pij Pontificis rebus gestis †, scriptum reliquit Antonius Gabutius.

† lib. 6.

6. De parturientium leuamine per cereum Agnum, sunt frequentia exempla. Illud spectatis adjunctis est considerationе dignum. Rusticus Germanus secta Caluinianus, cum è pago Ratisponam venisset anno 1596. & Catechisten de cerei Agni virtutibus, præter cætera ad leuandas partus difficultates, audisset, alto cachinno excepit dicentem. Vix domum regressus, vxorem diris puerperij cruciatibus, qui totam noctem insequentem tenuerunt, mis-

miserè ad extrema deductam offendit: tactusq; dolore cordis intrinsecùs, misit suppliciter petitum plagulam sacræ ceræ quam deriserat, vt leuamen vxori crearet. Admotione sacri signi, fœmina fœliciter enixa est, consecutaq; hæreseos ejuratio, vt habent ejus anni literæ datæ, è Ratisponensi Collegio.

Morborum vim sæpè discussam admotione cerei Agni, exempla pleraque docent. Illustre est quod Seduni anno 1623. contigisse, referunt testes omni exceptione majores. Mulieri ex morbo deliranti, amica religiosa mulier, clam in ora vestis consuit particulam cerei Agni. Ejus tanta vis fuit, vt illicò sanata sit ægra, & mentis potestati restituta.

7. Innumera sunt quæ recenseri possent de spiritualibus beneficijs interuentu Agnorum cereorum collatis, præsertim aduersùs dæmonum vim aut præstigias. Quo in genere, nouem non admodùm antiqua & perillustria exēpla profert Delrio *. Addo decimum quod mihi scripto tradidit omniq; fide dignum confirmauit. Optimus ac eruditissimus Pater Christophorus Planchette. Dolæ apud sequanos non ante

* lib. 6. Mag. c. 2 sect. 3. q. 3. remed. 10.

multos annos, maleficus supremi Senatus decreto flammis addictus est; sex pueris (non liberis, sed pueris) quod Auernali conuentui interfuissent, præire, & fasces quibus maleficus incendendus erat, præferre jussis. Maleficus priusquàm ignibus absumendus dederetur, cum esset in ergastulo, Patribus societatis ad ipsum ventitantibus contestatus sæpè sæpiùs est, jampridem se fastidire vitam, quam dæmon ærumnosissimam redderet, contra datam initio fidem. Furebat enim in miserum, & minis & illatis plagis, nisi ex præscripto truculenti domini sæuiret maleficijs in quoscunque. E sexaginta itaque annis quos jam exegerat, non nisi duodecim tranquillè abs se decursos querebatur; tranquillitatis duodennis causam petebat ex sacra Agni consecrati effigie de collo suspensa, per quam rabiei Satanæ subductum se esse profitebatur, ex quo eam à quibusdam Patribus tanquam potens aduersùs Satanam amolimentum acceperat. Post annos verò 12. cum inter temperandum in flumine æstiuum calorem, corruptus esset funiculus è quo depēdebat

cer

cerea Agni imago, eáque defluxiſſet in flumen; illico Satan infelix mancipium ex aquis abductum, & ſublime per aëra auectum, ad teterrimam ſeruitutem adegit, donec Senatus decreto, per flammas haud inuitus vitam abrupit.

8. Aliam ex ea colluuie, ſcribit Delrio *, propè Samarobrinam anno 1599. cum ſtrigatrix eſſet, & per Iudicem ſubjecta tormentis, immotam ſemper eluſiſſe pertinaciter cruciatus omnes, perinde ac ſi ſenſu careret. Nam nec ſæuiſſima pedum vſtulatione, nec flagrorum validiſſimè impactorum acerbitate, ad aliquid fatendum adigi potuit. Monitu denique pij cujuſdam Sacerdotis, injecta eſt ſtrigatrici cerea Imago Agni ſacri, & collo ejus appenſa; confeſtimq; dæmoniaca indolentia euanuit, non ferente dæmone præſtigioſorum ludibriorum autore, ſacri amuleti præſentiam. Vnde vt Bernardus Oliuerius, Martino Delrio narrabat, Saga vim doloris persẽtiſcere, diſcuſſo ſtupore Satanico cœpit. Tantus eſt Satanæ horror Agni cerei conſecrati.

* 2. Mag. q. 21.

Pias mulieres Catholicas in tractu

Sedunensi, immites mariti sordentes hæresi, barbarè direq; tractabant circa pietatis & religionis officia, dæmone ferociam in vxores immittente viris. Compescuit vim dæmoniacam, & viros tranquillauit, clam in eorum vestibus consuta cerei Agni particula, ita vt deinceps negotium facessere conjugibus religionis ac pietatis causa destiterint. Sic habet Epistolaris ex eo tractu Historia anni 1623.

9. Iam quomodò prædicti morales effectus prestentur per vsum Agnorum cereorum consecratorum, duplex occurrit dicendi modus: quorum vnus efficaciam illam moralem Agno consecrato committit, alter verò actibus vtentis cereo Agno. Ecclesia enim in consecratione Agnorum, cõserit committitq; quodammodò ijsdem preces suas, interuentu Pontificiæ benedictionis, vnde vis moralis impetrandi varia bona & auertendi mala, consequens preces Ecclesiæ quasi consertas & immissas Agnis consecratis, est illis velut intrinseca. Præterea verò is qui cereo Agno consecrato vtitur, solet varios actus pios profundere occasione cer

cerei Agni conſecrati, quibus per fidem quam in Catholica Eccleſiâ combibit, & profiteri pergit ſub ſummo Eccleſiæ capite Agnorum conſecratore, poſcit à Deo perfundi congruo rore cœleſtis beneficentiæ, vt hæc aut illa bona conſequatur, maláve depellat. Quæ actuum vis moralis, extrinſeca eſt cereis Agnis, nec niſi velut concomitans: tametſi actus quos conſequitur, ad Agnos terminentur, nec niſi Agnorum occaſione eliciantur. Dicamus aliquid de vtraque illa efficaciâ morali ſigillatim.

10. Prior moralis efficacia, quam dixi eſſe Agnis conſecratis velut intrinſecam, proportionaliter ſe habet ad vtentem, ſicut efficacitas ſacramentorum ad ſuſcipientem, reſpondétque aliquatenus ei fructui Sacramentorum qui dicitur ex opere operato. Non ſpecto rem cauſatam, ſiue gratiam & remiſſionem peccatorum, ſed tantùm ſpecto operandi modum. Sicut ergo Sacramenta, quia ſunt veluti fœta Chriſti meritis, eo ipſo quod alicui ritè diſpoſito applicantur, producunt fructum vltra vires operationũ ſuſcipiẽtis,

concomitantium Sacramenti ſuſceptionem, quæ eſt cauſalitas ex opere operato: Ita Agni conſecrati, aduehunt ei à quo vſurpantur, impetrationem Eccleſiæ, reſpectu bonorum quæ Pontifex conſecrans apprecatur ijs qui hæc ſacra ſymbola piè vſurpauerint. Quæ efficacia, quamuis non excedat vires impetrationis, nec quoad aſſecutionem effectus quem reſpicit, ſit adeò ſtata ac fixa, ac eſt efficacia Sacramentorum quoad gratiæ aduectionem, eo tamen certior ac plenior eſt præ quauis impetratione, vel priuatorum fidelium, vel inferiorum miniſtrorum Eccleſiaſticorum, quo ſublimior eſt Pontificis perſona, & aptior vt exaudiatur pro ſua reuerentia; ſiue pro munere quod gerit, viciniaq; ad Chriſtum cujus eſt Vicarius; ſiue pro fauore totius Eccleſiæ quam ſibi adjungit apprecatricem, & quidem cum ſolemnitate tanta, quantam vix vſpiam alibi ſit reperire. Operoſiſſima ſanè eſt templorum & altarium conſecratio, longè tamen minor eſt ejus ſolemnitas. Nam & ab Epiſcopo, & quotiès libuerit, perfici poteſt. Conſecratio

aut

autem Agnorum, fit à ſolo ſummo Pontifice, nec niſi primo anno initæ ſedis,& deinceps quolibet tantùm ſeptennio. Quod ſi de cujuſcunque Sacerdotis benedictione verè ſcriptum eſt ab Heſychio *, [Non propria virtute Sacerdotes benedictionem præſtant; ſed quia figuram ferunt Chriſti,poſſunt propter eum qui in ipſis eſt, præſtare benedictionis plenitudinem:] quanto magis ſummus Sacerdos, Chriſti ſuper terram Vicarius, cum maximè agit publicam in Eccleſia perſonam, & per quàm ſolemnem benedictionem adhibet, certam faciet impetrationem bonorum quæ expoſcit vtentibus cereo Agno, quantum impetrationis vires ferunt, juxta diuinarum legum præſcriptum? Sic argumentatum in hanc rem eſt Concilium Mediolanenſe V.†.

* lib. 2. in Leuit. ad cap. 9.

† titulo de Sacramentalibus.

11. Hæc tota efficacia, eſt extra quaſcunque vires reſpondentes actibus hominis vtentis cereo Agno: cui conſimilem vim pleriq; conceſſerunt ſigno crucis. Nam cum per ſe ſic tantùm expreſſio Chriſti de cruce pendentis, tamen in conſecrationibus & benedictionibus quæ nomine Eccleſiæ

obeuntur, (in eis enim ſemper adhibetur, vt notauit D. Auguſtinus* fuſeq́; monſtrant Gretſerus † & Durantus *) vltra efficaciam reſpondentem actibus conſignantis, continet efficaciam inſignem à conſertis ei Eccleſię precibus, vi quarum conſentaneè ad ſcita diuinæ prouidentiæ, impetrat ijs quibus tale ſignum admouetur, varia bona quaſi ex opere operato, id eſt independenter à meritis concomitantibus operantis, & vltra vires actuum quos elicit. Imo (quod etiam plerunque competit cereo Agno) & ſigni crucis expreſſio & admotio cerei Agni, fructuoſæ eſſe poſſunt abſque vlla ſubjecti cooperatione: ſed tunc Deus habet rationem applicationis factæ ab alio. Videns quippe fidem conſignantis alium, eíve admouentis cereum Agnum, eadem plerumque bona concedit, vel mala auertit, quæ concederet vel auerteret ſi paſſum ipſum ſe diſpoſuiſſet ad ea beneficia per actum proprium. Ea igitur paſſi diſpoſitio per voluntatem vtendi ſacro ritu, & fidem de ejus vtilitate, & gratia apud Deum, ſuppleri hîc poteſt per alium: Et ſicut cum quis per ſeip

* ſerm. 19. de ſanctis, & tract. 18. in Ioã.
† lib. 4. de cruce, c. 11.
* lib. 2. de rit. c. 45. n. 7.

ſeipſum diſpoſitus ſuſcipit Sacramentum, talis diſpoſitio non excludit opus operatum Sacramenti; ita neque in vſu libero & pio cerei Agni, neque in ſigni crucis expreſſione, cujus proportionalem efficaciam ex opere operato, latè verſat Gretſerus *.

* lib. 4. de cruce, c. 62.

12. Reſtrinxi tamen primam hanc moralem Agnorũ conſecratorum efficaciam, intra fines impetrationis, quia nullam in eis agnoſco vim ad remittenda peccata, quantumuis leuia. Noq; id voluit Verſificator ille qui dixit de Cereo Agno,

Peccatum frangit, vt Chriſti ſanguis, & angit.

Poteſt enim debetq; accipi, de vi tollendi peccata per ſolam impetrationem bonorum motuum, quibus peccati remiſſio comparetur. Ratio hujus reſtrictionis quoad virtutem cereorum Agnorum, eadem eſt quæ pro cæteris Sacramentalibus, aut vt Lucas Tudenſis appellat [a], *minoribus Sacramentis*, ab Eccleſia excogitatis vel excogitabilibus. Nullam quippe eis ineſſe vim ad remittenda ex opere operato peccata quantumuis minuta, tradunt graues

[a] lib. 2. contra Albig. c. 3.

Theologi Durandus [b], Bonauentura [c], Suares [d], Vasques [e], Pesantius [f], Lessius [g], Præpositus [h], Bonacina [i], atque Filliucius [k]. Videturq; omnino verum. Quicquid nonnulli censuerint de vi remittendi ex opere operato peccati maculas minutiores, conserta per Ecclesiam pani benedicto, aquæ lustrali, benedictioni Episcopi, vel Abbatis consecrati. Videsis de ea vi collata per Ecclesiam pani benedicto, VValdensem [l], atque Stephanum Durantium [m]. De eodem autem aquæ lustralis effectu, Turrecrematam [n], Marsilium Columnam [o], Valentiam [p], Gretserum [q], atque Durantium [r]; apud quem alibi [s] idem legitur de pari efficacitate benedictionis Episcopi, vel Abbatis inaugurati: quæ sentētia si vera & solida esset, multo magis idem concedendum esset benedictioni longè solemniori & propriæ solius Pontificis, cujusmodi est benedictio cereorum Agnorum; cui propterea Gretserus [t], eam vim tribuit quoad labeculas peccatorum ex opere operato abstergendas. Sed vt dixi, neque benedictioni Episcopali, neque vlli ex Sacramentalibus Ecclesiasticis

prop

[b] in 4. d. 21. q. 3.
[c] ibid. art. 3. q. 1.
[d] t. 4. 3. p. d. 12. s. 2. n. 4.
[e] 3. p. q. 87. dub. 1.
[f] ibid. art. 5. disp. 1.
[g] lib. de just. c. 43. dub. 11.
[h] 3. p. q. 83. n. 28.
[i] disp. 5. de Sacr. q. 6. s. 2. p. 2.
[k] tract. 6. n. 130.
[l] tomo 3. c. 67.
[m] 2. de rit. c. vlt.
[n] tract. de aqua bened. à c. 5.
[o] sect. 3. hydragiol. c. 2.

propositis, vis prædicta tribui potest: quia in re tanta, & in qua de ipsarum diuinarum injuriarum tametsi leuium remissione agitur, nihil asserendum est absque idoneo fundamento Verbi Dei, scripti aut traditi, quod hîc nullum profertur. Nec vlla etiam adducitur idonea ratio, quæ collationem & quasi impressionem talis efficaciæ, monstret esse tribuendam potestati Ecclesiæ. Imo cum sint septem Sacramenta, per quæ remissio peccatorum parari potest; insuperq; cum homo interuentu bonorum actuum possit se vltimò disponere ad assequendam ex opere operantis remissionem venalium peccatorum, superfluum propè videretur, relinqui Ecclesiæ facultatem ad instituenda Sacramentalia, quibus inderet eam vim abstergendi immediatè veniales maculas. Neque Ecclesia vnquam professa est se tali potestate pollere; aut mentis suæ esse, annectere vlli à se excogitato pietatis instrumento, vim remittendi immediatè, & ex opere operato, culpas veniales. Ad summum ergo cogimur admittere Sacramentalia ab Ecclesia instituta, quæ ad peccatorum

p 3. p. d. 7. q. 4. p. 1.
q lib. 2. de bened. c. 9. & 25.
r lib. 1. de rit. c. 21. n. 5.
s lib. 2. c. penul. n. 4.
t l. 2. de bened. c. 36.

abſterſionem conducere libri rituales tradunt, pollere vi morali applicandi ea vſurpantibus, preces Eccleſiæ talibus Sacramentalibus quaſi concluſas, quibus boni motus impetrentur ad leuium macularum abſterſionem; quæ eſt mediata talium macularum deterſio per Sacramentalia Eccleſiaſtica. Hoc video à pleriſque agnoſci quoad aquam benedictam, & idem lubens concedo quoad Agnos conſecratos: negata tamen ijſdem vi quacunque per Eccleſiam indita, ad remittendas ex opere operato & immediatè culpas, tametſi leuiſſimas. De vi abſterſiua reatus temporalis poſt ablatam culpam reſidui, alia eſt ratio. Hanc quippe vim, Eccleſia poteſt ſacramentalibus à ſe excogitatis cōferere per Indulgentias, quas Agnis conſecratis non rarò annecti, experientia docet.

13. Quoad poſteriorem efficacitatem moralem, conſertam actibus vtentium cereo Agno, eiq; duntaxat concomitantem & extrinſecam, quamuis reſpectiuam Agni ſacri, & ad eum terminatam, res eſt perſpicua. Neq; enim dubitare licet, quin actus illi quibus hom

homo per vſum cerei Agni conſecrati profitetur Catholiciſmum, proſint ei plurimùm ad gratiæ incrementum ac reatus ex culpis ablatis reſidui abſterſionem, & exorationem multorum bonorum, malorumq; depulſionem ex opere operantis conſequendam. Id tamen peculiare non eſt huic negotio, ſed cõmune vſurpationi cujuſcunque Sacramentalis, cui Eccleſia preces ſuas in gratiam vſurpantium conſeruerit, V. G. aquæ benedictæ. Neque verò exiſtimandum eſt, duas iſtas efficacitates ad impetrandum, quarum vna eſt ex opere operato, altera ex opere operantis, facere vnam vim impetrandi auctiorem: ſe habent enim extenſiuè, nec coaleſcunt in vnam quaſi gradualiter intenſiorem, ſed ſe concomitantur, abſque coalitu & adunatione, in vnam fortiorem impetrandi vim moralem, quod minùs rectè perſpexit Molanus *. Secus eſſet, ſi prior efficacitas eſſet conditio perſonæ, cujuſmodi eſt gratia ſanctificans vberior reſpectu operantis. Cenſetur enim dignificare actum, & vnâ cum intrinſecis dotibus actus conflare vnam auctiorem

* orat. de Agno, c. 8.

merendi & impetrandi facultatem; quia eſt conditio ſeu qualitas perſonæ operantis; atque adeò non eſt extranea actui ab ea perſona mananti. At efficacitas de qua agimus, eſt aliquid extrinſecùs illatum, non perſonæ vel actui ejus, ſed termino actus; puta aquæ benedictæ, vel cereo Agno qui vſurpatur à perſona; vnde nullo modo ſpectat ad conditiones perſonæ, nec influit in actum ejus.

CAP.

CAPVT XI.

GRVNNITVS SECTARIORUM, contra vſum & tantam vim Cerei Agni.

1. EX proximè declarata cauſalitate Agnorum cereorum conſecratorum, euaneſcunt quæ aduersùs eorũ vſum, & mirificos effectus, magno cum bombo intentant Sectarij. Vel enim ſunt craſſa & pinguia mendacia quæ Soli objecta colliqueſcant, in quo ſeruant antiquum morem hoſtium Eccleſiæ, nitentium mendacijs & ventos paſcentium; vel ſunt tantùm machinæ malè materiatæ, ex perperam percepta cauſalitate & efficacitate pij hujus ſymboli. Quare poterat facilè hęc cum eis concertatio pręteriri, præſertim cum non defuerint Sectarij qui hoc pietatis inſtrumentum

vſurparint vt notat Baronius *. & quoad eos qui ſunt refragati, ſatis accuratè labore illos contundendi perfunctus ſit nauus Eccleſiæ pugil Iacobus Gretſerus †. Operæpretium tamen videtur, breuiter rem excutere, ne hæc tractatio hiet aliunde.

* tomo 12. in ſupplemento tomi 2.

† lib. 2. de bened. c. 36.

Tantus porrò æſtus pleroſque Sectariorum hac in parte corripuit, vt videamur ſingulos affari poſſe, verbis illis Hieronymi *. [Tu videlicet flammeus, imo fulmineus, qui in loquendo fulminas, & flammas ore conceptas tenere non potes, atque vt ille Barchochobas autor ſeditionis Iudaïcæ, ſtipulam in ore ſuccenſam anhelitu ventilabat, vt flammas euomere putaretur, ita & tu nobis alter Salmoneus, omnia per quæ incedis illuſtras, & nos fumoſos arguis.] Haud aliter vnuſquiſque aduerſariorum typho turgens hæretico & ſpirans minarũ, ad æſtuoſiſſimam concitationem & zelum ementitum pro Dei gloria, ſummæ ignorantiæ & impietatis ac blaſphemiæ, etiam dæmoniaci commercij, Magiciq; maleficij Catholicam Eccleſiam inſimulat, quod Agnis cereis conſecratis vtatur,

* lib. 3. Apol. c. 9.

cor

eorumq; tantam vim & effectus celebret. Video autem duas veluti turmas, seu acies impetentium sacros Agnos secerni posse. Quidam enim huc aduocant, quæ generaliter aduersùs amuleta sacra à combibonibus Sectarijs intorta quandoque didicerunt. Alij verò vrgent specialia quædam contra cereos Agnos, & quæ illis tribuuntur.

2. In priore acie sunt nepotes Valdensium quorum hodieq; reliquiæ supersunt in vicinis vallibus. Valdenses enim jampridem, in vsum quorumcunque sacrorum amuletorum bacchati sunt, telis imbellibus quæ æquè petulanter ab eorum Nepotibus intorquentur in sacros Agnos. Adducuntur quidam Patres, visi sacra quæcunque amuleta improbare. Nam S. Chrysostomus non semel *, sugillat vt superstitiosum, vsum appendendi è collo puerorum, sacra Euangelia; id quod apud eundem Autor Imperfecti Operis in Matthæum † tribuit superbiæ, & captationi opinionis, magnæ sanctitatis. Nec parcior est in hujusmodi pictaciolorum reprehensione S. Hieronymus *. Sunt etiam nonnulla contra eum vsum

* homil. 73. in Matth. & 19. ad popul. & 43. in 1. Cor.
† homil. 43.
* in c. 23. Matth.

Sibyllani argumenta*. Quod si gestatio rei tam sacræ quàm est diuina Scriptura, ejúsve particula quæpiam, vsurpata vt periaptum & amuletum, displicuit grauissimis hisce Patribus, non apparet quomodò probaturi essēt vsum gestandi in eum finem aliquid longè despicatius, puta ceræ plagunculam: cujus esse eandem rationem quam illorum ex Euangelij plagulis amuletorum, patet ex vulgari apud plerosque Agnorum sacrorum nomine. Plerique enim è vulgo in his oris, tametsi exoleto jampridem vsu appendendi collo Euangelia, siue eorum particulas, vocant Agnos sacros *Euangelia*, retento scilicet & ad eos extenso antiquo nomine sacrorum amuletorum, constantium particulis Scripturæ sacræ. Sicut igitur Patres allegati ea Euangelica amuleta rejecerunt, ita & Agnos cereos eidem scopo deseruientes rejecisse sunt censendi. Par argumentum peti potest, ex improbata nonnullis Catholicis sacrarum reliquiarum suspensione è collo, vt sint gestantibus amuleta. Id enim improbant Angelus* atque Ciruelus †, eruditi ac graues Theol

* dec. 3. c. 9. q. 9.

* V. *reliquiæ*, n. 4.

† lib. de superst. c. 4. p. 3.

Theologi. Argumentari denique licet, ex abrogata per Ecclesiam appensione sacræ Eucharistiæ, tanquam amuleti; quam appensionem olim fuisse in vsu, docet exemplum B. Satyri, adductum in ejus Monodia à S. Ambrosio. At quanto satius esset, ab Eucharistia gestata præsidium petere, quàm à cereo Agno?

3. In hac prima acie fundenda, nolo nunc hærere, quia reuera ejus depulsio & contritio, non est præsentis instituti. Aliud quippe est, Agnorum sacrorum vsum esse licitum & sanctum ad finem eorum primarium, aliud verò sacros agnos esse encolpia, & vsurpari vt amuleta. Quantumuis enim sorderet vsus amuletorum, nec fas esset in eum finem gestare Agnos sacros; tamen adhuc possent esse vsui, in ratione monimentorum baptismi suscepti, vel in ratione symbolicarum Christi imaginum: qua ratione excitarent pietatem. Id autem nobis satis est in præsentia, quia nunc tantùm certamus pro honestate cereorum Agnorum, in ordine ad primum & primarium finem institutionis eorum. Inferiùs tamen tractando dubi-

rationes morales pertinẽtes ad cereos Agnos, monſtrabimus eos neque in ratione ſacrorum amuletorum poſſe improbari: Et nequicquam Sectarios, ſiue circa hæc, ſiue circa alia amuleta, obtendere præter morem, autoritatem Patrum; quos omnia alia cogitaſſe ibi liquebit. Itaque ad ea quæ ſpecialiter Agnis ſacris objiciuntur, accedamus.

4. Mænades hîc agunt Lutherus, Autor Apiarij, Vergerius, Hoſpinianus, præter cæteros eodem æſtro percitos, verbis licet ſubſtrictiores. Lutherus, (vah ſpurcum nomen!) expoſtulat [cereos Agnos à Papiſtis multùm ſacramento eſſe prælatos.] Non minùs Tragicè Autor Apiarij, criminatur, cereum Agnum à Papiſtis conſecrari in locum aurei vituli quem Aaron conflauit. Hic tamen Autor perperam ſe Apiarij Romanæ Eccleſiæ autorem indigetat, cum ſe non apem ſed araneum dicere debuerit, quandoquidẽ ex floribus non lectiſſima quæq;, vt ſolent apes, ſed venena tantùm ſublegit, & exſugit è paliuris ac carduis, quos ſibi viſus eſt in Eccleſię horto deprehendere, eſtq; vbiuis malignissimus

† tomo 2. colloq. Latino, tit. *de Papiſtis.*

&

& virulentiſſimus, nec ad ejus pertinens examina quem Origenes * Apem ſuper Apes denominauit. Vergerius † vociferatur *ſummam* eſſe *indignitatem & facinus intolerandum, quod ſolus Papa horum Agnorum conſecrandarum poteſtatem ſibi arroget.* At cum ad illius protriti verſiculi diſcuſſionem venit, *peccatum frangit vt Chriſti ſanguis & angit*, impotens ſui, nec jam valens cohibere impetum ſpiritus; [Hic (inquit) cogit me zelus gloriæ Dei mei, & tanta indignitas & enormitas rei, vt exclamem; MALEDICTVS SIT PAPA, qui pronunciat, ceram cum Agno impreſſo, delere aut deſtruere peccatum, vt ſanguinem Chriſti.] Subdit, quantum poteſt voce contendens. [Quid hîc Theologaſtri, Antichriſti ſatellites? Frangúntne iſti veſtri *Agnus Dei*, ex cera adjurata confecti, peccatum vt ſanguis Chriſti? *&c.* ſi audetis affirmare, jam eſtis non homines, ſed ſub perſona hominũ, ipſimet diaboli.] Et id quoq; acerbum cordolium creaſſe Matthiæ Flaccio Illyrico, ſcribit Gerardus Buſæus *. Valdè etiam hoc vrget Godelmannus †. Eandem fœtentiſſimam (vt

* hom. 2. in Eſaiã.
† tom. 1. operum. *ad finem.*

* libro contra Illyr.
† lib. 1. de lamijs c. 6.

ait) blaſphemiam, inhalarunt Hoſpiniano verba illa formulæ benedictionis cereorum Agnorum. *Quemadmodum ille Agnus innocens, tua voluntate immolatus in ara Crucis, Ieſus Chriſtus filius tuus, protoplaſtum noſtrum de diabolica poteſtate eripuit, ſic iſti Agni immaculati, virtutem illam accipiant, quos conſecrandos offerimus in conſpectu diuinæ majeſtatis tuæ.* Idem, verbum *baptizandi* in ea formula adhibitum, vncialibus exſcripſit literis, vt appareret ſacrilegium Catholicorum, baptiſmo initiantium ceram inanimatam. Denique bonus hariolus, diuinat, Romanum Pontificem cum fortè inter legendũ Apophoreta Martialis, deprehendiſſet Romanarum veterum vſum miſſitandi ſigillaria, induxiſſe vſum Agnorum cereorum, hauſtum è lutulentis illis Ethniciſmi ſcrobibus, quod Baronio † teſte confirmat; concludens æquè igitur impium ac fatuum eſſe, aſſerere, [cerea ſigillaritia ſiue ſigilla, cõferre gratiam, crimina diluere, peccatorum maculas abſtergere, & ab omni malo protegere atque defendere, quam eſſe ait Pontificiorum doctrinam.

† anno 58. n. 76.

Hæc

5. Hæc omnia nullo negotio exſufflabuntur. Primùm verò impingenda eſt mentitio Luthero, qui cereos Agnos multùm à nobis præferri Sacramento, criminatus eſt. Id enim eſt obeſum mendacium, Martino mendaciloquorum principe dignum. Nemo Catholicus, hujus alteriúſve vllius Sacramentalis, cum Sacramento quocunque, ac multominùs cum Sacramento Euchariſtiæ (quod Antonomaſticè Sacramentum eſt) contentionem ſomniauit. Æquè mendacium eſt, & quidem portentoſum, quod Autor Apiarij eſt commentus, de vitulo Aaronico conflatili, in cereos Agnos transformato. Sed non mirabitur adeò rudia & tam malè materiata mendacia cudi à Sectarijs, quiſquis nouerit, Hæreticis ex patre Diabolo progenitis, proprium eſſe quarto modo, calumnias & mendacia obtrudere, juxta illud de eorum germanis à Nouatiano* proprio ipſorum propheta pronunciatum; [calumnias ſuas colligere conſueuerunt, vt errorem proprium approbare nitantur.] & vt optimè dixit S. Irenæus†, [Perfectus apud eos quiſquam non eſt,

* lib. de Trinit. c. 30.

† l. 1. c. 15.

nisi mendacia maxima fructificauerit.]

6. Quod Vergerius Apostata impurissimus, reseruationem consecrationis Agnorum Pontifici factam exagitat, delirum est. An non enim in omni benè constituta communitate, quædam sunt præcipua sublimioribus Moderatoribus, prout postulat decentia, & commune bonum? Mirum igitur esse non debet, quod in Ecclesiastica quoque politia, quædam, inter quæ est cereorum Agnorum consecratio, reseruentur summo Sacerdoti, Christi in terris Vicario, nec cum inferioribus Antistitibus communicentur. Ejusdem Vergerij, & combibonum ejus Stentoreæ conclamationes, aduersùs comparationem sanguinis Christi & Agnorum cereorum, produnt manifestè, stupiditatem cum malignitate certantem in his Arcadicis pecuarijs. Tentant enim persuadere, finguntq; se credere, alicui quandoque Catholico venisse in mentem, vt sanguinem Christi compositum vellet cum cereis Agnis, quoad efficacitatem frangendi siue destruendi peccatum. Sed nemo Catholicus tam fungus fuit, vt hoc existimaret;

Ipſ

Ipſaq; benedictionis formula, calumniam illam ſatis repellit. Nam in ea formula, Pontifex varios effectus apprecatur Agnis, per virtutem ſanguinis Chriſti Domini. Itaque ad aliqualem nec niſi majoris inæqualitatis proportionem, pertinet illa locutio Verſificatoris, *peccatum frangit, vt Chriſti ſanguis.* Et illa formulæ comparatio; *Sicut Chriſtus crucifixus eripuit hominem à poteſtate Diaboli, ſic agni cerei virtutem illam accipiant.* Non ſunt iſta accipienda de æqualitate omnimoda, ſed de aliquali duntaxat, & infinitis paraſangis abjuncta, analogia. Velut cum jubemur perfecti eſſe ſicut & Pater noſter cœleſtis perfectus eſt. Similiter enim Agnus cereus dicitur peccatum frangere ſicut Chriſtus, cum ſumma diſquiparantia; quia ſicut Chriſtus frangit ſeu deſtruit peccatum, ita & cereus quoque Agnus; ſed vterque ſuo modo, nec hi duo modi, ob ſummam diſproportionem ſunt comparabiles. Præterea verò, ſenſus ſecundæ comparationis petitæ ex formula benedictionis Agnorum, eſſe poteſt; rogari Deum, vt ſicut effectus ille ereptionis è pote-

ſtate Diaboli, præſtitus eſt certò & potenter per Christi ſanguinem, ita dignetur annuere, vt Agni conſecrati præſtent effectum qui per eorum vſum depoſcitur, eo modo qui diuinis legibus conformis erit. Qua ratione, ea locutio optimum ſenſum & nulli criminationi patentem facit. Penè exciderat, Delrium* prioris comparationis inuidiam facilè declinaſſe, negando curandam eſſe illius Verſificatoris ſententiam, cum nec fuerit Pontifex, ſed priuatus homo; nec vt Pontifex fuiſſet, talia protuliſſet è cathedra. Monet ergo, intendendum eſſe in ſolius Eccleſiæ publica & comperta oracula, quibus nihil tale pronunciatum vſpiam legimus. Nobis neque hæc reſponſio planè improbatur, neque ea quam adhibuimus videtur inidonea.

* lib. 6. Magic. c. 3.

7. Quod de baptiſmo Agnorum cereorum objicit Caluiniſta Hoſpinianus, friuolum eſt & ridiculum. Dicitur quidem in libro Ceremoniarum Romanæ Eccleſiæ †, poſt præſcriptam agnorum merſionem & extractionem ex aqua, vt ſint fonte velut nati; *Et omnibus baptizatis per Pontificem, vel per eju*

† lib. 1. ſect. 7. c. 8.

ejus Prælatos , surgens Pontifex stans sine mitra, dicit super eos Agnos, *has orationes,* &c. Sed frustra Hæreticus putat admitti hîc à Catholicis baptismum, juxta vulgatissimam in Ecclesia notionem; [qua (vt dixit D. Augustinus *) Latina ex Græco consuetudo sic habet, vt non soleat alibi nisi in Sacramento regenerationis intelligi.] Ita quidem, si propriè & non translatitiè loquamur. At si habeatur tantùm ratio alicujus similis adjuncti, nouum non est, vt nomen *Baptismi* ad alia quoque transferatur, laxato vocis rigore. Sic martyrium *baptismus* appellatur; & perfectus de peccatis dolor, donatur *baptismi* nomine, cum quis exclusus baptismo aquæ, prospicit sibi eo remedio. Templum quoque, ab Episcopo consecrante baptizari dixit Iuo Carnotensis †. Æra denique campana, cum benedicuntur, dicuntur baptizari, ob affinitatem in Nominalibus cum baptismo hominis. Et tinguntur quidem ad eum Nolarum baptismum Hæretici; sed baptismus ille intellectus eo quo dixi modo, subducitur calumniæ, vt fusiùs tradunt Hæreseologi, nominatim Coccius *; ac

* lib. 6. in Iulia. c. 9.

† serm. de dedicat.

* t. 2. l. 3. art. 6.

ex rituum ſacrorum Tractatoribus, Durantius * atque Gretſerus †. Videſis etiam Delrium*. Sicut ergo æs campanum, quia interuentu certæ benedictionis addicitur ſpecialiter cultui religioſo, & ad internotionem donatur certo nomine, dicitur baptizari, ob proportionem quam habet cum vero baptiſmo, in quo certum nomen inditur fidelibus; ita ferendum eſt, ſi aliqui nomen *baptiſmi* extendant ad conſecrationem Agnorum, quia in ea fit merſio Agnorum in aquam, mox inde educendorum: qui eſt ſimilitudinarius quidam baptiſmus.

* lib. 1. de rit. c. 22. n. 6.
† lib. 2. de benedic. c. 45.
* 6. Mag. c. 2. ſ. 3. *ſub finem.*

8. Æquè ad calumniam pertinet, quod idem Sectarius impingit Baronio, de aſſerta Agnorum deriuatione ab Ethniciſmo. Quamuis enim verum ſit, & à Baronio traditum, ſuperſtitione in religionem verſa, bullas Ethnicorum ſanctificatas eſſe ab Eccleſia: hoc tamen longè abeſt ab ea cœnoſa origine Agnorum ex Ethniciſmo, quam Caluiniſta comminiſcitur. Innumera ſunt, quorum vmbræ quædam in Gentiliſmo præceſſerunt, & cum laude ſanctificata ſunt à Catholica Eccleſia,

obſit

obliterante illas Ethnicismi reliquias: qua de re pleniùs alibi, & fusè etiam Martinus à Roa †. Quidni ergo istud quoque, illis annumeretur absque labe & noxa? Febriebat verò haud dubiè hic Sectarius, vel à cœna benè potus scribebat, cum chartis illiuit eam mentis suæ abortionem; alicui otioso Pontifici in mentem venisse ex lectione Martialis, & deprehensa apud eum missitatione sigillarium, vt cereos Agnos excogitaret, & tam prodigiosis effectibus donaret, quàm effutit ipse Sectarius. Non sunt ista refellenda diligenter, imo ne refellenda quidem, sed exsibilanda & ridenda. Sic materiæ isti satisfiet, vt dixit in simili contra sui æui Valentinianos Tertullianus †, qui addit quod hic meritò locum habeat. [Multa sunt sic digna reuinci, ne grauitate adorentur. Vanitati propriè festiuitas cedit. Congruit & veritati ridere, quia lætans; de æmulis suis ludere, quia secura est. Curandum planè ne risus ejus rideatur, si fuerit indignus. Cæterum vbicunque dignus risus, officium est.]

† lib. de die natali, c. 1.

† cap. 6.

9. Latuit omnes Sectarios prædictos carmen de Agno Dei quod ex M. S. Codice Benedictionum quibus Pontifex Maximus vtitur & in ſacrario Apoſtolico aſſeruatur, repræſentat Andreas Victorellus ad Ciaconium in Vrbano V. Eo carmine præter præcipuum offendiculum quod obtendunt Sectarij ex vi tollendi peccata Agnis cereis per Catholicos tributa aliud continetur quod haud exiguo redemptum velint. Itaque diſſimulandum non eſt, vt pateat quàm liberaliter agamus cum fidei hoſtibus. Sic igitur habet Carmen.

Salue noſtra ſalus, Agnus mitiſſime, ſalue
Sanguine qui tollis crimina noſtra tuo.
Salue quem ſacra confecit Chriſmatis vnda,
Ceraq; candidior, balſameuſq; liquor
Salue quem ſacro quaſi natum è fonte leuauit
Romanæ Antiſtes maximus Eccleſiæ.
Salue ſancte Agnus ſubitis qui mortibus obſtas
Qui premis inferno quicquid ab hoſte ruit.

Qui

Qui nos ex flammæ seruas vndæq; periclis
Quiq; fugas fulgur, dæmoniumq; fugas.
Qui nos tutaris vitijs; virtutibus ornas;
Qui partum pariter cum pariente juuas.
Qui confers lætos infesto ex hoste triumphos
Et reddis ductu prospera cuncta tuo.
O Saluatoris monumentum nobile nostri,
O magni salue mystica forma Dei.

Ex secundo præsertim ac postremo disticho perspicuum est sermonem dirigi ad Agnum cereum non ad Christum: Et tamen præter stultitiam in allocutione rei inanimæ videtur inexpiabilis & nulla satis herba borith nullo lixiuio eluibilis idololatria admitti înuocando ceram, vt nostram salutem, eiq; vitiorum depulsionem & virtutum insertionem adscribendo. Itaque quas non Tragœdias ad hæc lecta vel audita excitarent Sectarij? Quomodò non tingerentur, Idololatras vel Cerololatras crepando Romanenses?

10. Erit tamen eorum vociferatio prorſus vana, nec aliter comprimenda quàm ea qua ſalutationi chriſmatis ab Epiſcopo confecti ſolent obſtrepere. Antiſtes enim poſtquam Chriſma confecit ſalutat illud cum Preſbyteris dicens, *Aue ſanctum Chriſma*, quod Tilmannus Heshuſius, Martinus Kemnitius, & Ioannes Caluinus ſeueriſſimè notant & pro delirio ac idololatria habent, vt videre eſt apud Bellarminum†. Sed idem dicere poſſent de allocutione & ſalutatione qua S. Andreas contuitus crucem in qua figendus erat vſus legitur, dicens, *ſalue crux pretioſa*. Et multo magis de valedictione qua S. Gregorius Nazianzenus in orat. coram 150. Epiſcopis ſecedens Conſtantinopoli valedicit ſuæ cathedræ & templo alijſq; rebus inanimatis. Aut de ea ſalutatione qua idem Theologus orat. 42. compellat ſacrum Paſcha quaſi animatum. Vel qua S. Paula teſte D. Hieronymo*, compellauit & ſalutauit vrbem Bethleëmiticam cum primùm ſe ei dedit in conſpectum. Omnia quippe talia pertinent tantum ad teſtandum affectum erga rem ſacram & ad exhibendam

† lib. de confirmat. c. 13.

* in Epitaphio S. Paulæ.

dam ei reuerentiam tanquam rei ſacræ non autem ad agnoſcendam in ea diuinitatem vel etiam vitam intellectualem. Plerunque item ſalutatio verbo tenus in rem inanimatam directa terminatur reuera ad perſonam cum re illa inanimata conjunctam vt cum dicitur, *O crux aue ſpes vnica*, quod ad Crucifixum terminatur: in quam rem plenius Gretſerus †. Et ita contingit in re præſēti. Et quanquam nihil eſt quod nos aſtringat ad verſus propoſitos præſtandos puros, tamen ea ratione facilè liberantur à calumnia.

† lib. 1. de cruce, c. 61.

CAPVT XII.

QVOD MAGNORVM virorum de cereo Agno consecrato judicium.

1. SECTARIORVM impietati, obstrepenti pio vsui sacrorum Agnorum, opponẽdum est judicum magnorum virorum, non secundùm morem duntaxat magnorum qui sunt in terra (quanqum neque horum suffragium deest) sed quod multo potentius est, etiam magnorum coram Domino, juxta præclaram S. Ambrosij distinctionem. Quod ad lusciosos Hæreticorum oculos perstringendos, aptiores sint qui in terra eminent, nonnullos primùm ex eis proferam, subjuncturus cæteros spirituali ac vera magnitudine insignes.

Carolum cognomine Magnum, reb

rebus piè ac fortiter geſtis maximum, Leo III. Romanus Pontifex, corona Imperij donatum, auxit ſpirituali munere, Agno cereo vno: vt referunt nonnulli †; qui addunt, Carolum munus hujuſcemodi, non ſecus ac magnum & verè cœleſtem theſaurum accepiſſe, & ſupra argentum & aurum, omneſq; pretioſas gemmas æſtimaſſe. Laudarem libenter in hanc rem illuſtres & antiquos rerum Caroli Scriptores, Eginhartum, Theganum, & Notkerum Monachum Sangallēſem, apud quos nihil tale lego. Scortia allegat Regeſtum Pontificium. Sed mirum fuerit id effugiſſe accuratiſſimū Scriptorem Annalium, & adeò oculatum Scriptorem cæcutiuiſſe hac in parte. Data quidem à Carolo Magno, Regia multaq; munera Leoni Papæ, poſt magnificentiſſimū epulum in primo Leonis & Caroli congreſſu ad Rhenum, ſcribit Autor Poëmatis de aditione Caroli, per Leonem peſſimè à Romanis habitum. De muneribus verò Carolo à Leone tributis, planè ſilet. Poſtea quoque cum Carolus anno 800. coronatus eſt à Leone in Imperatorem,

† Fruſius carmine de Agno Dei, Scortia Theorem. 328. Ioannes Horoſcius l. 1. embl. moral. c. 3.

nulla est in temporum illorum scriptis mentio munerum Leonis ad Carolum, sed tantùm immensorum Caroli munerum, præcipuis Romanis Basilicis oblatorũ, quæ Anastasius in Leone III. recenset. Verum est, ipso sedis Romanæ à Leone initæ principio, anno nimirum 796. missa esse à Leone ad Carolum nondum Imperatorem munera, vt habent eorum temporum Acta: sed munera signant, claues de S. Petri corpore, & vexillum Romanæ vrbis. De misso ad Carolum à Leone, cereo Agno, nusquam mentio. Itaque tametsi vnde id recentiores hauserint, me latet; rejicere tamen vt confictum, nec possum, nec debeo, sed ad Autorum fidem ac diligentiam refero.

2. Imperatorem Græcorum Ioannem Palæologum, tres ab Vrbano V. summo Pontifice sacros cereos Agnos accepisse, referunt varij, ipseq; liber Ceremoniarum Romanæ Ecclesiæ, missos cum pijs hisce munusculis versus adscriptos habet, quos superiùs adduximus *. Imperator vbi aduentare sacrum munus accepit, processit obuiam cum solemni supplicatione Cleri

* partim cap. 8. partim cap. 10.

ac

ac populi, & ſpecie triumphali ſacras ceras in Conſtantinopolitanam vrbem intulit. Et hic quoque, Regeſtum Pontificium allegat Scortia: Qui hujus Vrbani Regeſtum conſulere potuit Bzouius, cum in hanc incidiſſet narrationem † anno 1367. contentus Molanum exſcribere, tranſiluit, nulla Regiſtri mentione facta, nullo exſcripto (præter morem) Vrbani in hanc rem diplomate.

† num. 9.

Recẽtioris memoriæ eſt, quod ſubjicio. Scribebat ex Æthiopia Michaël de Pace, Societatis Ieſu Sacerdos, anno 1620. Abyſſinorum Imperatorem qui *Preſtejannes* paſſim audit, donatum vno è ſacris Agnis, excepiſſe pium munus religioſiſſimè, multis eidem libatis oſculis; profeſſumq́; eſſe, id ſibi deinceps è collo ſuſpenſum, pro thorace & clypeo munitiſſimo, in bellis futurum.

3. Venio ad judicia perſonarum Deo ſacrarum, & ſenſum quem prodidere de ſacris Agnis. Seruabo autem temporis non dignitatis ordinem. Centius S. R. E. Camerarius, qui poſtea Pontifex creatus, Honorij tertij nomen tulit in vetuſto Rituali quem libro

ſuo

ſuo de Romanæ Eccleſiæ cenſibus inſeruit, magnificentiſſimè commendat vſum Agnorum cereorum, eadem omnino ſententia, quam ſuperiùs ex Ceremoniali Benedicti Canonici S. Petri retulimus.

Iacobus Cardinalis Papienſis, cum nomine Pauli Secundi Romani Pontificis, cereum Agnum conſecratum dono mitteret ad Ælianũ Spinulã, quanti ſacra hæc ſymbola faceret, ſic expreſſit. [Pontifex Paulus, à quo filium jam recepiſti, munere ad te mittit hunc Agnum Dei, circumcluſum auro & vnionibus tredecim. Sacratus eſt manibus ſuis, & ex illo numero ſumptus, ex quo munerari Reges eſt ſolitus. Donum pretioſum, non magnum, ſed virtute & gratia maximum. Id agit videlicet ſancta ejus dignatio, vt memor ſis ejus, vt pignus in ſacrario teneas, ſui in te animi; & cuſtodem denique continuum habeas vitæ & rerum tuarum. Accipiendus oſculo eſt, cum deuotione ſeruandus, virtuti ejus credendum, & in comitatu habendus ſi quando terrâ peregrinaris, vel mari. Linitus eſt ſacramentali liquore, benedictus voce

&

& manu Vicarij Iesu Christi, mysterioq; magno verborum, sacer idemtidem factus. Si credes, in omnem casum, fidum præsidium tenes. Age Pontifici gratias pro reddito Filio, & pro hoc dono. In vtroque illi es debitor, quia in vtroque te æstimauit. Non cuiuis, ambo hæc obtigissent.]

4. S. Ignatius Societatis Iesu parens, vir pietate & exquisita spiritualium rerum peritia nobilissimus, qui in diebus suis suffulsit domum, & sicut Sol effulsit ætate sua in templo Dei, tanti faciebat sacra hæc symbola, vt & ea vsurparet ipse, & alijs distribuenda studiosè conquireret quo inter fideles tam pius vsus latiùs diffunderetur. Ferunt, post ejus obitum vix quicquam in ejus scriniolo repertum, præter sacra hæc sigilla, & affinia nonnulla fouendæ vel excitandæ pietatis instrumenta. Legendus Ribadeneyra vitæ Scriptor.

Pius V. seculi superioris beatum lumen, & inter summos Antistites, doctrina, sanctitate, rebus gestis omnino summus, maxima religione afficiebatur erga sacrorum Agnorum vsum; sa-

tagebatq; sedulò, vt quàm maximè per orbem diffunderetur. Eo consilio, cum primùm sedem B. Petri subijt, magnam vim sacrorum illorum sigillarium consecrauit, quam per Hispaniam, Galliam, Belgium, vbi excitatis aduersùs auitam fidem tumultibus feruebant omnia, distribui curauit, vt scribit Antonius Gabutius†, narrans diuina quædam opera, ad confirmationem Christianæ fidei per hæc symbola expressæ, patrata in Belgio, & Romæ, quæ supra annotauimus. Additq; alibi eodem opere*, sanctissimi illius vereq; Pij Pontificis exemplo, increbuisse mirum in modum religionem harum sacrarum plagunculárum, quarum incensissima vbique erat auiditas; earum præsertim quas ipse consecrasset; quod tametsi omnium æquè sacrorum Agnorum, à quocunque demum consecrati fuerint, insignis debeat esse religio; tamen vt pij sacerdotis sacrificium, ex opere operantis fructuosius est, quàm quod offertur à minùs pio sacerdote; ita accessu personalium precum tanti tamq; sancti Pontificis, ad communes Ecclesiæ preces omnibus æquè sacris

† lib. 2. vitæ Pij V.

* lib. 6.

Agnis conclusas; accessionem fieri efficacitatis ad fructuum speratorum assecutionem, persuasum esset fidelibus.

5. S. Carolus totius philosophiæ simulachrum viuum, (hoc enim nomine Christianum Antistitem donat Isidorus Pelusiota *) hic inquam Antistitum gemma & Purpuræ ornamentum, quo esset erga sacros cereos Agnos affectu, intelligi potest ex ijs quæ habet Concilium Mediolanense V. præside, & omnia dirigente ac animam te ipso S. Carolo, vt non liceat dubitare, quod ibi constitutum est, ab ejus præsertim sensu ac judicio manasse. Sic autem habet Concilium †. [Sanctissimi veterisq; instituti est, à summo Pontifice formas illas cereas quas Agnos Dei à figura impressa vocamus, solemni benedictionis ritu, multisq; religiosis ceremonijs, non solum primo sed septimo quoque Pontificatus anno, consecrari. In quo consecrationis munere, sicut ille Christi Vicarius cujus oratio tanto majoris est momenti, quanto ejus officium in Ecclesia sublimius, & cum eodem Christo Domino conjunctius, multa sanctè precetur à Deo illis

* lib. 3. epist. 216.

† tit. de sacramental.

impendi, qui animo pio deuotoq́; eos Agnos apud se habuerint, ita à fidelibus magna deuotione ijdem gestandi sunt, ad eosq́; vsus religiosè adhibendi, ad quos sacræ preces ex Ecclesiæ instituto referuntur.] Vix poterat magnificentiùs de sacrorum Agnorum efficacia pronunciari.

Subduntur ibidem, multa sanctè & religiosè constituta, ad reuerentem & congruam sacrarum plagúcularum asseruationem: quæ omnia produnt cum totius illius sacri cætus Antistitum, tum maximè omnium Præsidis S. Caroli, mentem de cereorum Agnorum consecratorum sanctitate, & pio per fideles vsu.

Sixtum V. Pontificem Maximum, scribit Vincẽtius Bonardus *, permagni fecisse hæc sacra symbola, & omnibus ferè Christianis Principibus, pia hæc munera transmittere solitum; addito Breui Apostolico, quo muneris dignitatem explicaret.

* in dissertatione de Agno, pag. 34.

CAPVT XIII.

RITVS CEREORVM Agnorum antiquitas vestigata.

1. SVNT quidem ritus sacri omnes, eo ipso quod sacri sũt, & Ecclesię judicio probati, admittendi summa cum religione, absque nouitatis & vetustatis discrimine. In his quippe ad fidei substantiam non pertinentibus, potest esse nouitas, & profectus Ecclesiæ, vt optimè notauit in aureolo Commonitorio Vincentius Lyrinensis *: patetq; experimento tot seculorum posteriorum, quibus videmus accessionem factam multorum sacrorum rituum, quam per singula Christiana secula digestam alibi damus †. Nihilominus diffiteri non licet, admodùm sapere solere ritus illos quos antiquitas commendat: Videri quippe

* cap. 28. & 29.

† in Breuiario Christianæ Chronolog. parte 1. colum.

possunt temporis diuturnitate quasi defœcati. Quare haud abs re, vestigandum suscipimus quæ sit sacri ritus agnorum cereorum antiquitas, ac per quos primùm in Ecclesiam inducta.

2. Hac in re generatim primùm dicere possumus, sacrum hunc ritum nequaquam nouum esse, sed de ejus non exigua antiquitate liquidò constare. Vtuntur aliqui in hanc rem, argumentis quæ minùs idonea videntur. VVidmanstadius * antiquitatem cereorum Agnorum referens ad tempora Constantini Magni, adducit tanquam certum hujus vetustatis argumentum, imagines Agnorum quas in Vaticanæ basilicæ abside, ex Constantiniani operis structura notatas abs se dicit, indicante Marcello Ceruino postea summo Pontifice, qui & ipse hujus antiquitatis argumentum inde petebat. Subscripsere Molanus †, atq; Lorinus*. Sed quid agnis lapideis ad cereos? Quare minùs solidè inde astrui cereorum Agnorum antiquitatem, persuasum habeo. Laudat in hanc rem Ioannes Lorinus †, non adeò abjunctum à Constantini Magni ætate, S. Ioannem

* in præfat. ad Testam. Syr.

† orat. de Agno, c. 6.

* in c. 8 Actorũ, v. 32.

† ibidé.

Chr

Chryſoſtomum: cujus æuo in vſu fuiſſe ſacros cereos Agnos, probat ex ejus fragmento, quod extat apud S. Theodorum Studitam*. Verùm locus Chryſoſtomi quem profert Theodorus, nihil confert ad Agnorum cereorum vetuſtatem ſtabiliendam. Hæc enim ſunt verba S. Chryſoſtomi, allegata à S. Theodoro pugnante pro ſacris imaginibus. [Vox Chryſoſtomi eſt; Ego ex cera fuſam amo picturam, pietatis ergo factam. Vidi enim Angelum in imagine, Barbarorum copias in fugam vertentem. Vidi protritas Barbaras gentes, & Dauidem vera voce concinentem, *Domine in ciuitate tua, imaginem ipſorum ad nihilum redigies.*] Quid hæc ad effigiem Agni, ceræ impreſſam? Non enim ſi S. Chryſoſtomi æuo erant ſanctorum imagines cereæ, conſequitur fuiſſe tunc imagines cereas Agni, & quidem cum acceſſione conſecrationis Pontificiæ, qualium cereorũ Agnorum antiquitatem venamur. Alioqui quoties legimus, Romanorum atria, ceris id eſt cereis imaginibus fuiſſe inſtructa, dicere liceret, fuiſſe imagines Agnorũ cereorum, etiamſi non ad ſacrum &

* lib. 2. epiſt. 8.

religiosum vsum. Quantum ex verbis continenter subjectis, & ex causali particula in eo Chrysostomi fragmento adhibita, colligitur; agebat S. Chrysostomus de imagine Angeli fundentis barbaricas copias, vt factum sub Sennacheribo, cum lumen Israël fuit in igne, & sanctus ejus in flamma: cujusmodi imago, longissimè abest à præsenti instituto.

3. His minus validis antiquitatis sacrorum Agnorum firmamentis sepositis, quod maximè locuples vetustatis eorum testimonium habemus, petendum est ex Ordine Romano, qui liber est satis antiquus; nam & ab Amalario, & ab Alcuino Caroli Magni æquali, ac (vt volunt) præceptore, nominatim allegatur. Est porrò satis verisimile, Ordinem Romanum multo etiam vetustiorem esse Alcuino & Amalario, ac fortè occœptum ante datam Ecclesiæ pacem sub Constantino, quamuis (vt in libris ritualibus assolet) nouis subinde accessionibus locupletatum, ad quas referri possint quæ in eo ex S. Leone, Sedulio, ac Prudentio, allegata leguntur. Nam etiam videmus inserta ei

lib

libro carmina Theodulfi Aurelianensis Alcuino posterioris. Florebat enim anno Christi 840. sub Ludouico Pio. Ejus verò feruntur esse versùs illi qui Ordini Romano adscripti habentur, *Pange lingua gloriosi prælium certaminis*, &c. ad hymni vsque finem. Item illi qui frequentantur in Ramis Palmarum. *Gloria laus & honor tibi sit, Rex Christe redemptor, Cui puerile decus, prompsit Hosanna pium*, &c. Quanquam hos de acclamantibus Christo pueris versiculos, Raynaldo Lingonensi tribuit Anonymus describens translationem reliquiarum S. Mamantis *. Vtvt sit, antiquitas Ordinis Romani non est exigua; & vt minimùm æquat tempora S. Gregorij Magni, vel etiam Gelasij primi, vt non malè conjectauit Hittorpius †. Hinc habemus non exiguam antiquitatem ritus de quo agimus. Nam in eo libello, cum agitur de cerei Paschalis benedictione, & de Officio Dominicæ primæ post Pascha, mentio est confectionis & distributionis agnorum cereorum, non tanquam rei quæ esset noui instituti, sed vt antiquæ, & pridem vsu receptæ. Nec causari licet id esse nouitium

* in Biblioth. Floriac. c. 3.

† præfat. ad Ordinem Roman.

assumentum. Nam Amalarius, eoq; antiquior Alcuinus, hæc quæ de sacris Agnis in Romano Ordine legimus, nominatim allegant.

4. Ex ejusdem porrò operis antiquitate, apertè corruit figmẽtum Onuphrij circa vetustatem ritus cereorum Agnorum. Censuit enim Onuphrius, vt latè ex eo superiùs retuli, tunc inductum esse à Romanis Pontificibus vsum consecrandi cereos Agnos, cum baptismus solemnis desijt conferri solo tempore Paschali. Nam tunc tantùm excogitatum putat ritum Agnos consecrandi, seu baptizandi, quo omnia circa Agnos cereos mimicè & adumbratè præstantur, quæ olim præstari verè solebant in baptismo solemni: idq; excogitasse Pontifices cẽset Onuphrius vt memoria rituum qui olim tali tempore solebant peragi, non prorsus intercideret, constaretq; posteris, quandonam, ac quomodò olim initiarentur solemniter Christiani. Qua ratione, ritus consecrandi cereos Agnos, esset tantùm excogitatus post annum octingentesimum à Christo, quæ est ætas Caroli Magni, & Ludouici Pij Imperat

ratorum, ex quorum capitularibus liquet, vſum baptizandi tantùm Paſchali tempore, extra neceſſitatem, viguiſſe adhuc eà ætate. Conſtat autem ex Alcuino & Amalario allegantibus Ordinem Romanum ritum Agnorum ſacrorum eſſe longè anteriorem. Et ex ipſo Ordine Romano qui vt minimum ducentis annis ante eorum ætatem juxta probabiliorem ſententiam conſcriptus eſt, perſpicuè habetur, eum ritum tunc non fuiſſe nouum. Igitur Onuphrij ſententia, tam malè materiata videri debet circa antiquitatem, quàm circa finem inſtitutionis Agnorum. Mirum ſanè videri poteſt, latuiſſe Onuphrium, quæ veteres illi ſacrorum rituum Tractatores prodiderunt de ſacris Agnis; & quaſi eorum nulli prorſus meminiſſent veteres Autores, ea duntaxat quæ proprio Marte & ingenio ex hodiernis ritibus quò libuit accommodatis excogitare de Agnorum cereorum fine, antiquitate, & origine potuit, commiſiſſe ſcriptis vt profitetur ferè in libelli veſtibulo. Nobis ex antiquis illis ſacrorum rituum Tractatoribus, ac præſertim ex peran-

tiquo libro Rituali, cui *Ordine Romano* est nomen, longè aliter quàm Onuphrio, de antiquitate ritus Agnorum cereorum, est sentiendum.

5. Alterum luculentum argumentum antiquitatis sacrorum Agnorum, suppeditatur in eodem Ordinis Romani libello quatenus æquat antiquitate, cereos Agnos cum cereo Paschali. Sic enim habet Ordo post descriptam Paschalis cerei benedictionem. [Hic Ordo cerei benedicendi, in forensibus ciuitatibus agitur. Nam in Catholica Ecclesia infra ciuitatem Romanam, non sic benedicitur: sed manè primo, Sabatho sancto venit Archidiaconus in Ecclesiam, & fundit ceram in vas mundum majus, & miscitat ibidem oleum, & benedicit ceram, & ex ea fundit similitudinem Agnorum, & seruat eos in loco mundo.] Subditur formula benedicendi ceram commixtam ad formandos agnos, tum additur. [In Octaua verò Paschæ dantur ipsi Agni ab Archidiacono in ipsa Ecclesia, post Missam & communionem populo, & ex eis faciunt incensum accendi ad suffumigandum in domibus suis,

ſuis, pro quacunque tribulatione eis eueneritneceſſitas. Similiter & in forenſibus ciuitatibus, de cereo faciunt.] Vides ex his haberi, quod attinet ad tempus confectionis, benedictionis, & conſecrationis, ac diſtributionis ad ſuffumigandum (non excluſo fine principaliore de quo ſupra) idem ſeruatum Romæ quoad cereos Agnos, quod alibi circa cereum Paſchalem. Ex quo de pari vtriuſque ritus antiquitate, non incongrua ducitur conjectura. At cereum Paſchalem eſſe in Eccleſia perantiquum, eſt extra controuerſiam: negatq; Gretſerus*, admittendum eſſe quod vulgo circumfertur, Zozimum Papam Paſchalis cerei fuiſſe primum autorem: Diſplicet tamen quod ſubdit, morem benedicendi cereum, tandem abijſſe in ritum conſecrandi cereos Agnos. At quomodò ritus cerei tranſijt in ritum Agnorum, ſi vterque ritus ſuperſtes manſit, & vterque ab initio ſimul fuit, vt diſertè habet non modò Hugo Victorinus, Alcuinus, Amalarius, Gulielmus Durandus ſupra adducti ſed etiam Ordo; ritus quidem benedicendi cerei, extra Romam; ritus

* lib. 2. de benedict. c. 31.

verò benedicendi agnos, infra, id est intra vrbem. Sic enim ea particula in sacris libris ritualibus accipienda est, vt notauit Angelus Rocca† significans mendum esse, quod passim in titulo vnius partis Canonis Missæ, qui est *infra actionem*, legatur *infra*, non *intra*: cum Manuscripti Codices quos se consuluisse dicit, legant *intra*, quam lectionem præfert. Fuit ergo ritus sacrorum Agnorum, intra vrbem Romanam; coæuus ritui cerei Paschalis extra eam: quanquam neque diffiteor, cereum Romæ quoque fuisse consecratum; sed tantùm vt disertè Ordo habet, nego cereum Romæ fuisse ad suffumigandi vsum adhibitum, sicut extra Romam adhibebatur. Atque ita, cum omnium consensione, ritus cerei Paschalis sit perantiquus, & Prudentio ac Augustino compertus velut antiquus; fatendum videtur, ritum cereorum Agnorum, quoad substantiam esse valdè antiquum, quamuis procedente tempore, immutatum sit aliquid in nonnullis circumstantijs.

† ad librum Sacram. S. Gregorij.

6. Quo autem præcisè tempore, ac per quem, substantia hujus ritus sit induct

ducta in Ecclesiam, sicut etiam quando primùm, & à quo sit vsurpata substantia benedictionis cerei Paschalis, non habeo vnde definiam. Nec id peculiare est huic negotio, sed commune maximæ parti sacrorum rituum. Quis enim præcisè definiat, tempus quo cœpta est cinerum, & palmarum, aliorúmve ramorum benedictio? Quis assignet tempus, quo inducta est benedictio aquæ? Nam quod Alexandrum Papam, benedictionis aquæ autorem nonnulli faciunt, rectè refellit Gretserus *. Vnde verò habemus initia multorum rituum adjunctorum benedictioni Sacramentorum? Nam ipsa quidem Sacramenta, quoad *sanctificationes officiales*, vt loquitur creditus Cyprianus †, Christum habent autorem: idq; Tridentinæ Synodi decreto, est apud Catholicos fide certum. [Ipse summus Sacerdos, (ait alibi idem autor S. Cypriano consertus *) sui est Sacramenti institutor & autor. In cæteris, homines, spiritum sanctum habuere Doctorem.] Cæteræ inquam accessiones, ad subolantiam Sacramenti à Christo institutam superadditæ, fuerũt

* lib. 2. de bened. c. 4. & 5.

† serm. de baptismo Christi, *initio*.

* serm. de ablutione pedum.

appositę per Ecclesiæ Rectores. Neque tamen dicere definitè possumus, quoad plerasque, quandonam, aut per quem cæperint. Nullis scriptis quoad aliqua Sacramenta, & quoad permulta Sacramentalia, proditum quicquam esse, admonuit S. Basilius †, obseruans extare de eorum vsu traditionem tacitam, id est scriptis antiquis non exaratam, cætera latere. Patiamur ergo, eadem jejunitate & parcitate, tradi à nobis prima initia consecrationis cereorum Agnorum, quam circa tot alios ritus quos perantiquos esse nemo ambigit, adhibere passim cogimur, obstrepente nemine.

† lib. de Spiritu sancto, c. 27.

7. Est celebris S. Augustini* regula, de ritibus vniuersalibus quorum nulla certa produntur initia, eos ab Apostolis dimanasse. Et ita de ceremonijs adjunctis celebrationi Sacramentorum, significat creditus Cyprianus, cum ait† [Verborum solemnitas, & sacri inuocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis attributa, visibile celebrant Sacramentum.] Vbi per signa quæ attribuit Apostolicis institutionibus, intelligit ritus accidentarios, adjunct

* lib. 4. de baptis. contra Donat.

† serm. de baptismo Christi.

junctos substantiæ Sacramentorum. Nam ipsa quidem signa Sacramento substantialia, Christo autori tribuit, vt jam retulimus. Per ceremonias tamen accidentarias, adjunctas substantiæ à Christo institutæ, ait celebrari sacramentum visibile, quia tales ceremoniæ sunt consentanea ornamenta substantiæ Sacramenti, eamq; decenter conuestiunt. Vnde reputantur pro vno & eodem, sicut vestis, & qui ea amicitur. Si igitur ceremoniæ adjunctæ substantijs Sacramentorum, Apostolos habent autores, quid vetuerit dicere, ritum istum, qui baptismi quoddam adjunctum in Romana Ecclesia jam olim fuit, & tempore solemnis baptismi conficiebatur, expleta verò post octiduum baptismi solemnitate, distribuebatur, vt rei gestæ monimentum; habere Apostolos autores? Vel quidni Apostoli, Iudaïcum Agni Paschalis ritum, cui & ipsi, & magna tunc pars fidelium assueuerant, hac sacra ceremonia in Paschate quotannis celebranda, Christiano more citra sanguinem, docuerint frequentãdum? Hanc ex S. Augustino propositam regulam, videtur

ad hoc institutum aptare voluisse Andreas Frusius. Sic enim canit de cereo Agno consecrato.

Abdita nonnullos Agni quod turbat origo,
Propterea & magnum pondus habere tegant.
Ponderis indicium majoris, majus idipsum est,
Sanctorum ad trutinam si reuocare velis.
Quicquid enim seruat ritus Ecclesia, constans
Principium cujus nemo referre queat:
Id magis antiquum, certum, ac laudabile censent:
Tanquam à primæua religione satum.
Hæc siquidem haud scripto, sed facto vsuq; vigebat.
Secula quod statuunt posteriora, notãt.
Sic consueta volunt Doctores multa vetusti,
Ex Christi ac comitũ traditione vetri.

Idem disertè, habet Iodocus Lorichius* Agnos Dei & eorum ritum jam à temporibus Apostolorum agnoscens, & Vincẽtius Bonardus Episcopus Hieracensis †.

* tomo 1. Thesan. Theol. v. *Agnus Dei.*

† dissertatione de Agno Dei.

8. Lib

8. Libens adſcriberet, & juxta regulam Auguſtinianam, ad quam hi Autores alludunt, admitterem, cereos Agnos eſſe ex traditione Apoſtolica, niſi obſtare videretur, quod hic ritus non eſt ex vniuerſaliter jam olim receptis & frequentatis per vniuerſam Eccleſiam; ad cujuſmodi ritus ſuam illam regulam reſtringit D. Auguſtinus, dicens ritus quorum nullum initium notatur, manaſſe ab Apoſtolis, ſi ſint ritus qui jam olim vbique in Eccleſia habuerint locum. Atqui cereos Agnos Romæ duntaxat fuiſſe in vſu, ſignificat Ordo Romanus, vt vidimus: alibi enim plagulis è cereo Paſchali decerptis vtebantur. Hoc video opponi poſſe. Nihilominus neq; inde planè conuellitur aptatio regulæ Auguſtinianæ ad hoc negotiũ. Veriſimile quippe eſt, agnos Roma exportatos, jam olim alibi quoque quàm in vrbe Romana fuiſſe in vſu: tametſi exteri, quia non tam multi eis ſuppetebant cerei Agni, quàm Romanis, apud quos ſolos conficiebantur & à Pontifice conſecrabantur, non vterentur Agnis cereis ad ſuffumigandũ, ſicut faciebant Romani.

ad hoc institutum aptare voluisse Andreas Frusius. Sic enim canit de cereo Agno consecrato.

Abdita nonnullos Agni quod turbat origo,
Propterea & magnum pondus habere tegant.
Ponderis indicium majoris, majus idipsum est,
Sanctorum ad trutinam si reuocare velis.
Quicquid enim seruat ritus Ecclesia, constans
Principium cujus nemo referre queat:
Id magis antiquum, certum, ac laudabile censent:
Tanquam à primæua religione satum.
Hæc siquidem haud scripto, sed facto vsuq; vigebat.
Secula quod statuunt posteriora, notat.
Sic consueta volunt Doctores multa vetusti,
Ex Christi ac comitũ traditione vetri.

Idem disertè, habet Iodocus Lorichius* Agnos Dei & eorum ritum jam à temporibus Apostolorum agnoscens, & Vincẽtius Bonardus Episcopus Hieracensis †.

* tomo 1. Thesan. Theol. v. *Agnus Dei.*

† differtatione de Agno Dei.

8. Lib

8. Libens adſcriberet, & juxta regulam Auguſtinianam, ad quam hi Autores alludunt, admitterem, cereos Agnos eſſe ex traditione Apoſtolica, niſi obſtare videretur, quod hic ritus non eſt ex vniuerſaliter jam olim receptis & frequentatis per vniuerſam Eccleſiam; ad cujuſmodi ritus ſuam illam regulam reſtringit D. Auguſtinus, dicens ritus quorum nullum initium notatur, manaſſe ab Apoſtolis, ſi ſint ritus qui jam olim vbique in Eccleſia habuerint locum. Atqui cereos Agnos Romæ duntaxat fuiſſe in vſu, ſignificat Ordo Romanus, vt vidimus: alibi enim plagulis è cereo Paſchali decerptis vtebantur. Hoc video opponi poſſe. Nihilominus neq; inde planè conuellitur aptatio regulæ Auguſtinianæ ad hoc negotiũ. Veriſimile quippe eſt, agnos Roma exportatos, jam olim alibi quoque quàm in vrbe Romana fuiſſe in vſu: tametſi exteri, quia non tam multi eis ſuppetebant cerei Agni, quàm Romanis, apud quos ſolos conficiebantur & à Pontifice conſecrabantur, non vterentur Agnis cereis ad ſuffumigandũ, ſicut faciebant Romani.

Mm

Illius enim vſus à tot ſeculis vigentis, quo cerei Agni per alias prouincias tranſmittuntur, nullum certum initium aſſignatur. Igitur jam olim non Romæ tantum, ſed per vniuerſam Eccleſiam religiosè vſurpati, videri poſſunt. Ad hæc, quamuis verum eſſet, vſum Agnorum olim non niſi Romæ viguiſſe, adhuc tamen vſus ille poſſet dici eſſe vſus Catholicæ Eccleſiæ, vt vidimus loqui Ordinem Romanum: quatenus nulla pars orbis Catholici ignorare potuit quod Roma didiciſſet, vt alia occaſione dixit S. Leo *. Itaque nihil eſt quod ineluctabiliter obſtet, quominus hic ritus nullis certis initijs conſtans, dicatur fuiſſe vniuerſalis, & ex eorum numero in quos cadit propoſita ex S. Auguſtino regula: Atque adeò quominus Chriſtiani gregis arietes, beatiſſimi Petrus & Paulus, qui juxta S. Irenæum † in Romanam Eccleſiam velut in diues repoſitorium tot ſacrarum traditionum gazas intulerunt, hunc quoque pretioſum ritum in ea condiderint, nihil eſt quod reuincat falſitatis, vel improbabilitatis.

* ſerm. 1. de SS. Petro & Paulo.

† lib. 3 c. 3.

CAP

CAPVT XIV.

DVBIA MORALIA DE Agnorum ſacrorũ incenſione, merſione, venditione, pictura, conueſtitione, contrectatione per laicos, inſertione in annulos, ſuſpenſione è collo, peccato inter illos geſtandum, eorundem appenſione in ſtabulis aut brutis, ementitione denique aut falſatione.

1. EX conſtituta, & magnorum virorum judicijs firmata, antiquitatis itē ſuffragio roborata, Agnorum cereorum conſecratorum ſanctitate, omni reuerentia & religioſo vſu digniſſima, emergũt dubitationes quędam Moralium Theologorum proprię, quas breuiter excutere neceſſe eſt, quia pertinent ad vſum quotidianum, quem maximè ſpectat hæc Tractatio.

DVBITATIO I. Liceátne, ſacros

Agnos in ignem vel aquam conjicere.

Ratio dubitandi est, quia videtur id esse, contra reuerentiam rei adeò sacræ, & tot pijs ritibus ab ipso Christi Vicario benedictæ. Sanè qui imaginem sacram, aut vestem Sacerdotalem, aliquídve sacræ supellectilis, igni traderet; haberetur sacrilegus. Non igitur videtur vacare posse graui irreuerentia, aut etiam sacrilegio, conjicere in aquam, aut ignem, ad certum exitium sacros Agnos cereos, eorúmve particulas. Aliquando quidem reliquias sanctorum absque peccato fuisse in ignem conjectas, constat. Sed tunc, reliquiæ erant incertæ ac dubiæ, nec poterat aliter prospici puritati religionis, & syncero erga eas fidelium cultui. Sic anno Domini 1014. vt scribit Leo Ostiensis*, cum pij Monachi Hierosolymis attulissent partem lintei quo Christus præcinctus pedes discipulorum extersérat, deq; ejus lintei veritate ancipites hærerent plerique; illi magna fide, adhibitis prunis à quibus linteum mansit illæsum, explorarunt & testatam fecerunt veritatem. Concilium item Cæsaraugustinum 2. tempor

*in Chr. Cassin. l.2. c.34.

pore S. Gregorij celebratum, ob dubium de veritate reliquiarum †, jussit vt reliquiæ in quibuscunq; locis Arriana hæresi pollutis inuentæ, offerrentur Episcopis, & igne probarentur. Extra hujusmodi necessitatem, conjectio sacrarum reliquiarum in ignem, esset sacrilega. Et ideò nemo dubitarit quod factum à Mahuuia Saracenorum Rege scribit Beda *, de conjecto in ignem Christi sudario, ad sedandam litem de sudarij possessione, fuisse inconsultè & perperam factum: quamuis Deus miraculo justam possessionem firmarit, illæso sudario, & in sinum astátis Christiani per aëra delato. Dubium quippe illud de justa possessione, aliter dirimendum erat, quàm injectione sudarij in ignem. Sed sola dubitatio de veritate sacri illius pignoris, potuisset ejus conjectionem in ignem, afflante Deo, aut decernente Ecclesia factam, honestare. Et idem esse videtur, de cujusuis rei sacræ conjectione in ignem aut aquam. Cum igitur de Agnorum cereorum consecratione non ambigatur, videtur sacrilegum, eos ad certum exitium abjicere in ignem aut aquam.

† can. 2.

* de locis sanctis, c. 5.

2. Respondeo conjectionem Agnorum sacrorum in aquam aut ignem, factam absque necessitate, esse haud dubiè sacrilegam. Posse autem vacare culpa, imo posse esse honestam & sanctam, si fiat ex aliqua congrua necessitate, etiam seclusa ambiguitate de eorum consecratione, quam suppono haberi exploratam. Quod dico de culpa conjicientis in ignem vel aquam hæc sacra symbola, extra congruam necessitatem, est per se manifestũ. Illa enim irreuerens tractatio rei sacræ, non potest non continere culpam, & quidem sacrilegij, cum sit aduersùs rem sacram, & ejus consecrationem conculcet. Ex congrua autem necessitate, posse aliquid tale præstari absque peccato, imo etiam cum laude & merito, perspicuum est ex vsu Ecclesiæ. Iam enim supra retulimus, ex mãdato Pij V. Pontificis Maximi, agnos cereos fuisse cõjectos in Tiberim supra modũ tumescentẽ, & illico aquas resedisse. Superiùs item retulimus, quædam diuina opera, in restinctione subita immanium incendiorum, conjectis in ea cereis Agnis. Nostra item ætate, vt memorat

Baron

Baronius † frequenter contigit ea re-ſtinctio ignis à conjectis in eum cereis Agnis. Nec id debet videri nouum, cum Gregorius * Turon. ſcriptum reliquerit, aſtipulante Paulino †, ceræ è templo S. Martini decerptæ particulam conjectam in ignem à S. Perpetuo Antiſtite Turonenſi incendium excitatum reſtinxiſſe. Poſſunt ergo in ſimili neceſſitate, conjici in ignem cerei Agni, abſque ſcrupulo, imò piè & ſanctè. Quid quod Ordo Romanus diſertè teſtatur, cereos Agnos conſecratos fuiſſe fidelibus diſtributos, [ad ſuffumigandum in domibus ſuis.] Quoties ergo noſtra aliqua neceſſitas, vel vtilitas cui injectione ſacri agni in ignem aut aquam conſulendum ſperetur, perpulerit nos ad conjectionem Agnorum ſacrorum in aquam vel ignem, innocua erit talis conjectio; ac etiam quia ex fide prodibit, & ex ſpe conſequendi intentum per concluſas inibi preces Eccleſiæ, ſancta & ſalubris erit conjectio. Et ita fert vſus piorum in tempeſtatibus marinis, aut fluminum eluuionibus, & incendijs; atteſtante plerunque Deo, placere ſibi conjicientium

† anno 59. n.76.

* lib. 1. de mirac. S. Mart. c. 1.

† lib. 6. metrico de geſtis S. Martini.

fidem. Posset præterea necessitas conjiciendi in ignem sacros agnos, occurrere ex parte ipsorum Agnorum: vt si planè extabuissent, & mucidi euasissent. Quidni enim tunc possint in ignem conjici, & cineres in locum sacrum reponi, cum in simili euentu, idem circa Eucharistiæ species corruptas præstare liceat, de quo plenè Espencæus*, acobiter Sa †, & alij quos allegat & sequitur Bonacina *a*: diserteq; ita sancitum est in Concilio Aurelianensi ex quo id refert Pœnitentiale Romanum *b*. Nec aliter accipio Hesychium, cum ait *c* reliquias Eucharistiæ fuisse igni combustas. Vtique Eucharistiæ inueteratæ quæ negligentia Ministrorum extabuisset.

* lib. 2. de Euchar. c. 10.
† v. Missa n. 34.
a q. vltima de Euch. p. 10. n. 9.
b tit. 5. c. 9.
c lib. 2. in Leuit. c. 8.

3. DVBITATIO II. Fas ne sit cereos Agnos consecratos vendere aut emere.

Restringo dubitationem ad Agnos consecratos, quia de nondum consecratis, est extra dubium quod vendi possint: cum materia qua constant, sit pretio æstimabilis, & industria ac labor in eis efformandis, sit aliquid cadens sub justam æstimationem, & jure ven-

dib

dibile. Sisto item in ceris puris. Nam si sermo esset de ceris conuestitis serico, aliáve materia, nemo non videt, & materiam illam & operam ad conuestiendum necessariam, esse aliquid pretio æstimabile, atque adeò licitè emi ac vendi posse; idq́; intelligo post consecrationem Agnorum. Nam Pontifex non consecrat Agnos jam conuestitos, sed puros. Igitur si Agni conuestiti sunt pretio æstimabiles, atque vendibiles, id habent post consecrationem. Hæc cum sint perspicua, est tamen apud aliquos difficultas, an Agni puri consecrati, ratione solius puræ materiæ, eiq́; impressæ formæ Agni, sint pretio æstimabiles, & licitè vendi ac emi possint.

4. Negat Valentia†, post Canonum peritos, sed ex diuersis fundamentis. Nam Canonum Doctores agentes de simonia, existimant ea quæ consecrantur sub certa forma artificiali, cujusmodi est calix, quandiu formam illam retinent, esse planè inuendibilia, etiam ratione materiæ: quia juxta eos, consecratio ita per confusionem (vt aiunt) siue indissociabiliter afficit materiam sub illa forma perstantem, vt quandiu

† 2. 2. d.6.q.16. p.2. dub. 5.

materia illi formæ ſubeſt, duret materiæ ſanctitas, atque adeò etiam inuendibilitas. Quæ tamen hujuſmodi ſunt, licitè ſubjicientur pretio, juxta hos DD. ſi materia deſinat ſubeſſe formæ ſub qua conſecrata eſt: vt materia calicis, ſi confringatur, vendi poterit; amiſit enim conſecrationem. Ea verò juxta eoſdem Doctores, nullomodo poſt collatam ſemel conſecrationem vendi poſſunt, etiam quoad materiam, quæ talia ſunt, vt ſub nulla certa forma conſecrentur; V. g. oleum, aut aqua. Itemq; ea quæ talia ſunt, vt quamuis conſecrentur ſub certa forma, eam tamen non exigant ad perſeuerantiam conſecrationis, quia ſacer illorum vſus æquè ſaluus manet ſub particulis. Et ex hoc principio, eruunt, panem benedictum, & cereos Agnos, etiam ratione materiæ, non poſſe poſt ſemel impenſam benedictionem vel conſecrationem, ſubjici pretio: quia materia ſemper erit ſancta, quantumuis frangatur aut imminuatur; erit enim ſemper ſaluus, ejus vſus ſacer. Ex alio fundamento, Gregorius de Valentia, affirmat, materiam cereorum Agnorum

conſec

consecratorum, ipsosq; cereos Agnos puros, post consecrationem, non posse pretio subjici. Distinguit enim de materia spiritualibus antecedenter annexa, cujusmodi est materia vasorum sacrorum ac vestium; item aquæ consecratæ, & panis benedicti, ac cereorum Agnorum. Quædam enim ex his materijs, abstrahendo ab ordine ad spiritualitatem postea superueniẽtem, sunt per se æstimabilia pretio. Et quæ hujusmodi sunt, fatetur Valẽtia posse absque simonia emi ac vendi, ratione materiæ, etiam post consecrationem; vt calices & alia vasa sacra, dummodò in constitutione pretij non habeatur ratio consecrationis, ita vt pluris vendantur quia sunt consecrata. Quæ verò ita annectuntur antecedenter spiritualibus, vt abstrahendo ab ordine ad spiritualia nullo modo sint æstimabilia pretio; puta quia res sunt perexiguæ, & seposita consecratione nihili ducerentur; talia negat Valentia, emi aut vendi posse absque simonia: quia venderentur ratione spiritualitatis, siue consecrationis annexæ. Et inter hæc numerat aquá benedictam, & agnos cereos

consecratos, & similia, quæ moraliter loquendo, non æstimantur nisi quatenus habent ordinem ad spiritualia quibus annectuntur.

5. Neutrum horum fundamentorum placet; ac proinde admitto, cereos Agnos consecratos vendi posse, tam ratione laboris & industriæ in eorũ artificiosam efformationẽ impẽsæ, quàm ratione materiæ antecedenter annexæ spiritualitati. Sicut ob eandem rationem, calix consecratus vendi potest non vendita consecratione. Neq; enim pluris venditur quia consecratus est. Vel igitur venditio Agnorum cereorum penes prædicta capita vetaretur jure positiuo, vel ex natura rei. Non primo modo, quia nullum tale jus profertur. Nam Constitutio Gregorij XIII, qua nititur Azor*, ad affirmandum venditionem agnorum consecratorum esse jure positiuo illicitam, non est ad rem. Agit enim ibi Pontifex, de venalitate Agnorum cereorum depictorum. Et quia abusus inualuerat pingendi sacros Agnos; vt abusus ille tolleretur, non modò interdicit pictura eorum, sed etiam venalitate sic depictorum, quia

* t. 1. l. 9. c. 9. q. 4.

quia esca ad pingendum, erat major vendibilitas materiæ exornatæ. Vt ergo hanc pingendi illecebram tolleret Pontifex, interdicit venditione quacunque Agnorum sic depictorum, non tantùm si pluris venderentur ratione consecrationis, quo pacto decretum illud Pontificium accipiunt Sanches † & Scortia *, sed etiam si venderentur ratione materiæ, aut operæ in efformatione vel pictura Agnorum impensæ. Hæc omnia subjici pretio vetuit Pontifex. Nam absolutè prohibuit Agnos depictos prostare venales: quem fuisse communem sensum illius Constitutionis, affirmat Suares †: & videtur perspicuum ex verbis Constitutionis, si absque anteoccupatione legatur. Hoc tamen quid ad rem de qua agimus, hoc est ad venditionem agnorum non depictorũ? Nullũ est ergo jus positiuum, interdicens emptione ac venditione Agnorum consecratorum penes materiam & laborem efformationis. Sed neque ea venditio mala est ex natura rei. Cur enim potiùs hujus materiæ & laboris in ea efformanda insumpti venditio, erit ex se illicita, quàm venditio

† lib. 2. in Decal. c. 43. n. 29.

* Theorem. 330.

† lib. de simonia, c. 14. n. 10

calicis, aut ſacræ ſupellectilis, penes eadem capita? Ipſam aquam benedictam, ratione materiæ vendi poſſe, agnoſcunt communiter DD. agentes de ſimonia; quatenus indiſcriminatim tradunt, omnia antecedenter annexa ſpiritualibus, ſiue quorum materia ſecundùm ſe antecedit ſpiritualitatem, poſſe vendi ſecundùm ſe ſpectata. Et ſpecialiter de aqua benedicta, id tradunt Tabienna *, Archidiaconus †, & Redoanus *. Similiter ergo cerei Agni conſecrati, attendendo ad ſolam rei naturam, poſſunt licitè vendi ratione materiæ: & (quod deeſt aquæ benedictæ, quam homo non efformat artificiosè) poſſunt etiam agni ſacri licitè vendi, ratione laboris & operæ impenſæ in eorũ efformatione. Iungo vtrumque caput licitæ ex natura rei vendibilitatis Agnorum, neglecto fundamento contrario, ex quo Suares † contendit cereos agnos conſecratos non poſſe vendi ratione materiæ, ſed tantùm ratione laboris & operæ in ea formanda. Negat enim materiam illam poſſe de facto ſubjici pretio, quia Pontifex materiam agnorum conſecrandor

* v. baptiſ. 6. n. 4.
† cap. baptizãdis 1. q. 1.
* de ſimon. 3. p. c. 5. n. 20.
† lib. de ſimon. c. 14. n. 10 & 16.

dorum ſuppeditat ſuis impenſis, quam poſtea conſecratam gratis donat;atque adeò vult etiam gratis dari. Agnoſcit tamen Suares, operam & induſtriam quæ in Agnis conficiendis adhibetur, eſſe aliquid pretio æſtimabile, & cõſecrationem antecedens; atque adeo fatetur, Agnum conſecratum ratione ejus vendi poſſe, & ſubjici pretio. Verùm non placet hæc reſtrictio. Quod enim Pontifex, materiam ad confectionem Agnorum cereorum de ſuo ſuppeditet (tametſi diſertè liber Ceremoniarum S. R. E. tempore Martini V. editus, in formula denunciandi futuram Agnorum confectionem, contrarium tradit: Sed hoc ſanè demus gratis.) Quod inquam Pontifex de ſuo ſuppeditet materiàm Agnorum, eoſq; poſt conſecrationem gratis eroget,non probat,Pontificem præcipere,vt gratis quoque donentur ab alijs quibus ipſe gratis dedit. Quàm multi enim liberaliter & gratis donant, quæ ſciunt à donatarijs ſubjicienda pretio? Itaque non modò induſtria & labor confectionis, eſt idoneus titulus licitæ ex natura rei venditionis Agnorum conſecratorum,

ſed etiam materia: & ad vtrumque illud caput, non autem duntaxat ad alterum, fas eſt admetiri juſtum pretium agnorum, cum venduntur quoad ea quæ ipſiſmet Agnis immanent: puta ratione materiæ, vel artificij, penes quæ capita vendibilitatem licitam Agnorum ſacrorum hactenus aſtruximus. Nam quod impéſarum in eorum tranſuectione factarum refuſio, jure repoſci queat, cum Româ exportantur in oras remotas, nemo non videt eſſe juſtiſſimum, neque id erat quod vocabatur in dubium.

6. Fundamenta & Iuriſperitorum & Valentiæ, ſunt disjectu facilia. Totum enim fundamentum quo Iuriſperiti nituntur, ad negandum Agnos ſacros poſſe licitè vendi quomodocunque, eſt malè materiatum, & planè ruinoſum. Et inprimis quod negant, quæ conſecrantur tantùm ſub certa forma, poſſe vendi quandiu ea forma & conſecratio perſtat, abſurdè negant. Materia namque calicis alteriúſve ſacri vaſis, ſupponitur ſpiritualitati, eſtq; pretio æſtimabilis. Quidni ergo poterit ſubjici pretio? Annuunt paſſim Theologi, &

dif

disertè S. Thomas *, Durandus, Paludanus, atque Nauarrus†. Eadem porrò ratio euincit, quæ consecrantur absque certa forma, vel eam non exigunt vt consecrationem retineant, posse distrahi pretio quoad antecedentia consecrationem. Est enim eorum par omnino ratio, ac calicis, & vasis sacri. Itaq; vniuersum Iurisperitorum fundamentum supra propositum, per se concidit. Nec firmius est fundamentum quo Gregorius de Valentia nititur. Malè enim supponit, materiam Agnorum consecratorum, etiam prout substantem artificio & labori efformationis, non esse pretio æstimabilem absque ordine ad consecrationem. Implanasse Valentiam videntur, perexigua agnorum sacrorum fragmenta, quæ passim includuntur sericis operimentis, aut aureorum filamentorum inuolucris. Eorum quippe fragmentorum perexigua materia, haberetur pro nihilo, si per se absque ordine ad consecrationem spectaretur. Tamen ejus integer cereus Agnus, præsertim ex majoribus; & multo magis cēteni ac milleni agni, habent materiam æstimabilem pretio,

* in 4. d. 25. q. 3. art. 2. quæstiū. 3. & alij eadem distinct.

† in summa, c. 25. n. 108.

Nn

nec modico. Quare eorum materia secundùm se spectata, vendi licitè potest, etiam post consecrationem. Inde verò infertur, quamuis materia singulorum fragmentorum quæ singulis inuolucris vsualibus conferuntur, sit perexigua, tamen habere suum pretium proportionale, hoc est perexiguum; & ratione illius vendi posse: quamuis verum sit, in ea perexiguæ materiæ venditione, facilùs esse præsumendam simoniam ementium atque vendentium, eo quod non viderentur comparaturi aut distracturi pretio rem nihili, nisi ob ordinem quem res illa alioqui tantilla, habet ad spiritualitatem subjunctam. Stando autem in natura rei, & dummodò reuera adsit syncera ementium ac vendentium intentio, quæ pretio & æstimabilitati fragmentorum nullo modo admisceat spiritualitatem, fas omnino est, qualemcunque particulam ceræ consecratæ, vendere aut emere proportionato materiæ ac etiam laboris pretio. Nam tametsi in particulis informibus, si solæ semper fuissent, deesset titulus laboris, aut operæ vel industriæ adhibitæ in form

formanda materia totali ſeu agno integro; quia forma artificialis, & labor in ea inducenda inſumptus, non afficit materiam illam imminutam: Quia tamen eæ particulæ pertinuerunt aliquando ad materiam integram, & hæc materia totalis, cum ratione materiæ, tum ratione operæ, coempta eſt tanto pretio legitimo; jure pro rata ſingularum particularum repoſcitur à vendente, pretium quod impendit in materiam integram, & quoad materiam & quoad inductionem formæ artificioſæ cui ſubſtabat integra illa materia cujus pretium perire vendenti non debet; quamuis ad ementis commodum, ſecet in varia fragmenta eam materiam totalem Agni integri formæ ſubſtantem.

7. DVBITATIO III. Sítne illicitum, pingere, alitérve ornare cereos Agnos conſecratos, inducendo aliquid ſacræ ceræ.

Dicendum eſt, nulli fas eſſe, per ſe, vel alium, cereos Agnos benedictos *depingere, inficere, minio notare, vel aurum aut colorem aliquem eis componere, aut quicquā aliud ſuperinducere.* Dedi verba

quibus Gregorius XIII. in Constitutione de hac re edita, cujus initium est, *Omni certè studio*, albori & puritati cereorum Agnorum consecratorum prospectum voluit: mandans insuper, ne quispiam, siue vir, siue mulier; & siue secularis siue Ecclesiastici ordinis, etiam Regularis, quocunque gradu & honore præcellat, ausit deinceps tale quid circa cereos Agnos sanctificatos pręstare. Qua clausula, elisit & exclusit distinctionem à pio quodam Ordinis Cælestinorum Presbytero inuectam. Eum enim in depingendis cereis Agnis præcellentem, scribit Molanus *, censuisse vetitam à Pontifice Agnorum picturam, solis pictoribus laicis, quos dedeceret contingere talem materiam sacro chrismate delibutam. Sed vt vides, Pontifex aliò respexit; & omnibus omnino interdixit Agnorum pictura, vel ornamento quocunque, inficiente eorum materiam. Atque adeò vetuit ne aliquid induceretur ceræ, quod illi appositum & adhærens, excluderet Agni alborem & puritatem. Ea enim materiæ conditio, necessaria est ad sacri hujus ritus finem; nempe ad

* orat. de Agno, c. 18.

ad repræsentandam innocentiam & puritatem absque dolo, decentem hominem baptizatum. Quam ob causam, Christianos olim in vestibus simplicitatem natiuam albi coloris adamasse, notare memini in Opere de Æquiuocatione †. Nominatimq; ea ex causa, Neophyti per octiduum; id est, à Sabatho sancto, ad sabathum vsque in Albis, inclusiuè; induebantur albis vestibus, vt latè monstrant Stephanus Durantus *, atque Iuretus †. Omnium verò plenissimè, ac quibusuis vestis illius candidæ adjunctis diligenter expensis, Vicecomes*. E contrario, color niger, pro malitiæ symbolo plerunque est habitus, vt monstrat Martinus à Roa †. Nec minùs cereo Agno congruit albor & puritas, si attendatur vltimum exemplar perfectionis Christiano consentaneæ; nempe nitor & puritas Christi Domini.

† cap. 5. n. 4.

* lib. 1. de rit. cap. 19. n. 39.

† ad l. 1. Paulini de vita S. Mart. n. 14.

* 3. de bapt. à c. 6. ad 15.

† de die nat. c. 15.

8. Has ob causas, jure Ecclesia præcepit, cereos Agnos consecratos relinqui albos. Habemus affine exemplum de corporalibus. Quia enim repræsentant sindonē mundā, qua Christus inuolut⁹ est, vt notat Isidorus Pelusiota *,

* lib. 1. epist. 123.

† lib. 1. de ritib. c.12.

& ex varijs Durantus †: noluit Ecclesia, corporalia esse nisi linea, ob lini puritatē Pythagoræ quoque & Ægyptijs probatā, vt disputat apud Philostratum Apollonius*. Quanquam alias insuper analogias, ob quas linum in corporalium materiam delectum est, pulcherrimè prosequitur Autor libri de vita Eremitica ad sororem †: Voluit ergo Ecclesia, ob lini præsertim puritatem, cui non est origo ex carnis commixtione, sicut lanæ; corporalia non esse nisi linea, saltem in medio, vbi hostia & calix ponitur. Nam quod alicubi extremitates auro vel serico ornantur, parum refert; quia ea ex parte non habent rationem corporalium, nec excipiunt corpus Christi qua ratione debent purè linea & munda esse, ita vt etiam ea pars corporalium, quæ nunc contra veterem vsum, diuisa à corporali vulgariter dicto, superponitur calici, ad arcēda animalcula (juxta S. Anselmum *) quoad interiorem partem quæ calicis oram contingit, & est verè pars corporalis integri, nequeat ornari auro vel serico. Esto ita vsu inductum sit apud plerosque, quoad partem exter

* lib. 8. c. 3.

† cap. 38.

* lib. de Sacram. diuers. *sub finem.*

teriorem, quæ calicem non contingit. Quod ergo propter repræsentationem sindonis mundæ, circa corporalia est constitutum; vt scilicet inornata & purè linea essent, nulla attexta pretiosiore materia, nullo appicto colore ascititio supra natiuum alborem, idem proportione constitutum est circa cereos Agnos, quorum repræsentatio mixturā omnem & impuritatē quantumuis elegantem & pretiosam excludit. Est autem ea constitutio in viridi obseruantia, quicquid dicat Filliucius † merità reclamante Fagunde, mox adducendo.

† tom. 11 tract. 14. c. 6. n. 93.

9. Fuit porrò post adductam Gregorij XIII. constitutionem, apud aliquos ambiguum, an quamuis Pontifex, omnem hujusmodi picturam, vel infectionem sacrorum Agnorum à quocunque demum factam; voluerit exclusam; tamen permiserit retineri Agnos semel pictos, absque incursu nouæ culpæ, & excommunicationis intortæ in pingentes alitérve inficientes cereos Agnos. Affirmat Sanches †, & Scortia*, necnon Diana† atque Fagundes*. Videtur tamen mens Pontificis

† l. 2. in decalo. cap. 43. n. 28.
* theorem. 330.
† 3. part. tract. 6. resol. 12 ad 1.
* Eccles. præc. l. 1. c. 4. n. 25.

plus ferre. Sic enim loquitur. [Considerantes cereas formas innocentissimi Agni imagine figuratas, & per Romanos Pontifices statis temporibus consecrari solitas, sicut Agni puri & mundi à summo Pontifice benedicuntur, ita ab omnibus postmodùm immaculatas, non autem auro aut coloribus vllis depictas, sed in suæ albedinis munditie sanctificatas, congruenti cum reuerentia teneri & conseruari debere: Statuimus & ordinamus, *&c.* ne quispiam posthac in perpetuum, Agnos Dei depingere, nec illos venales proponere, seu tenere, quouis prætextu, qualibétve de causa audeat. Verùm eos albos & mundos haberi, deferri, & custodiri præcipimus.] Hæc verba *teneri, haberi, conseruari, custodiri* debere puros & candidos Agnos, quales à Pontifice sunt consecrati, videntur ferre, Agnos qui tales non sunt, non esse tenendos, ac conseruádos, & custodiendos; proindeq; esse destruendos: non quidem ita vt materia illa quæ sacro chrismate delibuta est, profana fiat; sed alio aliquo modo. Ponderanda item sunt verba illa, *nec illos venales proponere aut tenere:* in

in quibus, verbum *tenere*, non eſt ne-ctendum cum voce *venales*, ne ſuper-uacuè iteretur quod jam expreſſum fuerat per verbum *proponere*; ſed acci-piendum eſt ſejunctim, ita vt ſenſus ſit, non eſſe licitum tenere Agnos ſic de-pictos aut maculatos. Itaque Pontifex non tantum interdixit pictura Agno-rum ſacrorum, & eorum ſic depicto-rum venditione; ſed etiam vetuit, ne tales Agni habeantur, aut retineantur quomodolibet.

10. DVBITATIO IV. Fas ne ſit, cereos agnos conſecratos, filamentis artificiosè appoſitis, ſericóve, aut aliò inuolucro adhibito ita conueſtire, vt ſacra cera non pateat.

Negauit Vincentius Bonardus*, exi-ſtimans poſſe quidem ſacra hæc ſym-bola immitti oſſeæ aut alterius generis peripheriæ, & obduci cryſtallo, aliòve tranſlucido operimento, ad arcendum puluerem, & remouendam inquina-tionem à ſudore: non tamen poſſe ita operiri, vt ſacra cera nullo modo appa-reat, aut forma Agni lateat. Idq; affir-mat à Gregorio XIII. fuiſſe prohibi-tum, intentata excõmunicatione, cum

* in calce diſſertationis de Agnis.

edixit vt ſacri Agni relinquerentur puri & albi, nullo ſiue minio, ſiue auro, ſiue alio quocunque ſuperinducto tectorio. Verba Pontificis ſunt. [Prouidè conſiderantes, cereas formas innocentiſſimi Agni imagine figuratas, & per Romanos Pontifices ſtatis temporibus conſecrari ſolitas, ſicut agni puri & mundi à ſummo Pontifice benedicuntur, ita ab omnibus poſtmodùm immaculatas, non autem auro & coloribus vllis depictas, ſed in ſuæ albedinis munditia ſanctificatas, congruenti cum reuerentia teneri & conſeruari debere, ſtatuimus & ordinamus, ac ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda prohibemus, *&c.* ne quiſquam poſthac, Agnos Dei per Romanum Pontificem benedictos, depingere, inficere, minio notare, vel aurum aut colorem aliquem illis imponere, aut quicquam aliud ſuperinducere, quouis pretextu, qualibétve de cauſa audeat, verùm eos albos & mundos, agnum illum purum & innocentem repræſentantes, &c. haberi, deferri, & cuſtodiri præcipimus.] En quoties ingeminat Pontifex, Agnos ſacros eſſe

esse relinquendos puros & albos, ad Christi Agni puri & mundissimi expressionem. Disertè item vetat eos obduci auro, quod æquè cadit in aurum lentescens in fila, ac in aurum quomodocunque aliter applicatum. Item conceptis verbis vetat, quicquam sacris ceris superinduci. Non sunt ergo Agni sacri conuestiendi, ita vt non appareant, nec forma Agni sit conspicua.

11. Hæc tamen sententia rejicienda est, quippe pugnans cum vsu vniuersaliter recepto, videntibus nec refragantibus, imo approbantibus Pontificibus. Passim enim sicut reliquiæ, vel sacræ crucis atomi, cauis crucibus aut lipsanothecis inseruntur, & ita inuoluuntur vt nullo modo appareant: ita plagunculæ ceræ sacræ, aureis, vel argenteis, aut sericis filamentis artificiosè attextis ita obducuntur, vt non sint conspicuæ. Non est autem verisimile, omnes vbiuis Antistites ita cæcutiuisse, vt apertam Pontificij decreti conculcationem anathemate intorto mulctatam, non fuissent animaduersuri, si mens Pontificis tulisset, quod sensit Aduersarius: in eo certè culpandus,

quod cum ex Pontificio decreto nihil velit ſuperduci Agnis, patiatur tamen ipſe, ſuperduci veſtem tranſlucidam, & vt ille in alio negotio loquebatur, *ventum textilem*, ac *nebulam lineam*. Id enim æquè foret contra decretum Pontificis, ſi mens ejus fuiſſet, nihil planè ſuperduci ſacris ceris. Dicendum igitur eſt, Pontificem non vetuiſſe ſuperinduci Agnis ſacris, aliquid quod eis non adhæreret, ſed tantùm illos extrinſecùs conueſtiret, ac proinde non inficeret, & albore priuaret. Cum enim inualuiſſet abuſio, inficiendi minio vel auro appicto, cereos Agnos, contra vſum antiquum, & contra quàm poſtulat candor, ſiue Chriſti, ſiue renatorum, quem Agni exhibent; meritò Pontifex nouitate illa improbata, vetuit quicquam appingi Agnis ſacris quod eos inficeret, & ceram commacularet, eamq; operiret cum adhæſione tollente alborem ac puritatem Agnorum. Non tamen interdixit ornamento Agnis extrinſecò, nec inficiente alborem ceræ; qualis eſt ornatus ab inuolucro quod ita ſuperinducitur, vt ſi eo retecto ſacra cera eximatur, viſend

ſenda ſit pura & alba. Itaque id tantùm curæ fuit Pontifici: non autem vt ſacra cera conſpiceretur, vel vt imago Agni eſſet conſpicua, quæ in particulis Agni quarum frequẽs eſt vſus, cerni non poteſt. Et ita Pontificem intellexerunt Sanches, Molanus, Azor, Quaranta & omnes.

12. DVBITATIO V. An Laici poſſint abſque culpa Agnos conſecratos contingere.

Agnoſcit id eſſe innoxium, Sanches*: dummodò abſit irreuerentia & contemptus, & ſubſcribit Diana †, quod vſus inualuerit, vt Agni ſacri à laicis, etiam fœminis, tangantur. Videntur idem affirmaturi recentiores illi, juxta quos nulla culpa eſt laicis, etiam fœminis, tangere abſque contemptu & irreuerentia calicem & corporalia extra ſacrificium; quod videtur velle Soto †. Et disertè idem ſtatuit Bartholomæus ab Angelo * tractans de Euchariſtia. Canones quidem interdicunt eo calicis & corporalium contactu extra ſacrificium, etiam clericis inferioribus, id eſt non inſignitis Ordine ſacro. Tamen plerique cenſent, hoc eſſe dun-

* lib. 2. in deca. cap. 42. n. 27.

† 3. p. tract. 6. reſol. 12.

† in 4. d. 13. q. 2. art. 3. ad 3.

* ſ. 321.

taxat consilium, negantq; sordere culpa. Ita Suares* cui nonnulli Recẽtiores subscribunt vt alibi retulimus. Igitur interdictum ne laici talia contingant, videtur quoque posse accipi tanquam merum consilium, ad majorem reuerentiam. Nec refert, quod aliquæ Religiones potiantur priuilegio, vt laici earum possint contingere sacra vasa extra sacrificium. Id enim non probat, talem contactum secluso priuilegio fore illicitum. Multa quippè sunt, de quibus impetratur priuilegium ad tollendos scrupulos meticulosorum; vel quia jus commune circa ea putabatur ambiguum; quæ potuissent sine priuilegio licitè fieri. Quod si contactus sacrorum vasorum per laicos extra sacrificium (seclusis semper contemptu ad scandalo) vacat prorsus culpa, juxta probabilem sententiam propositam; quidni vacabit culpa contactus Agnorum sacrorum per laicos, dummodò absit irreuerentia atque contemptus, vt supponimus?

* tomo 3. 3. p. d. 81. s. 8.

13. Existimo tamen, contactum Agnorum sacrorum esse laicis illicitum. Sunt enim sacri, & chrismate delibuti,

&

& per vſum hactenus inconuulſum (apud nos quidem) laici cujuſcunque ſexus, eorum contactu abſtinent. Imo Concilium Mediolanenſe 5. Præſide S.Carolo *, inſinuat, Clericos inferiores, id eſt ſacris Ordinibus non initiatos, non poſſe abſque peccato contingere hæc ſacra ſymbola, ob perfuſionem chriſmatis, cujus contactu arceri videntur omnes perſonæ non initiatæ majoribus Ordinibus. Verba Concilij ſunt. [Thecarum fabri, ne vllo modo cereos Agnos tangant, attrecténtve; ne chirothecis quidem, forcipe, aut vllo alio inſtrumento; ſed ad eos thecis concludendos, Clericus in ſacris conſtitutus adhibeatur.] Videtur hujus contactus Agnorum ſacrorum per laicos, eadem proportionaliter ratio eſſe, quæ contactus reliquiarum, quem laicis eſſe ſacrilegum, affirmat 4. Mediolanenſe Concilium † allegato S. Gregorio. Conçedo quidem, ſecluſo contemptu & irreuerentia, contactum Agni ſacri per laicum, etiam per fœminam, non fore graue peccatum, quod rectè agnoſcit Azor *. Si tamen deſit juſta cauſa, aut neceſſitas, fatendum eſt,

* tit. de ſacramental.

† parte 1. tit. de pertinétibus ad SS. cultum.

* t. 1 l. 9. c. 9. q. 3.

contactum Agni ſacri per laicos, tametſi reuerentem & abſque contemptu, ſordere leui peccato. Quod item dicendum eſt de contactu calicis & corporalium per laicos extra ſacrificium, cum Præpoſito † & Ægidio *.

† 3. p. q. 83. n. 172.
* ibidem n. 249.

14. DVBITATIO VI. Num culpa ſit, cereum Agnum ſacrum, ejúſve particulam, annulo committere, & digito geſtare.

Videtur ſanè id valdè commodum foro, ad ingerendam memoriam objecti, cujus recordationi inſigendæ, inſtitutus eſt cereus Agnus. Quid enim faciliùs incurrit in oculos, feritq; mentem, quàm quod annulo digitis inſerto commiſſum eſt? Chriſtianus ſanè Pædagogus †, ſugillat eos qui ne vnquam amicarum memoriam deponerẽt, imagines earum impreſſas annulo, geſtabant digitis. S. Meletij imaginem, Antiocheni ad perpetuam viri memoriam, annulorum palis inſculptam geſtabant, vt S. Chryſoſtomus *, & S. Damaſcenus † retulerunt. Itaque geſtatio quoque cerei Agni in annulo, videtur valdè commodatura ad expeditè refricandam Baptiſmi memoriam, ac proinde

† lib. 3. c. 11.
* orat. de S. Melet.
† orat. 2. de imag.

proinde illa Agni gestatio in annulo, videtur licita: neque ab ea abhorruisset Clemens Alexandrinus*, cum autor sit, vt annulis insculpatur figura piscis, tanquam reuocans in memoriam pisciculos rationales, qui extrahuntur ex aqua, id est homines per Baptismum renatos. Aliquos constat annulis inclusisse venenum, ad promptam, cum luberet, oppetitionem mortis. Ita quippe de Demosthene, & Annibale proditũ est, deq; æditituo templi Iouis Capitolini, cum M. Crassus duo millia auri pondo inde sublegisset: Heliogabalum quoque seruasse in annullo venenum, ad consciscendum sibi interitum cum vellet, narrant Scriptores vitæ monstrosissimi pecoris. Quidni ergo ad vsum seruandæ aut fouendæ vitæ spiritualis, fas sit sacros Agnos gestare in annulis? Rem (vt videtur) ex natura rei culpa vacantem, jus positiuum liberam dimisit. Neque enim est vllum jus positiuum vniuersale, quod hac Agni sacri intra innulum gestatione interdicat. Nam Concilium 5. Mediolanense sub S. Carolo, cum id prohibuit*, non potuit statuere legem vniuersalem,

* 3. pædag. c. 11.

* tit. de sacramental.

quæ ſolius Romani Pontificis,vel Concilij OEcumenici confirmati, eſt propria. Vſu ſanè receptum fuiſſe, præſertim à Præſulibus, vt Agnos ſacros in annuli pala geſtarent incluſos, ſcripſit poſt illud Concilium, nec improbauit Vincentius Bonardus †. Et jam olim Latini Sacerdotes chirothecas geſtabant, quarum dexteræ inſcriptum legebatur, *dextera Domini*, ſiniſtræ verò *Agnus Dei*, vt Græculus objicit apud AnonymumDominicanum anno 1252. ſcribentem, nuper à Steuartio editum. Quid ſi autem aſſuta erat vel ſubtexta tali alutæ, particula cerei Agni?

† diſſertat. de Agno Dei, *ſub finem.*

15. Videtur dicendum, tametſi nullo jure poſitiuo vniuerſali, lata eſt prohibitio geſtandi annulum digitalē, cui conſertus ſit cereus Agnus: tamen eam geſtationem videri ex natura rei illicitam, tanquam irreuerentem, & à ſanctitate cerei Agni conſecrati diſſentaneam. Nemo quippe non videt, ad quàm multa indecora, contra reuerentiam ſigno adeò ſacro debitam, admouendæ ſint manus: quod ita eſt exploratum, vt fruſtra cum verecundiæ vulnere ſignāda ſint particularia exempla.

pla. Huc facit, quod Paulus Ex Prætor, vir grauis, referente Seneca *, criminationi patuit sub Tiberio, quod matulæ admouisset manum cujus digito insertus erat annulus, impressam habens Tiberij imaginem. Inde quoque decretum illud Atteij Capitonis, Pontificij juris Romani inter primos periti, vt scribit Macrobius †, sancientis nefas esse, Deorum formas annulis gestatorijs insculpi. Et consonat symbolū Pythagoræ, ἐν δακτυλίῳ θεοῦ εἰκόνα μὴ περιφέρειν. *In annulo, Dei imaginem ne circumferto.* Quod Erasmus hoc Pythagoræ symbolum exponens *, ait fortè pertinere ad non passim vulgandam Dei mentionem: notatq; id ex Cyrillo esse depromptum, Lylius Gyraldus †, qui aliud professas afferre, quantum video, vix aliud profert. Et quanquam ea expositio est verisimilis, traditurq; etiam à Clemente Alexandrino *, tamen verisimilius videtur quod Gyraldus ex Iamblicho refert; nempe displicuisse Pythagoræ gestationem imaginis Dei in annulo, ob apertum discrimen polluendæ imaginis. Eadem igitur ex causa, negandum est, fas esse

* lib. 3. de benefic. c. 26.

† 7. Satur. c. 13.

* Chil. 1. cent. 1.

† lib. de symbolis Pythag.

* 5. strō.

gestare in annulo digitali, ceream effigiem Agni consecrati, ejúsve partem.

16. Ob hanc ipsam itidem causam, indubitatum videtur, inclusionem reliquiarum in annulo gestatorio, fore contra reuerentiam sacris reliquijs debitam. Vnde nondum puto repertum, qui ausus fuerit reliquias annulo vsuali inserere, silentibus licet ea in re legibus vniuersalibus prohibitorijs. Et fuere quidem, qui annulis insererent horologia rotata, qualem vnum gestare solitum Carolum V. produnt Historici. Alium in annulo exiguo, Phaëtontem quatuor inuectum equis gestasse, incredibili ferè spectaculo, scribit Galenus*. Non dubito quin similiter aliqui, jampridem meditati essent reliquiarum cõmissionem annulo factam, nisi irreuerentia naturæ lumine comperta obstitisset. Quod enim de sorore sua S. Macrina, habet Nyssenus †, fuisse illi in annulo ferreo particulá ligni S. Crucis, non aduersatur ijs quæ diximus. Notat quippe Nyssenus, eum annulum non fuisse à sorore gestatum in digito, sed è collo suspensum.

* l. 17. de vsu partium, *ad finem*.

† in ejus vita.

17. Dvbitatio VII. Num cerei

Agn

Agni, decenter ac licitè de collo suspensi gestentur.

Respondendum est, id omnino licitum ac decens esse. Imo ita gestati, commodabũt valdè ad finem in quem sunt instituti; quãdoquidem tum maximè obuersabuntur oculis, & refricabunt memoriam suscepti baptismi: sicq; erit bullæ Christianæ genus, admodùm vtile, longeq; fructuosius gestatione bullarum pectori appensarum apud Ethnicos, vt superiùs memorauimus* ex Macrobio. Erit id etiam ornamenti genus, splendidius ac luculentius bullatis illis lunulis, quas lunæ in modum dependisse Hebræis mulieribus, notat S.Hieronymus Isaiæ 3. ad illud, & *lunulas & torques.* Non video quid in hac parte, possit negotium facessere.

* cap. 9.

Tantùm refragari poterunt, qui encolpia quæcunque sacra, & promiscuam rerum sacrarum gestationem, & appensionem à collo improbant; & qui nominatim id sugillant quoad reliquias, vt Angelus, & Ciruellus adducti superiùs † vbi etiam de improbata per Ecclesiam suspensione Euchariſtiæ

† cap. 11.

è collo ob hanc causam. Suffragabuntur quoque, qui carpunt appensionem particularum Euangelij ad collum, quod fecisse plerisque sunt visi SS. Chrysostomus atque Hieronymus. Et idem fecit Sibyllanus*, qui inde argumentatur, quod cum verba sacri Euangelij quotidie lecta audiantur; si aure excepta non prosunt, inutiliter pendebunt è collo. Item quia virtus Euangelij, est in significatione, non in signis scriptis. Concludit inde Sibyllanus; [Ergo verba Euangelij, meliùs in corde posita prosunt, quàm circa collum suspensa.] Similiter ergo, melius erit memoriale baptismi ejusq; suscepti viuidam recordationem habere in mente, quàm pendentem è collo.

* Decade 3. c. 9. q. 9.

18. Sed vt ab hoc postremo ordiar, conclusio à Sibyllano illata, nullo modo est ad rem. Neque enim quæritur, an melius sit habere in corde Euangelicæ veritatis memoriá, quàm in Scriptura. Sicut neque quæritur, an melius sit habere baptismi suscepti memoriam in mente, quàm in cereo Agno pendente è collo. Hoc inquam non quæritur, cum sit per se perspicuum.

Sed

Sed quæritur, an illa memorialia diuinorum oraculorum, hoc est diuina Scripta è ſacris Codicibus deprompta, aut ſacra Baptiſmi ſuſcepti memorialia, licitè de collo ſuſpendantur, ad exorandam numinis protectionem, & pios affectus excitandos per eas ſacras teſſeras. Diuus quidem Auguſtinus *, significare videtur eam Euangelij geſtationem eſſe imperfectam, quia eſt præter inſtitutionem Euangelicæ Scripturæ; omninoq; docet, multo magis curandum eſſe vt Euangelium appendatur in corde; non tamen negat quin etiam bonum ſit aliter appendere. Ait enim. [Cum caput tibi dolet, laudamus ſi Euangelium ad caput tibi poſueris, & non ad ligaturam cucurreris. Ad hoc enim perducta eſt infirmitas hominum; & ita plangendi ſunt homines qui currunt ad ligaturas, vt gaudeamus quando videmus hominem in lectulo ſuo conſtitutum, jactari febribus & doloribus, nec alicubi ſpem poſuiſſe, niſi vt ſibi Euangelium ad caput poneret: non quia ad hoc factum eſt, ſed quia prælatum eſt Euangelium ligaturis. Si ergo ad caput ponitur, vt quieſcat

* tract. 7. in Ioan.

dolor capitis, ad cor non ponitur, vt sanetur à peccatis? Fiat ergo. Quid fiat? Ponatur ad cor, sanetur cor, bonum est.] En Augustinus agnoscit, super omnia curandum esse, vt Euangelium adhibeatur animæ ad eam sanandam; nec tamen negat rectè appendi ad sanandum corpus. Quod tamen malè negat Sibyllanus, sibi mox contrarius. Nam quęstione sequēti, admittit idem esse de his diuinis verbis scriptis, quod de Sanctorum reliquijs, quas fatetur licitè gestari de collo suspensas, vt tradit S. Thomas †, & infra monstrabitur. Nec erit difficile ostendere, S. Chrysostomum, & S. Hieronymum, qui visi sunt aduersari, reuera cogitasse omnia alia.

† 2. 2. q. 96. art. 4 ad 3.

19. E Chrysostomo duplex locus adduci solet. Prior ex interpretatione in Matthæum * vbi agens de phylacterijs seu conseruatorijs Hebræorum, sic dictis quòd ad conseruandam diuinorum mandatorum memoriam essent instituta, obiter tantùm ait, Pharisæos philacterijs illis vsos esse, [sicuti multæ mulieres modò faciunt, Euangelia ex collo dependentes.] Quod potuit à

* homil. 73.

Chr

Chryſoſtomo in exemplum proferri ob ſimilitudinẽ nonnullam; quamuis vſus ille geſtandi Euangelia, ſit innoxius, vſus autem Phariſæorum improbatus à Chriſto ſit, ob admiſtam vanitatem, ſalua rei honeſtate ſecundùm ſubſtantiam. Quæ interpretatio fundari poteſt in Iſidoro Peluſiota Chryſoſtomi amantiſſimo & imitatore, qui ſic loquitur †. [Quoniam quid illud velit, *magnificant phylacteria*, vt tibi exponam, per literas à me petijſti, illud ſcito; quod perexigui quidam libelli erant, legem continentes: quos quidam Iudæorum magiſtri geſtabant, quemadmodùm etiam nunc fœminæ parua Euangelia. Quandoquidem enim Legiſlator, vt eos in opus injiceret, atque obliuionem ab eis amoliretur, illud lege lata promulgarat, *appendes juſtificationes meas in manu tua*: ipſi autem operis quidem nullam curam gerebant, at circa libellorum loca plurimum ſtudij adhibebant, idcirco reprehenſi ſunt.] Non ait Iſidorus, æquè reprehendi mulieres parua Euangelia geſtantes, quarum exemplo exponit quid facerent Phariſæi, meritò à Chriſto reprehenſi ob

† lib. 2. epiſt. 150

diuerſum geſtandi finem ac modum. Senſus ergo Chryſoſtomi in prædicto loco, is eſt quem dixi, nempe declarare per hoc exemplum innoxium, quid malè ob adjuncta diuerſa facerent Phariſæi. Non enim quæ adducuntur in ſimilitudinem debent ſemper ſibi adæquatè reſpondere, cum ne in ipſius quidem Scripturæ ſimilitudinibus id locum habeat, vt S. Auguſtinus pulchrè tradit in illud in Pſalmi 57. *quæ non exaudiet vocem incantantium.*

20. Alter S. Chryſoſtomi locus, non ingerit reuera difficultatem ex Chryſoſtomi mente, ſed ex quadam deprauata verborum Chryſoſtomi interpretatione. Habetur is locus hom. 43. in 1. Cor. his verbis. [Pauperum arculam domi faciamus, & juxta locum in quo ſtas orans, ſita ſit: & quoties ad orandum fueris ingreſſus, depone primùm eleemoſynam, & tunc emitte precationem. Et ſicut nolueris manibus illotis ad orandum accedere, ſic neque abſque eleemoſyna. Nam ſi Euangelium quidem ſuſpenderis, non adeò magnam accipies vtilitatem. Hanc autem habens arculam, habes arma

adu

aduersùs diabolum: precationẽ reddis alatam : ſanctam domũ conſtruis, quæ habet alimenta regis intus recondita. Ideò & juxta lectum ſita ſit arcula, noxq; nullis perturbabitur viſis in ſomnijs.] Vbi nos conſentaneè ad Græcum contextum legimus, *non adeo magnam accipies vtilitatem*, οὐδὲν τοσοῦτον ὠφεληθήσῃ, alia interpretatio corruptè habet, *Euãgelium iſthic ſuſpenſum, nihil agit, nec tantillæ quidem virtutis eſt.* Itaque ex germana Chryſoſtomi interpretatione propoſita, euaneſcit difficultas, quæ ex deprauata interpretatione Græcorum verborum petebatur: conſtatq; ſenſum S. Chryſoſtomi eſſe, ſicut ex vſu Chriſtiano, ad quietem noctis, & arcenda Satanæ interturbamenta, habentur ſuſpenſa è lecto Euangelia; ita habendam ſimul arcam pauperum, ne Euangelia, abſque executione eorum quæ Euangelio continentur, reddantur minùs vtilia quàm ſi duo illa jungantur. Quid hîc contra fructum ſuſpenſionis Euangeliorum è collo, ad modum encolpij? Atque adeò, quid inde quoque per proportionem erui poteſt, aduersùs ſacri agni è collo ſuſpenſi geſtationem religioſam?

21. Iam locus S. Hyeronymi, qui contra eandem ſacrorũ Euangeliorum è collo ſuſpenſionem allegabatur, fusè ac diligenter excutitur, cum à Franciſco Meſſanenſi *, difficilia Hieronymi loca extricante; tum à Velloſillo †, ac etiam à Gretſero *: qui ſecuti S. Thomam†, reſpondent, Hieronymum ſalua pij vſus ſubſtantia, improbare duntaxat adjuncta, vel ſuperſtitioſa, vel ex ambitione profecta; qualia nunc quoque alicubi deprehenduntur. Aliqui enim hodieq́; Euangeliorum particulas collo appenſas geſtant, adhibita ea cautione, vt ſint ſcriptæ in membrana virginea, vel vt ſint exaratæ literis miniatis. Quid ſi igitur tempore S. Hieronymi, aliqua hujuſmodi ſuperſtitio obrepſerat, aut alia quæpiam ex ijs quas Delrio * & Sanches † attingunt? Potuit etiam S. Hieronymus, ſpectare abuſum nonnullorum, qui nudis chartis, vel emortuis apicibus, potiùs quàm ſenſui chartæ commiſſo innixi, geſtarent Euangelia. Vel certè eorum, qui idem facerent ad captandam auram popularem, & famam ſanctitatis: Aut denique eorum, qui vt diſertè notat S. Hier

* V. *ſuperſtitio.*
† in Aduertentijs ad Tomũ 6. quæſt. 7.
* l. 2. de à Cruce, c. 29.
† 2. 2. q. 96. art. 4.
* 3. Mag. parte 2. q. 4. ſ. 3.
† 2. in decal. cap. 40. n. 26.

S.Hieronymus, per talem gestationem Euangelicorũ encolpiorum, *ex mulierculis lucra sectabantur*, Zelum Dei habentes non secundùm scientiam: id est rem secundùm substantiam minimè malam, imo piam & religiosam, inquinantes adjuncto malo fine, aut abusione aduentitia; quæ si circa cereos agnos sacros adhiberetur, æquè inquinaret eorum gestationem, tametsi pia sit & religiosa, si simpliciter spectetur.

22. Itaque Patres qui proferebantur, non aduersantur prudenti ac religioso vsui gestandi appensa paruula Euangelia. Nec eidem obstrepunt quidam Canones vt cap. *non liceat*, & cap. *non obseruetis*, in quibus cum agitur de appensione Scriptorum in modum sacri amuleti, fit tantùm mentio Orationis Dominicæ, & Symboli Apostolorum. Doctores enim, ob paritatem rationis, idem concedunt de Euangelijs; aiuntq́; ea orationis tantùm Dominicæ & Apostolici symboli expressione, excludi duntaxat alias precandi formulas, vel suspectas, vel Ecclesiæ judicio minimè probatas. Nobis nunc sufficit, quod præter amuleta scripto

26. q. 5.
26. q. 7.

cont

cõtenta, ſint alia pleraq; legitima, inter quæ numeramus cereos Agnos conſecratos, quia ob concluſas in eis Eccleſiæ preces, poſſunt juuare ad auertenda mala. Et vt hoc deeſſet, adhuc poſſent geſtari è collo appenſa, ad vſum in quem per ſe primò inſtituti ſunt; nempe excitandi ad recordationem Chriſtianæ regenerationis, & nutricationis; qua recordatione nihil vtilius eſt in vita hominibus.

23. An verò interpretationes adhibitæ ijs Patrum locis quæ ex eis intorquebantur aduersùs vſum appendendi parua Euangelia, & conſequenter per proportionem, aduersùs vſum appendendi cereos Agnos, poſſint commodare ad exponendum locum difficilem, qui æquè aduersùs appenſionem Euangeliorum, & ob omnimodam paritatem in agnorum quoque ſacrorum encolpia opponi poteſt, ex Autore Imperfecti Operis in Matth.* Lector eo audito pronunciet. Tractans ergo illud Matth. 23. *dilatant phylacteria ſua*, ſic loquitur. [Puto quod illorum tunc Scribarum & Phariſæorũ exemplo, & jam nunc multi aliqua nomina Hebraica

* homil. 43.

Ang

Angelorum confingunt, & ſcribunt, & alligant ſibi, quæ non intelligentibus linguá Hebraicam quaſi metuenda videntur. Sic ergo & iſti vani ſunt, ſicut illi fuerunt: quoniam perſonæ illorum de mundo receſſerunt, non mores. De hominibus itaque noſtri temporis exponẽtes, de illis videmur exponere. Ergo Sacerdotes ex eo quod ab hominibus volunt videri iuſti, phylacteria alligant circa collũ: Quidam verò partem aliquam Euangelij ſcriptam. Dic Sacerdos inſipiens, nónne quotidie Euangelium in Eccleſia legitur, & auditur ab hominibus? Cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil poſſunt, quomodò eum poterunt circa collum ſuſpenſa leuare? Deinde vbi eſt virtus Euangelij? In figuris literarum, an in intellectu ſenſuum? Si in figuris, benè circa collum ſuſpẽdis: Si in intellectu, ergo meliùs in corde poſita proſunt quàm circa collum ſuſpenſã. Alij autem qui ſanctiores ſe oſtendere volunt hominibus, partem fimbriæ, aut capillorum ſuorum alligant, & ſuſpendunt. O impietas! majorem ſanctitatem in ſuis veſtimẽtis volunt oſtendere, quàm

in corpore Christi: vt qui corpus ejus manducans, sanatus non fuerit, fimbrię ejus sanctitate saluetur, vt desperans ex misericordia Dei, confidat in veste hohominis.] Non placet causari hujus Autoris Arrianismos, & densas circa alia stribiligines. An tamen expositio data locis Chrysostomi & Hieronymi pro eo quoque valere debeat, permitto Lectoris judicio.

24. Elidenda restant arguméta, quæ ex illicita juxta nonnullos sacrarum reliquiarum gestatione, itemq; ex abrogata Eucharistiæ de collo suspensione, petebantur contra gestationem & suspensionem Agnorum sacrorum è collo. Verùm sententia illa vnius & alterius; improbantium gestationem sacrarum reliquiarum, explodenda est tanquam planè singularis, & contra torrentem Doctorum, vt videre est apud Sanchem * & apud Delrium †: qui ostendit, id item aduersari vsui & praxi Sanctorum, ac eruditorum virorum. De ligno S. Crucis in encolpio circa pectus à se gestato, testis est Rothaldus Episcopus Suessionensis scribens ad Nicolaum I. Mauritium Imper

* lib. 2. in decalog. cap. 40. n. 27.

† lib. 1. Magic. c. 4. q. 4.

peratorem, missa ad latronem sacra theca reliquiaria quam è collo gestabat, inflexisse ejus animum ad veram pœnitentiam, narrat S. Anastasius Sinaïta*. De theca reliquiaria quam gestare soleret S. VVillibrordus, sic canit Alcuinus.

* in Psal. 6.

Altaris juuenis corrupta mente minister,
Clam rapuit quædã sancti donaria tẽpli.
Tollitur ac sæuo quædã crux aurea furto,
Quã Christi famul⁹ secũ portare solebat,
Dum pius egit iter Christo comitante viator,
Relliquias propter multas quas condit in illa.
Mox tormenta sui sceleris persensit iniquus;
Vltio cõsequitur peccatũ justa nefandũ,
Et perit infelix crudeli peste peremptus.
Mortis in articulo pandit tamen impia furta,
Et quo quæ tulerat latuissent omnia monstrat.
Quo pereunte, tremor creuit cum laudibus ingens,
Fratribus & populo, cernentes omnia Christo,
Quæq; sui serui fuerant, seruante tueri.

Refert de seipso Gregorius Turonensis †, crucem reliquijs instructam quam collo appensam gestabat, insigni miraculo fuisse illustratam. Cum enim incidisset in conflagrantem sæuo incendio domum viri pauperis, erecta aduersùs flammarum globos ea cruce, [mox in aspectu sanctarũ reliquiarum, ita cunctus ignis obstupuit, ac si non fuisset accensus.]

† lib. 1. mirac. c. 11.

25. Occurrunt passim in Actis sanctorum, similia exempla encolpiorum è sacris reliquijs. Ac proinde qui negant eas posse collo appensas gestari, non habent suffragantem vsum Sanctorum. Vnus verò & alter Canon Ecclesiasticus quem pro se allegant, reuera eis non suffragatur: Quia in illis canonibus tantùm vetatur, vel translatio reliquiarum absque autoritate, vel gestatio reliquiarum ad ostentationem in processionibus publicis. Translatio autem cum sit totius corporis vel partis notabilis, non est de ijs sacris reliquijs quæ collo appensæ gestantur. Itaque Canon ille aliò spectat. Canon verò interdicens gestatione reliquiarum è collo suspensarum in processionibus,

(qui

(qui eſt Concilij Brachanenſis tertij) percellit Antiſtites, qui ex ambitione & faſtu, vt in proceſſionibus geſtarentur in ſella, ſuuollantibus Leuitis, appendebant collo ſuo reliquias, quas Leuitarum fuiſſet geſtare in ferculis. Quare nihil quoque Canon ille, ad geſtationem priuatam reliquiarum appenſarum collo. Retorqueo itaque argumentum. Nam religioſum ac pium eſt, particulam ſacrarum reliquiarum, ex pio erga ſanctos affectu, collo appenſam aut aliter ſecum habere ac circumferre, vt monſtrant quæ allata ſunt confirmatq; à Bulgaris conſultus Nicolaus I. dicens omnino licere pio homini, geſtare reliquias & crucem *. Subſcribit S. Thomas † annuentibus paſſim Doctoribus, vt videre eſt apud Vaſquem * atque Durantium †. Idem ergo de cereis Agnis conſecratis ſtatuendum eſt, ſtatuendumq; piam & religioſam eſſe eorum geſtationem, ſiue è collo ſuſpendantur, ſiue aliter deferantur.

* cap. 7.
† 2. 2. q. 96. art. 3.
* l. 3. de ador. n. 115.
† lib. 1. de rit. c. 25. *in fine.*

26. Argumentum denique, quod contra geſtationem ſacrorum Agnorum deſumebatur ex vetita geſtatione

Eucharistiæ, imbelle est. Primùm, quia potest ac debet esse alia ratio Augustissimæ Eucharistiæ, & Agnorum sacrorum. Reuerentia enim tam diuino sacramento debita, supra quascunque res sacras, meritò fecit vt statueretur à multis seculis, illicitum esse cuiuis Eucharistiam penes se habere, etiam ad priuatam perceptionem, quod olim vt multis docet Espencæus *, non ad gestandum per modum encolpij, sed ad vsum sacræ cibationis, grassante Tyrannorum furore, cum non esset tutus ad Ecclesias accessus, concedebatur fidelibus, ne impasti sacro illo pane qui est robur sacrorum pugilum, raperentur ad certamen. Id quod etiam cõsecuto in Ecclesia flustro aliquandiu durasse, saltem cum per longam moram non erat futurum liberũ adire templa, constare videtur ex S. Satyri exemplo. Narrat enim S. Ambrosius, fratrem suum S. Satyrũ in nauigatione habuisse comites initiatos, qui penes se habebant Eucharistiam. Non habebant tamen isti Eucharistiam, vt encolpium ordinarium: sed eam in promptu habebant, fortè in sacello, aut parte nauis

* lib. 2. de Euchar. c. 7.

uis facelli vicem tenente, asseruatam ad priuatam perceptionem in diuturna nauigatione; simulq; ad præsidium & tutelam, supposita causa priore, quæ scilicet spectabat perceptionem. Quod autem prædicti initiati quos Eucharistiam B. Satyro tribuisse ait S. Ambrosius, è collo suspensam illam gestarent, tanquam encolpium quotidianum & ordinarium, præsertim etiam extra nauigationem; neque S. Ambrosius refert, neque est verisimile. Satyrus quidem, etiamsi tunc adhuc catechumenus, ab ijsdem initiatis impetrauit specierum diuini panis particulam, quam abs se non visam, (quod Catechumenis non licebat) reuerenter abscondit in orario, hoc est in fascia longiuscula, vt exponit pluribus de ea voce agens Bullengerus * : eaq; fascia instructus, tanquam certo aduersus naufragium præsidio, dejecit se in mare. Quod tamen à sancto illo sancti Ambrosij fratre in tanta necessitate factum est, non debet trahi ad confirmationem gestatæ passim per modum encolpij diuinæ Eucharistiæ. Refertur præterea pro eodem vsu Eucharistiæ passim gestatæ

* lib. 1. de vestibus Pontif. c. 38.

ſuſpenſæ è collo, S.Byrinus, quem Baptiſta Scortia †, allegato Beda, affirmat nauigantem in Britanniam, oblitum eſſe in littore Euchariſtiam quam de collo ſuſpenſam geſtabat: regreſſumq; pedibus ad littus per aquas, cum recepiſſet ſacra ſymbola, reueniſſe ad nauem. Hoc ſi verè contigit, eodem modo accipi poteſt quo in ſuperiore exemplo B.Satyri. Apud Bedam† tamen qui hujus hiſtoriolæ autor proditur, nihil tale reperio. Apud Anonymum Dominicanum qui Conſtantinopoli contra Græcos ſcribebat anno 1252.& non ita pridem à Steuartio eſt editus, objicitur Latinis à Græculo, quod apud eos, qui caſtra ſequuntur, in marſupio ponunt Euchariſtiam,& portant in veſtibus ac pileis. Sed hanc eſſe calumniam, non eſt dubitandum. Pleraque enim hujuſmodi, liquidò falſa afficta Latinis ibidem referuntur. Itaque perſuaſum habeo, nunquam diuiniſſimam Euchariſtiam fuiſſe geſtatam è collo ſuſpenſam per modum encolpij ordinarij, ſed tantùm vt domum aſportaretur aſſeruanda ad perceptionem, aut vt deferretur ad alios, ſiue ægros, ſiue

† lib. 2. de Miſſa, c. 13. n. 5.

† 3. hiſt. cap. 7.

exp

expetentes frumentum illud electorum, aut denique vt in graui necessitate esset præsidio, vt in naufragij periculo. Esset certè nimis familiariter agere cum corpore Domini, sic penes se illud gestare extra vsum. Nec si particula sanctorum cinerum, quos S. Ambrosius *semina æternitatis* scitè nominat*, satis reuerenter haberi in encolpio, & piè gestari potest: (quod item dico de cereo Agno consecrato, ejúsve particula quapiam) consequens est, Eucharistiam cum sufficienti reuerentia haberi posse, si ordinariè & passim eo modo gestetur. Admitto igitur, hoc & semper ex natura rei indecorum ac illicitum fuisse, & si aliquando in vsum fuisset inductum, meritò fuisse abrogādum. Nego tamen paritatem quoad alia sacra, & nominatim quoad cereos Agnos consecratos: quorum proinde è collo suspensorum gestatio, innoxia manet, non obstante contrario vsu quoad Eucharistiam. Deinde, etiamsi admitterem olim Eucharistiam licitè fuisse gestatam vt encolpium, postea verò abrogatam esse jussu Ecclesiæ eam gestationem, nihil inde concluderetur

* serm. 93.

contra vſum licitum cæterorum encolpiorum ſacrorum, & nominatim Agnorum ſacrorum; quia graues abuſiones eam Euchariſtiæ geſtationem affectantes, ſiue à Maleficis, ſiue ab alijs impijs; grauia item diſcrimina inhorationis timenda circa Euchariſtiam à corruptione ſpecierum Sacramentalium, & aliunde; vel nullo modo, vel rectè vix ac ne vix quidem, ingruunt circa alia ſacra encolpia, etiamſi ordinaria. Quare eſt diuerſiſſima eorum & Euchariſtiæ ratio, hac in parte.

27. DVBITATIO VIII. An geſtatio cerei Agni conſecrati, mutet ſpecificè, vel ſaltem aggrauet, geſtantis culpam, in quam fortè labitur inſtructus eo ſacro ſymbolo.

Videri poſſit Concilium Mediolanenſe 5. Præſide S. Carolo*, fauiſſe parti affirmanti. Nam inter varia quæ de pio vſu agnorum ſacrorum præſcribit, hoc ſancit. [Qui ſacros Agnos geſtant, hoc religioſiùs caueant, ne quid impurè turpitérve agant, aut à ſacra hujuſmodi re alienum.] Hæc cautio præſcripta vtentibus cereo Agno, videtur adhibita ad declinandam culpam ſpecialem, vel

* tit. de ſacramental.

vel saltem culpæ aggrauationem, ab ijs contrahendam qui se peccato commacularint inter gestandum sacros Agnos. Et videtur sanè esse quoad hoc, par ratio horum sacrorum symbolorum, ac reliquiarum, vel particulæ sanctæ crucis, aut piæ cujuspiam imaginis. Nam quod de reliquijs hac in parte dicitur, extendendum esse ad quamuis imaginem, rectè statuit Sanches †. At peccantem gestando sacras reliquias vel piam imaginem (etiamsi peccatum illud non sit directè contra cultum rebus illis sacris debitum, quale esset si turpiter ac obscænè attrectarentur) peccare speciali peccato, quod seorsim in Confessione exprimi debeat, affirmat Philiarcus *. Vt minimum autem videtur admittendum, aggrauari ex ea gestatione sacri encolpij, culpam gestantis inter peccandum, quia irreuerenter se gerit erga rem sacram. Idq; saltem videtur voluisse Nicolaus Papa respondens † Bulgaris, qui quæsiuerant à Pontifice, liceretne crucis sanctæ particulam cum reliquijs gestare, aut osculum figere. Cum enim respondisset Pontifex id planè licitum esse

† l. 2. in decalog. cap. 40. n. 28.

* t. 1. de offic. sacerd. p. 2. l. 3. c. 9. *ad finem.*

† ad consulta Bulgar. c. 7. & 8.

mundis corde,&reuerēter gestantibus, vel osculantibus ad testimonium flagrantis amoris, subdit de homine cui sit maculata & sordens anima. [Immundum autem hanc portare, nullo pacto permittimus, scriptum quippè est, *mundamini qui fertis vasa Domini.* Nullum verò domini vas, sacratius est cruce dominica, quæ ipsum portare dominum meruit. Osculari autem eam immundo non licet, quoniam eo ipso quod immundus est, ipse sibi testis est, quàm mortificationem carnis non diligat. Ergo quam non amat, nec osculetur, ne fortè de eo dicatur, quod de reprobis à Domino per Prophetam increpatoriè dicitur, *populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Et Psalmista, *dilexere*, inquit, *eum in ore suo, & in lingua sua mentiti sunt.* De reliquijs verò Sanctorum eadem dicimus, quorum corpora templa & vasa fuere suntq; Dei, quibusque ad omnia bona opera tanquam organis, sanctus vsus est, quando voluit Spiritus. Ergo præmissa digna reuerentia, si munditia mentis, & corporis comitatur, etiam quadragesimali tempore, de quo special

ciali consultatione percunctati estis, crucem Domini, & portare & superiori regula custodita, licet cum libuerit osculari. Sed & tunc maximè, atque ibi, quando, & vbi antiqui hostis vel pugnæ, vel insidiæ præcipuè formidantur.] Igitur de mente Pontificis, vel specialem malitiam, vel aliunde haustę malitiæ aggrauationem, infert gestatio sacrarum reliquiarum inter peccandum: nec nisi à mundis corde, honestè liciteq; portantúr. Quare cereus Agnus consecratus, cum sit aliquid sanctum; sin minùs speciali malitia inquinat gestantem non abstinentem peccato, (quod consequenter ad propositam ex Philiarco doctrinam est admittendum) at saltem aggrauat ejus peccatum notabiliter, ob irreuerentiam qua sacrum munus commaculat.

28. Contraria sententia videtur vera, quam quoad eum qui gestat sacras reliquias, approbāt Sanches*, & Azor†. Negant enim, peccando cum tali circunstantia admitti speciale peccatum; vel etiam, peccatum quod interim admittitur, aggrauari deformitate aliqua intra eandem speciem, necessariò

* l. 2. In Decalo. cap. 40. n. 28.

† tomo 1. l. 9. c. 8. q. 6.

explicanda in Cõfessione, juxta probabiliorem sententiam, quæ fert circunstantias aggrauantes, esse necessariò exponendas in Confessione. Et Sanches, id nominatim extendit ad peccata luxuriæ, circa quæ aliqui existimant, inferri saltem illud actabilis malitiæ superpondium, cum admittuntur gestando sacras reliquias, vel aliquod sacrum pietatis instrumentum, cujusmodi est scapulare, aut funiculus benedictus S. Francisci. Negari non potest, quin sit aliqua in eo facto indecentia, quam vnam insinuare voluit Nicolaus Papa, & Concilium Mediolanense locis supra allegatis. Sed non omne quod dedecet, adjunctam habet specialem malitiam, ejúsve superpondium, præsertim notabile, & ex necessitate explicandum in Sacramentali Confessione, juxta sententiam quæ circunstantias notabiliter aggrauantes, habet pro necessaria Confessionis materia. Subscribunt quoad omnia prædicta & nominatim quoad Agnos sacros, Diana *, atque Filliucius †.

* 1. part. tract. de circunst. resol. 18.
† tom. 2. tract. 30. n. 229.

29. DVBITATIO IX. Pósſítne cereus Agnus affigi stabulis, aut de collo brut

brutarum animantium suspendi.

Fauere videtur parti neganti, quod oblædi videatur reuerentia sacris hisce cereis plagunculis debita, si adhibeantur ad talem vsum. Item quod formula consecrationis Agnorum cereorum, in qua minutè & admodùm diligenter numerantur omnia quibus Ecclesia rogat vtilem fieri sacrorũ Agnorũ gestationem, ad auerruncanda mala, aut aduersenda bona, nunquam meminerit nisi *deuotè hos Agnos ferentium*, quod constat non cadere in bruta, vel stabula. Quis verò non videt, in hac sacrorum sigillarium ad bruta vel stabula appensione, excitari facilè posse scandalum? At vel hoc solo titulo, vitandus esset hujusmodi extraordinarius sacrorum Agnorum vsus, tametsi neque ex natura rei, neque jure positiuo esset illicitus.

30. Sententia affirmãs, placuit Gretsero *, nec mihi displicet. Negat ergo Gretserus, esse contra reuerentiam debitam sacris hisce plagunculis, si brutis animantibus, vt prophylactica vel therapeutica remedia appendantur, aut etiam in ipsis brutorum stabulis, tutelæ

* lib. 2. de bened. c. 36.

causa asseruentur. Nam ex Ordine Romano liquet, cereos Agnos, jam olim solitos succendi ad suffitum expiatorium, pro quacunque necessitate, quæ etiam ad pecuaria extendi potest. Itaque haud grauatè admitto, vt hæc agni cerei sacri asseruatio in stabulo, ejúsve suspensio de collo bruti, ex fide & pietate herorum facta ad auertendas eorum calamitates in damnum dominorũ cessuras, habeatur innoxia. Et verò, an non congruum est, esse aliquod Christianum amuletum pro brutis, quod eorum collo appendatur; cum fuerint, sintq; etiamnum, vana & superstitiosa pro ijsdem periapta, vsurpata ab improuidis? Audi S. Eligium, (ejus enim est liber de restitudine Catholicæ Conuersationis Augustino adscriptus) reprehendentem talia. [Nullus ad colla hominis, vel alicujus animalis, legumina dependere præsumat. Etsi à Clericis fiat, & dicatur quod res sancta sit, & in diuina lectione contineatur, non esset dignus nomine Clericorum, sed hæreticorum, quia non est in eis remediũ Christi, sed venenũ diaboli.] Vbi in diuina lectione tale remedium? An

An ob admiſta aliqua verba ſacra, aut aliquid ex ſacris libris, pro more hujuſmodi balatronum, quem memorat & damnat Auguſtinus *, jactabant hi nugiuendi tale remedium in diuina lectione contineri? Vt vt ſit, ſi tale remedium, aut phylacterium vanum, brutis quoque eſt adhibitum, quidni eis item vſui eſſe poſſit verum phylacterium, cereus Agnus?

* tract. 7. in Ioan.

Alia certè ritu Chriſtiano benedicta & ſacra; ſimili de cauſa brutis interdū admota legimus. Sic S. Theodor[9], panē, & fructus benedictos, præbebat feris laborantibus, vt habent ejus Acta. Virū item ſanctiſſimum Aphraatem, equo laboranti aquam benedictam, ac oleum quoque benedictum adhibuiſſe, Theodoretus teſtatur *. Nec verò multum à brutis & pecudibus diſtabant, efferati illi ac truces Hæretici, omnibus ſordentes ſceleribus, quos quaſi cicuratos, & ad humanam manſuetudinem reuocatos, clam inſuta neſciorum veſtibus cerei Agni plagula, ſuperiùs retulimus. At homo ejuſmodi, non modò juxta innumeros Patres, Chryſoſtomum * maximè atque Gregorium

* in relig. hiſt.

* hom 12 in Geneſ.

Nazianzenum * ipsamq; diuinã Scripturam †, brutum audit, *teram humana forma* appellat diuinus Ignatius scribens ad Smyrnenses, sed ob peccata quibus inquinatur, & ob auersionem à Deo cui subjacet, indignior est cui sacra admoueantur, quàm brutum; quod nec peccati capax est, nec diuini odij objectum: & alia ex parte est aliquid hominis fidelis, qui ex fide & pietate, salutem bruti corpoream sibi commodam, quærit per sacri sigilli admotionem. Proindeq; non apparet vnde ea admotio vitietur, dummodò prudenter caueatur scandalum, quod in eam posset obrepere. Sed hoc incõmodum æquè posset quoduis pium exercitium intercludere: & vt patet, est per accidens. Nos autem non spectamus nisi quod per se loquendo licitum esse potest, seclusis dehonestationibus ab extrinseco, planè per accidens interuenturis.

* orat. 1. de Theol. n.2.
† apud Guliel. Parif. l. de vitijs, c. 9.

31. Ex proximè dictis, expedita manent quæ pro parte negante sunt proposita. Nam & monstratum est, timorem excitandi scandali non obstare veritati propositæ, ex quo dissoluitur

arg

argumentum ſecundo loco factum: & inſuper monſtratum eſt, qua ratione ſalus corporea, vel indemnitas brutorum à fidelibus expetita, ſit aliquid ad ipſos fideles pertinens, cui propterea Satan quo flagrat in hominem odio plerunque infeſtus eſt. Nam experientia jam olim docuit, hanc ſeruitutem hominum (ſic apud Pſaltem vocantur bruta, interprete Gregorio Nyſſeno *) vexari occupāte dæmone, quod S. Hieronymus ſubjecto exemplo illuſtrat in Hilarione, cum de Bactro camelo †; & exemplo equi declarat S. Gregorius *. Item diſertè agnoſcit Origenes †, his contra Celſum verbis. [Profectò tantum abſumus vt dæmonibus his ſeruiamus, vt vel precibus, vel ſacrarum literarum doctrina, ex humanis hos animis abigamus, & ex locis his propulſemus, in quibus collocati jam per homines eſſent. Perſæpè etiam ex brutis animantibus ipſos ejicimus. Nam & in horum perniciem, nonnulla dæmones operantur.] Quid ergo vetat, pium bruti dominum, Satanæ odium in brutum propter ſe exproptum, ſibiq; damno futurum, admotione ſacri

* orat. 5. in orat. Dom.

† cap. 18.

* 1. dialo. c. 10.

† lib. 7. contra Celſ. *in fine.*

ſigilli ad brutũ vel ad catabulum, præuertere, vel auertere in commodum ſuum? Sed & cum brutis non à Satana, ſed à naturalibus cauſis impenderet damnum, preces Eccleſiæ Agno ſacro conſertæ, & per Agnum ex fide heri bruto admotæ, poſſent eſſe bruto vtiles: quas proinde herus ſibi in bruto proſpiciens, citra culpã ei adhibere poteſt, vt videmus fieri in peſte animaliũ.

32. DVBITATIO X. Fáſne ſit, cereum Agnum affigere, & affixum ſeruare in cubiculis, itemq; an in vineis ſtatui, & de arboribus ſuſpendi poſſit.

De cubiculis nulla eſt difficultas, & vſus piorum aſtipulatur, quoties præſertim contingit terrificationes Dæmonum alicubi ſentiri; qualia multa in domibus deprehendi, & quotidiana experientia atteſtatur, & multis illuſtrat Petrus Thyræus in Opere de eo argumento *. Notandum exemplum recitat Alexander Neapol.†. Nec ipſis Ethnicis incomperta fuera hæc terriculamenta domorum, vt videre eſt apud Plinium juniorem *. Et quanquam non ſit prorſus certum, an hujuſmodi infeſtationes domorum prodeãt à

* cap. 1.

† lib. 5. c. 23.

* lib. 7. epiſt. 27.

à dæmonibus, an verò ortum habeant ab animabus hominum defunctorum, aut ex flammis emendatorijs, aut ex inferno diuina permissione regressis; (nam Angelos bonos, vix fuit qui istis terrificationibus districtos voluerit:) Tamen & verior sententia habet, ista vt plurimùm à solis dæmonibus manare, vt Thyræus rectè statuit†: & vndecunque demum oriantur, cum habeant rationem vexationis & mali vltorij, non possunt ad illud deprecandum parum juuare preces Ecclesiæ intra Agnum Pontificia benedictione velut cõclusæ. Imo quamuis Agnus cereus spectaretur tantùm vt res sacra, non est dubium, quin fides eorum à quibus ibi collocatus est, ad exorandam à Deo tranquillitatem talis loci, posset Deum inflectere, ad quietem sopitis tumultibus elargiendam: & ipsa rei sacræ præsentia, cum principiũ terrificationis est à Deo auersũ, ad tranquillitatẽ loci opportuna est, ob horrorẽ quo Satanas, & qui sunt ex parte ejus, percelluntur ad hæc objecta. Non dico, hanc esse solam vel etiam præcipuam causam, cur Dæmones diffugiant exhibitis rebus

† supra c. 5. & l. de terrificationibus, c. 6. & 9.

ſacris; juxta commune Ethnicis & noſtratibus hæreticis reſponſum, cum vrgentur quod Dæmones adhibito ſigno crucis effugentur. Aiunt enim Hæretici, hoc facere dæmones præ horrore talis ſigni, quod ipſum dicebant olim Pagani, apud Lactantium *. Ita igitur dico Dæmones diffugere præ horrore rei ſacræ, & odio quo eam auerſatur, vt ſimul velim, diffugere præ metu, quod diffitebantur Ethnici: ac etiam præ vi diuinitùs aut à bonis Angelis illata ad præſentiam rei ſacræ; quorum neutrum audire volunt Sectarij. Perpulchra autem ſimilitudine expoſitum eſt à D. Chryſoſtomo † & fusè illuſtratur à Thyræo *.

* 4. inſt. c. 27.

† hom. de Machabæis.

* lib. de locis infeſtis, c. 67.

33. Fixum igitur eſto, cerei Agni appoſitionem, eſſe optimam tutelam loci infeſti, vndecunque orta ſit infeſtatio. Affine eſt, quod S. Auguſtinus † recitat de domo quadam in territorio Foſſalenſi, quam cum afflictione animalium & mancipiorum, pius herus vim noxiam malignorum ſpirituum perpeti comperiſſet, præter remedium Chriſtiani ſacrificij, curauit liberam reddi appenſione rei ſacræ. [Acceperat enim

† 22. ciu. c. 8.

enim ab amico ſuo terram ſanctam de Hieroſolymis allatã, vbi ſepultus Chriſtus die tertio reſurrexit, eamq; ſuſpenderat in cubiculo ſuo, ne quid mali etiã ipſe pateretur.] Verba ſunt D. Auguſtini, qui addit, pium illum virũ, ſolutis doloribus & terroribus inferni, terram prædictam diutiùs in ſuo cubiculo habere noluiſſe, reuerentiæ cauſa: ſed cõſtituto in eam rem loco orationis, in illo infodiſſe terrã, inſigni mox miraculo quod D. Auguſtin⁹ recitat, nobilitatã.

Hæc cum ita ſe habeant, quoad affixionem vel appenſionem Agnorum ſacrorum in domibus & cubiculis, tamen quoad agros, & vineas, ac arbores; difficultas eſt. Nam Azor *, & Gretſerus†, admittunt id eſſe illicitum noxi prohibitione lata in Concilio Mediolanenſi 5. Præſide S. Carolo *, vbi interdicitur affixione horum agnorum in arboribus, vel ſuſpenſione è ramis: Vetatur præterea eorum abjectio in agros aut vineas. Quæ prohibitio, quamuis non injiciat vniuerſalem obligationem, cum non ſit lata à ſummo Pontifice, ſed à Concilio tantùm Prouinciali, non confirmato pro vniuerſa

* t. 1. l. 9. c. 9. q. 2.
† lib. 2. denedict c. 36.
* tit. de Sacramental.

Ecclesia; tamen quod à cœtu Episcoporum, quibus Sanctissimus Antistes æui sui gemma præerat, sit inducta, non potest non esse magni momenti. Accedit quod ea abjectio in agris aut vineis, vel affixio aut suspensio ad arborem omnibus cœli injurijs patentem, sapit irreuerentiam non exiguam: cum tamen sacris his symbolis, magna reuerentia debeatur, vt in confesso est apud Catholicos. Itaque Vincentius Bonardus †, hanc (vt vocat) vanitatem ex nimio terrenorum amore profectam, seuerè damnat.

† in calce dissertationis de Agno.

34. Abiuerim ego sanè admodùm grauatè, à sensu Concilij prædicti, & S. Caroli. Non dissimulo tamen, quid in contrarium occurrat. Nimirum Agni cerei cõsecrati, Romæ, vt ex Ordine Romano retulimus in superioribus, ad eos ipsos vsus assumebantur, ad quos extra vrbem deseruiebant particulæ cerei Paschalis. At de his particulis, tametsi benedictis & sacris, disertè Ordo Romanus affirmat †, quod acciperentur à fidelibus [ad suffumigandum in domibus suis, seu ponendum in agris vel in vineis, propter illusiones diab

† tit. Ordo in Octauis Paschæ

diabolicas, siue contra fulgura & tonitrua.] En *ad ponendum in agris vel in vineis*; quod cum dicatur consequenter ad immediatè ante præmissa de particulis cerei extra vrbem, deq; Agnis cereis in vrbe, videtur communiter cadere,& in particulas cerei, & in Agnos. Deinde tametsi non caderet explicitè nisi in particulas cerei,à paritate tamen rationis, videretur idem dicendum de particulis agnorum: Nam vtræque particulæ, sunt sanctificatæ per benedictionem Ecclesiasticam. Si ergo nihilominus, particulæ cerei, vt disertè habet Ordo, ponebantur in agris & vineis, quidni etiam fragmenta Agnorum ad eum vsum assumi poterunt? Dices, Agni sunt perfusi sacro chrismate, quod cum sit materia remota Sacramenti Confirmationis, est aliquid apprimè sanctum quod prorsus dedecet sic abjici. Reponet tamen aliquis etiam aquam chrismate perfusam esse materiam vnius eximij sacramenti & tamen aqua benedicta & chrismate perfusa vt disertè habet Ordo Romanus †, inspergitur agris, & vineis, ac arboribus. Non sine fructu etiam supra

† tit. de Sabatho sancto in bened.fontis.

naturam, vt patet ex illustri exemplo Stephani 6. apud Anastasium. Nec id censetur esse contra reuerentiam rei benedictæ debitam quando commodum hominis postulat rem sic consecratam adhiberi ad talem vsum, cum non modò sacramentorum materiæ, sed ipsa etiam sacramenta, sint propter hominem, non è contrario vt D. Augustinus admonuit. Sæpè præterea vidimus in superioribus, particulas cerei Paschalis, fuisse olim in agris & vineis collocatas cum necessarium videbatur: Et tamen olim cereo Paschali admiscebatur chrisma. Nam quamuis in vetustis ritualibus id non legatur, quantum memini, tamen disertè ita habet Prudentius * in hymno de cereo Paschali, sic canens,

* hymno quinto Cathemer. *sub finem.*

Lumen quod famulans offero suscipe,
Tinctum pacifici chrismatis vnguine.

Quod si quis dicat, Prudentium ibi describere potius lucernas Ecclesiæ, quàm cereum; Præmiserat enim proximè,

Pendent mobilibus lumina funibus
Quæ suffixa micant per laquearia
Et de languidulis fota natatibus,

Lucem perſpicuo flamma jacit vitro;
Quod liquet de lucernis dici, non de cereo: Hoc inquam ſi quis dicat, parum referet. Nam ſi ea die ſacris lucernis immittebatur chriſma, cum alio ſaltem fomento pinguis oliui, de quo initio carminis, quanto magis ceræ tereti quam ſtupa calens biberet, vt ibidem dicitur, hoc eſt cereo, admiſtum fuerit ſacrum chriſma, ſaltemq; tinctus & delibutus fuerit chriſmate cereus? Et tamen ejus particulæ, vt diximus, ponebantur in agris & vineis. Quid ergo in tali ſacrorum agnorum vſu peccetur, rem ex natura ſua, & juxta antiquum vſum ſpectando, non ſatis capio.

35. DVBITATIO XI. Quale peccatum ſit, ementitio vel falſatio cerei Agni.

Hoc quid ſit, non erit fortaſſis prima fronte peruium, quia rarò euenit. Eueniſſe tamen ſcio, non circa Agnos integros, ſed circa Agnorum particulas, quas ex vſu eſt conueſtire. Sunt ergo, qui diſtenti labore conueſtiendi ſacras agnorum particulas ſericis aureíſve aut aliter prætioſis filamentis;

quia interdum non ſuppetit cera ſacra, ſubſtituunt non ſacram, aut certè inuolucrum abſque cera occludunt, perinde ac ſi cerá ſacram cõtineret. Vnde deluſio geſtantium talia encolpia, qui putant ſe agni ſacri pręſidio tutos, cum tamen non habeant niſi vaginam abſq; gladio. Hoc vocabam, ementiri vel falſare ſacros Agnos. Quæ iſta culpa ſit, quæritur. Nam eſſe culpam, nemo non videt.

36. Aio cerni in ea ementitione multiplicem fœditatem. Ac primùm reperitur in ea re mendacium facti, ſiue reale, de quo plenè in Opere de Æquiuocatione *. Sicut enim veritati aduerſatur, quod quis per verba externa, & ore prolata aliud alteri enunciet, quàm ferat mens enunciantis; ita (quæ eſt D. Thomæ ratiocinatio †) qui per aliquod factum aut rem, aliud innuit quàm cenſeat, veritatem impetit, & ſimulator ac mendax realis eſt habendus. Tale ergo eſt, mendacium quod cerni dico in ementitione propoſita. Non eſt tamen mendacium qualecunque, ſed ſacrilegum; & pugnans cum religione, quia obtruditur alteri res

* cap. 26.

† 2. 2. q. 111. art. 1.

tanq

tanquam ſacra, & reuerenter habenda ob titulum religioſum, quæ verè profana eſt, & nullo modo ſacra nec digna veneratione religioſa. Simile ludibrium religioni aduerſans atque ſacrilegum, admiſere aliquando impij homines; qui vel ex cupiditate quæſtus faciendi, vel ad aucupandum humanum fauorem, aliámve fœdam ob cauſam, falſas reliquias obtruſere pro veris, non ex ignorantia, ſed meditatò & cum fraude. De quibuſdam talibus æruſcatoribus, mentio eſt apud S. Auguſtinum *. Balatronem quendam ſub Eremitæ perſona, falſarum reliquiarum nundinatorem Pariſijs egiſſe, teſtis eſt Gregorius Turonenſis †, referens illum cum cruce perambulantem loca ſacra, geſtaſſe in ſacculo gerras omnis generis; radices plantarum, oſſa murium, dentes talparum, vrſinos adipes, ac vngues; quæ tanquam ſacras reliquias exhibebat plebeculæ. Alium ſuo tempore ſcribit Glaber *, oſſibus quæ in ſepulchreto collegerat, indidiſſe titulos multiplicium ſanctorum. Hæc tanquam SS. Prophetarum venditaſſe, illa vt SS. Martyrũ, vel SS. Con-

* de opere Monach. c. 28.

† lib. 9. hiſtor.

* 4. hiſt. cap. 3.

fessorum obtrusisse. Vtinam tanta esset parcitas hujusmodi sacrilegarum imposturarum, vt nulla alibi extitissent vnquam. Quid impij Sacerdotes, qui vel ad tegendam flagitiosi alicujus turpitudinem, & sartam seruandi ejus famam, clam cum eo paciscuntur de exhibenda illi cum palam ad communicandum accesserit, hostia non consecrata? Hæc enim sacræ hostiæ larua, astantibus quos stropha latet, adoranda exhibetur supremo cultu, cum tamen sit panis vulgaris. Sumẽti itẽ mangoniæ conscio, offertur falsa illa hostia, cum turpissimo mendacio in cultu religioso, quo & exhibens & sumens sauciant religionẽ. Itaq; immane sacrilegium agnoscunt, ea in parte benè multi DD. quos profert & sequitur Ioannes Sanches †. Fuerunt qui aliquando idem præstarent bono in speciem zelo; nempe vt satisfacerent pietati alicujus ægroti nauseabundi, quem neque consolatione percipiendi Eucharistiam fraudatum vellent, neque exponere periculo vomendi sacram hostiam. Itaque porrexerunt hostiam non sacram, tanquam sacram. Sed Deus hæc

† disp. 35. selecta de Sacrã. num. 3.

hæc commenta improbauit, & fraudem quæ fiebat seruis suis quandoque detexit. Ita enim de Hugone Victorino à fratribus suis hac in parte deluso, testatur S. Antoninus *. Et idem de Mauritio Episcopo Parisiensi, habet Cæsarius †.

* 3.p.c.1. tit. 18.

† dist. 9. c. 34.

37. Est denique in ea Agnorum sacrorum ementitione, grauis deceptio proximi, cui pro certa tutela à publicis Ecclesiæ precibus vero Agno consertis, præbetur inane simulachrum, veri sacri agni efficacitate destitutum. Ecclesia enim in tali euentu non supplet bonam fidem. Id est non confert suas publicas preces, Agno commentitio, ad pręstandum indemnem fidelem qui bona fide accepit & apud se asseruat falsum Agnum, perinde ac si verus esset, ac non suppositìtius. Nunquam siquidem expressit Ecclesiæ, suæ mentis esse, in gratiam fidelis peruersè ab alio implanati & bona fide procedentis, supplere defectū interuenientem. Sicut alibi expressit, suæ mentis esse, in gratiam pœnitentis procedentis bona fide, supplere defectum Iurisdictionis in Ministro qui ad absoluendum se

ingeſſit cum ſolo titulo colorato, juxta tradita à Sanche *. Itaque qui vacuo illo inuolucro, vel non ſacra cera infarto donatus eſt, inane & fructus vacuum (quoad hoc) Agni ſacri ſimulachrum portat, nec fruetur commodis illius efficacitatis ex opere operato, quam Eccleſia committit cereo Agno, ſacrato per benedictionem Pontificis. Hanc tantùm efficacitatem à falſo Agno remoueo, quia non inficior, ſaluam illi eſſe efficacitatem ſeu vim objectiuam quam verus Agnus habet, & ad quam per ſe primò inſtitutus eſt; excitandi nimirum ad baptiſmi recordationem. Qui enim in Agnum falſum conjicit oculos, nihil ſuſpicans de fraude facta, æquè mouetur ab eo objecto ad recogitandum baptiſmum ſuſceptum, ac ſi Agnus ille eſſet quod dicitur; quia excitatio fit à ſola externa ſpecie & forma oculos feriente, quæ in vero & falſo Agno eadem occurrit. Admitto etiam, non deeſſe illã efficacitatẽ quam ſupra vocabã ex opere operantis. Hæc quippe efficacia non eſt Agno intrinſeca, nec pẽdet à vera Agni per Eccleſiã conſecratione, ſed ſufficit exiſtimata conſec

* 3. de matrim. d. 22. n. 13. 16. & 39. ac 65.

conſecratio. Conſiſtit enim in actibus vtentis Agno,qui per errorem inculpabilē poterit æquè benè affici occaſione falſi Agni, ac ſi accepiſſet Agnum verum. Affine eſt,quod ſæpè ruſtici, Deo corda exaudiente, non verba, exorant quæ poſtulant, adhibitis verbis quibus notio planè contraria vel extranea ſubjicitur. Sic ruſticus Diuionenſis, cum in Sodalitate Parthenica,audiſſet magnis encomijs celebrari eam leproſi orationem, *Domine ſi vis potes me mundare*, eam precandi formulam fructuoſiſſimè adhibuit; impeditus diuino miraculo ne læderetur,ſępè appetitus gladiorum ſuſpidibus in loco arcto, in quo non licebat intortos ictus declinare ſecedendo. Æquè igitur qui Agno falſo ex magna fide vtitur, poterit juuari per eam Agni laruam ex opere operantis, ac ſi eſſet verè Agnus ſacer. Vnde fraudatur tantùm efficacitate Agni ex opere operato; quæ tamen eſt grauis & pernicioſa deceptio.

CAPVT XV.

TROPOLOGIA, DE PIA cerei Agni consecrati gestatione.

1. LVDICRVM videatur, cereum Agnũ consecratum, tot mysterijs veluti grauidũ collo appendere, alitérve apud se habere, si qui eam symbolicam tesseram gestat, alium se exhibeat, quàm eo sacro symbolo significetur. Id enim est vitium Iudaïcum. Nam Iudæis solemne fuit distineri solis signis, eaq; non sine jactantia circumferre: quod autem signis illis insinuabatur, negligere; vt propterea S. Gregorius ad Iudæos in hanc mentem illud Iobi accõmodet *, *restituetur vt lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum.* Absit ergo à Christiano animo, vanitas illa Iudaïca; & quod pius vsus externis symbolis actionibúsve profitetur, hoc exhibeat moribus. Id vt circa sacrum Agni symb

* 29. mor. c. 4.

ſymbolum præſtetur, ſatago hoc capite.

2. Recolendum verò inprimis eſt, quod ſtabiliuimus de ſcopo & fine inſtitutionis ſacrorum Agnorum cereorum: quem fuiſſe monſtrauimus, exhibere Chriſtiano recordationem baptiſmi & ſubjunctorum baptiſmo beneficiorum: ſiue recordationem generationis ex Chriſto Patre, & Eccleſia matre, nec non nutricationis exhibitæ per nutrices diuinitùs prouiſas, quæ nutricatio per totum tempus Chriſtianæ infantiæ prorogatur, hoc eſt per vitam vniuerſam. Ad eum quippe ſacrorum Agnorum finem ac ſcopum, admetienda eſt pietas in eorum vſu. Quia ergo homo per baptiſmum regeneratus eſt, & euectus in Dei ſobolem, ac nutricatione à Deo prouiſa donatus, is piè ac conuenienter vtetur ſacris hiſce agnis, qui memor ſe Dei filium eſſe, prout hoc ſymbolo ingeritur; dignè ea cogitatione vitam exegerit, & Chriſtum in multis fratribus primogenitum, ſtuduerit exprimere imitatione ad ipſius Dei expreſſionē & imitationē terminanda. Quod enim grauiſſimè in

hanc rem vrget Chryſoſtomus*, hæc cum Deo & Chriſto cognatio, non poteſt conſiſtere, niſi inter eos qui ijſdem cum Deo & Chriſto ſint moribus. [Sic filios Dei vocat Chriſtus. Sic quoque ex contrario filios diaboli. Ita & filij dicuntur incredulitatis, ita gehennæ, ita perditionis. Ad eum modum & Timotheus, Pauli ab initio filius erat, genuinuſq; illi filius vocabatur.] Neque verò ſatis eſſe poſſe ad hujus filiationis prerogatiuam plenam & integram, genitum eſſe ex lauacro aquæ communi fidelium vtero, ſed neceſſarium inſuper eſſe, perſeuerare filium; ſiue quod eodem recidit, ſemper deinceps agi à ſpiritu Dei, qui ſpiritus eſt adoptionis, præclarè tradit idem Chryſoſtomus* expendens illud Apoſtoli, *quicunque ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.* [Non ſimpliciter dixit (ait Chryſoſtomus) *quicunque ſpiritu Dei viuunt*, ſed *quicunque ſpiritu Dei ducuntur*; Oſtendens quod ſic vult illum vitæ noſtræ Dominum eſſe, vt gubernatorem nauigij, & aurigam currus equorum. Nec corpus ſolum ſed ipſam etiam animam habenis hujuſmodi ſubjicit. Neq; enim illam

* hom. 19. in ad Rom. *in morali.*

* hom. 14. in ad Rom.

illam vult dominari, ſuoq́; quondam inſtituto viuere ſed & illius authoritatem, ſpiritus poteſtati ſuppoſuit. Vt ne enim lauacri dono confiſi, vitam ſubſequentem negligerent, ait; quamuis baptiſma acceperis, niſi poſtea ſpiritu ducaris, dignitatem perdidiſti, & adoptionis prærogatiuam. Propterea non dixit, *quicunque ſpiritum acceperunt*, ſed *quicunque ſpiritu ducuntur*, hoc eſt, *qui omnem vitam ita viuunt*, hi ſunt filij Dei.] Hic eſt ſpiritus adoptionis, de quo idem in ſequentibus, & plenè, & egregiè. Sic Chriſtus fit pater futuri ſeculi; ſiue vt alia interpretatio ſuo loco expenſa habet, *pater vſque*, vel *pater perpetuò*. Id eſt non in primo tantùm vitæ momento, vt accidit patribus carnis noſtræ: ſed quod huic patri ſpirituum peculiare eſt, perpetuò eſt nobis pater; influēs perpetuò in eſſe noſtrum ſupernaturale, cui nos per actus vitæ ex eo ſpiritu perpetuò prodeuntes atteſtamur, monſtrantes quod ſimus verè filij Dei.

3. En qua ratione, diuina ex Chriſto filiatio, non ad primam duntaxat lucis ſpiritualis vſuram per baptiſmum

pertineat, sed tantundem protendi debeat quantum vita corporea. (Tantúmne?) Imo quantum ipsa æternitas protenditur. Hujusq; constantis, vt sic dicam, & nunquam abrumpendæ filiationis Dei & Christi, incentiuum simul ac monimentum nobis est cereus Agnus, vt proinde frustra & per ludibrium eum gestet, qui filius Dei esse desierit; Hoc est, qui vitam suam ad Dei & Christi mores non formauerit. Quibus paucis verbis, compendium vniuersæ sanctimoniæ, & exquisitissimæ perfectionis ad quam pura quęcunque creatura pertingere vel aspirare potest, comprehensum est. Hoc ne in plura diffundam, facit, quod feliciter & admodùm piè in eo argumento versatus est Gregorius Nyssenus, triplici lucubratione: prima ad Hermonium, *quid nomen Christiani sibi velit:* Secunda *de perfectione Christiani* ad Olympiū Monachum. Tertia *de proposito secundùm Deum & scopo Christiani.* Ex ijs lucubrationibus tanti viri, quem PATREM PATRVM omnes vocant, vt in septima Synodo dixit Epiphanius Diaconus †, facile erit parcitatē hac in parte nost

† actio. 6. partit. 5.

noſtram ſupplere. Strictim tamen & obiter pauca attingere, & quid Chriſti per analogiam ad agnum corporeum expreſſa, cereoq; Agno velut memoriali ingeſta, vitæ ratio ferat ac quo nos vrgeat, perſtringere in hac meta, congruum vel etiam neceſſarium videtur.

4. Eſt itaque Chriſtus, primarius ille Agnus Dei, & infans Patris, vt cum Clemente Alexandrino ſuperiùs diximus *. Agnus inquam gemino de germine dictus, vt canebat Goffridus Viterbienſis, tractans allegoriam Agni Paſchalis †. Quod ex Zenone Veronenſi *, ad ouinam & hædinã in Chriſti perſona adunatas naturas, referre ſupra memini. Igitur qui ſe ſecundarium Dei Agnum, & filium aſcititium, Chriſti vero fratrem eſſe meminerit; idq; ſanctè in Baptiſmo profeſſum, vt vitam ad eam normam componeret, omnia verò ei aduerſantia auerſaretur, non poterit non conniti ad exprimendum Chriſtum Agnum, & in natura peccatrice diuinam in ſe propaginem repræſentandam, ſeq; ſatu paterno cœleſtem demonſtrandum. Et terrena quidem ex Adamo patre mortali ge-

* cap. 8.

† parte 5. Chron.

* ſerm. 1. de Exod.

neratio, nos terræ affixit, breui defe-ćturos: non ſecus ac Agnus ille Scythicus in Moſcouiæ adjuncta Tartaria, naſcitur terræ cohærens & infixus, cúmque vicina ſibi gramina quantum per funiculi longitudinem licet depaſtus eſt, defectu pabuli haud ita multo poſt, marcet, vt Iulius Scaliger *, Andreas Libauius †, & ante vtrumque Sigiſmundus Baro * deſcribit. At Chriſtus altera radix noſtra, Adamicæ oppoſita, vt inſigniter diſſerit S. Cyrillus†, nos cœlo nunquam defecturos affixit, verè plantas cœleſtes, vt Philo appellabat *, agnoſq; diuinos. Nam ea Agnorum, ſiue filiorum Dei appellatione, & Patris Dei noſtri nominatione, Chriſtus (inquit Chryſoſtomus) nos [& abduxit à terra, & cœlo prorſus affixit.]

5. Qui item ſe Agnũ Dei, & Chriſti fratrem ſimul ac filium recolet (quod cerea Agni imago oculis objicit) cauebit Deo fieri damnoſus aut etiam inutilis. Nam Chriſtus Agnus, totus & omni parte eſt vtilis, cibans ſuis carnibus, lana operiens, potans lacte. Nam etiam lac in hoc agno agnoſcit S. Bernardus*, cujus

* de ſubtil. exerc. 181. n. 29.
† p. 2. ſingul. diſp. de Agno ſcyth.
* in Moſcouiticis.
† lib. 5. Pentabieli.
* hom. 20. in Matth. aliàs 19.

* in allegor. Tilmanni ad c. 1. Ioannis.

cujus est hæc ratiocinatio. Simus nos vicissim, Christo ac Deo per omnia vtiles: quod præstabimus, si nusquam peccemus, nusquam dehonestemus generis in quod transcripti sumus claritatem, quod titulus Agni Dei, seu filij Dei, & compellatio Dei, nomine Patris, plusquàm summo jure à nobis exigit. Est quippe in illis nominibus, tanta vbertas titulorum quibus in ære Dei sumus, vt non possit qui eos recogitat, aduersùs tam munificum tamq; optimum Patrē calces illidere. [Qui enim Patrem, Deum appellauit, & veniam peccatorum, & pœnarum interitum, & justificationem, & sanctificationem, & liberationem, & filiorum adoptionem, & hæreditatem Dei, & fraternitatem cum Vnigenito copulatam, & sancti Spiritus dona largissima, vno sermone confessus est. Impossibile est enim, Deum Patrem vocari ab eo, qui non omnia hæc bona fuerit consecutus.] Verba sunt Chrysostomi *, qui mox addit. [Sermo ipse facilè possit totius disciplinam virtutis inserere. Nam qui patrem nominat ipsum Deum, & patrem communem; jure talem vitæ

* hom. 20. aliàs 19. in Matth.

tenorem exhibebit, ne tanta nobilitate indignus appareat, ſed qui potiùs par gratiæ præſtet ſtudium.] Nec hoc præſtabit tantùm, ſed ne ſecus quidem agere poterit. Audaciùs dixiſſe videbar. Sed præiuit in verba Apoſtolus, cum dixit. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet; & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.* Ain, *non poteſt peccare?* Sanè non poteſt, quamdiu ſui compos eſt, & manens in ſe habet ſemen Dei, nec diuinam proſapiam remouet ab oculis. Poterat Ioſeph abſolutè loquendo peccare, cum ab hera, & vt Chryſoſtomus nominat *pyra amoris incenſiſſima*, ſollicitabatur ad eoſdem ignes. Negauit tamen ſe poſſe peccare, dicens, *quomodo poſſum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?* Nimirum impotentiam cauſabatur, qui inhoneſtatem operis agnoſcebat; & fixum habebat non admittere, quod abſq; conuulſione diuinæ legis, & injuria benemeriti de ipſo Putipharis heri, fieri non poterat. Similiter igitur, non poteſt peccare is cui obuerſatur diuina generatio; & qui videt, niſi velit injurius eſſe in

† 1. Ioan. 3.

† Geneſ. 39.

in tam beneuolum Patrem, & profanare paternum nomen, præclusos sibi esse peccandi aditus. Præstat eam diuinæ prosapiæ in animi oculis præsentiam, imago cerei Agni, si vt par est, vsurpetur. Boleslaum quartum, scribit Cromerus, auream Patris imaginem collo appensam, veluti consulere solitum, quoties aliquid suscipiendum erat non leuis momenti; & appresso osculo obtestatum, ne quid ejus Patris filio indignum susciperet, ageréтve. Ea Patris imaguncula, frænum illi validum erat & potens amuletum aduersùs omnem culpam & inhonestatem. Dei & Christi in se imaginem per cereum Agnum recognoscens Christianus, idem sibi apprecabitur.

lib. 5.

6. Tametsi verò omnes peccandi vias, obstructas hoc vno veluti septo habet, qui ex Deo natus est, nec id sibi sinit effluere, vnaq; ad omnem Christianæ disciplinæ rationem (vt cum Chrysostomo proximè dicebamus) per hanc Agni seu filij Dei appellationem à cereo Agno ingestam, impellitur ac vrgetur: Tamen procliuius est, ac veluti pronius, vt vel sola Agni Dei me-

moria, quam ſacræ hæ plagunculæ ſuo nomine reuocant; recordatio inquam, quod quis per baptiſmum effectus ſit *Agnus Dei*, eas nominatim virtutes inferat, quæ cum notionibus ei nomini ſubjectis conſentiunt; ea verò vitia excludat, quæ cum eo nomine minimè cohærent. Præfertur Agni nomine, prudentia; autore S. Gregorio *, circa illud, *recenſuit eos quaſi agnos.* Nec id per antiphraſim dicitur, quod juxta communem exiſtimationem, Agni ſtupere videantur, quia dolo carent & fraudibus. Verè enim eſt in Agno prudentia quædam vt S. quoque Ambroſius *, poſt S. Baſilium † animaduertit. Celebrant hi Patres, in Agno viuo, prudentiam ſimilitudinariam, ſenſuſq; acritudinem eximiam noſtráque longè exactiorem, quod in copioſo & numeroſo grege, vixdum natus, matris continuò percipiat vocem, ad eamq; properet, & lactis fontes proprios rectâ petat, præteritis haud paucis aliarum ouium vberibus lacte diſtentis, cum materna plerunq; parum habeant ſucci. Præfertur præterea Agni vocabulo, puritas juxta Caſſianum *. Græcè enim

* lib. 6. in 1. Reg. c. 15.

* 6. exaëm. c. 4.
† hom. 9.

* lib. 4. c. 4.

enim Ἅγνος, exquisitè castum sonat, & ab illuuie liberrimum. Iudice Eusebio *, præfertur agni nomine innocentia, comes summæ simplicitatis, absque dolo & vafritie. Ad primum vocis sonum, se ingerit per Agni nomen, mititas & patientia patens injuriæ ac nescia obsistere. Quo respexit Christus, mittens Apostolos *sicut agnos inter lupos*. Sic enim habet Lucas cap. 10. nec aliter apud Matthæum legit Augustinus *, in quo vulgatus habet, *sicut oues in medio luporum*. His omnibus dotibus collucere, & contraria vitia exscindere studeat necesse est, quisquis Agni cerei gestationem noluerit vacuam esse ejus boni quod tali nomine commonetur possidere. Prudens igitur, purus ac innocens, simplex item ac mitis, lædiq; potiùs quàm lædere paratus esse debet, qui ex objectu cerei Agni, se Agnum Dei factum recolit.

* 1. de demõstr. c. 10.

* tract. 7. in Ioan.

7. Prudentiæ commonetur meritò Christianus, cum Agni formam conspicatus, audire se Agnum meminit. Non enim si Agnus dicitur, quia puer Dei, & infans in baptismo renatus, consequens est, vt debeat puer esse

ſenſibus, contra Apoſtoli interdictum, & illam Sapientis increpationem; *Vſquequo paruuli diligitis infantiam?* Cadit hoc in pleroſque ſenes pueros, vt Plato appellabat *, & quod ridiculum ac turpe eſſe aiebat Seneca †, elementarios ſenes, quibus canitudo prudentiam non conciliauit. At Filij ſeu Agni Dei, tametſi deuexa etiam ætate ſeruant infantiam, tamen ſimul ſunt ſenes, & ſocietate admodùm mirabili, quam in S. Benedicto ætate puero celebrat S. Gregorius *, infantiæ copulant ſenectutem, haud immeritò dicendi παιδαειογέροντες, vt Macarius apud Palladium †, aut in bono ſenſu *Mammothrepti* Sapientes; qui videlicet extra infantilem corporum ætatem, papillas quærant & lac ſugant, pendentes ab vberibus, interim pleni ſapientia nec ſenſu minorati. Quanquam D. Auguſtinus †, Chriſtianos vetat eſſe mammothreptos, tanquam ab aliena prudentia carnali pendentes, & in hominibus ſpem ponentes, quæ ſumma eſt mortalium inſipientia. Sicut è contrario, ſumma eſt ſapientia inhærere Deo, & ponere in eo ſpem ſuã, quod omnes Dei

* in Timæo.
† epiſt. 36.
* 1. dialog.
† ſect. 17. laus.
† Conc. 2. in Pſal. 30. ad verſ. 15.

Dei infantes jubentur facere ; & cum alienis mammis inhærent, inde auelluntur affusa talibus vberibus amaritudine. Itaque D. Augustinus exponens illud Psalmi 30. *Ego autem in te speraui Domine*, sic disserit. [Nihil salubrius, nihil securius. Volebas imitari nescio quem, inuenisti illum non bonū. Tolle imitationem hanc. Alium quęsisti nescio quid displicuit tibi. Tertium quæsisti, & iste non placuit. Nunquid quia ille & ille non placuit, & tu peribis? Tolle ab homine spem, quia *maledictus omnis qui spem suam ponit in homine.* Si attendis adhuc hominem, & eum quæris imitari, & ex illo vis pendere, adhuc lacte vis nutriri, & fies mammothreptus quales dicuntur pueri, qui diu sugunt, quod non decet. Etenim lacte vti, tanquam per carnem nolle sibi cibum trajici, hoc idem est, per hominem viuere. Idoneus esto ad mensam, inde cape vnde ille cœpit, aut fortasse non cœpit. Fortè vtiliter & in malum incidisti, quem bonum putasti; vt in vbere quasi materno amaritudinem inuenires, & ea offensione repellereris, si ad cibū validiorē inuitareris.

Faciunt enim hoc nutrices mammothreptis, vt aliqua amara ponant in papillis suis, quibus offensi paruuli ab vbere resiliant, & ad mensam inhient.] Auertat Deus à suis infantibus talem insipientiam; cui qui inhæserunt, quantumuis exquisitores prudentiæ & intelligentiæ, (vt eos nominat Baruch *) *viam sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas ejus*, &c. *Propterea perierunt. Et quoniam non habuerunt sapientiam, perierunt propter suam insipientiam.* Agnorum verò Christi summa prudentia & sapientia est, inhærere Christo, ac constanter dicere, *Mihi adhærere Deo bonum est.* En Agnos humano capite, & irrationales, qualem visum Frusinone & C. Aurelio ac P. Sulpitio Consulibus, inter prodigia referunt †.

* cap. 3.

† Fulgos. l. 1. cap. de monstris & prodigijs.

8. Abjecta agnina puritate, hircis se ac hœdis aggregat, qui carnis se fœculentijs conspurcat. Quare Agni cerei objectus ac nomen *Agni Dei*, studium sanctimoniæ corporum ingerunt, quod Christo Agno Dei primario, est adeò acceptum. [Hinc est, ait Petrus Damiani*, & quod in Apocalypsi Ioannes dic

* serm. 68.

dicit, *quia nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt: hi sequuntur agnum quocunque ierit.* Sed hunc agnum, vt multæ valeant virgines qua graditur sequi, ipse dat in seruanda virginitate constantiam, in superanda tentatione victoriam, in præmij retributione coronam. Ipse dicit, *Ego sum lilium conuallium.* Lilium planè, propter niueum candorem nitidissimæ castitatis; lilium non montium, sed conuallium: quia pias eligit mentes humilium, non scopulos inhabitat superborum. Hunc Agnum dilectissimi, sequamur in via quam in hac vita positus tenuit, vt & sequi mereamur in gloria ad quam deuicta morte conscendit. Consideremus diligenter vbi sint ejus impressa vestigia, nec declinemus à semita gradientis, si volumus consortes esse regnantis. Dux itineris nostri, crucis extitit bajulus, felle cibatus est. Qui ergo ducis hujus vexillum sequi desiderat, carnalis dulcedinis mellia contemnat.] Non enim sequetur Agnum castum, qui suillam

habet animam, cœno & volutabro addictam.

9. Est Seplasiarijs suus Agnus castus. Sic enim illi, Latina interpretatione adjecta, nominant, quem Græci ἄγνον, siue *castum* appellant. Vitex Vitruuio dicitur †, in Dioscoridi * amerina salix; quanquam Columella † & Plinio * reclamantibus, & in alia re voce illa vtentibus. Alij salicem marinam dixere. *Agnus* verò dicta est ea planta, ab insita vi conferendi ad castitatẽ. Propterea enim Thesmophorijs, quæ cum accurata castitatis obseruatione à mulieribus celebrabantur Cereri, substernebatur in lectis, vt autores sunt Dioscorides † atq; Galenus *, cum tributam ei nomenclationem Agni explicant. Eam xim conciliandę castitatis, S. Hieronymus Zachar. 14. agens de Agno arbore, quam censet esse Salicem, nec non ex Medicorum pueris aliqui, referunt ad refrigerationem: autore vt putant Galeno, qui ex interprete ita asserit ad calcem libri primi de alimentis. Qui tamen alibi † & veriùs, cum Dioscoride * atq; Philandro † experimentũ suum referẽte, dicit calefacere, sim

† lib. 2. c. 9. & l. 10. c. 11.
* lib. 1. c. 116.
† lib. 4. c. 10.
* lib. 24. c. 9.
† supra.
* l. 6. simplic. medicam.
† eodem libro 8. simplic. medic.
* supra.
† ad 10. Vitruu. c. 11.

ſimulq; exſiccare, & maximè omnium flatus diſcutere ; quo ex capite commodare plurimum poteſt ad puritatem, vt de fabis ob eandem cauſam inducentibus ſterilitatem , proptereaq; à Pythagora ablegatis ; partim ex ſua ac Theophraſti, partim ex aliorum ſententia tradit Clemens Alexandrinus *. Quorſum hæc, niſi vt liqueat, in Eccleſiæ ſeplaſia eſſe Agnũ caſtũ : quo vtentes Agni Dei, & ipſi ad omnẽ corporũ & animorũ nitorem ac ſanctimoniam, auerſi à carnis illuuie, & Veneris inquinamentis perueniant, ſiue reſtincto fomite & igne concupiſcentiæ, noſtrûm cuiuis intrinſeco, vt pijſſimè docet Bernardus *; ſiue diſſipato faſtu ſuperbiæ tumefacientis, quem juſto Dei judicio conſequi ſolet carnis rebellio, ad ingenerandam elato cõfuſionem, vt philoſophatur S. Gregorius †, expendens illud Iob , *præcingit fune renes eorum :* & Caſſianus * verſans illud Prouerb. 16. juxta 70. *Immundus eſt apud Deum, omnis qui exaltat cor ſuum* , quod accipit de immunditia turpiſſimæ confuſionis , cui deludendus traditur , qui tumida elatione carnis inflatus eſt. Vnde

* 3. ſtrõ. cap. 2.

* ſerm. de cœna & ablut. ped.

† 11. mor. cap. 9.

* lib. 12. c. 21.

è contrario, Agnus hic castus cibans infantes Dei, quia est *mysterium humiditatis Domini*, vt loquitur S. Augustinus *, éstque in ea functione humillimus, [nisi enim esset humilis (ait idem Augustinus †) nec manducaretur nec biberetur,] ad omnẽ demissionẽ, & tumoris repressionem inducit quos cibat. Disjectis autẽ & cõfractis cedris Libani, interdiditur flamma ignis, juxta Richardum † cõtrita inquam per Christi humilitatẽ superbia consequitur castitas. Nec repudio quoad hunc Agnum castum, quod de suo tradunt Medici, nimirum & concalefacere, & simul conferre ad castitatem. Est enim ignis diuinus, qui immissus homini, desipientiam & fastidium carnis inducit, & incensum spiritus amorem, carni planè aduersantem ingenerat, juxta illud S. Macarij *, demirantis diuinam bonitatem quæ gustum nobis hîc dedit futuri seculi, & diuinum ignem Christi in nos intulit, vt dediscamus quæ sunt seculi. Quod aliter præclarè expressit S. Ephrem, dicens †. [Hoc profectò omnem excedit admirationem, omnem mentem, omnémque

* ser. 44. de diuer. cap 32.
† serm. 127. de tempo.
† in Psal. 28.
* hom. 7. *initio.*
† serm. de non scrutanda Dei natura Tom. 3.

ſermonem, quod nobis fecit Vnigenitus filius, Chriſtus Saluator noſter. Ignem quippe & ſpiritum manducandum atque bibendum præſtitit nobis carne veſtitis, corpus videlicet ſuum ac ſanguinem.] Eſt caro Agni qua cibamur, ſpiritus & vita. [Qui ergo hanc amat carnem, non eſt amicus ſuæ carnis; & qui in hunc ſanguinem eſt affectus, mundus erit à ſenſili ſanguine.] Concluſio eſt Gregorij Nyſſeni *, dum differit, cur Chriſtus ſeipſum verè Agnum caſtum nobis in cibum ac potum dederit.

* hom.8. in Eccle.

10. Innocentiam quam Agni vocabulo præferri dicebamus, & in Chriſto Agno primario ſplendidiſſimè micuiſſe conſtat, Baptiſmi recordatio, per nomen *Agni Dei* datum Chriſti infantibus, pérque ceream Agni imaginem ingeſta, potenter promouet. Inde enim Baptiſmus *regenerationis* nomine donatur, quod innocentiam puram & omnino illimem conferat. Audi Gregorium Nyſſenum †. [Baptiſma peccatorum expiatio eſt, remiſſio delictorum renouationis & regenerationis cauſa. Regenerationem autem intellige eam,

† Orat. de Baptiſmo *ſub initium.*

quæ cogitatione cernitur, oculis non videtur. Non enim verè quemadmodùm Hebreus ille Nicodemus dixerat, atque craſſiùs intellexerat, ſenem mutabimus in puerum; neque rugoſum & canum in tenerum & juuenem transformabimus; aut iterum hominem in vterum matris reducemus; Sed compunctum notis peccatorũ, & malis moribus inueteratũ, gratia regia eò redigimus, vt innocens ſit ſicuti infans. Vt enim modò natus puellus, à criminibus & pœnis liber eſt, ita etiam regenerationis puer non habet, cujus nomine cauſam dicat.] Quo pertinent decẽ illi honores quos Baptiſmus confert ſuſcipienti, juxta D. Chryſoſtomum, quem adducit Adrianus Papa * ſcribens ad Hiſpaniæ Antiſtites; ex homilia ad Neophytos addita inſuper ea clauſula ex ejuſdem explanatione in Ioannem. [Non inutilis fias erga beneficum, neque contraria retribue ei qui tibi fontem beatitudinis donauit. Vbi enim adoptionis dignitas, ibi malorũ amputatio, & bonorũ omnium datum.] Quod eſt dicere, nihil damnationis eſſe in ijs qui ſunt in Chriſto

* Eſt 97. in collect. Epiſto. Greſſeri.

ren

renati per Baptiſmum, ſed eſſe innocentiſſimos, & cœlo ipſo dignos.

11. Per ſummam ergo malignitatem, gratiæ Dei ingratus eſt, qui Baptiſmo initiatus innocẽtia excidit, eámque omni ſtudio & cura non retinet. Vt autem homo innocentiæ ſit tenaciſſimus, & Agno innocentiſſimo conformetur, admonet Agni Dei appellatio, ejúſque teſſera obuerſans oculis, cereus Agnus; reuocans deſponſæ in baptiſmo innocentiæ memoriam, cujus exhibitione Agni ſumus, Agno Chriſto conformes. S. Paulinus * hac de cauſa mittens dono veſtem de tenero agnorum confectam veteres, ait eam innocentiæ congruere. [Innocentiam (ait Richardus Victorinus *,) Scriptura nobis cõmendat per Agnum etiam & puerum. Vnde ipſe Dominus, propter omnimodam innocẽtiam dictus eſt *Agnus Dei:* Et de ejus conſimilibus dicit ad Petrum, *paſce agnos meos.* Et dictum eſt *paſtor ouium*; & fideles, *oues paſcuæ ejus:* Et legis præceptum eſt vt Sacerdotes quotidie duos agnos offerrent, vnum manè, & alterum veſpere. In manè incipiunt homines ope-

* Epi. 10.

* Tract. de ſuper-excell. Baptiſmo Chriſti.

rari; ideò per manè intelligitur principium actionis: sicut per vesperam, datur intelligi finis. Quid est ergo duos agnos offerre, nisi opera innocentiæ incipere, & ad finem perducere. Hoc est sacrificium juge, quia semper Deus requirit à nobis innocentiæ virtutem, quæ per puerum etiam significatur: vt ibi, *ecce ego & pueri mei.* Et in Euangelio *sinite paruulos venire ad me; talium est enim regnum cælorum.* Et alibi; *nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intreritis in regnum cælorum.* Si ergo volumus esse de grege Domini, simus agni.] Vt autem Agni simus, quales à Scriptura denominamur; vt inquam innocentiam custodire vel reparare satagamus, stimulat memoria Christi Agni pro nobis mactati, & nostræ cum eo consepulturæ per baptismum in mortem; cujus fructus planè euanescit, si innocentiam despicimus. Christus enim factus est Agnus, & ex suo sanguine, baptismi balneum instituit, vt tolleret peccatum mundi, & innocentiam orbi reueheret. [Nam pone v. g. (inquit Origenes†) non fuisse peccatum. Si non fuisset

† hom. 24. in Num.

ſet peccatum, non neceſſe fuerat Filium Dei, Agnum fieri, nec oportuerat eum in carne poſitum jugulari.] Euacuat ergo per ſummam ingratitudinem aduentum Chriſti Agni, dominatoris terræ educti de petra deſerti, quiſquis innocentiam proterit.

12. Fateor, Chriſtum Agnum innocentiſſimum, ex cujus nominis participatione ad innocentiam vrgemur, quandoque reperiri denominatū hœdum, ob aſſumptam ſimilitudinem carnis peccati. Adduxi ſuperiùs in eam rem Auguſtinum & Proſperum, quibus adde Bleſenſem*. Sicut tamen inde nihil decedit innocētiæ Chriſti, ita neq; noſtræ ad innocētiā ſtimulationi, ex ea nominis cōmunitate per Chriſti immolationē in baptiſmo cōmunicata. Creditus Bernardus*, agēs de Paſſione Domini ſub ſymbolo vitis veræ, benè eam hœdinam Chriſti ſpeciem, cum agnina innocentia Chriſti componit, ſic alloquens cor durum. [Si adhuc permanes inconcuſſum, eo quod in adamantis duritiam ſis conuerſum, qui ſolo ſanguine hœdi poteſt molliri, affero tibi hœdi pariter & Agni incontami-

* carm. de Euchar. cap. 25.

* cap. 33.

nati, optimi Iesu sanguinem copiosum, calore incomparabilis charitatis fruentem, qui sua fortitudine illum adamantinum parietem inimicitiarum, positum inter Deum & hominem, omnino comminuit & dissoluit. Hic paries per tot annorum millia durauerat, nec lege nec Prophetis ipsum diuersorum præceptorũ, cõmonitionum, & comminationum malleis percutientibus, aliqualiter fuerat comminutas. Sed accedent sanguine hœdi & Agni nostri, benigni Iesu, non tantùm perforatus, sed & destructus est. Dicitur autem & bonus Iesus & purissimus, esse hœdus qui est immundum animal, quia carnem nostram gestabat plenam in nobis immunditijs peccatorum; in ipso verò nihil ejusmodi habentem. Propter eximiam verò munditiam, agnus est, qui non solùm non habet peccata, sed totius mundi tulit peccata. Hujus ergo hœdi & agni copioso sanguine, ô cor adamantinum, inungere & inmergere & jace in illo, vt calefias, calefactũ emolliaris, emollitum verò fontem lachrymarum effundas.] Hoc est dicere, Christus ita

ext

externa ſpecie hœdus fuit, vt ſimul diceretur, eſsétque Agnus Dei. Et nos igitur, tametſi ſpectata origine ab Adamo, hœdinam naturam & peccato obnoxiam geſtantes; Agninam tamen innocentiam ex ſubuectione ad diuinę naturę participationem Baptiſmo collatam retinere, vel recuperare deperditam, ſatagamus.

13. Simplicitatis nomine celebrantur Agni. Et ſimplicitatem intelligo, non barditatem aſininam, ſed agendi rationem doli ac fraudis expertem qualis eſt infantium. Itaque ad eam prouocamur, objecta Agni infantes Dei reprę ſentantis imagine: Et ad eam maximè inuitabat Chriſtus Agnus, cum volebat ſibi addictos, conuerti & effici ſicut paruulos. Nam S. Leo † ita hæc Chriſti verba gloſſat, vt non aliò videantur pertinere, quàm ad puerilis ſimplicitatis, & candoris ſynceriſſimi in infantibus conſpicui cõmendationem. [Amat (inquit) Chriſtus infantiam quam primùm & animo ſuſcepit, & corpore. Amat Chriſtus infantiam quæ majorum dirigit mores, ad quam ſenum reducit ætates, & eos ad

† ſerm. 7. de Epiphan. c. 4.

ſuum inclinat exemplum, quos ad regnum ſublimat æternum. Vt autem plenè valeamus agnoſcere, quomodò appræhendi poſſit tam mira confeſſio, & in puerilem gradum qua nobis imitatione redeundũ ſit, doceat nos beatus Paulum, & dicat, *nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote.* Non ergo ad lubrica infantiæ, & imperfecta nobis primordia redeundum eſt: ſed aliquid quod etiam graues annos deceat, inde ſumendum eſt. Velox ſit ad commotionem tranſitus, citus ad pacem recurſus. Nulla ſit memoria offenſionis, nulla cupiditas dignitatis; amor ſociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Magnum enim bonum eſt nocere non noſſe, & ad maligna non ſapere. Quia inferre ac referre injuriam, mundi hujus prudentia eſt: Nemini autem malum pro malo reddere, Chriſtianæ eſt æquanimitatis infantia.] In his ſanctiſſimi Antiſtitis verbis, quibus gloſſat Apoſtoli oraculum. Vides characteres ſimplicitatis puerilis, malitia paruulæ, nec duplicis in vijs ſuis, circumuenire alios in negotio neſciæ, nec maligna ſapientis, & ab omni frau

fraude ac dolo remotæ.

14. Manſuetudinem ac benignitatem ab aliena injuria alieniſſimam, propriæ potiùs injuriæ patentem, ſpoliari & cruciari abſque recruciatione patientem, celebrant in Agno, etiam Scripturæ; eóque titulo Chriſtus Dominus, prænunciatus eſt fore ſicut Agnus manſuetus qui portatur ad victimam, & ſicut Agnus qui coram tondente ſe obmuteſcit, nec aperit os ſuum. In tanta ergo ſemper & vbique patientiæ ac tolerantiæ materia, quantum præſidiũ in Agni nomine & imagine, refricãtibus memoriã Chriſtianæ infantiæ, quæ ad Patris Chriſti, Agni primarij ſimilitudinem, ſaginanda ſit patientia? Hoc enim maximè exigere à Chriſtiano diuinã filiationem, quam Agni Dei nomine denotari vidimus, egregiè de more proſequitur S. Chryſoſtomus †. Sed quod exemplũ Chriſti Agni, fidelibus in hac parte tanquam validiſſimum patientiæ ſtimulum, pulchrè exhibeat Philippus Abbas †, juuat eum audire. Tractans enim locum Iſaïæ, quo Chriſtus patiens, Agno compoſitus eſt; [Et pulchrè (inquit)

† homil. 19. in ad Rom. *in Moral.*

† lib. de ſilentio c.53.

Agno, qui patiens & beneuolus, vel tondetur, in passione sua, Christus similis perhibetur, vt prudens quisque nullo fastu quasi excellentior indignetur, si ad imitandum agnum ejusdem Christi monitis inuitetur. *Ecce ego*, ait, *mitto vos sicut agnos.* Agnum quippe siquis tutuderit, mira in eo patientia demonstratur; dum ferienti, non morsu, non ictu quolibet aduersatur, sed omnes motus graues, tanto inuenitur silentio cohibere, vt magis videatur percussus vnam maxillam, alteram exhibere. Si quis verò eum totonderit, violenta ille vellus auaritia non retentat, sed ad reddendum illud adeò beneuolum se præsentat, vt quasi tunicam auferenti, & pallium remittere non recuset, & eum indicta vel proposita Euangelij perfectio non accuset. Bonus itaque agnus, qui si tundatur, reddere vicem nescit, si verò tondeatur, nihilominus obmutescit; & in cunctis quæ sibi viderit violento persequentis impetu contrarie, tam patiens quàm beneuolus, ad referendum paria, os suum refugit aperire. Et hic gerit non incongruè typum Christi; qui

qui flagella, & vulnera pro nobis perpeti non negauit, nec tonderi deposito humanitatis velamine recusauit; qui nos forma & exemplo patientiæ humilis erudiuit, & incorruptæ carnis mundo vellere, nos vestiuit.] Richardus item Victorinus † conformatos ad exemplum Agni Dei primarij, filios arietum, hoc præsertim nomine, Agnos se & filios Dei exhibere demonstrat, quod terrena vellera absque contradictione deponant, obmutescentes tanquam agni coram tondente se, nec aperientes os suum, vt Christus fecit.

† in Psal. 28.

15. Sic comparati, & primarij Agni Dei semitis in hac vita insistentes, sequentur Agnum per totam æternitatem quocunque ierit. Neque enim Virgines duntaxat, Agnum quocunque ierit sequentur: quasi quotquot Virginitate exciderunt, debeant desperare Agni sequelam. Virgines quidem cum singulari prærogatiua Agnũ sequi, disertè tradit Ioannes, éstque extra dubium vt latè versat Petrus Cluniacensis † Epistola ad Neptes suas. Est tamen alia via qua cæteris Agnum sequi conceditur; ac nominatim via pa-

* lib 6. epist. 39.

tientiæ, vt ad pias viduas Rodelindam atque Sufficiam ſcribebat Petrus Damiani †. qui alio loco * quod de non coinquinatis dictum eſt, *Virgines enim ſunt, & ſequuntur Agnum quocunque ierit*, non ita accipit, vt ſenſus ſit; cauſam cur ſequantur Agnum quocunque ierit, eſſe Virginitatem: ſed ita vt ſenſus ſit, cum abjunctione; & eſſe Virgines, quod inſigne eſt, & præterea omnibus Agni veſtigijs quibus omnes virtutum ſemitæ tritæ ſunt, inſtitiſſe; quod alterum decus illis commune eſſe poteſt, cum cæteris aliquando coinquinatis:imo iſti aliquãdo Agnum ſequuntur glorioſius & vtilius,vt diſſerit S. Bernardus * ac proinde Agni ſocietate, & affectatione omnibus bonis affluentiſſima,cõmuniter donabuntur.

† lib.8. Epiſt.14.

* ſer.46.

* ſerm.1. ſuper Miſſus eſt, in fine.

Veh autem illis,qui hîc abhorrentes ab Agno Dei, & lupinos induti mores, incident in Leonem. Nam idem qui Agnus pijs & bonis, Leo erit impijs, eáque ſpecie objectus eſt Apocal. 5. quod ibi rectè præter cæteros in hunc modum expẽdit Richardus*. [Magna eſt differẽtia inter leonem & Agnum. Leo eſt magnus, agnus eſt paruus.

* lib. 2. in Apoc. c. 3.

Sed

Sed ſi vtrumq; conſideramus, vtrumq; Redemptorem noſtrum comprobamus. Ipſe eſt enim Leo magnus per diuinitatem. Agnus paruus per humanitatem. Leo per potentiam majeſtatis, Agnus per manſuetudinem. Leo malos puniendo, Agnus bonos redimendo. Leo fortitudine, Agnus pietate. Leo in promiſſione vt ſpes infirma ſe roboret, Agnus in exhibitione ne pauida conſcientia formidaret. Quem videlicet Agnum videt in medio throni, & quatuor animalium, & ſeniorum, quia Chriſtus eſt firmamentum, & ſuſtentamentũ omnium electorum ſuorum.] Qui ergo ab hoc Agno firmari & ſuſtentari renuerit, conſcerpetur à Leone. Qui pietate & manſuetudine Agni captus non fuerit, robur & fortitudinẽ Leonis experietur. Quàm verò horrendum ac dirum erit, ſuſtinere iram Agni quæ Apocal. 6. intentatur? Cum inquam is qui Deo placando Agnus pro nobis effectus eſt, (eo enim tributa Chriſto Agni denominatio præſertim pertinuit, vt bene notauit * Origenes *) è ſequeſtro pacis verſus in hoſtem, exacerbati Dei præcipua

* homil. 24. in Num.

causa obuersabitur? Et hîc quidem Lupis & Agnis solemne est, vt opprimantur Agni à Lupis, ne per mortem quidem soluta hostilitate; quandoquidem tympanum ex Agnina pelle confectum, sonante tympano ex pelle Lupina confecto, disrumpitur, vt scribit Oppianus*. Agnus verò mysticus, Lupos hosce Arabicos disrumpet inflatos sine voce, juxta sapientem; & è contrario gregales suos deducet ad vitæ fontes aquarum, vbi pascua lætissima, & viror immarcessibilis, & nunquam intermoritura beatitas.

* lib.3. Cyneget.

FINIS.

Index rerum & verborum.

A

Index.

Bal

B

C

Chr

Epis

Grat

Nat

Opificium

Pater,

Temp

V

FINIS.

Menda, ſic emenda.

In argumento operis.

Num.1. in marg. lin.4. partit.1. num.3. *margarito*, ibid. *Agni particulam, externi*, ibid. *Richeomi.*

Pag. 4. l.13. ſponſi, p.10. l.25. aduertit, p.17. l.16. ſubjungit, p. 18 l. 1. poſſeſſurus, p.22. l.25. thorum, p. 23. l.12. gemmam, p.24. l.22. trahebat, p.26. l.21. velandis, ibid. mariti. p.32. l.22. cóq; p.45. l.3. promulgari, p. 48. l.23. ſemetipſum, p.59. l.10. conjugij (ait Chryſologus)& matrimonij, p.64. l.7. communicationem, p.68.l.15. proportionaliter reſpondeant; p.70. l.22. monere, p.71. l.7.vxoria, p.76.l.18. reſpectu, p.78. l.25.*in vobis*. p.88. l.9. *nouiſſimus*, p 90. l.21. cœtum,p.93.l.3.hortulani,ibid,*quos edidit*,ibid.*ſecundùm*, p.94.l.3.mortalitatis, p.95.l.5, ſic fit. p 98.l.11. non aſtruant, p. 106 l.24 ad Saræ ac, p. 112. baptiſmalis quæ extat, p.115. l.9. vitæ, p.118. l.7. mediante, p.119 l.pen.quæ eſt,p.129.l,24,gloriã,.p.144. l.16.homicidas, p. 147. l.8. Origenes. pag 162. l. 24. à ſpiritu, p.163. l.21. vocem, p.165. l.4. habens, p.166. l.22.cognationẽ,p.168.l,19moribus,p.171.l.23.obſcurant, p.172. l.24. ſis per baptiſmum. Tametſi, p.174. l.25. adejuſmodi, p.175.l.11.tranſigemus, p.176.l.8. efferato, ibid. illa diuinæ, ibid.ſuum, Deum vocare. p.178. l.16. illis, p.187. l.4. deſcriptum. p.188. l.24. offucias, p.191. l.fin. eſt in cœli s, p.194. l.5. ad Lætum; p.198. in marg. lacyzis, ibid. l.11. permiſtim, p.199. l.10. Beroënſis; p.200. l.fin. Erant jam, p.203. l.pen. crucifigientibus, p.206.l.pen.Vrbanus V p.211. l.19. marcorem, p.218. l.11. memor, ibid. prædone, p.220.l,13. lactantes, p.226. l.24. Famem, p.228. l.6. edixit, ibid. ſoboles, p.230. l.21. vberibus, p.232. l.6.

Ei igitur, ibid.varij variè exponũt,ibid.probatiores, pag.233. l.10. Dandinus, p.235. l.10. prophetauerunt, p.237. l.8. sit. p.238. l.21. illum, p.241. l.21. nutrices quòd ex; p.250 l.12. occulimus, p.253. l.4. nolo,ibid. alij verò, ibid fin. alibi consentaneè, p.258.l.8.*murus*, ibid. l.10. de vua. p.268, l.2. sollicitudinum, p. 272. l.24. corpus &, p. 274. l.25. sanguis, p 283. l.12. jactum, pag.288. l.11. dicebam, ibid. fœti, p.289. l.9. mergebantur, p.295 l.5.accuratiore, p.301 l.13. Quos, p.312.l.3.referri, p.315. l.4.præparetur, p.328.in marg. persecut. p.330.l.20 fugit,p.335.l.10 dissetuisset, p.343, l.17. conserta, p.348.l,15,Murittæ, p.356. l,14, majus, p.366. l.8. plasmationis, p.368 l.13 curam gerunt; p.371. l.18. vulgo, p.379. l.14. distributósque, p.386. l. 24, admoneat, p. 394, l.5, cujus cujus fidei, ibid. vocat consepultum fuisse Imperatrici in cujus,p.400, l.3, & vt à, ibid, deponentes, p.401. l.8, pro quibus, p.407, l.14, Choniate, p.409,in marg.Cataclysmo, p. 410, l.26,inquines, p.413, l,9, eam quoque, p.421, l,13, omnia, p.424, l.27, lana, p.425, l.9, tondentur, p.427, l.25. Redemit, p. 428, l.16, infirmari, p.431, l.13, Apostolus ex, ibid. cui multi, pag. 433. l.16. illa, pag. 434, l. 15, Pontifices, pag. 436. l. 2, Pontificij, ibid. supponens, pag, 440, l. 12, Diabolicis, p.440, ibid, par non, pag.441, l.9,assuta, ibid, vsos, p.445, suffumigationibus, p.446, l.6, accepissent, ibid. cruribus, p.447, l 1, vt Hermannus, ibid, rectitudine, p.451, l.22, Propertij, p.454, l.2, oportebat, p.455, l. 22, fuerat quæ per, p. 458. l.2, obumbrans, ibid, & è belluis, p.467, l.25, *scirpea*, p. 472, l.1, *noceat*, p.475, l fin, restinxit, p.492, l.7. alicunde, ibid, Barchochebas, p. 498. l. 18, Romanorum, p.503, l.24, ringuntur, p. 507, l.pen, ringerentur, p.510, l.10,

judicium, pag. 517. l. 12. animante, pag. 524. l. 17. præstarentur, pag. 526. l. 1. *ordini*, pag. 529. l. pen. substantiam, pag. 532, l. 23. *vehi*, pag. 536. l. 1. aquam, p. 549. l. 25. Tamen integer, p. 550. l. 11. faciliùs, p. 562. l. 19. ac scandalo, p. 565. l. 25. annulus, p. 567. l. 19. professus, p. 583. l. 1. Bracharensis. ibid. l. 4. succollantibus, p. 588, l. 10, vel certè, p. 592, l. 7, actualis, p. 593. l. 11. auersenda, p. 596, l. 2, ferum, p. 597, l. 15, idem, p. 600. l. 9, auersantur, ibidem, afflictionem, p. 601, l. 19, nisi, 608, l. 3, nullæ, ibidem, l. 6, studio seruandi, p. 609, l. 21, Ecclesia, p. 611, l. 16, cuspidibus, p. 620, l. 5, videbor, p. 627. l. pen. mella, p. 628, l. 7, dicitur Dioscoridi, ibidem vim.

10